

Stereotipni izrazi u sanskrtskom i latinskom tekstu Bālakānde

---

Vragolović, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:633938>

Rights / Prava: [In copyright/Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb](#)
[Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INDOLOGIJU I DALEKOISTOČNE STUDIJE
ODSJEK ZA KLASIČNU FILOLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

STEREOTIPNI IZRAZI
U SANSKRTSKOM I LATINSKOM
TEKSTU BĀLAKĀNDE

Mentor: Krešimir Krnic

Komentor: Neven Jovanović

Studentica: Ana Vragolović

Zagreb, rujan 2019.

V1967
R A M A Y A N A

ID EST

C A R M E N E P I C U M
D E R A M A E R E B U S G E S T I S
P O E T A E A N T I Q U I S S I M I
V A L M I C I S
O P U S.

TEXTUM CODD. MSS. COLLATIS RECENSUIT
INTERPRETATIONEM LATINAM ET ANNOTATIONES CRITICAS
ADIECIT

AUGUSTUS GUILELMUS A SCHLEGEL,

DR., PROF. P. O., EQUES ORDD. AQUILAE RUBRAE, SCTI VALADIM. ET VASAE,
SOC. ORD. ACAD. SCIENTT. BORUSS. SOC. HONOR. ACAD. PETROPOL. ET MONAC.
SOCIET. REG. SCIENTT. GOTTING., SOCIETT. ASIATT. CALCUTT. PARIS, LONDIN.

VOLUMINIS PRIMI PARS PRIOR.

BONNAE AD RHENUM

TYPIS REGIS
SUMTIBUS EDITORIS.
MDCCCXXIX.

NASLOVNICA
SCHLEGELOVOG IZDANJA
SANSKRTSKOG TEKSTA RĀMĀYĀNE

140843
28/11/16

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
UVOD	2
PROCES STVARANJA USMENE EPSKE PJESENJE	4
FORMULAIČNOST JUGOSLAVENSKOG EPSKOG PJESENJSTVA	5
HOMERSKI JEZIK KAO JEZIK USMENOG PJESENJSTVA	7
FORMULAIČNI JEZIK U INDIJSKIM EPSKIM TEKSTOVIMA	11
<i>Stereotipni izrazi i epske formule u Rāmāyaṇi.....</i>	13
ANALIZA STEREOTIPNIH IZRADA U BĀLAKĀNDE.....	16
TERMINOLOGIJA	16
PRIPREMA ELEKTRONIČKIH VERZIJA TEKSTA.....	17
<i>Odabir programa za analizu .....</i>	19
STATISTIČKA I LINGVISTIČKA ANALIZA NAJČEŠĆIH RIJEČI	21
Liste riječi.....	21
Concordance Plot.....	22
Veznik ca [i].....	23
Zamjenica sa [on].....	24
Drugi zamjenički oblici	27
Negacija na.....	27
Jednosložni i dvosložni veznici	27
Apsolutivi (śrutvā, drṣṭvā, kṛtvā).....	28
Perfekt jagāma	29
Prefiksi.....	29
Imenice	30
Iti, saha, yathā.....	30
Rezime	31
STALNI EPITETI ZA RĀKṢASE	33
Duṣṭacārin	36
Krodhamūrchita	40
Kāmarūpin	42
Kāmamohita	45
Rākṣasādhipa.....	46
Rezime opažanja	48
SCHLEGELOV PRIJEVOD BĀLAKĀNDE.....	49
TKO JE BIO A. W. SCHLEGEL?	49
<i>Schlegelov interes za Indiju.....</i>	50
<i>Boravak u Bonnu (1818.- 1845.).....</i>	51
<i>Schlegelova teorija prevodenja .....</i>	53
<i>Razlozi odabira latinskog za prijevod .....</i>	53
<i>Prijevod Rāmāyaṇe .....</i>	55
ANALIZA SCHLEGELOVOGA PRIJEVODA.....	57
Nefarius, sceleratus, contaminatus	57
Ira/furore vecors	61
Transformia corpora habentes/Formam ad arbitrium mutantes/Versipellis	63
Libidine furens/amore flagrans	66
Gigantum dominus	67
Komentar Schlegelovih odabira	69
ZAKLJUČAK.....	71
POPIS ILUSTRACIJA.....	73
POPIS TABLICA	73
POPIS GRAFOVA	73
BIBLIOGRAFIJA	74
APPENDIX	77
TRANSLITERIRANI TEKST SCHLEGELOVE VERZIJE BĀLAKĀNDE	77
SCHLEGELOV LATINSKI PRIJEVOD BĀLAKĀNDE	176

UVOD

Usmena književnost, poznata i kao tradicijska, najstarija je forma književnog stvaralaštva koja se javlja u društvima koja ne posjeduju pismo. Rasprave o usmenoj književnosti – je li uopće mogla biti usmena, kako je nastajala, kako se prenosila, je li goleme epove mogao sastaviti jedan autor ili su djelo više njih i dr. vode se više od stoljeća. Dosadašnja istraživanja potvrdila su da su tekstovi iz usmene predaje nastajali i razvijali se usmenim putem, pa se fokus istraživanja pomaknuo sa spomenutih pitanja i usmjeroval prema istraživanju metode kojom su sastavljeni epski tekstovi.

Cilj ovog rada jest najprije prikazati neka od istraživanja usmene književnosti na temelju epova koji pripadaju trima velikim književnostima – jugoslavenskoj, grčkoj i indijskoj. Ona su pokazala da je bardovima, pjevačima priča, zadaću olakšavao shematisirani stil kompozicije, odnosno sastavljanje epske pjesme pomoću formula i formulaičnih izraza – obrazaca riječi koji pristaju u određene dijelove u stihu i koji se po potrebi mogu kratiti i duljiti, tj. prilagođavati metru i tijeku priče. Milman Parry i Albert Lord razvili su, nakon istraživanja jugoslavenske književnosti, teoriju po kojoj su formule isključivo alati pjevača za popunjavanje stihova, bez značaja za kontekst u kojem se nalaze. Pitanje koje nam se nameće jest da li je to stvarno tako, odnosno na koji način su ogromni tekstovi poput Rāmāyaṇe (24.000 strofa) i Mahābhārate (oko 100.000 strofa) mogli biti prenošeni usmeno, a opet zadržati svoju književnu vrijednost i u kojoj se mjeri Parry-Lordova teorija može primijeniti na sanskrtske epove.

Za analizu teksta odabrala sam prvu knjigu Rāmāyaṇe, Bālakāṇḍu. Kroz analizu formulaičnosti 50 najčešćih riječi ukazat ću na neke osobitosti sanskrtskog jezika koje pomažu u sastavljanju pjesme. Potom ću kroz odabrane primjere formula tipa imenica-epitet koje se u Bālakāṇḍi koriste za jednu vrstu mitskih bića, rākṣasa, pokušati pokazati da za autora Rāmāyaṇe, Vālmīkija, epiteti nisu samo alati, nego da ih vješto koristi u okvirima postojećih konvencija.

Koristit ću verziju Bālakāṇḍe koju je za tisak uredio njemački filolog August Wilhelm von Schlegel te po potrebi konzultirati tiskanu i elektroničku verziju kritičkog izdanja Rāmāyaṇe. Budući da je Schlegel u prvoj polovici 19. stoljeća preveo ovu knjigu na latinski, usporedit ću njegovu verziju sanskrtskog teksta s latinskim prijevodom, te analizirati dijelove o rākṣasama. Neka od pitanja na koja ću tražiti odgovor jesu: je li

Schlegel primijetio formulaičnost sanskrtskog teksta, je li prevodio epitete uvijek na isti način ili se trudi prevesti i nijanse u značenju, na koji način ih prevodi i zašto. Schlegel je primarno poznat po izvrsnim prijevodima Shakespearea, a potom i po stavu da prevoditelj mora uhvatiti duh jezika, "uhvatiti neka od bezbrojnih, neopisivih čuda koja ne obitavaju u riječima, nego lebde oko njih kao dašak vjetra" i ne smije prijevod oskvrnuti i pretvoriti u drugi tekst. Zbog toga će biti zanimljivo analizirati latinski prijevod Bālakāñđe i vidjeti je li u prijevodu bio dosljedan svome stavu.

U analizi ću koristiti kompjuterski alat za obradu teksta AntConc, jer olakšava pretragu i manipuliranje većom količinom teksta, ubrzava proces istraživanja i osigurava točnost podataka.

Kako bi cilj bio ostvaren, potrebno je bilo napraviti sljedeće korake:

1. izraditi elektronički tekst Schlegelovog sanskrtskog i latinskog izdanja Bālakāñđe
2. napraviti popis najčešćih riječi u sanskrtskom tekstu pomoću programa AntConc, potom analizirati 50 najčešćih
3. povezati sanskrtski i latinski tekst i usporediti odabранe primjere sa Schlegelovim prijevodom te analizirati kako je Schlegel prevodio izraze.

PROCES STVARANJA USMENE EPSKE PJESME

Termin "usmeno" u kontekstu epskog pjesništva ne znači da su epski bardi učili pjesme napamet i potom ih recitirali, no nije riječ ni o slobodnoj improvizaciji. Pjevači su se oslanjali na tradiciju i svoje prethodnike, a pjesme gradili pomoću ustaljenih tema, stilskih obrata i metričkih shema, stalnih epiteta i formula, i to "za vreme samog izvođenja".¹

Isto vrijedi i za usmeno prenošenje pjesama kroz generacije – nije riječ o prenošenju teksta prepričavanjem uz koje dolaze prirodne pogreške, npr. osoba A kaže osobi B što se dogodilo, osoba B kaže osobi C, pa se pritom neki detalji zaborave, neke se doda, u nekima se pretjera, neke iskrivi. Ne radi se ni o ponavljanju nečega u istom obliku mnogo puta. "Kad je reč o usmenom pesništvu, imamo posla s posebnim i osobitim procesom u kome se usmeno učenje, usmeno sastavljanje i usmeno prenošenje gotovo stapaju; oni se pojavljuju kao različiti vidovi istog procesa."²

Kako bi čitatelju prikazao važnost stalnih formula i tema u specifičnom procesu nastanka usmenog pjesništva i stvaranja epske pjesme, Lord ga slikovito opisuje na primjeru jugoslavenske epske poezije.³ Tri su stadija u razvoju pjevača – mladi bard najprije sjedi sa strane, sluša iskusne i time, svjesno ili nesvjesno, postavlja temelj za buduće pjevanje. Uči imena junaka, dalekih mjesta i njihovih običaja, izoštrava osjećaj za teme, ritam pjesama i misli, naposljetku i za često ponavljane fraze, odnosno formule.⁴

U procesu učenja u njegovu se umu formiraju melodijski, metrički, sintaktički i zvučni obrasci, a potom, kad započne s učenjem sviranja instrumenta, dolazi do stupnja gdje ritmičke utiske iz prethodnog stadija prilagođava ograničenjima tradicionalnih melodija. U isto vrijeme dječak nastoji pjevati. Prisjeća se fraza koje je čuo od starijih pjevača, ponekad cijelih stihova, ponekad dijelova, pjeva ih sam i prilagođava svojim potrebama, ponekad ih nesvjesno mijenjajući. Na taj način on svladava znanje svojih

¹ Lord, Albert (1990: 3.) *Pevač priča*, s engleskog prevela Slobodanka Glišić, Beograd: Idea. Radi se o knjizi *The Singer of Tales*, prvi put objavljenoj 1960. i reizdanoj 2000. Za potrebe ovog rada koristila sam srpski prijevod iz 1990. godine.

² Lord 1990: 24.

³ Lord 1990: 257. Lord nastavlja rad Milmana Parryja i koristi zbirku pjesama koju je Parry prikupio za svog boravka u Jugoslaviji (1934-1935). Zbirka se sada nalazi u biblioteci Sveučilišta Harvard, a sadrži više od 12.500 tekstova, od kojih su neki na fonografskim pločama, a ostatak su pjesme zabilježene po diktatu.

⁴ Lord 1990: 51.

prethodnika i stječe vlastite navike stvaranja stihova pomoću formula. Drugi stadij završava kad je pjevač sposoban otpjevati jednu pjesmu od početka do kraja pred publikom. Tada još ne zna dovoljno pjesama i ne pozna tehniku *kićenja*, no u idućoj fazi neke će *ukrase* naučiti od učitelja, a zbog širine koju nudi epsko pjesništvo, moći će i *kombinirati* ukrase koje su pjevači stariji od njega koristili.

Treći stadij odnosi se na povećavanje repertoara i pjevačeve sposobnosti stvaranja tokom pjevanja, a završava kad pjevač ima repertoar dovoljno velik da može sedam noći zabavljati narod,⁵ točnije, "kad on počne slobodno da se kreće u tradiciji, jer je to obeležje gotovog pesnika. Kad ovlada tehnikom formule dovoljno da može da produži ili skrati vlastitu pesmu po želji, ili da stvori novu pesmu ako to odluči, onda je on potpun pеваč i dostojan je svoje umetnosti."

FORMULAIČNOST JUGOSLAVENSKOG EPSKOG PJESNIŠTVA

Mladi pjevač pamti obrasce po kojima riječi slaže u pjesmu zapravo ne znajući da se radi o obrascima. Kad bismo ga pitali da nam navede neke formule za vrijeme ili mjesto, onako kako ih mi danas klasificiramo, gledao bi nas u čudu. Ovaj karakterističan način sastavljanja i pamćenja pjesama razvio se zbog nepismenosti bardova – budući da nisu mogli bilježiti stihove na papiru pamtili su riječi i fraze koje najbolje pristaju na određena mjesta u stihu, proširivali ih, skraćivali i mijenjali po potrebi – na taj su se način razvijale formule koje su omogućile proces usmenog pjevanja priča.⁶

U *Pevaču priča* (1990) Albert Lord za formulu preuzima definiciju Milmana Parryja:⁷ formula je "skupina reči koja se redovno koristi pod istim metričkim uslovima da izrazi datu osnovnu ideju", a formulaični izraz definira kao "stih ili polustih sastavljen po uzorku formule".⁸ Epskim pjevačima u usmenom skladanju stihova pomagale su i stalne teme epskog pjesništva. Lord teme definira kao "slučajeve koji se ponavljaju i opisne odlomke u pjesmama". Neke od tema epske književnosti su dugotrajni ratovi, progonstva i povratci iz progonstava, opsade gradova, vjenčanja, otmice i spašavanja, podvizi glavnog junaka, tj. heroja itd.

---

⁵ Lord 1990: 60.

⁶ Lord 1990: 68.

⁷ Milman Parry (1902. – 1935.), američki znanstvenik, bavio se usmenim epskim pjesništvom. Zajedno sa svojim asistentom Albertom Lordom začetnik je teorije o formulaičnosti usmene poezije.

⁸ Lord 1990: 21.

Da sažmemo, usmena epska pjesma je pripovjedna poezija koju su kroz mnoge generacije sastavljeni nepismeni pjevači priča. Sastoje se od izgradnje metričkih stihova i polustihova posredstvom formula i formulaičnih izraza i izgradnje pjesama upotrebom tema.⁹

U obilju formula od kojih se sastoje epske pjesme možemo uočiti one tipove koji se pojavljuju češće od drugih. Kao kamen temeljac usmenog stila Lord navodi četiri najčešće kategorije formula:

1. formule za najuobičajenije pjesničke ideje, one koje izražavaju imena likova, glavnu radnju, vrijeme i mjesto (*Vino pije Kraljeviću Marko; Sultan Selim rata otvorio*)
2. glagoli koji su sami po sebi cjelovite formule i pleonastičke glagolske formule (*Govorio, Kraljeviću Marko; Govorio, riječ besedaše*)
3. formule koje opisuju vrijeme radnje (*Kad je zora krila pomolila*)
4. formule koje opisuju mjesto radnje (*U Prilipu gradu bijelome; A na kuli*).¹⁰

Za formule je najvažniji potencijal upotrebe, svojstvo koje Lord naziva *korisnost*¹¹ – koliko je verzija neke formule moguće napraviti, koliko puta zamijeniti neku od riječi u formuli, a da pritom metar ostane isti i da se može upotrijebiti na istom mjestu u stihu. Kako bi pojasnio pojам korisnosti Lord donosi njegov grafički prikaz, na temelju kojega možemo vidjeti da se, na primjer, "kula" u formuli "a na kuli" može lako zamijeniti i drugim mjestom, kao i ime grada Prilipa nekim drugim gradom – to ovisi o potrebama priče koju se pjeva.

Albert Lord analizirao je formulaičnost u jugoslavenskom pjesništvu tako što je odabrao jedan dio teksta kao uzorak s namjerom da u njemu otkrije fraze koje se ponavljaju na

⁹ Ibid.

¹⁰ Lord 1990: 74.-75.

¹¹ Termin preuzet iz Lord 1990. U izvornoj verziji knjige, *The Singer of Tales* (1960) glasi *usefulness*.

drugim mjestima u svim dostupnim pjesmama izvjesnog pjevača.¹² Odabrani ulomak sastojao se od 15 stihova "Pjesme od Bagdata" iz Parryjeve zbirke, koju je otpjevao Salih Ugljanin u Novom Pazaru 1934. godine. Ulomak je Lord birao prema vjerodostojnosti – iz sredine teksta, a ne s početka, zato što mnoge jugoslavenske pjesme počinju invokacijom koja se može koristiti u bilo kojoj pjesmi. Također nije želio odabratи temu koja se javlja češće, poput pisanja pisma i okupljanja vojske u polju, i nije uzimao u obzir nijedno ponavljanje koje se javlja u istom odlomku u drugim dvjema verzijama pjesme istog pjevača.¹³ Ukupna veličina teksta koji je analizirao iznosila je 12.000 stihova u 11 pjesama, a analiza je pokazala da je broj ponavljanih fraza, tj. formula, značajan – jedna četvrtina cijelih stihova i jedna polovina polustihova u uzorku čine formule.¹⁴ "Veoma je značajno to što nema stiha ili dela stiha koji se ne bi uklapao u neki formulni obrazac", piše Lord. On smatra da bi se broj formula nastavio povećavati s brojem analiziranih stihova i da bi na temelju većeg uzorka postalo jasno da "gotovo svi, ako ne i svi, stihovi u našem uzorku predstavljaju formule i da se sastoje od polustihova koji su takođe formule".

"Formule u usmenom priovednom stilu nisu ograničene na relativno mali broj epskih 'etiketa', već su zapravo svuda prisutne. Nema ničeg u pesmi što nije formulno", zaključuje Lord.

Za svoju analizu formula upotrijebio je Parryjevu tehniku. Parry je odabrao prvih dvadesetpet stihova *Ilijade* i *Odiseje* (ukupno pedeset) i podvukao one skupine riječi za koje je utvrdio da se ponavljaju i na drugim mjestima kod Homera. Do kakvih je spoznaja on došao vidjet ćemo u idućem odlomku.

HOMERSKI JEZIK KAO JEZIK USMENOG PJESNIŠTVA

Arhajske, eolske, jonske, umjetno stvorene riječi, riječi različite starine – raznolikost koju nalazimo kod Homera potaknula je niz teorija o nastanku jezika homerskih epova. Jedna od teorija tvrdi da je Homer živio u gradu gdje su domaći stanovnici bili Eoljani i Jonjani koji su koristili varijante oblika koje se mogu naći kod Homera. Druga kaže da je homerski jezik bio jonski i da su se raznovrsni oblici očuvali zbog književnog

---

¹² Lord 1990: 91.

¹³ Lord 1990: 92.

¹⁴ Lord 1990: 94.

konzervativizma, koji je čuvaо starije oblike isključivo zbog stilističkih razloga.¹⁵ Po trećoj teoriji Homer je koristio dijalekte i riječi koje je čuo na svojim putovanjima po Grčkoj, što prepostavlja da je jedan pjesnik stvorio pjesnički jezik.¹⁶ Rasprave o tome jesu li homerski epovi djelo jednog genijalnog pjesnika ili više njih također su bile aktualne, a odgovor na ova pitanja ponudila je analiza formulaičnosti homerovih tekstova.

Karl Witte bio je prvi koji je naslutio formulaičnost u homerskom jeziku.¹⁷ On je izradio liste riječi iz Ilijade i Odiseje, eolskih (ili starijih) i jonskih oblika riječi, koje su zajedno korištene, istaknuo je njihove različite metričke vrijednosti, i potom pokazao da su ti metrički različiti oblici prikladni za upotrebu na različitim mjestima u stihu. Iz tih je popisa izvukao zaključak da su homerski epovi sastavljeni pjesničkim jezikom u kojem su stari i strani oblici očuvani, a novi uvođeni jer pomažu epskim pjevačima u sastavljanju heksametara. Witte je stoga ustvrdio da je homerski jezik plod homerskog stiha.¹⁸

Kako sam gore opisala, prema mišljenju Milmana Parryja, svaka od fraza koje bira epski bard izražava određenu ideju riječima koje najbolje odgovaraju zadanoj duljini stiha i sastoji se od rečeničnih dijelova koji će se složiti s formulama koje dolaze prije i poslije nje, kako bi se naposljetku složile u stih i rečenicu. Na taj način svaka je formula sastavljena u odnosu na druge kojima treba biti pridružena, a sve formule zajedno tvore stil izgrađen potpuno jedinstvenom tehnikom stvaranja stihova.¹⁹

Formule su međusobno slične i pripadaju manjim grupama fraza kojima su zajedničke teme i riječi (npr. varijacije formula za jutro), a one opet pripadaju većim grupama kojima je zajednički veći uzorak (formule za vrijeme) dok cijeli stil nije shematisiran na takav način da pjesnik dok sastavlja pjesmu, naviknut na shemu, bez puno truda pronalazi tip formule i pojedinu formulu koja mu je potrebna da bi nastavio rečenicu na

¹⁵ Parry, Milman (1930: 3.) 'Studies in the Epic Technique of Oral Verse-Making: I. Homer and Homeric Style' u *Harvard Studies in Classical Philology*, Sv. 41: 73-147, Department of the Classics, Harvard University.

Dostupno na JSTOR, www.jstor.org/stable/310626.

¹⁶ Parry, Milman (1932: 2.) 'Studies in the Epic Technique of Oral Verse-Making: II. The Homeric Language as the Language of an Oral Poetry' u *Harvard Studies in Classical Philology*, Sv. 43: 1-50, Department of the Classics, Harvard University. Dostupno na JSTOR, www.jstor.org/stable/310666

¹⁷ Parry 1932: 4. prema: Witte, *Homeros B) Sprache* u Pauly-Wissowa, VIII (1913).

¹⁸ Parry 1932: 6.

¹⁹ Parry 1932: 7.

bilo kojem mjestu u pjesmi. Fraza postaje formula onda kad prođe test ugode i korisnosti, odnosno kad lijepo *pristaje* u tekst, pa ju zbog toga kroz neko vrijeme počne koristiti značajan broj pjevača, i kad se od nje jednostavnom analogijom može stvoriti nova, slična formula.

Pjesnikov (donekle proizvoljan) odabir fraza koje će koristiti u svojim pjesmama objašnjava zadržavanje arhaičnih riječi u homerskim epovima – zadržale su se vjerojatno zbog toga što su bolje odgovarale metru i sintaksi od novih riječi koje su ih trebale zamijeniti. Na isti način u pjesme su se uvlačili i *strani elementi*. Lokalni pjevač bi slušao pjevača koji govori drugim naglaskom, npr. nekog tko je došao pokazati svoje umijeće u novi grad i koga prati slava, a potom je ponavljaо riječi onako kako ih je čuo pa tako i preuzeo neke od njegovih formula. Događalo se i obratno, da strani pjevači preuzimaju formule od lokalnih. Pjesnici i njihova publika nisu smatrali te nove riječi riječima određenog lokaliteta, „tuđicama“. Kao i arhaični elementi, i one su služile kako bi stil uzdigle iznad svakodnevnog govora,²⁰ smatra Parry, a možemo ponoviti da je razlog bio i olakšavanje popunjavanja stiha u toku brze kompozicije pjesama.

Milman Parry želio je dokazati da je homerski jezik duboko formulaičan i da njegov stil pripada tradiciji usmenog epskog pjesništva. U odabranim odlomcima Ilijade i Odiseje podvukao je ponavljanja, izraze koji se mogu naći drugdje u ovim epovima – punom linijom označio je grupe riječi koje se mogu pronaći neizmjenjene, a isprekidano fraze istog tipa. U potonju grupu uključio je i fraze u kojima su isti metar i vrste riječi te u kojima je barem jedna riječ ili grupa riječi identična.²¹ Potom je analizirao mjesta gdje se javljaju označene fraze.

U prvih 25 stihova Ilijade Parry je pronašao 29 izraza označenih punim linijama koji se pojavljuju na drugim mjestima kod Homera, a u prvih 25 stihova Odiseje takvih je izraza 34. Više od jednog izraza na svaki četvrti nalazi se na osam ili više mjesta.²²

Razlog velikom broju formula je strogost homerskog stiha – problem pjevača u slučaju homerskih epova nije samo izgraditi stih od šest daktijskih stopa, nego i uklopiti riječi između pauza unutar stiha. Formule koje izražavaju najčešće teme nalaze se točno između dvije pauze u stihu ili između pauze i jednog od dva kraja stiha. Načini na koje se

---

²⁰ Parry 1932: 18.

²¹ Parry 1932: 117.

²² Parry 1930: 122.

ove formule uklapaju u dijelove stiha i združuju jedne s drugima kako bi stvorile rečenicu i stih su brojni i variraju za svaki tip formule.²³

Parry odabire određeni broj formula različitih vrsta koje se mogu smatrati tipičnima – provjerava metričku korisnost prvih pet izraza koji se pojavljuju u Ilijadi i Odiseji i na tim primjerima pokazuje kako određene formule pristaju na određena mesta u stihu – neke pristaju na kraj stiha i time otvaraju mogućnost za jednostavan početak idućeg, također formulaičan, neke čine rečenicu u polovici stiha, neke zauzimaju cijeli stih i mogu se smatrati formulama ako su neizmijenjene ili minimalno izmijenjene, neke se sastoje od točno određenih vrsta riječi, a dolaze na određenom mjestu u stihu, npr. fraze koje se sastoje od glagola i direktnog objekta javljaju se nakon bukolske dijereze itd.

U svojoj doktorskoj disertaciji, *Traditional epithet in Homer*²⁴, Parry analizira tipove formula u Ilijadi i Odiseji. Jedan od njih su formulaične fraze koje se sastoje od vlastite imenice i pridjeva, odnosno epiteta ili epitetske riječi. To su formule koje popunjavaju određeni dio stiha, što znači da imaju određenu metričku vrijednost. Npr. Parry je našao 34 formule imenica-epitet u nominativu koje se pojavljuju nakon ženske cezure (nenaglašenog sloga) do kraja stiha, sve imaju istu metričku vrijednost i sve osim tri počinju jednostavnim konsonantom te označavaju 34 različite osobe. Ovakve formule našao je i na drugim mjestima u stihu – između cezure heftemimere i kraja stiha nalazimo drugu seriju formula imenica-epitet: πολύμητις Ὀδυσσεύς, πόδας ὥκὺς Ἀχιλλεύς; treću seriju nalazimo između bukolske dijereze i kraja stiha: δῖος Ὀδυσσεύς, δῖος Ἀχιλλεύς itd. Iste sisteme nalazimo i u drugim padežima.²⁵

Parry zaključuje da kod Homera postoji barem jedna formula u svakom stihu, da su izrazi koji se ponavljaju u Ilijadi i Odiseji doista formule i da dokazuju visoko razvijenu tehniku stvaranja heksametara. Shematizacija stila uvijek se događa zbog činjenice da pjesnik koristi isti način koji je koristio kako bi izrazio drugi više ili manje sličan izraz. U analizi je Parry pronašao izraze koji se u homerskim epovima ponavljaju samo jednom

---

²³ Parry 1930: 126.

²⁴ Parry, Milman (1971: 17.) *The Making of Homeric Verse: The Collected Papers of Milman Parry*, uredio A. Parry, Oxford: Clarendon Press.

²⁵ Parry 1971: 19.

ili dvaput, no bilo je jasno da se radi o formulama, jer su se ti izrazi ponavljali na istim mjestima u stihu, što znači da pripadaju istim tipovima formula.²⁶

Konačno, Parry tvrdi da je shematizacija, čijih je tragova vrlo malo u kasnjoj grčkoj poeziji, prisutna gotovo svuda, ako ne i svuda, u stilu Ilijade i Odiseje. Shematizacija je izravan dokaz da ova dva epa pripadaju usmenoj tradiciji. Epiteti, metafore i fraze za povezivanje zavisnih rečenica, formule koje omogućavaju nastavljanje rečenice iz jednog stiha u drugi, grupiranja riječi i fraza unutar zavisne rečenice i unutar stiha – sve to okupljeno u jedan stil previše je genijalno da bi bilo djelo jednog čovjeka. Kao zadnji dokaz da je Homerov stil bio usmen Parry navodi da svaki sistem formula potječe od jednog izraza. Činjenica da su dvije fraze veoma slične implicira da jedna imitira drugu ili da pripadaju zajedničkom modelu. Gdjegod su mogli stvoriti novu formulu mijenjajući staru koja je već u upotrebi pjevači su to i činili – originalnost im nije ništa značila.²⁷

Dakle, formulaični stil homerskih epova pokazuje da su nastajali usmeno i da su dio tradicije usmenog epskog pjesništva. Karakter homerskog, heksametarskog jezika otkriva da nije mogao biti dijelo jednog čovjeka ili čak jedne generacije, već je morao biti tradicionalan. Na temelju studije živuće jugoslavenske epske poezije Milman Parry i njegov suradnik Albert B. Lord pokazali su važnost formula u usmenom epskom pjesništvu, no pitanje koje se postavlja jest vrijedi li njihova teza o strogoj shematiziranosti stila usmenog pjesništva za sanskrtske epove i u kojoj mjeri.

FORMULAIČNI JEZIK U INDIJSKIM EPSKIM TEKSTOVIMA

Prve tragove indijske epske književnosti nalazimo u pjesmama indijskih Arijaca koje su počele nastajati oko 1500. p. n. e., u vedskoj književnosti u kojoj se spominju pjesme u slavu junaka (*gāthā nārāśāmsī*). Poznate su nam i pjesme u kojima se pričaju stare legende (*itihāsa*, dosl. tako je upravo bilo) i priče o onom što je bilo prije (*purāṇa*). Kazivanje tih pjesama odvijalo se uz neki obred.²⁸

Odjek najstarije indijske epike nalazimo i u himnama Rgvede nazvanim *ākhyāna* [priповјетка] u kojima su se miješale poezija i proza. Sačuvali su se samo stihovi,

---

²⁶ Parry 1971: 132.

²⁷ Parry 1971: 145.

²⁸ Katičić, Radoslav (1973: 112.) *Stara indijska književnost*, Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.

budući da su se oni pamtili, a prozni dijelovi improvizirali. Potonji se mogu dodati prema *brāhmaṇama* i vedskim komentarima.²⁹

Junačka pjesma (*gāthā nārāśaṁsi*) pravo je ishodište velikih indijskih epova, Mahābhārate i Rāmāyaṇe. Nastali su iz stare arijske ratničke predaje koja se razvijala među kṣatrijama, staležom ratnika, a osobito se njegovala na kraljevskim dvorovima, među dvorskim pjevačima, *sūtama*. "Oni su epske pjesme predavali s pokoljenja na pokoljenje i kazivali ih o svečanim zgodama da proslave svojega vladara ili njegov rod."³⁰ Junačke pjesme u puku su širili pjevači *kuśīlave*.³¹

Indijski epovi sastavljeni su na sanskrtu, no taj jezik po brojnim osobitostima odstupa od klasičnog, stoga govorimo o epskom sanskrtu. Od klasičnog se sanskrta epski razlikuje po tome što ne sadrži paninijevske³² oblike i obrasce formiranja, nepravilne sandhije i druga njegova obilježja. O podrijetlu epskog sanskrta nema dovoljno podataka, no znanstvenici smatraju da je ovaj idiom nastao iz govornog jezika u miljeu pjesnika koji su skladali tekstove epskog ili proto-epskog žanra, tj. među bardima koji su oblikovali tradiciju usmenog pjesništva. Slično kao i jugoslavenska epska poezija, epski sanskrst nastao je i razvijao se kao bilo koji živi jezik, čak i nakon što je razvoj metričkih formulacija dovršen, sve dok je postojala tradicija bardskog pjesništva.

---

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ Katičić 1973: 113.

³² Pāṇini – staroindijski gramatičar; vjerojatno živio u V. st. pr. Kr. Sastavio je najstariji sačuvani opis sanskrta *Osam odsjeka* (*Aśṭādhyāyī*), u kojemu je u 3959 pravila (*sūtra*) sažeto opisao glasove, oblike, tvorbu riječi i sintaksu sanskrta.

STEREOTIPNI IZRAZI I EPSKE FORMULE U RĀMĀYANI

Dum stabunt montes, campis dum flumina current,

*Usque tuum toto carmen celebrabitur orbe.*³³

Rāmāyaṇa [Rāmin život] drugi je veliki ep indijske književnosti. Napisana je u šlokama, indijskom epskom stihu, a sastoji se od oko 24.000 šloka (niti četvrtina opsega Mahābhārata) podijeljenih u sedam knjiga, kāṇḍa. Nastajala je između 5. stoljeća p. n. e. i 3. stoljeća n. e.³⁴ Rāmāyaṇa opisuje dogodovštine kraljevića Rāme koji je zbog dvorskih spletki morao poći u šumu u progonstvo. Pratila ga je vjerna supruga Sīta, koju je oteo Rāvaṇa, vladar rākṣasa, bjesova. Rāma je uz pomoć majmuna Hanumāna i majmunske vojske naposljetku ubio Rāvaṇu i spasio Sītu. Osnovnu radnju prati niz epizoda o brojnim likovima – ṛṣijima (mudracima, vidjelcima), rākṣasama, Rāminoj braći i spletkama Bharatine majke Kaikeyī (jedne od triju žena Rāmina oca, kralja Daśarathē) koja je željela da njezin sin umjesto Rāme dođe na prijestolje u Ayodhyi, o rasi vānara i najistaknutijem od njih, majmunu s božanskim moćima, Hanumānu itd. Raspon događaja ide od dvorskih spletki do lutanja među ṛṣijima u šumi, pa do velike bitke između Rāme i Rāvaṇe.

U ovom radu bavit ću se prvom knjigom Rāmāyaṇe, Bālakāṇḍom. Smatra se da je Bālakāṇḍa [knjiga o djetinjstvu], uz Uttarakāṇḍu, kasniji dodatak ostalim knjigama. Uttarakāṇḍa je vjerojatno sadašnji oblik dobila u drugoj polovici 2. stoljeća n. e., a Bālakāṇḍu se datira između druge polovice 2. stoljeća p. n. e. i prve polovice 1. stoljeća p. n. e., no neki odlomci su vjerojatno i kasniji.³⁵ U Bālakāṇḍi se pripovijeda o Rāminu rođenju, mladenačkim podvizima i sklapanju braka sa Sītom. Tekst Bālakāṇḍe sačuvan je u 86 rukopisa i šest komentara. Dvije su glavne recenzije, odnosno linije prenošenja: sjeverna i južna. Rukopisi sjeverne recenzije nisu jedinstveni.³⁶

---

³³ Schlegel 1929: LXXII. Schlegelova verzija obraćanja boga Brahme autoru Rāmāyaṇe, Valmikiju, koju citira na samom kraju svog uvoda u sanskrtsko izdanje Bālakāṇḍe, radostan što je i njegovo djelo potvrđilo drevno proročanstvo. Slobodan prijevod: *Dok su planine uspravne, dok rijeke teku poljima/tvoju pjesmu slavit će na cijelom svijetu.*

³⁴ Brockington, John (1984: 1.) *Righteous Rāma: The Evolution of an Epic*, New York: Oxford University Press.

³⁵ Goldman , Robert P. (ur.) (2007.) *The Ramayana of Valmiki: an epic of ancient India*. Sv. 1, Balakanda. Delhi: Motilal Banarsidass.

³⁶ *Introduction u The Vālmīki Rāmāyana: Critical Edition*. Vol 1. (1960: XIII.). Baroda: Oriental Institute. General editors: G. H. Bhatt and U. P. Shah.

U Bālakāñđi možemo očekivati manje formula nego u pet jezgrenih knjiga, jer je po stilu nešto drugačija. Bāla (i Uttara) kāñđa imaju nešto slobodniji metrički uzorak (Hermann Jacobi ukazao je na seriju nepravilnih pāda (četvrtina stiha) u epizodi o Viśvāmitri, 1.50-64.).³⁷ Osim toga, sanskrtska šloka je jednostavan i prilagodljiv metar koji dozvoljava više slobode sanskrtskom epskom pjesniku, nego heksametar Homeru.³⁸ Također, sanskrt je vrlo fleksibilan jezik – ima obilje prefiksa (*upasarga*) raznih veličina (jednosložnih, dvosložnih ili trosložnih koji se javljaju kao zbroj prva dva) koji pomažu u popunjavanju stiha. Neki prefiksi ne mijenjaju značenje riječi uopće, a neki ga mijenjaju minimalno. Uz to, postoje zamjenice poput *sarva* i pridjevi poput *mahā* ili *parama*, koji imaju istu svrhu – kao prefiksi se s riječima spajaju u složenice, tu su još i jednosložni i dvosložni veznici, vokativi koji se lako mogu umetati budući da se većina Bālakāñđe sastoji od govora itd.³⁹

Nabaneeta Sen (Sen, 1966.) primijenila je pristup Parryja i Lorda na Bālakāñđu te u tekstu južne recenzije Rāmāyañe kvantitativnom analizom istražuje njezinu formulaičnost.

Za svoju analizu Sen je odabrala pet puta po 26 stihova (odnosno 13 šloka) – s početka, s kraja i grupe koje se nalaze otprilike na jednoj trećini, polovini i na tri četvrte Bālakāñđe. U odabranim dijelovima podvukla je punom crtom grupu riječi koje se javljaju drugdje u Bālakāñđi, iscrtano formulaične izraze, odnosno fraze koje su konstruirane po istim sintaktičkim i ritmičkim uzorcima i koje se pojavljuju na istim mjestima kao drugi stih, polustih ili dio stiha, s barem jednom zajedničkom riječi na metrički sličnom položaju, a kao dodatni element u odnosu na Parryja i Lorda uvodi podcrtavanje točkama pojedinačnih riječi koje imaju osobitu formulaičnu tendenciju (npr. *dyutimān, mahābāhuḥ*).⁴⁰

Dobiveni rezultat pokazao je da je broj formula i formulaičnih izraza u Bālakāñđi značajan, a najviše se formula moglo naći u odabranom ulomku iz treće četvrtine kāñđe i iz sredine kāñđe (oko 13 formulaičnih stihova u svakom dijelu).⁴¹ Kako bi dodatno

³⁷ Brockington 1984: 45.

³⁸ Sen, Nabaneeta (1966: 399.) 'Comparative Studies in Oral Epic Poetry and the Vālmīki Rāmāyana: A Report on the Bālakañđa' u *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 86: 397.-409. American Oriental Society.

³⁹ Sen, 1966: 400.

⁴⁰ Sen, 1966: 400.

⁴¹ Sen, 1966: 401.

dokazala formulaičnost, Sen traži stalne formule, one koje je Lord definirao kao "kamen temeljac usmenog pjesništva". U konačnici je pokazala da Bālakāṇḍa sadrži puno formula tipa "imenica-epitet" koje označavaju glavne junake (prva Lordova kategorija – imena likova) i zauzimaju pola stiha; nije teško naći formulaične glagole, prvenstveno glagole koji označavaju govorenje i slušanje i također mogu popuniti četvrtinu ili pola stiha uz dodatak objekta i sl. Formule za vrijeme su također prisutne – za označavanje jutra, broja godina koje su prošle itd., kao i za mjesto radnje – u Bālakāṇḍi su to najčešće āśrami (obitavalište isposnika, slično samostanu) ili palače.⁴²

Dakle, prisutne su sve četiri kategorije stalnih formula. Osim njih nalazimo i druge tipove formulaičnih grupa riječi, poput pridjevskih, glagolskih, priložnih. Sen je primijetila i da se formule prilagođavaju zahtjevu stiha, da postoje duže i kraće varijante neke formule. Također se ponavljaju cijeli stihovi i šloke, što ide u prilog tezi da Rāmāyaṇa nije pisani tekst, gdje se takva nemarnost ne bi mogla dogoditi. Ponavljanja stihova i šloka podvrgavaju se sitnim promjenama, što je tipično za usmeni stil kompozicije. Sen naposljetku zaključuje: "Čini se da sve navedeno upućuje na to da opis Rāmāyaṇe kao čisto 'umjetničke' pjesme ne stoji, barem prema ovoj dvojbenoj knjizi koja pokazuje mnogo elemenata usmene kompozicije."⁴³

---

⁴² Sen, 1966: 403.-405.

⁴³ Sen, 1966: 407.-408.

ANALIZA STEREOTIPNIH IZRAZA U BĀLAKĀNDI

TERMINOLOGIJA

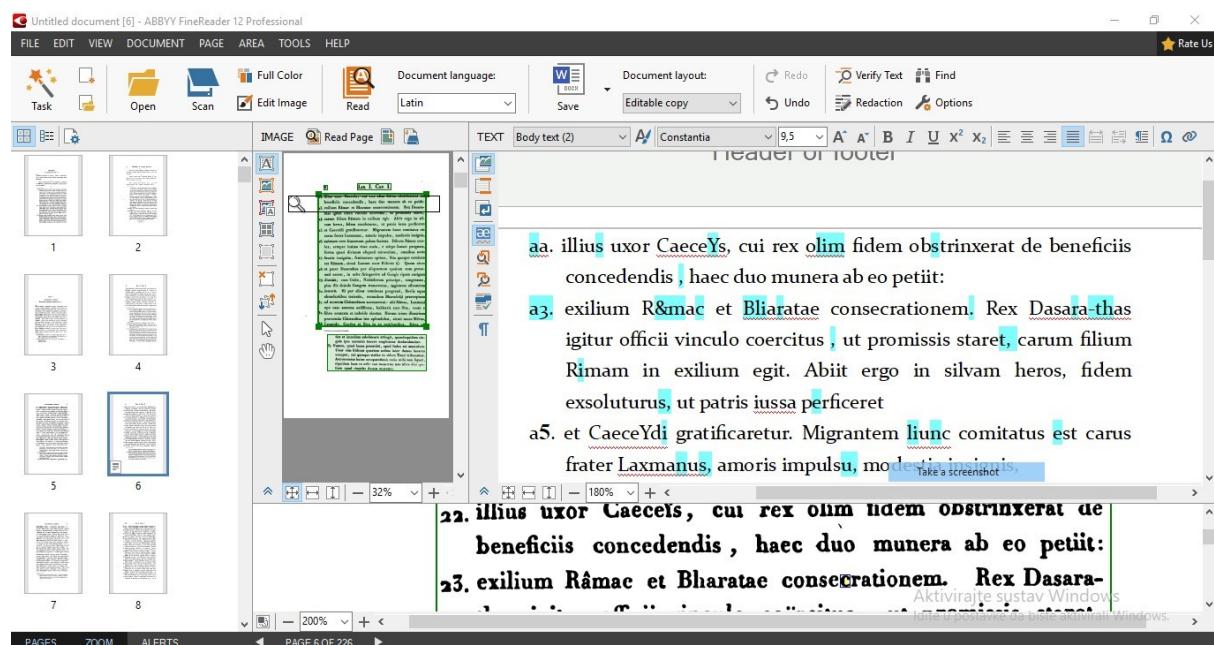
Prije samog početka rada potrebno je razjasniti glavne termine. Termin "stereotipni izraz" označava sve one izraze koji su u skladu s konvencijama stila usmenog pjesništva – pojavljuju se na stalnim mjestima u stihu značajan broj puta, izražavaju stalne teme pjesništva, sastoje se od vrsta riječi pomoću kojih možemo utvrditi uzorke čak i ako se ne javljaju previše puta. Formulu smo već definirali kao skupinu riječi koja se redovno koristi pod istim metričkim uvjetima kako bi se izrazila neka osnovna ideja, a formulaični izraz kao stih ili polustih sastavljen po uzorku formule. Formule zbog svoje fiksiranosti ponekad gube značenje, a formulaični izrazi su prilagodljivi i manje podložni tome da budu ispraznjeni od značenja.

U ovom radu bavit ću se stereotipnim izrazima koje se može klasificirati kao stalne epitete, odnosno epitete koji pretežno opisuju jedan lik u epu, ili, u mom slučaju, grupu likova iste vrste. Odabrala sam epitete koji opisuju rākṣase, skupinu bjesova za koje postoje uvriježeni opisi – uglavnom imaju negativne karakteristike, oni su zla bića, ljuti, ružni, izobličeni.

Jezične karakteristike epiteta najlakše je primijetiti pomoću kompjuterskih programa, stoga sam najprije pripremila elektroničke verzije Schlegelova izdanja Bālakānde i prijevoda na latinski.

PRIPREMA ELEKTRONIČKIH VERZIJA TEKSTA

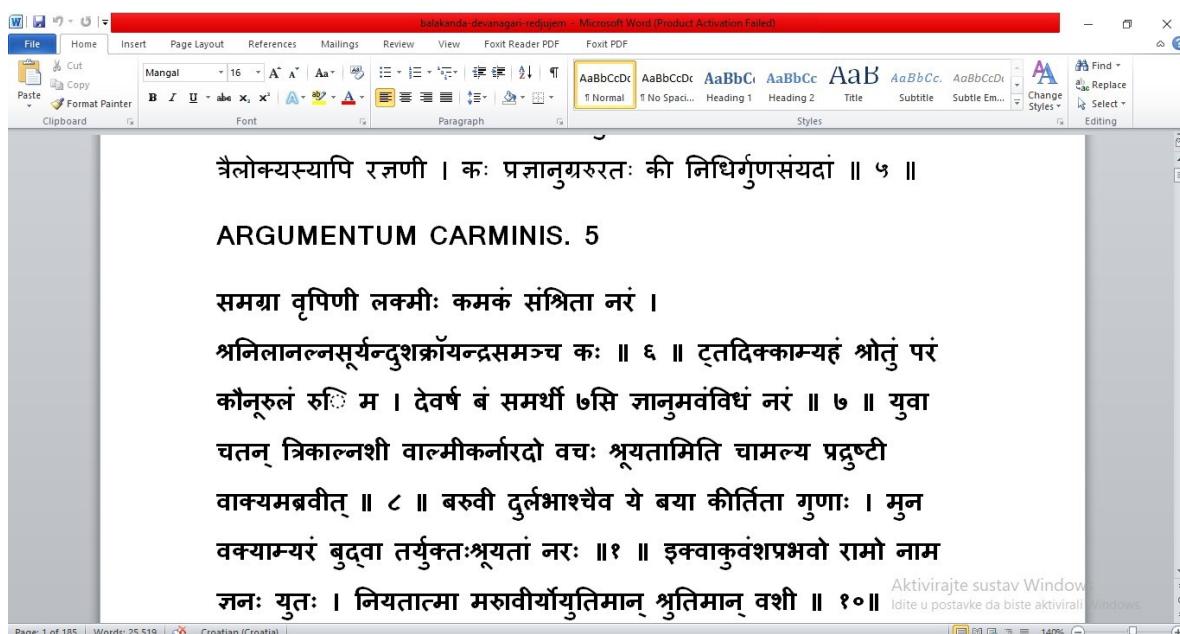
Kako bih dobila elektroničke verzije sanskrtskog (**TRANSLITERIRANI TEKST SCHLEGELOVE VERZIJE BĀLAKĀNDE**) i latinskog (**SCHLEGELOV LATINSKI PRIJEVOD BĀLAKĀNDE**) teksta bilo je potrebno skenirane tekstove prebaciti iz PDF dokumenta u Word dokument pomoću tehnike OCR-a (Optical Character Recognition). Za pretvaranje latinskog teksta koristila sam ABBYY FineReader, program jednostavan za korištenje, a vrlo dobar – u svojoj bazi ima i latinski jezik te je jako dobro *procitao* PDF dokument, i to tekst koji je na nekim mjestima za kompjuter bilo dosta teško pročitati, npr. zbog zadebljanih slova i sitnijih mrlja na stranicama.

ILUSTRACIJA 1. SUČELJE PROGRAMA ABBYY FINEREADER

Unatoč tome što ABBYY jako dobro prepoznaće tekst, ipak je bilo potrebno provjeriti cijeli tekst i ispraviti pogreške. Za završnu provjeru koristila sam COL (Correcteur Orthographique de Latin) – besplatni program za provjeru pravopisa latinskog teksta koji je dostupan za Microsoft Word i neke druge programe za obradu teksta. Program sadržava rječnik sa 400.000 oblika riječi iz srednjovjekovnog i klasičnog latinskog. COL se može konfigurirati – korisnik može odabrati određeni pravopis (kako tretirati diftonge, glasove [u] i [i] i sl.), a funkcioniра kao i drugi programi za provjeru pravopisa – ako riječ nije u rječniku podcrtat će ju.

Prebacivanje sanskrtskog teksta bilo je nešto komplikiranije. Budući da Abbyy FineReader ne podržava sanskrtsko pismo devanagari, a da u trenutku kad mi je trebao elektronički tekst Schlegelove verzije nisam našla dobar program za OCR devanagarija, jer ih je samo nekoliko dostupno za javnu upotrebu,⁴⁴ morala sam pronaći alternativni način. PDF dokument koji sam razdvojila na manje dijelove otvarala sam pomoću Google dokumenata (Google Docs), koji su se pokazali jako korisnima i koji su dosta dobro *procitali* devanagarski tekst – u analizi dobivenog pokazalo se da se stalno ponavljaljalo 10 do 15 različitih pogrešaka po stranici teksta, npr. Google document bi *ta* [ta] uvijek čitao kao *न* [na], kratko *e* (के [ke]) bi zamijenio dugim *i* (की [ki]) itd. Kad se taj broj pomnoži sa stotinjak stranica teksta, ipak je ostao velik broj pogrešaka koje je trebalo ispraviti ručno.

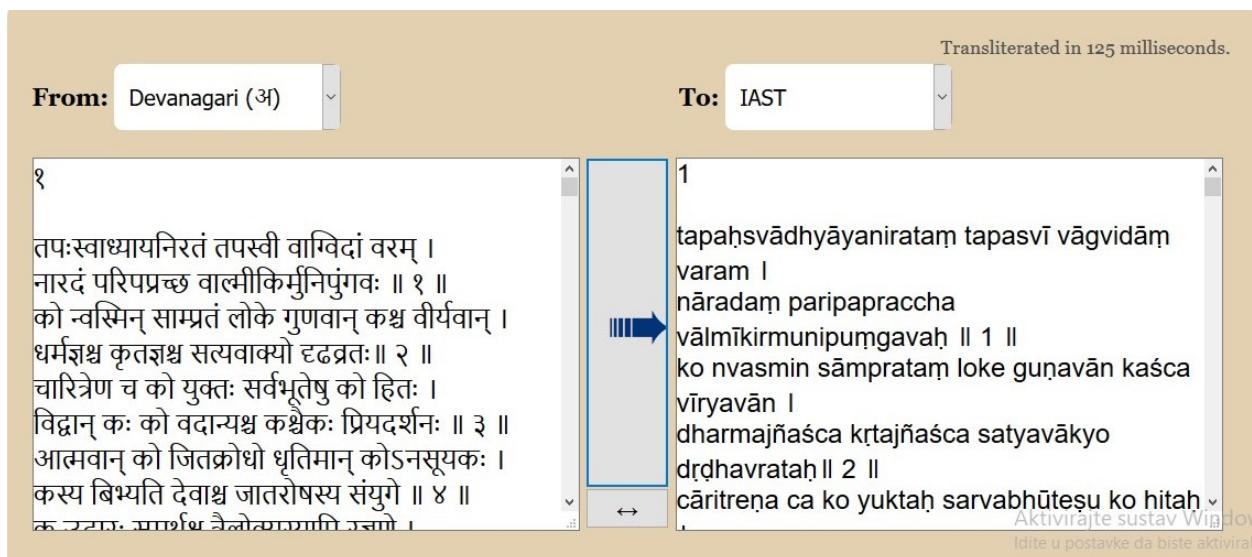

ILUSTRACIJA 2. DEVANAGARSKI TEKST PREBAČEN IZ PDF-A U WORD

⁴⁴ Jedan od rijetkih javno dostupnih programa za OCR devanagarija je SanskritOCR koji je razvio dr. Oliver Hellwig, prva osoba koju trebate potražiti ako ste zainteresirani za digitalnu indologiju. Hellwig je radio i još uvijek radi na nekoliko europskih sveučilišta, a unatoč svojoj važnosti ne može naći stalan posao. SanskritOCR nije mogao dobro pročitati moje stranice, vjerojatno zbog loše kvalitete skena. Program je dostupan na stranici: <http://www.sanskritreader.de/>

Nakon završne provjere elektronički devanagarski tekst pretvorila sam u latinični pomoću alata Sanscript⁴⁵ koji je svih 77 sargi putem IAST transliteracijske sheme⁴⁶ pretvorio jako brzo – u samo 125 milisekundi, kako je zabilježeno na stranici.

Završni korak prije upotrebe kompjuterskih programa bio je numeriranje teksta za lakše snalaženje i rad u AntConc-u. Označila sam najprije broj kāṇḍe (knjige), potom sarge (poglavlja) i šloke⁴⁷ (stihove), te pāde a i c, npr. 1. kāṇḍa, 77. sarga, 29. šloka, pāda a označena je ovako: 1.077.029a.

ILUSTRACIJA 3. TRANSLITERACIJA POMOĆU ALATA SANSCRIPT

ODABIR PROGRAMA ZA ANALIZU

Laurence Anthony, profesor na Fakultetu znanosti i inženjerstva na japanskom privatnom Sveučilištu Waseda, bavi se korpusnom lingvistikom, obrazovnom tehnologijom i obradom prirodnih jezika (NLP, Natural Language Processing). Od kada je magistrirao na žanrovskoj analizi radi na razvoju programa za obrazovanje namijenjenih znanstvenicima, predavačima i početnicima u korpusnoj lingvistici. Neki od programa koje je razvio su AntConc, program za korpusnu analizu teksta i konkordanciju, AntPConc, alat namijenjen paralelnoj analizi teksta, AntWordProfiler, za

⁴⁵ Sanscript (2019.) *Learn Sanskrit*, <http://www.learnsanskrit.org/tools/sanscript>

⁴⁶ IAST (International Alphabet of Sanskrit Transliteration) – jedna od standardnih shema romanizacije indijskih pisama

⁴⁷ Šloka – strofa, česta vrsta epskog metra; sastoji se od četiri pāde (četvrtnine stiha, svaka ima po osam slogova), odnosno od dva stiha po 16 slogova. Svaki stih dopušta veliku slobodu, osim u 5., 13., 14. i 15. slogu koji bi trebali biti nepromjenjivi.

profiliranje razine vokabulara i složenosti tekstova, TagAnt, program koji označava vrste riječi u tekstu (POS, Part-Of-Speech tagger) i drugi. Treba istaknuti da su svi ovi programi besplatni i da se lako mogu preuzeti s njegove web stranice.⁴⁸

AntConc je odličan program za analizu teksta, koji ima puno dobrih strana – funkcionira sa svim jezicima (podržava Unicode⁴⁹), omogućava kompleksna pretraživanja pomoći regularnih izraza,⁵⁰ ima mogućnost sortiranja riječi po abecedi, prema kraju riječi i prema učestalosti, mogućnost traženja n-grama,⁵¹ klastera⁵² i kolokacija,⁵³ pronalaženja ključnih riječi na temelju usporedbe s referentnim korpusom, za svaku riječ u dokumentu koji koristimo moguće je na grafikonu vidjeti raspodjelu unutar teksta, unutar programa moguće je koristiti i liste lema⁵⁴ itd. U dalnjem tekstu ćemo na primjerima pokazati kako funkcioniraju neke od mogućnosti ovog programa.

---

⁴⁸ Anthony, L. (2019.) *Laurence Anthony's Website*. Dostupno na: <http://www.laurenceanthony.net/>

⁴⁹ Unicode je kompjuterski standard koji služi za konzistentno kodiranje, reprezentaciju i manipuliranje tekstrom. Koristi jedinstveni broj za svaki znak bez obzira na jezik, program i platformu i na taj način omogućava računalu da "čita" i obrađuje tekstove.

⁵⁰ Regularni izrazi (regular expression, regex) su uzorci kojima se opisuje skup znakova, koji se potom koriste za pretraživanje u tekstu.

⁵¹ N-grami su nizovi N jedinica u nekom tekstu, a mogu biti korisni ako učestalosti ponavljanja nekog niza od dvije, tri ili više riječi pridodamo vjerojatnost pojavljivanja riječi koja treba uslijediti nakon niza. Npr. vjerojatnije je da će nakon niza "Molim vas, predajte vaše..." doći riječ "ispite", "papire" i sl., nego "igracke" itd.

⁵² Klasteri su grupacije riječi koje često dolaze jedna blizu druge.

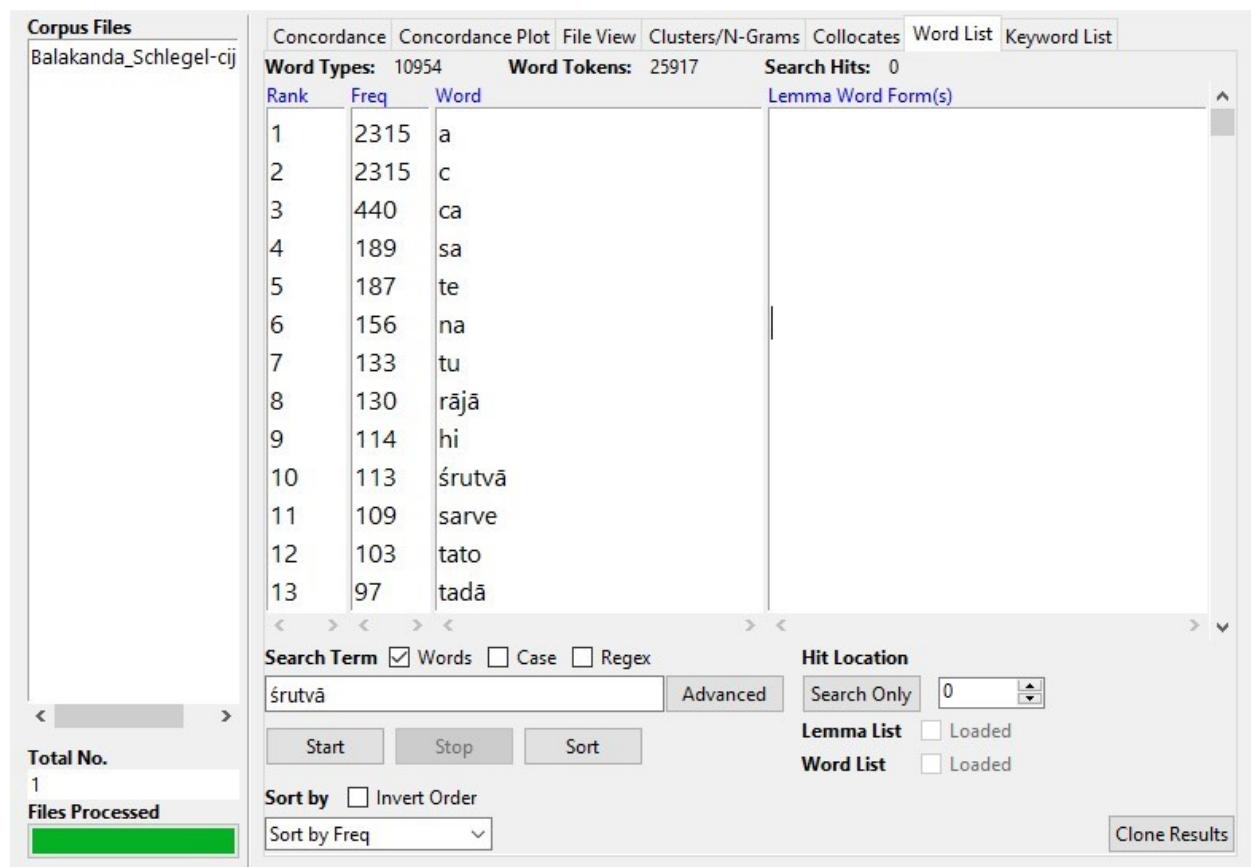
⁵³ Kolokacije su sintagmatska privlačenja među leksičkim jedinicama.

⁵⁴ Lema (engl. lemma) je osnovni oblik riječi na temelju kojeg se u pravilu uspostavlja rječnička natuknica.

STATISTIČKA I LINGVISTIČKA ANALIZA NAJČEŠĆIH RIJEČI

LISTE RIJEČI

AntConc-ov alat "Liste riječi" (Word list) ima nekoliko korisnih opcija. Najprije, prikazuje broj tokena (Word Tokens) i broj riječi (Word Types). Termin "token" označava ukupan broj riječi u tekstu – svaku riječ broji kao novu, bez obzira na ponavljanja. AntConc daje informaciju da je tokena u tekstu 25.917, no od tog broja sam oduzela tokene za slova *a* i *c* kojima sam označila pāde (2×2315 pāda) i dobila podatak da u sanskrtskom tekstu Bālakāṇḍe ima ukupno 21.287 tokena. Opcija "Word Types" broji koliko je različitih oblika riječi u tekstu. Tu AntConc pokazuje brojku 10.954, a i u ovom slučaju moram oduzeti dva oblika riječi za spomenuta slova, pa je ukupno 10.952 različita oblika.

ILUSTRACIJA 4. ALAT "WORD LIST"

Osim toga, "Word List" nudi i mogućnost sortiranja teksta na tri načina – prema abecedi, prema kraju riječi i prema učestalosti. Abecedni popis može poslužiti primarno kao referentna točka – možemo vidjeti od kojih se sve riječi uopće sastoji naš tekst, koji se

oblici neke riječi pojavljuju u tekstu i sl. što će pomoći kod detaljnije analize teksta, iako bi nam za potpunu morfološku i sintaktičku analizu trebao tekst s ovim eksplisitnim informacijama. Popis prema kraju riječi vrlo je koristan jer možemo vidjeti koji su najčešći završetci, koje riječi se najčešće nalaze na kraju i sl.

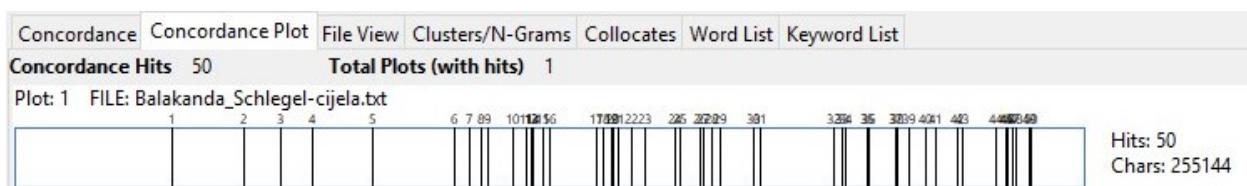
Treća mogućnost sortiranja riječi jest po učestalosti, također korisna zato što vidimo koje su najčešće riječi i koliko puta u tekstu se pojavljuju, a AntConc nam omogućava i da kliknemo na riječ i vidimo u kojem se kontekstu pojavljuje – koje je riječi okružuju, na kojem se mjestu u stihu javlja i sl. Listu riječi po učestalosti možemo uspoređivati i s nekim drugim tekstom.

CONCORDANCE PLOT

Također, jedna od opcija AntConc-a je "Concordance Plot", alat koji pokazuje na kojim se sve mjestima u tekstu pojavljuje riječ koju odaberemo – radi se o grafikonu koji prikazuje raspodjelu neke riječi unutar teksta i koji, kad kliknemo na oznaku za pojavu određene riječi (okomita crta) prikaže dio teksta u kojemu se nalazi ta riječ. Npr. ako želimo čitati odlomke u kojima se govori o Rāmi, kliknut ćemo na riječ *rāma* i vidjeti da se prvi put spominje u 46. šloki prvog poglavlja, a potom tek u 11. šloki 24. poglavlja. U obzir treba uzeti da AntConc ne prepoznaže različite oblike iste riječi, jer sam koristila tekstualnu datoteku (.txt), pa trebamo zasebno kliknuti i na *rāmo*, *rāmam* itd. ako želimo točno utvrditi na kojim se sve mjestima spominje Rāma.

Alat je vrlo koristan za traženje formula – ako kliknemo npr. na riječ *bhadram* (dio formule *bhadram te*) vidjet ćemo da se pojavljuje prvi put u devetoj sargi i da se tek od 29. sarge počinje javljati češće. To će nas morati natjerati da se zapitamo zašto postoji toliki razmak i da pogledamo da li se od prve do 29. sarge češće javlja neki drugi izraz sličan ovoj formuli, o čemu se govori na tim mjestima i sl. Raspored možemo pogledati i za fraze.

ILUSTRACIJA 5. RASPODJELA RIJEČI "BHADRAM" PRIKAZANA U ALATU "CONCORDANCE PLOT"

Koristeći spomenute alate i Monier-Williamsov sanskrtski rječnik napraviti ću leksičku analizu pedesetak najčešćih riječi u tekstu Bālakāṇḍe, a nastojati ću komentirati najviše njihov potencijal za sudjelovanje u stvaranju formula. Odabrala sam riječi koje se u tekstu ponavljaju najmanje 30 puta.

VEZNIK CA [I]

Najčešća riječ u tekstu jest *ca* [i], jednosložni veznik koji povezuje rečenice i dijelove rečenica, a u sanskrtu se upotrebljava iza riječi na koju se odnosi, zato ga često nalazimo na kraju pāde. Ovisno o potrebama pjevača, ovaj veznik je lako dodati ili izbaciti iz teksta. Parataktičke konstrukcije rečenica prevladavaju u slučajevima gdje nalazimo antitezu i osobito u pitanjima, gdje kratkoća izraza pridonosi naglašavanju pitanja.⁵⁵ *Ca* se također često upotrebljava uz dvije riječi koje čine par, kako bi povećao simetriju pāde (*cakāra rāmo dharmātmā priyāni ca hitāni ca*), a nalazimo i primjere gdje se pojavljuje između tri riječi (*kharam ca dūṣaṇam caiva rajastrīśira eva ca*).⁵⁶

U samom tekstu Bālakāṇḍe *ca* se samostalno pojavljuje ukupno 440 puta, što čini 2,067 posto teksta. AntConc ne uzima u obzir *ca* koji se zbog samoglasničkog ili suglasničkog sandhija spojio s drugom riječi (*caiva, cāpi, cainam, tāśca*) pa smo uz pomoć alata "Concordance" i regularnih izraza *ca, *cai**, *cā** pronašli ovaj veznik i u drugim riječima. Takvih oblika ima još 455. Prilikom ovakvog načina pretraživanja postoji mogućnost pogreške, jer će npr. regularni izraz *cā** pronaći i ono što trebamo – *ca* spojen sandhijem – ali i riječi koje počinju s *cā-* (*cātur*). Letimičnim pregledom liste riječi zaključili smo da takvih riječi nema mnogo, te da je mogućnost pogreške mala, pa možemo reći da je postotak *ca* u tekstu oko četiri posto.

⁵⁵ Brockington 1984: 31.

⁵⁶ Ibid.

Ran	Freq.	Riječ	Ran	Freq.	Riječ	Ran	Freq	Riječ	Ran	Freq	Riječ
nk			nk			nk			nk		
1	440	ca	15	77	tataḥ	29	43	atha	43	36	rāmo
2	189	sa	16	67	tatra	30	43	ha	44	35	'pi + api 15x
3	187	te	17	66	mama	31	42	vākyam	45	34	dharmatmā
4	156	na	18	65	dṛṣṭvā	32	41	raghunandana	46	34	mahātejā
5	133	tu	19	63	tathā	33	41	tava	47	33	evam
6	130	rājā	20	60	caiva	34	41	yathā	48	33	teṣām
7	114	hi	21	59	viśvāmitro	35	40	sā	49	32	vā
8	113	śrutvā	22	58	tam	36	39	tām	50	31	mayā
9	109	sarve	23	57	vai	37	39	vacanam	51	31	rāmaṇ
10	103	tato	24	56	kṛtvā	38	38	sarvam	52	31	sarvān
11	97	tadā	25	53	nāma	39	37	mahātmanah	53	31	tena
12	91	tasya	26	50	bhadram	40	37	tvam	54	31	viśvāmitram
13	88	me	27	49	saha	41	36	bhagavān	55	30	jagāma
14	88	rāma	28	47	iti	42	36	rāghava	56	30	mahāmuniḥ

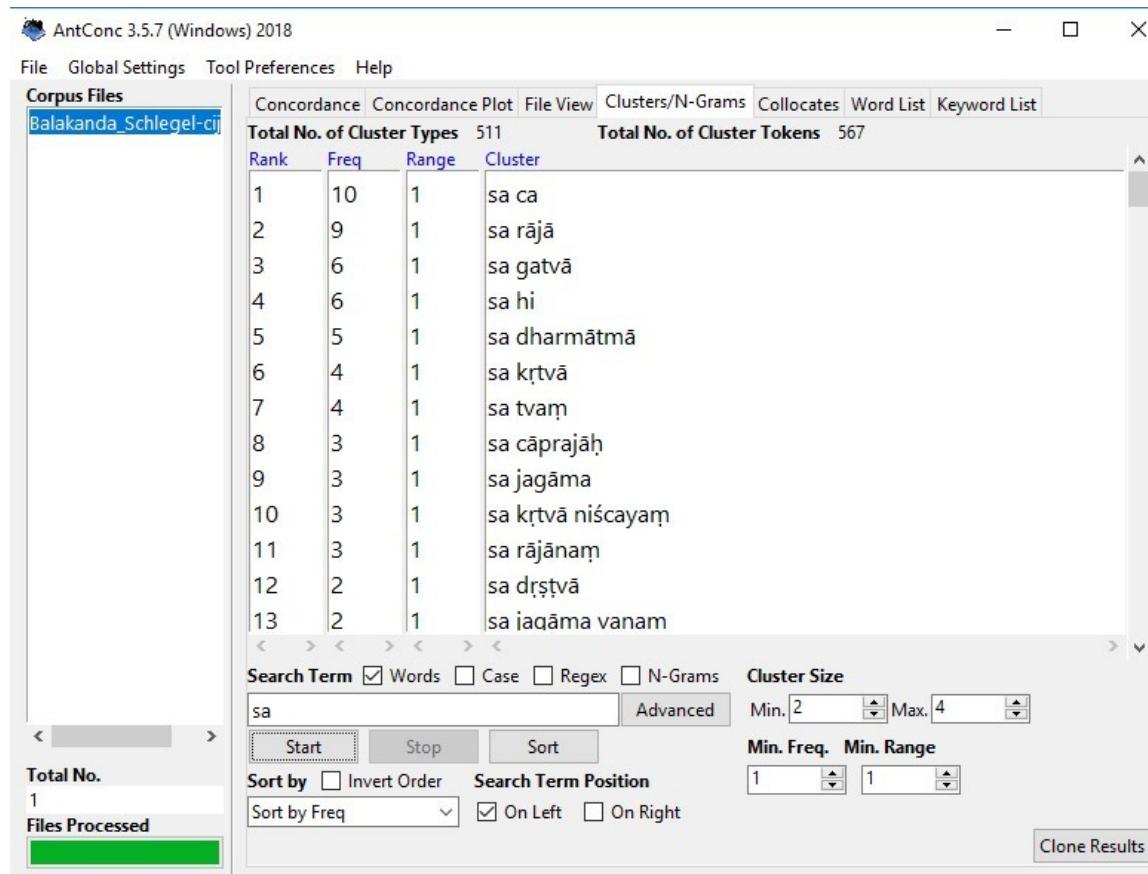
TABLICA 1. NAJUČESTALIJE RIJEČI U BĀLAKĀNDI

ZAMJENICA SA [ON]

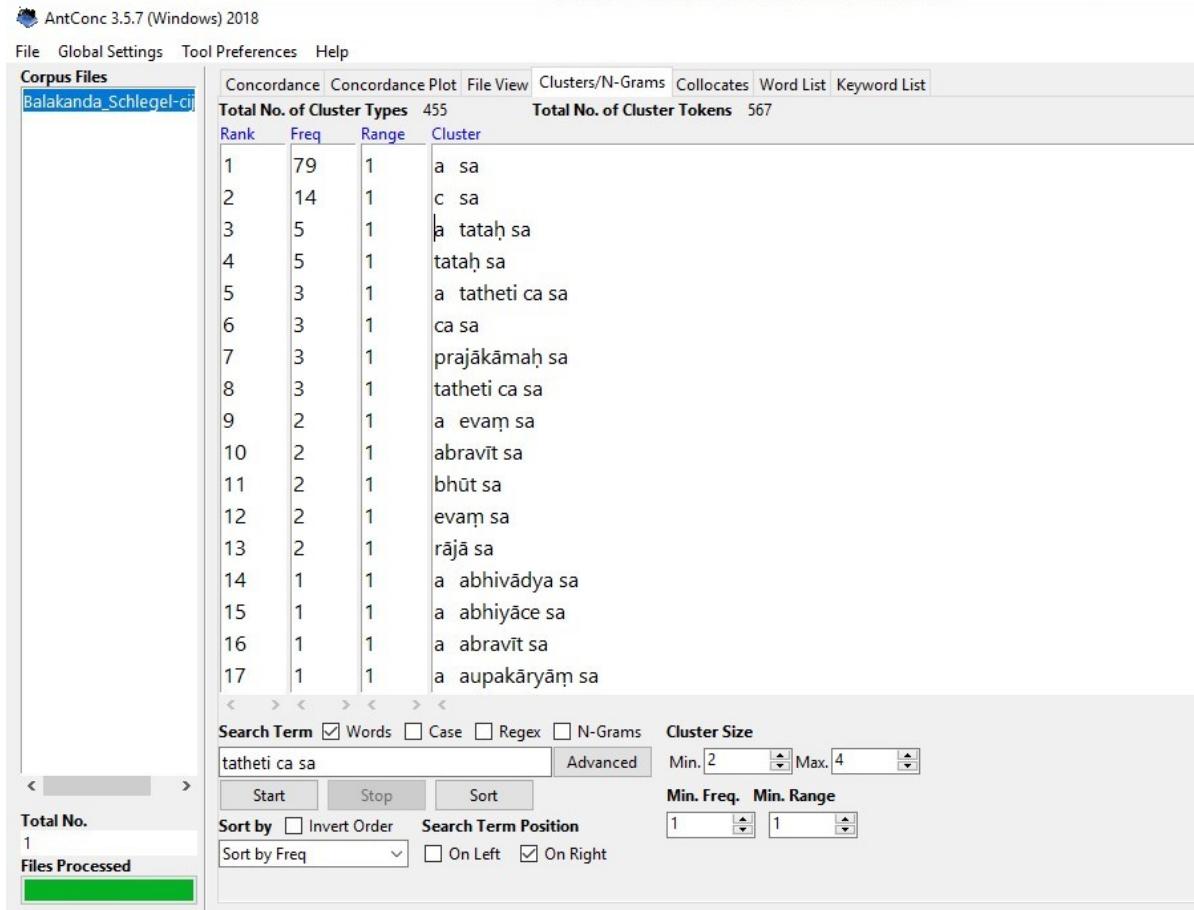
Nakon *ca* druga riječ po učestalosti je *sa* [on], N. m. r. zamjenice *tad*. *Sa* se često upotrebljava uz imenice u nominativu zbog naglašavanja (*sa vīraḥ* – taj junak, *sa dvijaḥ* – taj dvorođeni, *sa mahāyaśāḥ* – taj preslavni). U mnogim primjerima *sa* se nalazi na početku novog stiha kad se radnja iz prethodnog prebacuje u idući (npr. 1.001.023c *vivāsayāmāsa sutam rāmam daśarathah priyam* 1.001.024a *sa jagāma vanam vīrah pratijñāmanupālayan* – protjerao je *dragog sina Ramu Daśaratha*. *Taj je junak otišao u šumu radi ispunjavanja obećanja*), a u takvim slučajevima nakon *sa* nerijetko dolazi glagol koji opisuje radnju subjekta. U cijeloj kombinaciji često стоји i akuzativ smjera ili objekta. Kombinacija je, dakle, [*sa* + glagol + objekt + subjekt].

Alat “Clusters/n-grams” omogućava nam da lako vidimo kombinacije riječi s kojima dolazi ova zamjenica. U opciji alata “Search Term Position” odabrali smo “Left”, što znači da će program pokazati skupine riječi koje se nalaze desno od termina za koji tražimo klaster, odnosno, termin se nalazi lijevo od klastera (ILUSTRACIJA 6.). Veličinu klastera postavili smo na minimalno dvije, a maksimalno četiri riječi. AntConc nam je pokazao da u tekstu Bālakānde ima npr. šest klastera *sa gatvā*, četiri klastera *sa kṛtvā*, tri *sa jagāma*

itd. Neke od čestih kombinacija koje smo uočili su, uz spomenute, *sa kṛtvā niścayam*, *sa kṛtvā niścayam rājā*, *sa kṛtvā niścayam rāma*, *sa kṛtvā naiṣṭhikīm buddhim*, *sa gatvā nilayam rājā*, *sa gatvā sāgaram rājā*, *sa jagāma vanam vīraḥ*, *sa drṣṭvā jvalitam dīptyā*, *sa drṣṭvā vāyunā muktāḥ*. Možemo ih sažeti na opću kombinaciju [*sa* + glagol koji opisuje radnju koju čini subjekt + glagolski objekt + subjekt koji se veže za *sa*], koja zauzima jednu pādu (najčešće *a*). Ako odaberemo opciju “Right” traženi clusteri nalazit će se s lijeve strane od *sa*. Na ILUSTRACIJA 7. vidimo da se *sa* nalazi ukupno 93 puta na početku pāde (prvi i drugi redak na popisu), a ako nije odmah na početku često mu prethode *tataḥ*, *evam* i slične riječi koje nerijetko služe za popunjavanje stiha (npr. *evam* često dolazi uz glagole *vac* – [reći, govoriti] i *śru* [čuti, slušati]). Na temelju navedenog možemo zaključiti da ovaj oblik zamjenice *tad* redovno pomaže u kreiranju stihova.

ILUSTRACIJA 6. DIO KLASTERA RIJEČI “SA”, KOJA SE NALAZI S LIJEVE STRANE OD KLASTERA

ILUSTRACIJA 7. DIO KLASTERA RIJEČI "SA", KOJA SE NALAZI S DESNE STRANE OD KLASTERA

DRUGI ZAMJENIČKI OBLICI

Osim sa česti su još neki zamjenički oblici. Oblik *te* [tebi, tebe], dativ ili (češće) genitiv osobne zamjenice *tvad* [ti], također je često dio formulaičnih izraza, osobito užvika, koji se umeću kako bi popunili stih, poput *bhadram te* (fraza *bhadram te/vo/vah* pojavljuje se čak 50 puta), *apsaraḥ svāgatam te 'stu, bhagavan svāgatam te 'stu, brahmaṛse svāgatam te 'stu, svasti te 'stu, svāgataṁ te dvijaśreṣṭha, svāgataṁ te naraśreṣṭha* itd.

Oblici zamjenica u najčešćih pedeset riječi su oblici od *tvad*: *tvam* (nom.), *tava/te* (gen.), *te* (dat.), oblici zamjenice *tad* [on]: *tasya* (acc.), *teṣāṁ* (gen. pl. m. i n.), *tena* (instr.), zamjenice *mad* [ja]: mama/me (gen.), *mayā* (instr.), zamjenice *tad* u ženskom rodu: *sā* [ona] (nom.), *tāṁ* (acc.). Iz nabranja možemo vidjeti da su najčešći padeži genitiv, akuzativ i instrumental, stoga pretpostavljam da to nije slučajno i da upućuje na sintaksu sanskrta.

NEGACIJA NA

Na 4. mjestu po učestalosti je negativna čestica *na* [ne, niti] koja redovno dolazi uz glagole na koje se odnosi, a na početku stiha se ne javlja, osim ako je emfatična.⁵⁷ Kao i u slučaju *ca*, i *na* redovno nalazimo iza barem dvije imenice, a vrlo je česta upotreba i s tri ili više imenica, gdje se nalazi uz *ca* i prevodi kao “ni... ni... ni”⁵⁸ (1.033.09a *nāsyā devā na gandharvā nāsurā na ca rākṣasāḥ*; 1.067.09a *naitat suragaṇāḥ sarve nāsurā na ca rākṣasāḥ*).

JEDNOSLOŽNI I DVOSLOŽNI VEZNICI

Čestica *tu* nikad ne dolazi na prvom mjestu u stihu. U nekim slučajevima koristi se za izražavanje antiteze⁵⁹, kao i *api* koji se u Bālakāṇḍi javlja ukupno 45 puta. *Hi* je uzročna čestica koja se također nikad ne nalazi na prvom mjestu u stihu, a općenito dolazi nakon prve riječi kao enklitika. Sve tri riječi često ne dodaju nikakvo ili dodaju tek minimalno značenje sadržaju rečenice.⁶⁰ Nekoliko dvosložnih veznika također se može zgodno umetnuti u stih: *tato, tadā, tataḥ, tathā, atha*.

⁵⁷ Brockington 1984: 32.

⁵⁸ Monier, Monier-Williams (1979.) *A Sanskrit-English dictionary : etymologically and philologically arranged with special reference to cognate Indo-european languages*. Delhi; Varanasi; Patna: Motilal BanarsiDass. Dostupno na: <https://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/monier/>

⁵⁹ Brockington 1984: 32.

⁶⁰ Monier-Williams 1979.

APSOLUTIVI (ŚRUTVĀ, DRŠTVĀ, KR̄TVĀ)

Apsolutiv glagola *śru* [čuti, slušati] – *śrutvā* [čuvši] nalazi se na osmom mjestu po učestalosti, a pojavljuje se u raznim varijacijama uz zamjenice ili trosložna imena (s genitivom jednine i množine zamjenice *tad* [taj, onaj], s genitivom imena govornika, osobe čije riječi su čute itd.) i najčešće tvori formule koje popunjavaju prvu polovicu stiha. Neke od varijacija u kojima se ovaj absolutiv pojavljuje su: *munestu vacanam śrutvā, janakasya vacaḥ śrutvā, agnestu vacanam śrutvā, tasya tadvacanam śrutvā, teṣāṁ tadvacanam śrutvā, teṣāṁ nr̄po vacaḥ śrutvā, janakaḥ śrīmān śrutvā...* Sam *śrutvā* najčešće se nalazi u drugoj polovici polustiha (sedmi i osmi slog), a polustih često gradi i uz pomoć drugih trosložnih formula poput *bhadraṁ te, bhagavan* ili *tattvataḥ*.

Željela sam vidjeti u kojem se omjeru *śrutvā* pojavljuje u pādama *a* i *c* pa sam uz pomoć Excelova alata za filtriranje stihove razdvojila u dva dokumenta. Rezultat je sljedeći: *śrutvā* se u pādama *a* i *c* pojavljuje 98 puta (93 puta u *a*, 13 puta u *b* pādi), a u pādama *b* i *d* 15 puta. 13 puta se javlja u pādama *b* (deset puta u prva dva sloga, a tri puta u trećem i četvrtom slogu), a dvaput u prva dva sloga pāde *d*. Možemo stoga reći da se *śrutvā* najčešće javlja u pādi *a*, te da je omjer *śrutvā* u prvom stihu naspram drugog, odnosno *a,b : c,d* pāda 15:1, a u parnim i neparnim stihovima, odnosno *a,c : b,d* pāda 6,5:1.

Osim *śrutvā* među najučestalijim glagolskim oblicima su absolutiv glagola *drś* [vidjeti, gledati] - *drṣtvā* [vidjevši, ugledavši] i glagola *kṛ* [činiti] – *kṛtvā* [učinivši], te perfekt glagola *gam* [ići] u 3. l. jd. – *jagāma* [otišao je]. Kao i *śrutvā*, i *drṣtvā* se često nalazi u sedmom i osmom slogu pāde *a*. Često dolazi u kombinacijama [akuzativ jednine/množine zamjenice *tad* (*tam, tān*) + *drṣtvā* + imenica u akuzativu ili nominativu], ovisno o kontekstu: *tam drṣtvā mantriṇaḥ sarve, viśvāmitrastu tam drṣtvā rājānam*.

Kṛtvā najčešće dolazi u prvoj polovici pāde *b*. Često dolazi uz akuzativ objekta i s imenicom čini glagol novog značenja, npr. *kṛtvā niścayaṁ* – učinivši odluku, tj. odlučivši, a onda s drugim dodacima oblikuje formule duljine polustiha, npr. *sa kṛtvā niścayaṁ rājā, sa kṛtvā niścayaṁ rāma, kṛtvā mahītalaṁ rājā, kṛtvā cāpi pradakṣiṇam, rājyaṁ kṛtvā divaṁ gataḥ, yoktraṁ kṛtvā ca vāsukiṁ* itd.

PERFEKT JAGĀMA

Perfekt glagola *gam*, 1. [ići] posljednji je glagolski oblik među 50 najčešćih riječi. *Gam* je glagol kretanja te dolazi s akuzativom cilja: *sa jagāma vanam vīro, jagāma tridivam devaiḥ sarvaiḥ, jagāma svapuram rājā sabhāryo, jagāma saritām śreṣṭhā.*

Obratila sam pozornost na raspored i ovih glagolskih oblika – *dṛṣṭvā* se javlja 55 puta u padama *a, c*; 15 puta u *b, d*; a *kṛtvā* 32 puta u *a, c* i 24 puta u *b, d*.

24 od 65 puta u *c, d* pādama (4 puta u *d* pādi), *kṛtvā* 15 puta od ukupno 56 (pet puta u pādi *d*), a *jāgama* se u pādama *c, d* pojavljuje 22 od ukupno 30 puta. Očito je da *jāgama* ne slijedi spomenuti uzorak, dok se raspored absolutiva uglavnom poklapa – najviše puta se nalaze u pādi *a*.

Na temelju zapažanja rasporeda absolutiva po padama možemo reći da prevladavaju u pādi *a* i u parnim pādama. Glagol *jagama* odstupa od ovog rasporeda te ga nalazimo najveći broj puta u pādi *c* i jednak broj puta u parnim i neparnim pādama.

	Pāda a	Pāda b	Pāda c	Pāda d
śrutvā	93	13	5	2
dṛṣṭvā	35	6	20	4
kṛtvā	22	19	10	5
jagāma	6	8	12	10

TABLICA 2. RASPODJELA 4 NAJČEŠĆA GLAGOLA U BĀLAKĀÑDI

Možemo reći da absolutivi sudjeluju u stvaranju formula, što potvrđuje njihova učestalost i specifičan raspored po pādama. Apsolutiv je, uz gotovi particip, najčešći glagolski oblik u Rāmāyaṇi⁶¹ – pretraga po regularnim izrazima *tvā, *ṭvā pokazala je da se absolutivi na taj završetak u tekstu Bālakāñde pojavljuju 451 put.

PREFIKSI

Vrlo su česti oblici zamjeničkog pridjeva *sarva* [sav, svaki] – *sarve* (n. pl. m.), *sarvam* (n. sg. m.), *sarvān* (acc. pl. m.), a *sarva-* je i jedan od najčešćih prefiksa u Bālakāñdi – ukupno se razne kombinacije sa *sarva* pojavljuju 382 puta. Još češći prefiks je *mahā-* koji se u prvih pedesetak riječi pojavljuje u riječima *mahātmanah*, *mahātejā*, *mahāmuniḥ*, ukupno 101 put. Različiti oblici pridjeva *mahat* [velik] pojavljuju se 584 puta. Čest prefiks je i

⁶¹ Brockington 1984: 21.

dharma-, a među najčešćim riječima našao se atributivni epitet *dharmatmā*. Neki epiteti pojavljuju se samo uz jednu osobu, neki drugi koriste se za više osoba, npr. verzije složenica s *dharma*- koriste se najviše za Rāmu, ali i za Daśarathu, Bharatu... Spomenuti prefiksi su formulaični, a riječi koje se tvore s prefiksima same po sebi nisu stereotipni izrazi, nego to postaju tek u kombinacijama s drugim riječima, npr. *lakṣmaṇaś ca mahābalah*.⁶²

IMENICE

Od najčešćih imenica tu su *nāma*, *vākyam*, *raghunandana*, *vacanam*, *bhagavān* te imena glavnih junaka u različitim padežima: *rājā*, *rāma*, *viśvāmitro*, *rāmo*, *rāmam*, *viśvāmitram*. Logično je da se riječ *nāma* pojavljuje mnogo puta, jer je to izvorno akuzativ imenice *nāman* – [ime], a znači [po imenu, zvan] te se vrlo često koristi za uvođenje likova u radnju. Imenice *vākyam* (acc. od *vākya*, n. govor, izjava, tvrdnja) i *vacanam* (acc. od *vacana*, n. govor, riječ) tvore formulaične izraze s apsolutivom *śrutmā*. *Bhagavān*, nom. sg. m. se pojavljuje bez određenog pravila, i uz Brahma, Indru, Viśvāmitru, a najčešće za Vašiṣṭhu. Neki od primjera su: *vaśiṣṭho bhagavān ṛṣih*; *āsanam cāsyā bhagavān vaśiṣṭho vyādideśa ha*, *evamuktastu bhagavān viśvāmitreṇa dhīmatā*, *ityuktvā bhagavān brahmā*. Riječ koja se najpravilnije od svih pojavljuje je peterosložna složenica tatpuruša *raghunandana* (sin, potomak Raghuov, odnosno Rāma) – u svim slučajevima se javlja na kraju stiha, a prethodi joj neka trosložna riječ.

ITI, SAHA, YATHĀ

Na kraju su nam ostale riječi *iti*, *saha*, *yathā* – [na taj način, tako]. *Iti* se koristi i u citatima, umjesto navodnika – riječi koje se nalaze ispred *iti* izrekla je neka osoba. Budući da se velik dio Bālakāṇḍe sastoji od govora jasno je zašto se ova riječ ponavlja češće. Prilog *tatra* [tamo, ondje, na tom mjestu] najčešće dolazi u prvoj pādi, rijetko u pādi *b* (samo devet puta od ukupno 76 pojave *tatra* i kombinacija nastalih zbog sandhija poput *tatrainam*). *Saha* je prijedlog koji dolazi s instrumentalom, a nalazimo i primjere složenica sa *saha*, npr. *sahalakṣmaṇāḥ*. *Yathā* je najčešći od odnosnih priloga, a više od polovice njegovih pojava u Rāmāyaṇi uvodi usporedbe.

⁶² Brockington 1984: 39.

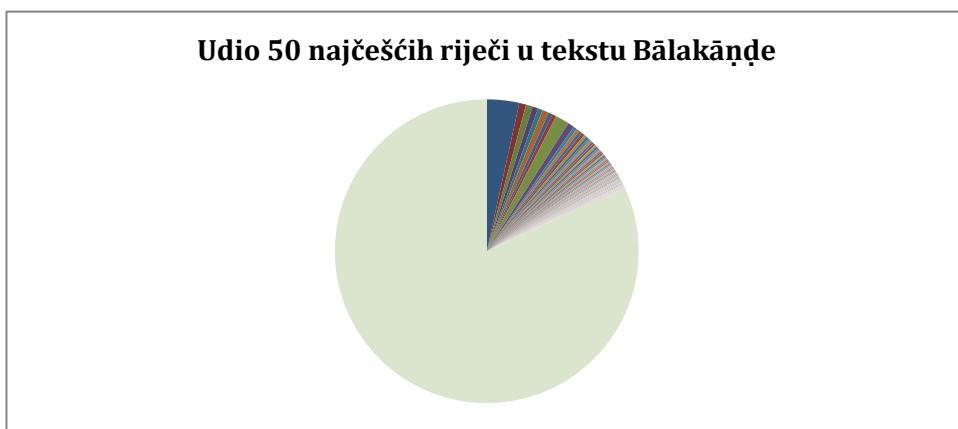
REZIME

Svaka od odabralih 56 riječi koje se u tekstu Bālakāñđe pojavljuju najmanje trideset puta na ovaj ili onaj način sudjeluje u kreiranju formula. Među najčešćim riječima su jednosložne riječi koje često ne mijenjaju značenje fraze unutar koje se nalaze ili ga mijenjaju minimalno, nevažno za radnju epa, stoga se mogu lako dodavati gdje su potrebne. Ipak, ne dolaze na bilo kojem mjestu u stihu, npr. *tu* se nikad ne nalazi na prvom mjestu, kao ni *hi* koji je najčešće enklitika prvoj riječi u stihu. Među najčešćim riječima nalaze se i neki formulaični prefiksi.

Najčešći glagoli su glagoli koji izražavaju glavne radnje – kretanje, slušanje, govorenje, činjenje (*śrutvā, drṣṭvā, kṛtvā, jāgama*). Najčešće imenice su imena likova ili imenice koje upućuju na likove (*bhagavān*), imenice koje uvode likove (*nāma*) te imenice koje dolaze uz glagole govorenja. Navedene primjere možemo povezati s dvije od četiri kategorije u Lordovoj kategorizaciji formula koje su “kamen temeljac usmenog stila”.

Nadalje, uočila sam određene obrasce po kojima neke vrste riječi oblikuju fraze koje popunjavaju dio ili čitavu pādu, npr. kombinacija [*sa* + glagol koji označava radnju koju čini subjekt + glagolski objekt + subjekt koji se veže za *sa*] zauzima jednu pādu. Apsolutivi također imaju specifičnu tendenciju da se javljaju u određenoj pādi (najčešće *a*) i u određenim kombinacijama. Uz navedeno, njihova je učestalost potvrda formulaičnosti teksta Bālakāñđe – pedeset najčešćih riječi zauzima čak 22,17 posto, a deset najčešćih 11,88 posto.

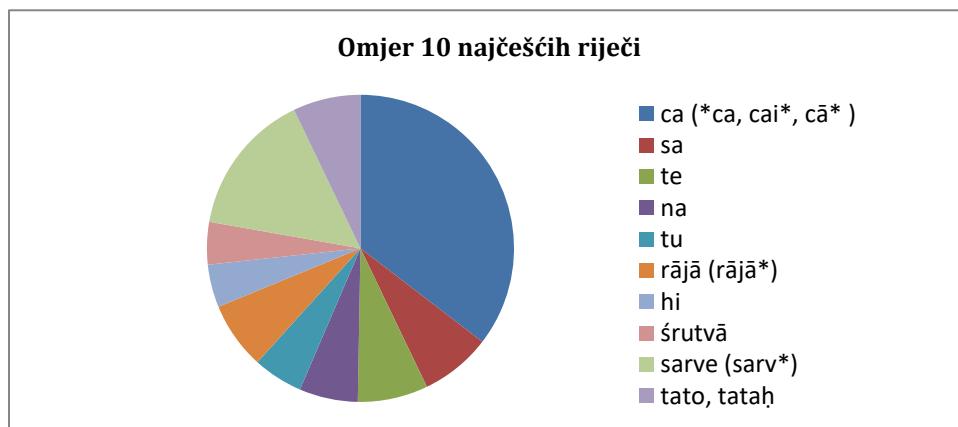
Udio deset i pedeset najčešćih riječi u ukupnom tekstu prikazala sam na grafikonima.

GRAF 1. UDIO 50 NAJČEŠĆIH RIJEČI U TEKSTU BĀLAKĀÑĐE

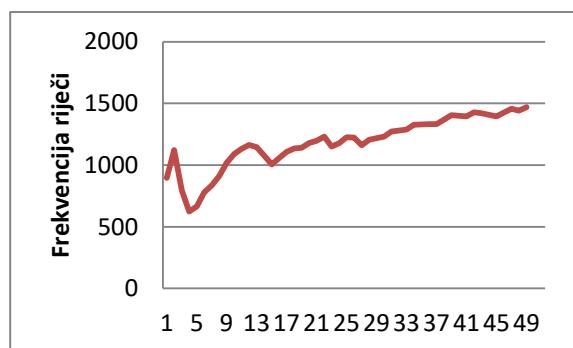
GRAF 2. UDIO 10 NAJČEŠĆIH RIJEČI U TEKSTU BALAKANDE

GRAF 3. OMJER 10 NAJČEŠĆIH RIJEČI

Ovakav udio riječi, gdje 50 najčešćih zauzima petinu, a 10 najčešćih desetinu teksta podjeća na Zipfov zakon. Američki lingvist i filolog G. K. Zipf istraživao je distribuciju riječi u tekstu i uočio da se mali broj riječi pojavljuje vrlo često. Prema ovom zakonu postoje univerzalni odnosi između ranga riječi i njezine frekvencije. Ako rang riječi pomnožimo s njezinom frekvencijom u tekstu rezultat je približno konstantan.

Zipfova krivulja za 50 najčešćih riječi Balakande izgleda otprilike ovako:

STALNI EPITETI ZA RĀKṢASE

Pod stalnim epitetima podrazumijevamo opisne pridjeve ili fraze koje se pojavljuju više od jedanput uz imena likova.⁶³ Dvije su grupe stalnih epiteta najčešće – u prvu grupu pripadaju fraze tipa imenica-epitet, npr. kod Homera su to *brzonogi Ahilej, lukavi Odisej i bjeloruka Hera*, a u Rāmāyaṇi, recimo, *Rāmo dharmabhṛtāṁ varah* [Rāma najbolji zagovornik dharme⁶⁴] ili *Hanumān mārutātmajaḥ* [Hanumān potomak Mārute⁶⁵]. Neki epiteti pojavljuju se uz više osoba, npr. verzije složenica s *dharma*- koriste se za Rāmu, Daśarathu i Bharatu, a drugi samo uz jednu osobu, npr. *rāghava* [Raghujević, potomak roda Raghuova] za Rāmu.⁶⁶ Drugu grupu stalnih epiteta, kojoj pripada i *rāghava*, mogli bismo uvjetno nazvati *nadimcima*. Radi se o imenicama ili pridjevima upotrebljavanim kao sinonimi za vlastita imena junaka, koji opisuju neku njegovu osobinu, kvalitetu ili podrijetlo, označavaju narod ili vrstu bića kojoj pripadaju (patronimici, matronimici, etnici, ktetici, eponimi...), npr. *maithilī* [Mithiljanka, žena iz Mithile] za Sītu.

Prema teoriji Parryja i Lorda stalni epiteti ne dodaju nikakvo značenje imenu junaka i kontekstu u kojem se nalaze, a u tekstu se koriste isključivo u metričke svrhe. Da pojasnimo, patronimik *mārutātmaja*, u Rāmāyaṇi vrlo često upotrebljavan za Hanumāna, počeo je funkcionirati kao svojevrsno prezime i izgubio semantičku supstancu, no drugi epitet koji se također često upotrebljava (iako rijetko u kombinaciji s Hanumānovim imenom), *vāyusuta/vāyusunu* [sin vjetra] često se pojavljuje u kontekstu gdje je Hanumānova sposobnost letenja važna za priču.⁶⁷ Za razliku od Parryja i Lorda, Brockington (2000.) naglašava da su atributivni epiteti generalno relevantni za situaciju u kojoj se pojavljuju i da upotreba iz čisto ukrasnih razloga nije česta, premda se ne može reći ni da su ključni za priču. U članku *Stereotyped expressions in Rāmāyaṇa* nabrala najčešće izraze koji se javljaju uz neke od glavnih likova i komentira koliko puta su upotrebljeni u kojoj knjizi, ali se ne osvrće na kontekst u kojemu se javljaju. Na kraju zaključuje da stereotipni izrazi svih vrsta čine značajan dio

---

⁶³ Krnic, Krešimir (2018.) ‘Static Epithets in Vālmīki’s Rāmāyaṇa’, rad predstavljen na 17. svjetskoj sanskrtskoj konferenciji, Vancouver, Canada.

⁶⁴ Dharma je termin iz indijske filozofije koji ima veoma širok opseg značenja: religija, dužnost (u smislu kastinske dužnosti), zakon, društveni poredak.

⁶⁵ Māruta – bog vjetra

⁶⁶ Brockington, John (2000: 100.) Stereotyped expressions in Rāmāyaṇa u *Epic threads – John Brockington on the Sanskrit Epics*, ur. Greg Bailey i Marry Brockington, New York: Oxford University Press, 98-125.

⁶⁷ Krnic 2018.

Rāmāyaṇe, a osobni epiteti su najčešći, te da je iz stila Rāmāyaṇe jasno je da je ona djelo svjesnog umjetnika koji je radio unutar granica i u duhu žive epske tradicije.⁶⁸

Odgovor na pitanje jesu li stalni epiteti u Bālakāṇḍi upotrebljavani isključivo u metričke svrhe pokušat ćemo pronaći u grupi epiteta za rākṣase i njihove *nadimke*. Osvrnut ćemo se i na kritičko izdanje Rāmāyaṇe, budući da se temelji na rukopisima južne recenzije koji čuvaju apsolutnu uniformnost teksta. Osim toga, znanstvenici smatraju da južna recenzija čuva stariju verziju epa.⁶⁹

Odabrala sam imena najpoznatijih rākṣasa i pomoću regularnih izraza pronašla sva mesta na kojima se pojavljuju. Najviše epiteta našla sam uz ime Tāḍakā (Tāṭakā u kritičkom izdanju Rāmāyaṇe), pomoću regularnog izraza *tāḍak*. Ona je kći kralja yakša, jedne vrste nadnaravnih bića, u Rāmāyaṇi pretvorena u demonicu, jer je željela osvetiti svog supruga Sundu, kojega je ṛsi Agastya prokleo na smrt.

Legenda o Tāḍaki ispričana je u tri sarge – priča počinje u 26. sargi: ṛsi Viśvāmitra vodi Rāmu i Lakṣmaṇu preko rijeke Gaṅge koja teče kroz njihov rodni grad, Ayodhyu. Na putu prolaze kroz smrtonosnu šumu Tāḍaka pa Viśvāmitra pripovijeda o demonici po kojoj se šuma zove i kojoj pripada. Pričom nastoji pripremiti Rāmu na ubojstvo Tāḍake koje će morati počiniti.

Nekad su se na tom prostoru nalazile velike pokrajine koje su stvorili bogovi, poznate kao Malada i Karūṣa. U tim područjima dugo je vremena vladala blagodat, no onda se pojavila Tāḍakā, yakšī koja može mijenjati oblik, veoma moćna, koja posjeduje snagu tisuću slonova, žena mudrog Sunde. Njezin je sin demon Mārīca, po snazi jednak Indri. Tāḍaka uništava nastambe u Maladi i Karūṣi i preotela je šumu. Zbog toga Rāma mora uništiti ovu činiteljicu zla i oslobođiti pokrajину kojom hara strašna yakšī.

Rāma se pita kako yakšī može imati toliku snagu, kad je ta vrsta inače slaba, a Tāḍaka je k tome i žena, pa mu Viśvāmitra priča kako je dobila snagu – bog Brahma je yakši po imenu Suketu dao kćer, dragulj-djevojku, zbog njegova velikog isposništva, a njoj je dao snagu tisuću nāga. Kad je odrasla u mladu ljepoticu otac ju je dao Sundi za ženu, a njezin je sin, Mārīca, zbog kletve ṛsija Agastye postao rākṣasa. Stoga su se njih dvoje htjeli

---

⁶⁸ Brockington 2000: 125.

⁶⁹ *Suplementary Introduction u The Vālmīki Rāmāyana: Critical Edition*. Vol 1. (1960: I.).

osvetiti ṛṣiju. Agastya je zbog toga Tāḍaku kletvom pretvorio u demonicu, pa ona, bijesna zbog prokletstva, uništava ove pokrajine.

Rāma pristaje obaviti zadatak, a nakon naporne borbe to mu i uspijeva – ubija Tāḍaku strijelom. Taj čin je obradovao sve bogove, a šuma je oslobođena kletve.

U ovim poglavlјima Bālakāṇḍe demonicu se oslovljava na tri načina – njezinim vlastitim imenom (Tāḍakā) i eponimima *yakṣīnī* ili *yaksī* (ženski oblik riječi *yakṣa*), a *rākṣasī* na mjestima gdje se o njoj govori kao o demonici.

Formulaični izrazi koje nalazimo uz Tāḍaku najčešće zauzimaju jednu pādu. Za prvi spomen njezina imena upotrebljena je pleonastična fraza *tāḍakāṁ nāma nāmataḥ* [nazvanu imenom Tāḍaka]. U Bālakāṇḍi se ova fraza javlja devet puta, uvijek u pādama *b i d*, a samo jednom u izmijenjenom redu riječi u pādi *c* (1.001.047c *nāmato rāvaṇo nāma kāmarupī mahābalāḥ*). U kritičkom izdanju Rāmāyaṇe ova fraza javlja se 17 puta, od toga jednom s drugačijim redom riječi: 7.012.002c *svasāṁ śūrpaṇakhāṁ nāma vidyujīhvāya nāmataḥ*). Frazom se uvode mnogi likovi: Śikhara, Mohana, Keśinī, Nandana, Suketu, Bharata i drugi.

Dok još nije pretvorena u demonicu, Tāḍaka je *yakṣīnī kāmarūpiṇī* [mjenjačica oblika, dosl. yakṣīnī koje je oblik po želji], odnosno yakṣīnī koja može po volji mijenjati obličja. Tāḍaku se opisuje i kao dragulj-djevojku, *kanyāratna*, poodraslu djevojku mlada tijela, *bālāṁ vivardhantīṁ rūpayauvanaśālinīṁ*, prekrasnu, *yaśasvinī*, i kao onu koja ima snagu tisuću slonova, *balaṁ nāgasahasrasya*. Premda se ne radi o tipovima formula kojima se bavimo u ovom poglavlju možemo ipak upozoriti na njihovu formulaičnost, odnosno tendenciju pojavljivanja na određenom mjestu u stihu.

Kanyāratna se pojavljuje samo jednom u Bālakāṇḍi, ali i u cijeloj Rāmāyaṇi te jednom u Mahābhārati, za Damayantī. Međutim, riječ *ratna* [dar, poklon, dragulj, dragi kamen] pojavljuje se na kraju složenice *karmadhāraya* više puta i tada označava nešto vrijedno ili najbolje od svoje vrste, npr. *aśvaratna* [dragulj-konj] znači izvrstan ili najbolji konj, *dhanūratna* [izvrstan luk] itd. Fraza *rūpayauvanaśālin* pojavljuje se tri puta u Bālakāṇḍi i još dva puta u Rāmāyaṇi, a budući da ima osam slogova zauzima cijelu pādu i to uvijek pādu *b*. Fraza *balaṁ nāgasahasrasya* pojavljuje se dva puta i zauzima cijelu pādu, a nalazimo i varijaciju cijele jedne rečenice u kojoj je upotrebljena ova fraza: 1.026.025c *balaṁ nāgasahasrasya dhārayantī mahābalā* koja preoblikovana u pitanje glasi:

1.027.02c *kathāṁ nāgasahasrasya dhārayatyabalaṁ balam*. Sva tri puta pojavljuje se vezana uz Tāḍaku. Epitet *yaśasvin* upotrebljen je ukupno devet puta u Bālakāṇḍi i ne koristi se samo za yakše, nego i npr. za Kušu i Lavu, sinove Rāme i Sīte, za rijeku Gaṅgu, za Sītu itd. Od ukupno 11 puta koliko se javlja u Bālakāṇḍi devet puta se nalazi na kraju stiha. U Rāmāyaṇi se 80 puta javlja na kraju stiha, a samo 12 puta na drugim mjestima.

Već na temelju nekoliko navedenih primjera možemo uočiti tendenciju riječi i izraza prema određenim mjestima u stihu, kao i potencijal upotrebe sufiksa i prilagodbe formulaičnih izraza.

Ostali izrazi koji se odnose na Tāḍaku i druge rākṣase uglavnom izražavaju njihove negativne osobine. Odabrala sam primjere koji su kombinacija epiteta i imena ili *nadimka rākṣasa*.

DUŠTACĀRIN

Epitet *duṣṭacārin* [onaj koji čini zlo] u Bālakāṇḍi se pojavljuje sedam puta, šest puta na kraju stiha te s nekom trosložnom riječi ili kombinacijom dvije kratke riječi popunjava cijelu pādu. U jednom primjeru nalazi se u pādi *a*, ali mu svejedno prethodi trosložna riječ. U kritičkom izdanju Rāmāyaṇe javlja se 14 puta, svaki put na kraju stiha.

1. PRIMJER: 1.026.027.

1.026.027a *imau janapadau nityaṁ vināśayati rāghava |*

1.026.027c *malajāṁśca⁷⁰ karūṣāṁśca tāḍakā duṣṭacāriṇī ||*

*Tāḍaka, činiteljica zla, stalno uzrokuje uništenje,
o Raghujeviću, ovih pokrajina, sad Malade, sad Karuše.*

Viśvāmitra objasnjava Rāmi što se dogodilo provincijama Maladi i Karuši. Nekoliko stihova prije spominje Tāḍaku prvi puta, objasnjava njezino podrijetlo i opisuje njezine osobine. Šloka je jednaka u kritičkom izdanju. Budući da se radi o prvom spomenu i opisu novog lika, možemo reći da ovdje Viśvāmitra, odnosno autor Vālmīki, upotrebljava pridjev *duṣṭacārin* s razlogom – kako bi istaknuo narav Tāḍake, odnosno

---

⁷⁰ Naziv pokrajine na sanskrtu glasi *maladā*, no Schlegel u svom izdanju dosljedno piše *malajā*, stoga sam ostavila njegovu verziju. Isto vrijedi i za Vaśiṣṭha (trebalo bi biti Vasiṣṭha).

objasnio zašto u provincijama više ne vlada blagostanje i da je Tāḍaka ta koja je uzrok nesreći ovih pokrajina.

---

2. PRIMJER: 1.026.029.

- 1.026.029a** svavāhubalamāśritya jahi tāṁ duṣṭacāriṇīṁ |
1.026.029c manniyogādimam deśam kuru niṣkaṇṭakam punaḥ ||

*Pouzdajući se u snagu vlastitih ruku ubij ovu zločiniteljicu,
po mojem nalogu učini zemlju ponovno slobodnom od nevolje.*

Viśvāmitra objašnjava Rāmi da mora ubiti Tāḍaku. Čini mi se da je pjesnik u ovom dijelu želio naglasiti zlo koje čini Tāḍaka – epitet se ne nalazi uz ime ili neki drugi uobičajeni način oslovljavanja za Tāḍaku, nego uz zamjenicu. Možda ga je ispustio jer mu nije odgovarao uz imperativ *jahi* [ubij], ali mogao je i drugačije složiti stih, npr. *jahi tāḍakam rākṣasīm* [ubij demoničku Tāḍaku] ili *jahi tāṁ kroḍhamūr̥chitam* [ubij nju ispunjenu ljutnjom]. On je odabrao upravo *duṣṭacāriṇī*. Šloka se u kritičkom izdanju razlikuje samo u zamjenici, pa polustih glasi: *jahīmāṁ duṣṭacāriṇīṁ* | Pridjev sam prevela na sličan način kao i u prvom primjeru, jer je značenje jednako, a kontekst sličan.

---

3. PRIMJER: 1.028.03.

- 1.028.03a** so 'ham pitṛnyogena tava cānupamadyute |
1.028.03c kariṣye duṣṭacāriṇyāstāḍakāyā badhaṁ mune ||

*Tako ču ja, po zapovijedi oca i tebe, o svjetlosti bez premca,
učiniti ubojstvo Tāḍake zločiniteljice, o mudrače.*

Na nagovor Viśvāmitre Rāma pristaje ubiti Tāḍaku.

Epitet se u ovom slučaju ne nalazi na kraju stiha kao inače. Ne vidim poseban razlog za isticanje činjenja zla, pa mislim da se radi o upotrebi zbog popunjavanja pāde.

U kritičkom izdanju nema ove strofe, nego je umjesto nje strofa slična značenja:

- 1.025.004a** so 'ham pitur vacaḥ śrutvā śāsanād brahma vādinaḥ
1.025.004c kariṣyāmi na saṁdehas tāṭakāvadham uttamam
-

*Tako ču ja, čuvši očeve riječi, po zapovijedi brahmanskog učenjaka,
naposljetku učiniti bez dvojbe, ubojstvo Tādake.*

---

4. PRIMJER: 1.028.020.

- 1.028.020a** alam te ghṛṇayā rāma pāpaiṣā duṣṭacāriṇī |
1.028.020c yajñavighnakarī yakṣī purā vardheta māyayā ||

*Dosta sažaljenja, Rāma, ova opaka zločiniteljica,
yakṣī koja spriječava obred mogla bi uskoro ojačati pomoću čarobnih moći.*

Rāma ima dvojbe oko ubojstva Tādake, jer se radi o ubojstvu bića ženskog spola – ne želi je ubiti, ali će je lišiti drskosti i pokretljivosti, kako više ne bi pustošila Maladu i Karūšu. Traje borba Rāme i Lakṣmaṇe protiv Tādake. Dva junaka suzdržavaju se da ju ne dokrajče pa ih ona zasipa kamenjem, no u tom trenu Viśvāmitra dovikuje Rāmi gornje stihove. Potiče ga da je ubije i upozorava da su rākṣase nepobjedivi nakon što padne mrak. To Rāmu potiče na brzu reakciju, pa naposljetku ubija Tādaku.

Kao i u drugom primjeru, pjesnik bira varijantu zamjenica+epitet, *eṣā duṣṭacāriṇī*, a da bi popunio pādu dodaje još jedan pridjev slična značenja, *pāpa* [zao, zloban, opak]. Rekla bih da se epitet ponavlja, po uzoru na prethodne pojave, ali ipak nije bez razloga upotrebljen, nije tu samo u metričke svrhe. Neki bi drugi epitet imao manje smisla. Strofe nema u kritičkom izdanju.

---

5. PRIMJER: 1.030.018.

- 1.030.018a** sarvam me śamsa bhagavan kasyāśramapadam tvidam |
1.030.018c samprāptā yatra te pāpā brāhmagnā duṣṭacāriṇah ||
1.030.019a tava yajñasya vighnāya durātmāno mahāmune |

*Reci mi sve, o bogoviti, čijeg āśrama je ovo prag,
gdje su ovi opaci oskrvrvnitelji svetog, zločinitelji,
zloumnici, došli ometati tvoju žrtvu, o veliki mudrače.*

Rāma i Lakṣmaṇa moraju čuvati žrtvu ṛṣija Viśvāmitre šest dana i noći. On ih upozorava da će rākṣase doći posljednju noć njihove straže. Ispred Viṣṇuova āśrāma Rāma pita

gdje su ti koji će doći oskvrnuti obred, pa Viśvāmitra počinje pripovijedati priču o kralju nebesnika ili asura, Baliju.

Pridjev *duṣṭacāriṇ* na ovom je mjestu upotrebljen za bijesove Mārīcu i Subāhua. Budući da se uz njega upotrebljava još nekoliko pridjeva koji izražavaju negativne karakteristike ovih demona – zlobu i sklonost zlu (*pāpa* [zao, zloban, opak], *durātman* [onaj kojega je narav loša, koji je zao]), mogli bismo reći da je upotrebljen radi popunjavanja pāde. Tu bi se mogao naći i neki drugi pridjev slična značenja, a da se značenje šloke značajno ne promijeni. Strofe nema u kritičkom izdanju.

---

6. PRIMJER: 1.032.020.

1.032.020a imān api badhiyāmi nirghṛṇān duṣṭacāriṇah |

1.032.020c rākṣasān pāpakarmasthān yajñaghnān rudhirāśanān ||

*Ipak želim ubiti ove nemilosrdne zločinitelje,
rākṣase u kojima je zlo, oskvrnitelje žrtve, koji se hrane krvlju.*

Rāma i Lakṣmaṇa čuvaju žrtvu Viśvāmitre, a zadnju noć dolaze demoni Mārīca i Subāhu kako bi spriječili izvođenje obreda. Rāma oklijeva s ubijanjem Mārīce, jer on obeshrabruje Rāvanu da se sukobi s Rāmom (što Rāmi koristi). Govori Lakṣmaṇi da želi ubiti ove demone, ali Mārīcu samo pogoda strijelom koja ga odbacuje 100 yojana⁷¹ u daljinu, a Subāhua ubija.

U ovim stihovima ne nalazim posebnog razloga za isticanje radnje činjenja zla, zato što također odmah iza pridjeva *duṣṭacārin* nalazimo pridjev *pāpakarmastha* koji ima slično značenje [onaj u kojem je sadržano zlo]. Možemo stoga reći da je na ovom mjestu epitet *duṣṭacārin* upotrebljen radi popunjavanja pāde. Strofa je jednaka u kritičkom izdanju.

---

7. PRIMJER: 1.048.034.

1.048.034a evamuktvā mahātejā gautamo duṣṭacāriṇīm |

1.048.034c himavacchikhare ramye tapastepe suduścaram ||

⁷¹ Yojana – mjerna jedinica, 1 yojana najvjerojatnije iznosi oko 9 engleskih milja, no u epu vjerojatno ne označava točnu udaljenost, nego se želi reći da je Rāma demona odbacio jako daleko.

*Kad je tako rekao veličanstveni Gautama grešnici,
otišao je u isposništvo na prekrasni, nepristupačni vrh Himalaje.*

Vidjevši obitavalište isposnika u blizini Mithile, Rāma zamoli Viśvāmitru da mu kaže tko je tu boravio. Viśvāmitra pripovijeda o řešiju Gautami i njegovož ženi Ahalyi. Bog Indra se zaljubio u Ahalyu i poželio biti s njom, pa se preobrazio u Gautamu i otišao k Ahalyi. Iako je shvatila da se radi o Indri, pristala je na seksualni čin kako bi zadovoljila njegove strasti. Kad je Gautama shvatio što se dogodilo prokleo je Indru, a potom i Ahalyu, te joj je rekao da će biti *pročišćena* kad Rāma dođe u grad i kad mu bude pružila dobrodošlicu.

Epitet *duṣṭacārin* u ovom se slučaju odnosi na Ahalyu, ženu řešija Gautame, koja je učinila preljub. Budući da se radi o neprimjerenom, lošem djelu, grijehu, možemo reći da je epitet upotrebljen s razlogom. Kontekst je drugačiji nego kad se epitet koristi za Tāḍaku i druge rākṣase, Ahalya ne čini zlo, no pridjev *duṣṭa* može značiti i [iskvaren, pogrešan], a kao imenica srednjeg roda i [grijeh, zločin], pa bismo ga mogli prevesti kao *činiteljica grijeha*.

U kritičkom izdanju ova šloka ima tri stiha: između 1.047.032a i 1.047.032e umetnut je još 1.047.032c *imam āśramam utsṛjya siddhacāraṇasevite* [napustivši taj āśram na (vrh Himalaje) na kojemu obitavaju siddhe⁷² i cāraṇe⁷³] koji ne utječe na značenje epiteta.

KRODHAMŪRCHITA

Epitet *krodhāmūrchita* javlja se pet puta u Schlegelovom izdanju Bālakāṇḍe, a 33 puta u kritičkom izdanju Rāmāyaṇe. Uvijek se nalazi na kraju stiha i s nekom trosložnom riječi (imenom ili nadimkom) popunjava pādu. Najčešće opisuje rākṣase, Tāḍaku, Rāvaṇu, Lavaṇu, ali i majmune – Sugrivu, Hanumāna, Aṅgadu te Lakṣmaṇu, jastreba Jaṭāyusa i druge.

1. PRIMJER: 1.001.048.

1.001.048a rākṣasādhipatiḥ śūro rāvaṇah krodhāmūrchitah |

1.001.048c sahāyam varayāmāsa mārīcaṁ nāma rākṣasam ||

⁷² Siddha, m. polubožansko biće koje karakterizira velika čednost i savršenstvo.

⁷³ Cāraṇa, m. nebeski pjevač.

*Vladar rākṣasa, moćni Rāvana, obuzet ljutnjom,
odabrao je rākṣasu imena Mārīca za pomoćnika.*

U prvoj sargi Bālakānđe Nārada pri povijeda Vālmīkiju Rāmine dogodovštine. Dolazi do dijela kad Rāma ulazi u šumu Daṇḍaku i ubija demona Virādhu, na čemu su mu zahvalni ršiji koji žive u šumi. Oni ga mole da ubije i druge demone, što on i čini. Kad kralj demona, Rāvana, čuje da je u Janasthāni (dijelu šume Daṇḍaka) ubijeno 14.000 njegovih rođaka i podanika, razljuti se i potraži pomoć od Mārīce.

Rāvaṇina ljutnja ovdje je potaknuta konkretnim razlogom, pa možemo reći da u ovom slučaju krodhamūrchita nije samo epitet upotrebljen u metričke svrhe.

Prvi stih šloke u kritičkom izdanju nešto je drugačiji: 1.001.039a tato jñātivadham śrutvā rāvaṇah krodhamūrchitah | [Čuvši za pokolj rođaka Rāvana obuzet ljutnjom...], ali nevažno za značenje pridjeva, njegova upotreba i dalje ima konretan povod.

---

2. PRIMJER: 1.027.013.

1.027.013a saiśā śāpasamāviṣṭā | tāḍakā krodhamūrchitā |
1.027.013c deśamutsādayatyenamagastyādhyuṣitam purā ||

*Ona, pogodjena kletvom, Tāḍaka mahnita od bijesa,
pustoši ovu pokrajinu u kojoj Agastya do danas obitava.*

Tāḍaka je ovdje bijesna zbog kletve – kletvom ju je rši Agastya pretvorio u demonicu, jer je htjela osvetiti supruga Sundu, ubijenog također zbog Agastyine kletve, dakle postoji razlog njezinoj ljutnji.

U sanskrtu se [ljut, razlučen] može reći i na druge načine, npr. *paramakruddha*, *paramāmarṣa* [veoma ljut], ali ti pridjevi nemaju u sebi nijansu koju ima *krodhamūrchitā*, koja uključuje prožetost osobe ljutnjom – Tāḍaka je puna ljutnje i tako bijesna pustoši pokrajine. U njezinu pustošenju možemo nazrijeti i naznake mahnitosti, stoga pridjev možemo prevesti na tom tragu. K tome, pridjev *paramāmarṣa* upotrebljen je za Agastiju samo dvije strofe ranije, u 1.027.011c *agastyah paramāmarṣastāḍakāmapi śaptavān*. Agastya je ljut jer se Tāḍaka zaletjela prema njemu htijući ga pojesti. Budući da su upotrebljeni različiti pridjevi možemo reći i da njihova

ljutnja nije ista te da su pridjevi upotrebljeni s razlogom. Iste pridjeve nalazimo i u kritičkom izdanju.

---

3. PRIMJER: 1.028.07.

- 1.028.07a** tam śabdamabhinidhyāya rākṣasī kroḍhamūr̄chitā |
1.028.07c śrutvā cābhya-dravat kruddhā yatra śabdo viniḥsritaḥ ||

*Demonica mahnita od bijesa obratila je pažnju na taj zvuk,
i čuvši odakle zvuk izvire razjarena je pojurila (u tom smjeru).*

Rekla bih da ni ovdje odabir epiteta nije slučajan, jer je Tāḍaku dodatno razbjesnio zvuk Rāminog luka, stoga je pojurila prema njemu. To potvrđuje odabir riječi u prethodnoj šloki: *tena śabdena vitrastā, tāḍakā saṁbhrāntā jyāśabdaṁ pratibodhitā* | Pridjev *kruddha* može značiti [razdražen, isprovociran ili ljut na X], pa bih ga na taj način prevela. Budući da zbog tog pridjeva i Tāḍakine jurnjave također naslućujem prizvuk mahnitosti, pridjev *kroḍhamūr̄chita* bih prevela kao i u prethodnom primjeru. Pretpostavljam da je pridjev upotrijebljen po uzoru na prethodni primjer, ali da nije tek ponavljanje.

---

4. PRIMJER: 1.028.012.

- 1.028.012a** evaṁ bruvāṇe rāme tu tāḍakā kroḍhamūr̄chitā |
1.028.012c udyamya vāhū garjantī rāmamevābhya-dhāvata ||

*Dok je Rāma još ovako govorio Tāḍaka mahnita od bijesa,
zamahnuvši rukama, pojurila je urlikajući upravo prema Rāmi.*

Epitet se u ovom primjeru ponavlja, ali nije upotrebljen bez razloga. Tāḍaka maše rukama i ludo juri prema Rāmi. Pridjev doprinosi cjelokupnom dojmu, stoga bih ga ponovno prevela na isti način.

KĀMARŪPIN

Pridjev *kāmarūpin* [kojega je oblik po želji, mjenjolik] u najviše slučajeva dolazi na kraju pāda *b* ili *d* – u Bālakāṇḍi svih šest puta (dvaput se javlja pridjev *kāmarūpadharā* koji znači isto, a nalazi se jednom na početku pāde *a*, jednom na početku pāde *b*), u Rāmāyaṇi 62 puta od 67 puta (dvaput je raspored obrnut – prvo dolazi pridjev pa

trosložna riječ, *kāmarūpibhir āvṛtā; kāmarūpiṇam āgatam*, a triput se nalazi na početku stiha). Ovaj pridjev nije rezerviran samo za yakše, oblik mogu mijenjati i npr. majmuni koje je Brahma poslao Rāmi kao pomoć u uništenju Rāvaṇe, kralja rākṣasa, ali i rākṣase imaju to svojstvo. Budući da s nekom trosložnom riječi, najčešće imenom, lako zatvara pādu, možemo sa sigurnošću ustvrditi da funkcionira kao stalna formula.

1. PRIMJER: 1.016.02.

1.016.02a satyasaṁdhasya vīrasya sarveśāṁ no hitaiṣināḥ |

1.016.02c viṣnoḥ sahāyāṁ samare srjadhvam kāmarūpiṇāḥ ||

*Neka se mjenjoliki okupe kao pomoć u borbi Višnuu,
u kojemu obitava istina, junačname, koji želi blagostanje svima nama.*

U 16. sargi opisuje se stvaranje vānara. Bogovi šalju rasu tih moćnih bića koja izgledaju kao majmuni, da pomognu Rāmi u uništenju Rāvaṇe. Rāma je zapravo utjelovljeni bog Višnu koji je pristao roditi se u obliku čovjeka, jer samo čovjek može uništiti Rāvanu, budući da mu je bog Brahma dao zaštitu od drugih bića.⁷⁴

Nekoliko šloka nakon citirane Vālmīki opisuje karakteristike vānara. Mijenjanje oblika jedno je od njihovih (i ne samo njihovih) svojstava; no, ono nije bitno za radnju niti bi se smisao promijenio da je pjesnik odabrao neki drugi epitet, pa možemo reći da je upotrebljen u svrhu popunjavanja pāde.

---

2. PRIMJER: 1.016.018.

1.016.018a te srṣṭā bahusāhasrā daśagrīva badhepsubhiḥ |

1.016.018c aprameyabalā devairvānarāḥ kāmarūpiṇāḥ ||

*Mnogo tisuća su bogovi, kojih je želja ubojstvo Desetoglavog,
stvorili vānara mjenjolika, neizmjerne snage.*

U prethodnim šlokama opisano je koji je bog stvorio kojeg vānaru. Neki su poprimili oblike snažnih medvjeda, neki langura, neki kinara.⁷⁵ Iako se spominje poprimanje

⁷⁴ Rāma se kao utjelovljenje Višnuovo počeo shvaćati u mlađim dijelovima Rāmāyaṇe, što potvrđuje tezu da je Bālakānda knjiga koja je dodana naknadno. U Valmikijevu epu Rāma je bio smrtan junak. (Katičić 1973.)

⁷⁵ Mitološka bića s tijelom čovjeka i glavom konja.

drugih oblika, *kāmarūpin* ne označava promjenu u tom smislu, stoga možemo reći da se i ovdje epitet samo navodi.

---

3. PRIMJER: 1.016.026.

1.016.026a īdṛśānāṁ prasūtāni harīṇāṁ kāmarūpiṇāṁ |
1.016.026c śatam̄ śatasahasrāṇi yūthapānāṁ mahātmanāṁ ||

*Takvih kvaliteta stvoreni su majmuni mjenjoliki,
stotine stotina tisuća gospodara krda, plemenitih.*

Također je riječ o stvaranju vānara.

Što se upotrebe pridjeva tiče, čini mi se da je upotreba jednaka kao i u prethodna dva primjera.

---

4. PRIMJER: 1.021.04.

1.021.04a ahaṁ niyamamātiṣṭhe vidhyartham̄ puruṣarṣabha |
1.021.04c tasya vighnakarau dvau tu rākṣasau kāmarūpiṇau ||

*Ja obavljam zavjet u svrhu obreda, o najbolji među ljudima
ali dva demona, mjenjolika, uzrokuju mu spriječavanje.*

Rši Viśvāmitra moli kralja Daśarathu da zbog dva bijesa, Mārīce i Subāhua, pošalje Rāmu da zaštiti izvođenje obreda koji je započeo.

Iako je kontekst drugačiji, ni ovdje svojstvo mijenjanja lika ne igra ulogu.

---

5. PRIMJER: 1.026.025.

1.026.024c malajāśca karūṣāśca muditā ḥddhisam̄padā ||
1.026.025a kasyacit tvatha kālasya yakṣiṇī kāmarūpiṇī |
1.026.025c balam̄ nāgasahasrasya dhārayantī mahābalā ||
1.026.026a tādakā nāma sundasya bhāryā daityapaterabhūt |

(...) Malada i Karuṣa (bile su) sretne u stanju blagostanja.

Nakon nekog vremena, jakši mjenjolika,

*koja ima snagu tisuću slonova, veoma moćna,
imena Tāḍaka, postala je žena Sunde, kraljevića demona.*

Viśvāmitra pripovijeda Rāmi o šumi Tāḍaki i demonici koja obitava u njoj.

Kao i u prethodnim primjerima, *kāmarūpiṇī* je ovdje pridjev koji nema posebno značenje i ne utječe na značenje stiha.

---

6. PRIMJER: 1.030.08.

1.030.08a krśāśvatanayān rāma bhāsvarān kāmarūpiṇah |
1.030.08c pratīccha mama bhadram te pātrabhūto 'si rāghava ||

*O Rāma, sinove Krśāśve, sjajne, mjenjače oblika,
uzmi od mene, molim te, vrijedan si primanja, Raghujeviću.*

U prethodnim stihovima Viśvāmitra nabrala imena strijela koje će dati Rāmi za uništenje Tāḍake, koji su svi sinovi Krśāśve. Vrijedi isto kao i za prethodne primjere.

KĀMAMOHITA

Epitet *kāmamohita* [obuzet žudnjom, požudan] javlja se dvaput u Bālakāṇḍi. Jednom se javlja uz demonicu Śūrpaṇakhu, Rāvaṇinu sestru koja se zaljubila u Rāmu. Rāma ju je odbio, a njegova žena, Sīta, narugala se Śūrpaṇakhi, što je nju razbjesnilo pa je htjela pojesti Sītu. Zbog toga joj je Lakṣmaṇa, Rāmin brat, odrezao nos i uši. Drugi put pojavljuje se za pticu ispunjenu strašću koju je na obali rijeke Tamasa ubio lovac i na taj način odvojio od partnera. Autor Rāmāyaṇe, Vālmīki, video je tu scenu, a tuga koju je osjetio potaknula ga je na sastavljanje šloke po prvi put. U kritičkom izdanju pridjev se pojavljuje šest puta, pet puta na kraju pāde *d*, jednom na kraju pāde *b* – jednom za Pavanu, boga vjetra, koji se zaljubio u apsaru Puñjikasthalu, jednom za kralja Daśarathu kojeg Kaikeyī, jedna od njegovih triju supruga, pokušava zavesti i također za ubijenu pticu, a u ostalim primjerima za Śūrpaṇakhu.

1. PRIMJER: 1.001.044.

1.001.044a tena tatra saha bhrātrā janasthānanivāsinī |
1.001.044c virūpitā śūrpaṇakhā rākṣasī kāmamohitā ||

Po njemu je, zajedno s bratom, ondje (u šumi Daṇḍaka) stanovnica Janasthāne, unakažena Šūrpaṇakha, požudna demonica.

Demonicu spominje Viśvāmitra kad Rāmi pripovijeda o šumi Daṇḍaka, prije nego mu kaže da mora ubiti Tāḍaku. Opisuje ju kao *janasthānanivāśinī* [stanovnica Janasthāne], *virūpitā śūrpaṇakhā* [unakažena Šūrpaṇakha], *rākṣasī kāmamohitā* [požudna demonica].

Vidimo da pridjev *kāmamohitā*, kao i u prethodnim primjerima, s trosložnom riječi zatvara pādu. Pridjev ne dolazi uz njezino ime, jer riječ *śūrpaṇakhā* ima četiri sloga, stoga je elegantnija varijanta bila uz četverosložno ime dodati četverosložni pridjev, a ostatak pāde popuniti već viđenom kombinacijom. Potvrdu njegove formulacijske nalazimo u Rāmāyaṇi, gdje se javlja ukupno šest puta uvijek na kraju stiha.

Što se tiče konteksta u kojem se nalazi u Bālakāṇḍi, za kontekst požuda Šūrpaṇakhe u ovom stihu nije bitna, što možemo potvrditi i varijantom u kritičkom izdanju Rāmāyaṇe, gdje umjesto *kāmamohitā* stoji *kāmarūpiṇī*. No, ako stih promatramo u odnosu na cijelu Rāmāyaṇu možemo zaključiti da se pjesnik želi referirati na Šūrpaṇakhinu žudnju prema Rāmi, odnosno na epizodu iz Aranyakāṇḍe, stoga pridjev nije bez razloga upotrebljen.

---

2. PRIMJER: 1.002.018.

1.002.018a mā niśāda pratiṣṭhāṁ tvamagamaḥ śāśvatīḥ samāḥ |

1.002.018c yat krauñcamithunādekamavadhīḥ kāmamohitam ||

*O lovče, ti ne zadobij mir u vječnim godinama
jer si ubio jednu iz para ptica, ispunjenu strašću.*

U ovom primjeru pridjev *kāmamohita* ima drugačije značenje nego u prethodnom te bi ga trebalo shvatiti kao [ispunjeno strašću, gorućom ljubavlju]. Budući da je kontekst drugačiji i da je jasna razlika u značenju možemo reći da nije upotrebljen bez razloga.

RĀKṢASĀDHIPA

1.022.017a śrūyate ca mahārāja rāvaṇo rākṣasādhipah |

1.022.017c putraḥ viśravasaḥ krūro bhrātā vaiśravaṇasya ca ||

*Priča se, o veliki kralju, da je Rāvaṇa vladar Rākṣasa,
sin Viśrave⁷⁶ i okrutni brat Vaiśravaṇe.⁷⁷*

Daśaratha ne želi poslati Rāmu u borbu protiv demona koji spriječavaju obred ṛšija Viśvāmitre, jer je još mlad za to. Nudi da će sam poći u borbu, no kad mu ṛši objasni da vladar rākṣasa, Rāvaṇa, potiče demone Mārīcu i Subāhua na taj čin, Daśaratha zaključuje da nije dovoljno jak da se bori protiv njih.

Epitet *rākṣasādhīpa* javlja se samo jednom u Schlegelovoj varijanti Bālakāṇḍe, ali u kritičkom izdanju ga nalazimo 85 puta, od toga 83 puta na kraju stiha, a samo dvaput na drugom mjestu, stoga potvrđuje poznati uzorak.

---

⁷⁶ Viśrava – moćni ṛši, unuk boga Brahme

⁷⁷ Vaiśravaṇa – Kubera, Rāvaṇin polubrat, prvotni vladar Lanke kojega je s prijestolja zbacio Rāvaṇa

REZIME OPAŽANJA

Pridjevi su upotrebljeni u različitim kontekstima, a dok čitamo tekst možemo opaziti nijanse u značenju, stoga ih različito i prevodimo. Za pridjeve *dusṭacārin*, *krodhamūrchita*, *kāmamohita* možemo zaključiti da su stereotipni u smislu da slijede konvenciju metra – ponašaju se po ustaljenom obrascu, pojavljuju se uvijek na istom mjestu u stihu (uz minimalna odstupanja) i s nekom trosložnom riječi, najčešće imenom ili nadimkom (ili kombinacijom jednosložne i dvosložne), popunjavaju pādu (najčešće pāde *b* ili *d*). Također, pripadaju grupi epiteta koji se često koriste za rākṣase. Epiteti imaju formulaične tendencije, ali nisu formulaični u smislu okamenjenog izraza koji je izgubio svoje značenje.

Epitet *kāmarūpiṇ* je drugačiji – nisam našla razloge zašto je baš on upotrebljen na određenim mjestima; osim toga, iz konteksta ne znamo što točno znači. Doslovan prijevod glasi [kojega je oblik po volji, koji može mijenjati oblik po volji], no u ovom slučaju ne znamo čemu to svojstvo služi bićima na koje se odnosi. U nekim drugim epizodama iz Rāmāyaṇe Hanumān (bog majmun) se smanjuje i povećava prema potrebi, i tu možemo reći da je pridjev upotrijebljen s razlogom. Zbog toga bi ovdje *kāmarūpiṇ* mogli odrediti kao formulu.

Epitet *rākṣasādhipa* navela sam kao još jedan primjer epiteta koji slijedi zadane konvencije, uz još neke druge, poput *kālacodita*.

Suprotno Parry-Lordovoj teoriji, Brockington smatra da fraze koje se sastoje od imena i standardnog epiteta “imaju određenu pripovjednu funkciju – stavljanje naglaska na aspekt karaktera nekog od likova relevantan za događaj”. Također smatra da je svojstvo ovih fraza da ostavljaju prostor za riječ od dva ili tri sloga od praktične važnosti za usmeno književnost, jer dozvoljava pjesniku da popuni stih bez truda.⁷⁸

Na temelju ove analize možemo se složiti s njegovim stavom – formule, u ovom slučaju tipa imenica-epitet, pomažu pjesniku u slaganju stihova, ali ih on ne bira slučajno, nego u skladu s kontekstom i onim što želi naglasiti. Iz toga proizlazi da indijska epika ne odražava u potpunosti načelo štedljivosti formula (=samo jedna formula za jedno mjesto u stihu za istu bitnu ideju), kako je ono formulirano u izvornoj teoriji.

---

⁷⁸ Brockington 1984: 37.

SCHLEGELOV PRIJEVOD BĀLAKĀNDE

TKO JE BIO A. W. SCHLEGEL?

August Wilhelm von Schlegel rođen je 1767. u Hanoveru, a umro je 1845. u Bonnu. Ovaj esejist, kritičar, prevoditelj i pjesnik jedan je od osnivača njemačkog romantizma, a najpoznatiji je po kritičkom pisanju i briljantnim prijevodima Shakespearea na njemački jezik koji se i danas koriste.⁷⁹

Schlegel je studij započeo 1786. na Sveučilištu u Göttingenu, najprije na teologiji, potom na klasičnoj filologiji i estetici. Nakon završetka studija preselio se 1791. u Amsterdam gdje je radio kao privatni učitelj, a potom je 1796. otisao u Jenu kako bi ondje radio kao književni kritičar i predavač. U Jeni su se on i brat Friedrich pridružili krugu važnih umjetnika i filozofa poput Novalisa, Ludwiga Tiecka, Dorothee Schlözer i F. W. J. Schellinga, na taj način formirajući "srce" tzv. kruga romantičara iz Jene.⁸⁰

Friedrich i Wilhelm Schlegel osnovali su 1798. književni mjesečnik *Athenaeum*, časopis za književnu kritiku s povijesne i filološke perspektive, koji je postao "vodeća publikacija ranih romantičara." Osim toga, svojim predavanjima u Jeni (1798. – 1799.), Berlinu (1801. – 1804.) i Beču (1808. – 1812.), W. Schlegel je "širio estetiku njemačkog romantizma diljem Europe". Godine 1818. došao je u Bonn gdje je kao profesor književnosti i povijesti umjetnosti predavao do 1844.⁸¹

Osim po značajnom akademskom radu Schlegel se istaknuo i prijevodima Shakespearea, Calderóna de la Barce, Dantea, Petrarke, Boccaccia, Miguela de Cervantesa, Torquata Tassoa i Luísa de Camõesa.⁸² No, zanimala ga je i Indija, zbog čega je proučavao indijsku kulturu i drevni jezik te kulture – sanskrta. Napravio je prvi potpuni prijevod *Bhagavadgīte* sa sanskrta na latinski, koji je pomogao u populariziranju tog djela u Njemačkoj. Preveo je i cijelu prvu i dio druge knjige Rāmāyane te Hitopadešu, izradio tiskarsku prešu za sanskrta pomoću koje je tiskao Bhagavadgītu (1823.) i Rāmāyaṇu (1829.). Pokretanjem znanstvenog časopisa *Indische Bibliothek* i svojim predavanjima o

⁷⁹ Hay, K. D. (2017) *August Wilhelm von Schlegel*, Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive, ur. Edward N. Zalta. Dostupno na <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/schlegel-aw/>.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

⁸² Za detaljan popis Schlegelovih djela vidi: <https://philpapers.org/sep/schlegel-aw/>

sanskrtu otvorio je prostor za sanskrtske studije u Njemačkoj. Zbog svega toga prozvan je "ocem njemačke indologije".⁸³

SCHLEGELOV INTERES ZA INDIJU

Schlegela su Indija, indoeuropska filologija i etimologija počele zanimati u pedesetima, a taj novi interes toliko ga je zaokupio da se "zakopao" u sanskrt i da ga više ne zanimaju španjolske teme, kako se požalio njegov učenik i prevoditelj sa španjolskog, Böhl von Faber.⁸⁴ Adam Mickiewicz⁸⁵ je prilikom posjeta Schlegelu u Bonnu 1829. primijetio da Schlegela ne interesiraju poljska pitanja te mu je umjesto toga pokazao sanskrtske rukopise.⁸⁶ U pismu Goetheu posланом у studenom 1824. Schlegel piše kako si je na samim počecima karijere zadao poseban zadatak – na svjetlo izvući zaboravljen i neprepoznat materijal, zbog čega je proučavao Dantea, Petrarca, Calderóna, staroermanske epove itd. Kaže kako ni u jednom od tih područja nije postigao ni polovicu onoga što je namjeravao, no uspio je potaknuti interes za spomenute autore i teme. Smatra da je time iscrpio interes za europsku literaturu, zbog čega se okrenuo Aziji kao području novih avantura. Dodatan razlog bio je to što se "nije trebao bojati da će u ovom području ostati bez materijala", a osim povijesne važnosti te filozofskog i poetskog sadržaja, sama forma sanskrta dala mu je izvanredan uvid u zakone stvaranja jezika.⁸⁷

Kultura, povijest i jezik Indije u sebi su sadržavali građu za ispunjavanje dijela romantičarskih preokupacija – zanimanja za mitologiju i prijevod. Ulazak u drevni svijet sanskrta značio je stjecanje znanja Indijaca, a za razliku od kulture stare Grčke i Rima, koja postoji još samo na spomenicima u kamenu ili pisanim zapisima, indijsku kulturu moguće je pratiti kroz živu uspomenu na običaje, obrede i usmenu tradiciju.⁸⁸

---

⁸³Hay 2017.

⁸⁴ Paulin, Roger (2016: 422.) *The Life of August Wilhelm Schlegel, Cosmopolitan of Art and Poetry*. Cambridge: Open Book Publishers. Dostupno na JSTOR, www.jstor.org/stable/j.ctt19qggtt, prema: Camille Pitolle (1909: 136.) *La Querelle calderonienne de Johan Nikolas Böhl von Faber et José Joaquín de Mora reconstituée d'après les documents originaux*, doctoral thesis University of Toulouse. Paris: Alcan.

⁸⁵ Adam Mickiewicz (1798. – 1855.), poljski književnik, već za života prihvaćen kao bard romantizma (prvi poljski romantični pjesnik-prorok – *wieszcz*). Kao liričar nazivan i "slavenskim bardom" i tvorcem "slavenske drame", začetnik je poljskoga romantizma i autor nacionalnoga epa.

⁸⁶ Paulin 2016: 422. prema: Albert Zipper (1904: 175-187, ref. 181.) 'Aus Odyniec' Reisebriefen', *Studien zur vergleichenden Literaturgeschichte*

⁸⁷ Paulin 2016: 468.

⁸⁸ Paulin 2016: 482.

Upravo je zato Schlegela Indija počela zanimati – ona je još živa, sanskrt je prisutan u Indiji kao besmrtan izraz civilizacije koja još postoji. Indijsku kulturu je, u usporedbi s mnogim drugima, video kao kulturu koja je uspjela održati svoj temeljni integritet, svoju bezvremensku mirnoću i spokojstvo, neprekinutu liniju svoje mitologije. Podrijetlo koje se u slučaju grčkog i latinskog moralo pratiti kroz mukotrpne filološke i arheološke procese bilo je za sanskrt još uvijek u dostupnim rukopisima. „Jednom kada je osoba naučila jezik, cijela ta civilizacija (...) postala je vlasništvo “indologa”.⁸⁹

Ovakvo razmišljanje stoji iza Schlegelovih sanskrtskih studija, njegova tri izdanja klasičnih sanskrtskih tekstova i časopisa *Indische Bibliothek*.⁹⁰ Iako je prezirao Istočnoindijsku kompaniju zbog činjenice da je europska kolonizacija učinila indijski svijet i kulturu dostupnima, nije mogao biti indiferentan prema fizičkom otvaranju Indije.⁹¹

BORAVAK U BONNU (1818.- 1845.)

Schlegel je u Bonn, buduće žarište sanskrtskih studija, došao 1818. Sanskrtski studiji su ti koji su ga povezali sa širokim izvanjskim svjetom, čiji su centri bili Pariz i London, i sa još širim svjetom Indije i članovima Kraljevskog azijskog društva (Royal Asiatic Society) u Londonu i Azijskog društva (Asiatic Society) u Kalkuti.⁹²

U Bonnu je započeo predavati o Indiji – svaki semestar je malu grupu poučavao sanskrtskoj gramatici, a samo povremeno javno predavao o indijskoj književnosti i starinama. Budući da se u isto vrijeme bavio istraživanjem Indije, njegova su predavanja odražavala humboldtski ideal po kojemu su učitelj i istraživač ista osoba.⁹³

Schlegelov članak *Ueber den gegenwärtigen Zustand der Indischen Philologie* (O sadašnjem stanju indijske filologije), napisan u ljeto 1819.,⁹⁴ od velike je važnosti – najavio je pokretanje znanstvenog časopisa *Indische Bibliothek* iduće godine. U članku je ključna riječ „filologija“, termin općenito prihvaćen za klasike, grčki i latinski jezik. Upotreba te riječi istaknula je ključne točke u Schlegelovu pristupu proučavanju

---

⁸⁹ Ibid. U engleskom tekstu *indianist*.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Paulin 2016: 483.

⁹² Paulin 2016: 451.

⁹³ Paulin 2016: 468.

⁹⁴ Objavljen u: *Jahrbuch der preußischen Rhein-Universität* (1819: 224.-250.), Bonn.
<https://tinyurl.com/yy9hcc2k>

sanskrt: sanskrt zahtijeva jednake standarde koji se primjenjuju za klasične tekstove, jednaku strogost u odabiru verzija, jednaki oprez pri proučavanju rukopisa, jednaku oštrinu u određivanju značenja.⁹⁵

Do 1819. Schlegel je već dobro naučio sanskrt, poznavao situaciju s rukopisima, i prikupio vlastitu kolekciju tekstova i komentara, a sve s namjerom izrade profesionalnih izdanja Bhagavadgīte, Rāmāyaṇe i Hitopadeše.⁹⁶ U ostvarenju ideje pomogla mu je situacija na njemačkim sveučilištima – implementacija tzv. *karlsbadskih dekreta*⁹⁷ 20. rujna 1819. dovela je do reakcije, a u nizu pisama tadašnjim autoritetima Schlegel je izrazio svoje razočaranje i protivljenje, čak je 7. prosinca ponudio ostavku i razmišljao o povratku u Švicarsku. No, to se nije dogodilo – zbog njegove kozmopolitske orijentiranosti i svestranosti pruski ministri nisu ga željeli pustiti te su obećali da će mu ispuniti “svaki razuman zahtjev”.⁹⁸ Schlegel nije okolišao nego im je izložio svoje želje – plan indijskih studija, potrebu za odlaskom u Pariz, namjeru provođenja etimoloških istraživanja i potom objave sanskrtskih tekstova, za što će biti potreban tiskarski stroj s devanagarskim alfabetom. Samo koji mjesec poslije dobio je što je htio⁹⁹ – časopis *Indische Bibliothek*, prvi njemački časopis posvećen samo Indiji¹⁰⁰, pokrenut je 1820. godine, a 1820.–1821. Schlegel je otputovao u Pariz. Tamo je proveo osam mjeseci tokom kojih je proučavao rukopisne varijante Bhagavadgīte i učio praktične vještine tiskanja na tiskarskom stroju,¹⁰¹ koristeći analogiju s talijanskim renesansnim tiskarskim strojevima koji su tiskali prve tekstove bizantskog grčkog. Koju godinu poslije objavljena su prva tiskana izdanja Bhagavadgīte (1823.) i Rāmāyaṇe (1829.) u kontinentalnoj Europi.¹⁰²

Dva spomenuta sanskrtska teksta, uz Hitopadešu, bila su ključna za prvo razumijevanje indijske filozofije, epskog pjesništva i bajki, zbog toga prikladna i za znanstvenu i pedagošku svrhu.¹⁰³

---

⁹⁵ Paulin 2016: 452.

⁹⁶ Paulin 2016: 453.

⁹⁷ Karlsbadski dekreti – akti kojima se kontrolirao rad sveučilišta i provodila cenzura nad slobodom izražavanja.

⁹⁸ Paulin 2016: 455.

⁹⁹ Paulin 2016: 456.

¹⁰⁰ Paulin 2016: 491.

¹⁰¹ Paulin 2016: 499.

¹⁰² Hay 2017.

¹⁰³ Paulin 2016: 486.

SCHLEGELOVA TEORIJA PREVOĐENJA

Premda Schlegel poriče da je razvio teoriju prevodenja, ipak u mnogim svojim tekstovima analizira postojeće prijevode i komentira vlastiti prevoditeljski rad. Izbjegavanje elaboracije sistematične teorije prevodenja može se protumačiti kao rezultat njegova veoma savjesnog stava – svaki tekst zahtijeva individualni, različit pristup; prijevod ovisi o međusobnom odnosu dva jezika, stoga i teorija prevodenja mora uključivati analizu izvornog teksta, kao i postojećih prijevoda.¹⁰⁴

Prema Schlegelovu mišljenju, prevoditelj mora biti sposoban uhvatiti “duh jezika”, mora pratiti tekst, odnosno prenijeti značenje, ali i jezične nijanse, “uhvatiti neka od bezbrojnih, neopisivih čuda koja ne obitavaju u riječima, nego lebde oko njih kao dašak vjetra”. Mora “pružiti pristup originalu onima koji ga nemaju s istinskim i neprekinutim razumijevanjem djela koliko je moguće” i pritom održati prirodnost teksta, ne smije tekst pretvoriti u nešto čudno, nema potrebe za oskvrnjivanjem jezika, izumom novog jezika.¹⁰⁵ Snažno je kritizirao, npr. francuske prijevode koji su parafrazirali tekst izvornika kako bi ga učinili *više francuskim*.¹⁰⁶

RAZLOZI ODABIRA LATINSKOG ZA PRIJEVOD

U akademskoj godini 1824./1825. Schlegel je dobio titulu *rector magnificus*. Latinski je tada bio jezik sveučilišta za službene prigode i proglašene, a sveučilište je u Schlegelu imalo ne samo savjesnog rektora, nego i rektora latinista. Iako je uvijek bio latinist, o čemu svjedoče i prijevodi i konstantno bavljenje latinskim, potpuni je razvoj njegova latinskog retoričkog stila došao s rektorskim govorima iz 1824. i 1825., a zbog svoje je vještine postao i službeni govornik sveučilišta.¹⁰⁷ U knjizi *Opuscula, quae Schlegelius latine scripta reliquit*¹⁰⁸, koju je uredio Eduard Böcking, sabrana su Schlegelova djela na latinskom.

---

¹⁰⁴ Hay 2017.

¹⁰⁵ Hay 2017. prema: Böcking, Eduard (ur.), *Sämtliche Werke* (1846.-1848.), Leipzig: Weidmann; pretisak iz 1971.-1972., Hildesheim: Neudruck Verlag Olms.

¹⁰⁶ Hay 2017. prema: *Kritische Schriften* (1828.), 2 sveska, Berlin: Reimer

¹⁰⁷ Paulin 2016: 460.

¹⁰⁸ Schlegel, A. W. i Böcking, Eduard (ur.) (1848.) *Opuscula, quae Schlegelius latine scripta reliquit*, Leipzig: Weidmann. Dostupno na: <https://warburg.sas.ac.uk/pdf/eeh1645b2269554.pdf>.

Ona su:

- *De geographia Homerica*
- *Antiquitates Etruscae*
- *De zodiaci antiquitate et origine*
- *Oratio natalibus Friderici Guilelmi III. regis augustissimi, CICICCCCXXIV. in academia Borrusia in Rhenana habita.*
- *Oratio cum rectoris in universitate litteraria Bonnensi munus die XVIII. octobris anni MDCCCXXIIII. in se susciperet habita.*
- *Oratio cum magistratum academicum die XVIII. octobris anni MDCCCXXV. deponeret habita.*
- *Epistola gratulatoria viro clarissimo Ioanni Friderico Blumenbach, medicinae doctori...*
- *Oratio cum Fridericum Windischmannum die XXI. iulii anni CICICCCCXXII. philosophiae doctorem renuntiaret habita.*
- *Laudatio augusti Ferdinandi Naeke recitata in aula Academiae D. IX. mensis martii anni CICICCCCXXXIX.*
- *Oratio habita cum Henricus Cornelius Scholten Rhenanus die XX. mensis martii anni CICICCCCXXXIX. philosophiae doctor crearetur.*
- *Oratio habita cum Matthias Hoch D. XXII. iunii a CICICCCCXXXIX. philosophiae doctor renuntiaretur.*
- *Quaestiones historicae*
- *Fausta navigatio regis Friderici Guilelmi III. cum universo populo acclamante navi vaporibus acta Bonnam praetervehheretur die XIV. Sept. a CICICCCCXXV. carmine celebrata.*
- Nekoliko epigrama: *Ad Philippum de Walther, medicum celeberrimum; In libellum quendam de Aesopo viro illustri dedicatum; Ad Albertum de Fruticeto itd.*
- *Ghatakarpa*

Schlegel je latinski smatrao temeljem za humanističke, povjesne i filološke napore, akademskim jezikom i načinom međunarodne komunikacije.¹⁰⁹ Ta privrženost bila je tokom 20-ih i 30-ih godina 19. stoljeća dio starijeg znanstvenog diskursa, po kojemu

---

¹⁰⁹ Paulin 2016: 463. prema: 'Abriß vom Studium der classischen Philologie'. SLUB Dresden, Mscr. Dresden e. 90, IV.

također nije bilo dvojbe oko toga da je latinski, sa svojim konstrukcijama, apstrakcijama i složenicama, prikladan za prikaz drevnog, časnog jezika, kakvim je Schlegel smatrao sanskrт.¹¹⁰

PRIJEVOD RĀMĀYAÑE

Schlegel nije bio prvi od zapadnih učenjaka koji se bavio Rāmāyañom, ali njegov rad pripada među značajnije. Prije njega su 1808. William Carey i Joshua Marshman objavili zbunjujuće¹¹¹ izdanje teksta, a krajem 18. stoljeća Friedrich Schlegel je izradio probne prijevode dijelova Vālmīkijeva teksta.¹¹²

Schlegel je od 1828. godine, kad se počeo baviti Rāmāyañom, do svoje smrti, uspio prevesti 1. knjigu, Bālakāñdu, i dio teksta 2. knjige, Ayodhyākāñde, do 20. sarge. Prijevod je tiskan pod naslovom *Ramayana id est carmen epicum de Ramae rebus gestis poetae antiquissimi Valmicens opus*. Latinski prijevod sanskrtskog teksta popraćen je Schlegelovim komentarima vlastitog odabira dijela riječi i izraza, a dotiče se i botaničkih, zooloških, geografskih, astroloških i mitoloških tema. Kao takva, "sanskrtska su izdanja postala fokus i repozitorij sveobuhvatnog antikvarizma, 'panfilologije', neumorne potrage za krajnjim granicama 'znanosti', shvaćene potpuno u enciklopedijskom smislu."¹¹³

U uvodu koji prethodi izdanju Rāmāyañe Schlegel tumači zašto prijevod izlazi po njegovu mišljenju dosta kasno. Kaže da je u pet londonskih godina skupio kodekse Rāmāyañe i predložio njihovo objavlјivanje. Tada nije znao koliko će zahtjevan posao biti, a u međuvremenu je saznao da je "Rāmāyaña opsegom minimalno jednaka Ilijadi i Odiseji, možda čak i veća"¹¹⁴, a posao mu je otežavalо i to što nije stručnjak u sanskrtu. Tome je pridonijela i raznolikost primjeraka – Schlegel je pregledao puno različitih verzija prema kojima je trebalo uspostaviti izvorni tekst; neke su bile iskvarene, u nekim su nedostajali dijelovi itd. Također napominje da takav problem nije imao s Bhagavadgītom, čije su riječi "na tako pobožan način sačuvane"¹¹⁵ – u pjesmi od 1400

---

¹¹⁰ Paulin 2016: 518. prema Bhagavad-Gītā, Praef., xxiii; Hitopadeša, I, xvi.

¹¹¹ Naslov knjige glasi: *Ramayana of Valmeeki, in the original Sungskrit*.

<https://books.google.hr/books?id=oSIAAAAYAAJ&hl=hr&pg=PR3#v=onepage&q&f=false>

¹¹² Goldman 2007.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Schlegel 1929: VI.

¹¹⁵ Schlegel 1929: VII.

stihova samo jedan od distiha nije svuda prihvaćen i toliko je iskvaren da nije bilo sumnje da ga treba odbaciti.

Schlegel donosi i popis kodeksa koje je pregledao u knjižnicama u Parizu i Londonu. Popis sadrži imena knjižnica u kojima su čuvani rukopisi, podrijetlo rukopisa – kome su pripadali, ime sanskrtskog komentatora (ako su uz rukopis bili sačuvani i komentari), opis rukopisa, i oznaku iz knjižničarskog kataloga pod kojom je bio čuvan.

Radi se o ukupno 11 rukopisa: šest ih je imalo komentare – uz komentar Maheśvaratīrthe Schlegel nalazi jedan rukopis koji je pripadao Alexandru Johnstonu¹¹⁶ i dva koja su pripadala Henryju Colebrooku,¹¹⁷ a uz komentar Tilaka autora Nagoji Bhatta nalazi jedan Colebrookov rukopis i dva rukopisa Williama Jonesa.¹¹⁸ Pet rukopisa nema komentare – jedan je nekad pripadao Alexandru Hamiltonu,¹¹⁹ njega je na svjetlo izvukao i za književnu upotrebu pripremio Christian Lassen,¹²⁰ četiri rukopisa pripadaju bengalskoj recenziji (vlasnik jednoga je William Jones, a za tri rukopisa nema atribucije).¹²¹

Brojnost različitih rukopisa Schlegel objašnjava upravo načinom na koji je Rāmāyaṇa prenošena – usmenom predajom. Uspoređuje pjevače indijskih epskih pjesama s grčkim aedima i rapsodima i objašnjava da se neko vrijeme tekst predavao budućim generacijama recitiranjem i učenjem pomoću tehnika pamćenja; odatle su malo po malo nastajale različitosti i odstupanja u pojedinim stihovima.¹²² Govori i o autoru Rāmāyaṇe, Vālmīkiju, uspoređuje sanskrtska djela s homerskim, zatim o interpolaciji epizoda iz starijih tekstova te o punoći i bogatstvu sanskrtskog jezika. Sve nam ovo govori koliku je pažnju Schlegel ulagao u svoj rad, a u analizi odabranih dijelova njegova prijevoda vidjet ćemo kako je preveo sanskrtski tekst.

---

¹¹⁶ Sir Alexander Johnston (1775. – 1849.); britanski kolonijalni dužnosnik; orijentalist; osnivač Kraljevskog azijskog društva Velike Britanije i Irske zajedno s Henryjem Cokebrookom. Napomena: Schlegelova atribucija glasi: *ex libris Johnsoni*. U zahvali na kraju uvoda (Schlegel 1929: LXXI) ne spominje nikoga s prezimenom Johnson, pa zaključujem da se radi o Alexandru Johnstonu.

¹¹⁷ Henry Colebrooke (1765. – 1837.); engleski orijentalist; “prvi veliki sanskrtski učenjak u Europi”.

¹¹⁸ Sir William Jones (1746. – 1794.); britanski orijentalist i pravnik; pretpostavio je zajedničko podrijetlo sanskrta, latinskog i grčkog, a njegovi su nalazi potaknuli razvoj komparativne lingvistike početkom 19. stoljeća.

¹¹⁹ Alexander Hamilton (1762. – 1824.); britanski lingvist; jedan od prvih Europljana koji su učili sanskrta; prvi profesor sanskrta u Europi.

¹²⁰ Christian Lassen (1800. – 1876.); profesor staroindijskog jezika i književnosti na Sveučilištu u Bonnu. Zajedno sa W. Schlegelom izradio kritičko izdanje Hitopadeše i pomogao u uređivanju i prevodenju Rāmāyaṇe.

¹²¹ Schlegel 1929: XXXV. – XLII.

¹²² Schlegel 1929: XIX.

ANALIZA SCHLEGELOVA PRIJEVODA

Schlegelov prijevod prikazala sam pomoću tablica u kojima sam povezala sanskrtske i latinske riječi. Sanskrtske riječi dolaze redom kao u šloki, latinske su prijevod sanskrtskih ispod kojih se nalaze. U analizi latinskog teksta osvrnut ću se na način na koji je Schlegel prevodio stereotipne izraze, ali i na druge značajke njegova prijevoda – odabir riječi, raspored riječi u rečenici itd.

NEFARIUS, SCELERATUS, CONTAMINATUS

---

1. PRIMJER: 1.026.027.

*Tadaca vero nefaria utramque regionem,
tum Malajorum, tum Carushorum, continuo devastat.*

imau utramque	janapadau regionem	nityam continuo	vināśayati devastat	rāghava X
malajāṁś Malajorum	ca tum	karūśāṁś Carushorum	ca tum	tāḍakā Tadaca

Stereotipni izraz *tāḍakā dušṭacāriṇī* Schlegel u ovom primjeru prevodi s *Tadaca vero nefaria*. Pridjev *nefarius* dolazi od riječi *nēfas*, n. [grijeh, opaćina, bezbožnost, nepravda]. Prilogom *vero* [doista, zaista] pojačava ovaj pridjev – možda je time htio naglasiti Tāḍakinu narav. Njegovu bi sintagmu mogli na hrvatski prevesti kao *veoma opaka Tadaka*.

Što se ostalih karakteristika njegova prijevoda tiče, uočila sam da iz nekog razloga ne prevodi vokativ *rāghava* [o Raghujeviću]. Prilog *tum* [onda, tada] odlično koristi kako bi izrazio simetriju koju stihu daje ponavljanje veznika *ca* [i]. Kauzativ glagola *vināśayati* u 3. licu jednine prevodi prezentom glagola *devasto*, 1. [pustošiti], što je dobar prijevod jer ovaj sanskrtski glagol doslovno prevodimo *čini da se uništava, uzrokuje uništenje* što se može shvatiti kao *pustoši*. Osim u dijelu *tum Malajorum, tum Carushorum* ne prati sanskrtski red riječi. Iako se pridjev ne nalazi na kraju stiha, kao u sanskrtskom tekstu, zbog načina na koji ga prevodi, odnosno upotrebe priloga *vero* zasad mi se čini da je primijetio nijansu u značenju.

2. PRIMJER: 1.026.029.

*Tu, lacertorum robore fretus, meo iussu caede nefariam illam,
hanc regionem fac denuo pestis suaे immunem.*

sva	vāhu	balam	āśritya	jahi	tām	duṣṭacāriṇīṁ
Tu	lacertorum	robore	fretus	caede	illam	nefariam
mad	niyogād	imam	deśam	kuru	niṣkaṇṭakam	punaḥ
meo	iussu	hanc	regionem	fac	pestis suaे immunem	denuo

Sintagma *tām duṣṭacāriṇīṁ* Schlegel prevodi vrlo slično kao u prethodnom primjeru: *illam nefariam*. Ovaj put ne upotrebljava prilog kako bi pojačao značenje pridjeva *nefarius*, možda jer smatra da bi bilo zalihosno, jer je upotrijebљen samo dva stiha prije. Koristi isti pridjev kao i u 1. primjeru, vjerojatno jer smatra da nema razlike u značenju između te dvije upotrebe.

Ako Schlegelovu rečenicu rastavimo na dva dijela prema sanskrtskom rasporedu riječi, da podsjeća na stih, primijetit ćemo da se sintagma *illam nefariam* nalazi na kraju stiha, kao i *tām duṣṭacāriṇīṁ*, pa se čini kao da je primijetio sanskrtsku formulu.

Red riječi je vrlo sličan sanskrtskom redu riječi, uz dvije iznimke: 1. sintagma *meo iussu* umetnuo je u prvu polovicu rečenice, jer je ona jedna cjelina; 2. prilog *denuo* stavlja nakon imperativa glagola *facio*, 4. [činiti], a ne na kraj rečenice gdje se nalazi prilog *punaḥ*, jer je takav raspored prirodniji u latinskom.

3. PRIMJER: 1.028.03.

*En ego, patris iussu tuoque, qui incomparabili luce splendes,
sceleratae Tadaceae necem perficiam.*

so	aham	pitṛ-	niyogena	tava	ca	anupama	dyute
En	ego	patris	iussu	tuo-	-que	qui incomparabili	luce splendes
kariṣye		duṣṭacāriṇyās-		-tāḍakāyā		badham	mune
perficiam		sceleratae		Tadaceae		necem	X

U ovom primjeru Schlegel prevodi epitet *duṣṭacārin* riječju nešto drugačija značenja. *Sceleratus* znači [zločinom okaljan, opačinom pogrđen; zločinački, zlikovački, opak], što znači da ga je neka nijansa u značenju potaknula da riječ drugačije prevede.

Ponovno iz nekog razloga ne prevodi riječ u vokativu, *mune* [o mudrače]. Drugu složenicu u vokativu, *anupamadyute* [o ti koji si svijetao bez premca], sastavljenu od vokativa imenice *dyuti*, ž.r. [svjetlost, sjaj] i pridjeva *anupama* [bez premca, neusporediv] prevodi sintagmom *qui incomparabili luce splendes* [ti koji sjajiš neusporedivom svjetlošću], što je dobar odabir.

Red riječi prati, samo glagol *perficiam* stavlja na kraj kako bi bolje odgovarao latinskom redu riječi.

4. PRIMJER: 1.028.020.

Mitte lenitatem, Rama! Timendum est, ne Yaxa illa impia ac scelerata, sacrificiorum turbatrix, mox praestigiis suis incrementum capiat.

alam	te	ghṛṇayā	rāma	pāpa	eṣā	X	duṣṭacāriṇī
Mitte	X	lenitatem	Rama	impia	illa	ac	scelerata
X	X	yajñavighnkarī	yakṣī	purā	vardheta	māyayā	X
Timendum	ne	sacrificiorum	Yaxa	mox	incrementum	praestigiis	suis
est		turbatrix			capiat		

Epitet *duṣṭacāriṇī* ponovno je preveden riječju *sceleratus*. Primjer je sličan 2. primjeru gdje umjesto Tāḍakina imena ili nadimka stoji zamjenica+epitet, uz još jedan pridjev, *papa* [zao, zloban], slična značenja kao i *duṣṭacārin*.

Sanskrtski optativ glagola [vṛdh], 1. rasti, povećavati se, postajati duži ili snažniji – *vardheta* u 3. licu jednine ātmanepade¹²³ – Schlegel prevodi perifrastičnom konjugacijom pasivnom, odnosno gerundivom glagola *timeo*, 2. i zavisnom rečenicom. Doslovan latinski bi prijevod glasio [*Treba se bojati da yakṣī, bezbožna i opaka, uz nemiravateljica žrtve, uskoro svojim moćima ne uhvati rast*], odnosno *da se ne poveća*. Njegov odabir je dobra zamjena za optativ, jer optativ izražava ono što bi se moglo dogoditi, a u ovom dijelu Viśvāmitra upozorava Rāmu da ima još malo do mraka, prije nego Tāḍaka postane još opasnija. Također je zanimljivo da je uz instrumental od *praestigium*, ii, n. *praestigiis* dodao instrumental zamjenice *suus, a, um* [svoj] kojeg nema uz instrumental riječi *māyā*, f. *māyayā*, ali se podrazumijeva – možda je Schlegel osjetio da nedostaje pa ga zato i preveo.

¹²³ Ātmanepada – medij, srednje glagolsko stanje, različito od aktiva i pasiva, koje ima refleksivnu funkciju.

Red riječi je nešto izmijenjen, ali kad rečenicu podijelimo prema stihu izgleda kao da je poštovao načelo formule.

5. PRIMJER: 1.030.018.

*Cuncta mihi enarra, vir venerande: cuiusnam est hic secessus,
quem invasere maligni isti ac nefarii religionum turbatores
crudeli consilio sacrum tuum impediendi?*

sarvam	me	śamsa	bhagavan	kasya	X	āśramapadaṁ	tu	idaṁ
Cuncta	mihi	enarra	vir venerande	cuiusnam	est	secessus	X	hic
samprāptā	yatra	te	pāpā	X	brāhmagnā		duṣṭacāriṇah	
invasere	quem	isti	maligni	ac	religionum	turbatores		nefarii
tava	yajñasya	vighnāya		durātmāno	mahāmune			
tuum	sacrum	consilio	impediendi	crudeli	X			

Schlegel ovdje naš pridjev prevodi s *nefarius*, kao u 1. i 2. primjeru.

Opet iz nekog razloga ne prevodi vokativ, ovaj put: *mahāmune*, ali *bhagavan* prevodi.

U ovom primjeru poštuje red riječi koliko je moguće, ali zbog tendencije u latinskom da pridjevi dolaze ispred imenice pridjev *nefarii* se ne nalazi na kraju polustiha kao u formuli. Osim toga, riječ je upotrebljena kao pridjev uz *turbatores*, a u sanskrtu dolazi samostalno i tako bi je trebalo prevesti. Ako gledamo cijelu pādu onda je kao po formuli

6. PRIMJER: 1.032.020.

*Ceteros istos Gigantes quoque profligabo, immites, sceleratos,
nil nisi nefas meditantes, sacrorum turbatores, sanguinem potantes.*

X	imān	api	badhiṣyāmi	nirghṛṇān	duṣṭacāriṇah
Ceteros	istos	quoque	profligabo	immites	sceleratos
rākṣasān	pāpakarmasthān		yajñaghnān	rudhirāśanān	
Gigantes	nil nisi nefas meditantes		sacrorum turbatores	sanguinem	potantes

Ovdje ponovno prevodi *duṣṭacārin* sa *sceleratus*, što znači i drugačije nego u 5. primjeru iako se u oba radi o demonima Mārīci i Subāhuu.

Red riječi gotovo je isti kao u izvorniku, osim što riječ *Gigantes* stavlja na početak rečenice, zbog jasnoće.

7. PRIMJER: 1.048.034.

Ita affatus contaminatam inclytus Gautamus

in amoeno quodam Himavantis cacumine castimoniis sese castigavit.

evam	uktvā	mahātejā	gautamo	duṣṭacāriṇīṁ
Ita	affatus	inlytus	Gautamus	contaminatam
himavacchikhare	quodam	ramye	tapastepe	suduścaram
in Himavantis cacumine	X	amoeno	castimoniis sese castigavit	serenissimis

U posljednjem primjeru radi se o dosta drugačijem kontekstu u kojem se upotrebljava ovaj pridjev, što Schlegel primjećuje, pa onda i drugačije prevodi – koristi particip glagola *contamino*, 1. [zagaditi, oskvrnuti, okaljati]. Ahalya je počinila preljub, zbog čega je *uprljana, okaljana*, stoga je Schlegelov odabir dobar.

3. lice jednine perfekta glagola *tap*, 1. *tapastepe* [prakticirati asketizam, isposništvo] prevodi sintagmom *castimoniis sese castigavit*. Glagol *castigo*, 1. znači [ispraviti riječima ili djelom], a *castimonia, ae, f.* [(moralna) čistoća], pa bi doslovan prijevod bio: *ispraviti se u moralnoj čistoći*. Smisao isposništva je pročišćenje, pa možemo reći da je i ovdje dobro odabrao latinske riječi.

IRA/FURORE VECORS

1. PRIMJER: 1.001.048.

(...) gigantum rex, bellator, ira vecors,

socium sibi elegit gigantem, Marichum nomine.

rākṣasādhipatiḥ gigantum rex	śūro bellator	rāvaṇaḥ X	krodhamūrchitaḥ ira vecors	
sahāyam socium	varayāmāsa sibi elegit	mārīcam Marichum	nāma nomine	rākṣasam gigantem

Pridjev *krodhamūrchita* Schlegel prvi put prevodi sintagmom *ira vecors*. Riječ *ira* [ljutnja] ima nešto staloženije značenje od riječi *furor* [bijes] upotrebljene u druga tri primjera. U sva četiri primjera uz jednu od te dvije imenice Schlegel koristi pridjev *vecors* [lišen razuma; bezuman, mahnit, smušen; lud] kojim prevodi sanskrtski pridjev *mūrchita*. Na početku složenice ovaj pridjev ima značenje [ispunjeno ili prožet (onim što

je prva riječ složenice)], a budući da uz imenicu dobro funkcionira čini se kao adekvatan prijevod.

Ime *rāvaṇa* u ovom slučaju ne prevodi, vjerojatno jer je spomenuto u prethodnom stihu, pa misli da nije potrebno. No, u sanskrtskom izdanju *rāvaṇa* je dio formule koja zauzima jednu pādu, zbog toga možemo pretpostaviti da Schlegel ne uočava ovu formulu.

Sintagma kojom prevodi pridjev *krodhamūrchita* opet dolazi na kraju prvog dijela rečenice, odnosno na kraju zamišljenog prvog stiha, ali razlog tome je praćenje reda riječi.

2. PRIMJER: 1.027.013.

*Eadem illa Tadaca, diris exagitata, furore vecors,
devastat hanc regionem, ab Agastio antea habitatam.*

sa	eśā	śāpasamāviṣṭā	tāḍakā	krodhamūrchitā
Eadem	illa	diris exagitata	Tadaca	furore vecors
deśam	utsādayati	enam	agastya-	- adhyuṣitam
regionem	devastat	hanc	ab Agastio	habitatam
				purā
				antea

U ovom primjeru epitet prevodi riječju *furor*, koja ima nešto drugačije značenje od riječi *ira*. Njegov odabir je dobar, jer Tāḍakā je razlučena zbog kletve i puna bijesa.

Ponovno se drži reda riječi uz minimalne izmjene, ali ovaj put prevodi i ime Tadaca i formulacijski epitet, pa se čini kao da je preveo i formulu.

3. PRIMJER: 1.028.07.

*Quo audito, suspicata quid esset, femina gigantea, furore vecors,
eo accurrit infensa, unde sonus propagatus fuerat.*

tam śabdam	abhinidhyāya	rākṣasī	krodhamūrchitā
Quo	suspicata quid esset	femina gigantea	furore vecors
śrutvā ca	X abhyadravat	kruddhā	yatra
audio X	eo accurrit	infensa	unde
		śabdo	viniḥsritaḥ
		sonus	propagatus fuerat

U analizi sanskrtskog teksta navela sam razlog zbog kojega mislim da bi stereotipni izraz trebalo prevesti na isti način kao u prethodnom primjeru. I Schlegel ga prevodi istim izrazom. Osim toga, epitet *kruddhā* [ljut na X, razdražen, izazvan] prevodi pridjevom *infensus* [bijesan, razjaren] čime je dobro zahvatio njegovo značenje.

Što se tiče reda riječi, Schlegel se drži pravila koje smo do sada ustanovili.

4. PRIMJER: 1.028.012.

*Dum sic loquebatur Ramas, Tadaca furore vecors,
brachiis alte sublatis, rugiens eum incursavit.*

evaṁ	bruvāṇe	rāme	tu	tādakā	krodhamūrchitā
sic	Dum loquebatur	Ramas	X	Tadaca	furore vecors
udyamya	vāhū	garjantī	rāmam	eva	abhyadhāvata
alte sublatis	brachiis	rugiens	eum	X	incursavit

U 4. primjeru Schlegel također koristi frazu *furore vecors* kako bi opisao Tādaku.

Sanskrtski lokativ absolutni *evaṁ bruvāṇe* prevodi vremenskom rečenicom s veznikom *dum*. Particip prezenta *garjantī* od glagola *garj*, 1. [rikati, urlikati, režati] prevodi participom prezenta *rugiens* od glagola *rugio*, 1. [rikati, urlikati]. Sanskrtski imperfekt u 3. l. sg. od glagola *abhidhāv* prevodi perfektom, što je dobar prijevod jer je imperfekt u sanskrtu svršeno vrijeme. Sanskrtski glagol u absolutivu *udyamya* [podigavši] prevodi ablativom absolutnim s participom *brachiis alte sublatis* koji je poslužio kao odličan ekvivalent. Ovi Schlegelovi izbori pokazuju nam da u slučaju glagola traži latinske ekvivalente ne samo po značenju nego i po oblicima. Ne prevodi jednosložne riječi *eva* i *tu*.

TRANSFORMIA CORPORA HABENTES/FORMAM AD ARBITRIUM MUTANTES/VERSIPELLIS

1. PRIMJER: 1.016.02.

*Vishnui, fido promissorum servatori, forti, omnium nostrum salutis studioso,
creatote certaminum socios transformia corpora habentes.*

satyasamdhasya	vīrasya	sarvesāṁ	no	hitaiṣināḥ
fido promissorum servatori	forti	omnium	nostrum	salutis studioso
viśnoḥ sahāyān	samare	sṛjadhvāṁ	kāmarūpiṇāḥ	
Vishnui socios	certaminum	creatote	transformia corpora habentes	

Pridjev *kāmarūpiṇāḥ* [u množini, dosl. kojih je oblik po želji, tj. koji mogu mijenjati oblik po želji] Schlegel prevodi frazom *transformia corpora habentes* [koji imaju promjenjiva tijela].

Ima veoma dobar odabir prijevoda složenice u genitivu *satyasamdhasya* koja se slaže s genitivom *vīrasya viṣṇoḥ*. Schlegel ju prevodi *fido promissorum servatori* [vjernom čuvatelju obećanja], a *satyasamdhasya* znači vjeran obavezi, koji čuva obećanje. Također je dobro odabrao riječi za *hitaiśin* [koji drugome želi blagostanje]. Latinski pridjev *studiosus* znači [predan, marljiv, revan], a *salus, utis, f.* [zdravlje, blagostanje, prosperitet], pa bi hrvatski prijevod glasio: *Višnuu, predanome dobrobiti svih nas.*

2. PRIMJER: 1.016.018.

Tales ad multa millia creati sunt a diis, Ravanae decemcipitis necem cupientibus, simii immani robore praediti, formam ad arbitrium mutantes.

te	sṛṣṭā	bahuśāhasrā	daśagrīva	X	badhe	ipsubhiḥ
Tales	creati sunt	ad multa millia	decemcipitis	Ravanae	necem	cupientibus
aprameyabalā		devair	vānarāḥ	kāmarūpiṇah		
immani robore praediti		a diis	simii	formam ad arbitrium	mutantes	

U ovom primjeru Schlegel drugačije prevodi *kāmarūpin* – frazom *formam ad arbitrium mutantes* [koji mijenja oblik po volji]. Iako prvi prijevod nije netočan, ova fraza bliže je značenju u sanskrtu.

Uz imenicu u genitivu *decemcipitis* dodao je *Ravanae*, vjerojatno zbog boljeg razumijevanja teksta, jer publici koja će čitati prijevod nije poznato da je *daśagrīva* [desetoglavi] jedan od čestih nadimaka za Rāvaṇu.

Red riječi poštuje, uz neke izmjene – stavlja instrumental *a diis* [od bogova] uz glagol u participu uz koji pripada, *creati sunt* [stvoreni su]; majmune, tj. riječ *simii* (skr. *vānarāḥ*) stavlja na prvo mjesto u drugoj polovici rečenice, a pridjev koji ih opisuje, *immani robore praediti* (skr. *aprameyabalā*), iza, što je logičan redoslijed za latinski. Prijevod sintagme *formam ad arbitrium mutantes* dolazi na kraj rečenice, pa izgleda kao da je formula ispoštovana.

3. PRIMJER: 1.016.026.

Talium simiorum versipellum,
magnanimorum agminis ducum, centies centena millia sunt generata.

īdrśānām Taliūm	prasūtāni sunt generata	hariṇām simiorum	kāmarūpiṇām versipellum
śatām centies	śatasahasrāṇi centena millia	yüthapānām agminis ducum	mahātmanām magnanimorum

U ovom primjeru Schlegel prevodi *kāmarūpin* na treći način, pridjevom *versipellis* [onaj koji mijenja svoj oblik ili izgled, koji se mijenja]. I ovaj prijevod odražava značenje sanskrtskog pridjeva.

4. PRIMJER: 1.021.04.

*Ego, vir fortis, voto quodam religione motus me obligavi,
quod ne solvere possim mihi obstant duo gigantes, transformia corpora habentes.*

aha	niyamamātiṣṭhe	vidhyartham	X	puruṣarṣabha
Ego	motus me obligavi	voto religione	quodam	vir fortis
tasya	vighnakarau	dvaū t rākṣasau	kāmarūpiṇau	
quod	ne solvere possim mihi	duo X gigantes	transformia corpora	habentes

U prva tri primjera Schlegel koristi tri različita izraza iako je kontekst vrlo sličan – radi se o stvaranju vānara, a sada u drugačijem kontekstu, gdje rākṣase Mārīca i Subāhu dolaze spriječiti žrtvu, ponovno koristi izraz *transformia corpora habentes*. Ovdje se čini kao da je izraz preveden po formuli.

5. PRIMJER: 1.026.025.

*Postero autem tempore Yaxa quaedam versipellis,
robustissima, utpote mille elephantorum robur possidens,
cui Tadacae nomen erat, Sundo Ditidarum principi nupsit.*

kasyacit Postero	tvatha autem	kālasya tempore	yakṣiṇī X Yaxa quaedam	kāmarūpiṇī versipellis
balām robur	nāgasahasrasya utpote mille elephantorum		dhārayantī possidens	mahābalā robustissima
tādakā cui Tadacae	nāma nomen erat	sundasya Sundo	bhāryā daityapater X Ditidarum principi	abhūt nupsit

Još jednom nalazimo prijevod stereotipnog izraza sa *versipellis*, ovaj put za Tādaku.

U dosadašnjim izrazima Schlegel nije prevodio kratke riječi, međutim, riječi *tu* i *atha*, u ovom primjeru spojene sandhijem (*tvatha*), sada prevodi s *autem*. *Sundasya bhāryā*

abhūt [postala je Sundina žena] prevodi sa *Sundo nupsit* [udala se za Sundu], što jesu ekvivalenti.

I ovdje se čini kao da je preveden cijeli formulacijski izraz, osim što prevodilac ubacuje *quaedam* (ž. r. od *quīdam*, *quaedam*, *quoddam*), koji znači [određeni, izvjestan], pa bi taj dio mogli prevesti kao: *Nakon nekog vremena ta yakši mjenjolika (...)*.

6. PRIMJER: 1.030.08.

*Fulgidos hosce Crisasvi filios, formam pro arbitrio mutantes,
accipe a me. Salve, Raghuide! tu munere dignus es.*

krśāśva-tanayān Crisasvi filios	rāma X	bhāsvarān Fulgidos	X hosce	kāmarūpiṇah formam pro arbitrio mutantes	
pratīccha accipe	mama a me	bhadram te Salve	pātrabhūto tu munere dignus	'si es	rāghava Raghuide

U posljednjem primjeru za sinove Krśāśve Schlegel koristi izraz *formam pro arbitrio mutantes*.

Vokativ *rāma* opet ne prevodi, možda jer je u drugom stihu vokativ *rāghava*, što je patronimik za Rāmu, pa smatra da je nepotrebno dva puta ponavljati. Uz *Crisasvi filios* dodaje *hosce* [ove sinove Krśāśve].

LIBIDINE FURENS/AMORE FLAGRANS

1.001.044.

*Tunc ab ipso, fratre auxiliante,
Surpanakha, femina gigantea, saltum Janasthanum incolens, libidine furens, deformata est*

tena ab ipso	tatra Tunc	saha bhrātrā fratre	X saltum	janasthānanivāsinī Janasthanum incolens
virūpitā deformata est	śūrpañakhā Surpanakha	rākṣasī femina	kāmamohitā libidine furens	

Epitet *kāmamohitā* [obuzet žudnjom, požudan] u ovom primjeru Schlegel prevodi frazom *libidine furens*. Riječ *libido*, *inis*, f. znači *želja*, *žudnja*, kao i *kāma*, a particip prezenta *furens* dolazi od glagola *furo*, 3. ui [bjesniti, mahnitati – u bolesti ili u strasti].

Njegov prijevod je dobar jer, kako smo već rekli, Šūrpaṇakha je obuzeta žudnjom za Rāmom.

Dodaje riječ *saltum* – akuzativ od *saltus*, *us*, *m.* šuma, kako bi pojasnio čitatelju da je Janasthāna šuma. Slušatelji Vālmīkijeva epa vjerojatno su imali tu informaciju pa njima nije bilo potrebno pojašnjavanje. U ovom slučaju mijenja red riječi – glagol stavlja na kraj, a iza imena Šūrpaṇakha stavlja pridjeve koji se na njega odnose.

1.002.018.

*Utinam ne tu, venator, per omne aevum bona fama gaudeas,
quod ex ardearum pari alterum necasti, amore flagrantem!*

mā	niṣāda	pratiṣṭhām	tvam	agamah	śāśvatīḥ samāḥ
Utinam ne tu	venator	bona fama	tu	gaudeas	per omne aevum
yat	krauñcamithunād	ekam	avadhīḥ	kāmamohitam	
quod	ex ardearum pari	alterum	necasti	amore flagrantem	

Stereotipni izraz *kāmamohita* nalazi se na kraju stiha, a ovaj put Schlegel ga prevodi *amore flagrans* [koji plamti od ljubavi]. Budući da *kāma* može značiti i jedno i drugo, a da je kontekst drugačiji – ovdje se radi o dvije zaljubljene ptice – prevodi ga na dobar način. U latinskom je riječ o čapljama, a u sanskrtu identifikacija nije sigurna – vjerojatno se radi o ždralu, no u nekim verzijama nalazimo i čaplje ili pozviždače, no nema objašnjenja zašto je odabrana baš ta vrsta ptica.¹²⁴

GIGANTUM DOMINUS

1.022.017.

*Ravaṇas autem, o Rex, immanis gigantum dominus,
fertur Visravasis filius et frater Cuveri.*

śrūyate	ca	mahārāja	rāvaṇo	X	rākṣasādhipaḥ
fertur	autem	o Rex	Ravaṇas	immanis	gigantum dominus
putraḥ	viśravasaḥ	krūro	bhrātā	vaiśravaṇasya	ca
filius	Visravasis	X	frater	Cuveri	et

¹²⁴ Leslie, Julia (1998.) *A bird bereaved: The Identity and significance of Vālmīki's krauñca*. Journal of Indian Philosophy, vol. 26., br. 5. 455-487. Dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/23496373>

I u ovom primjeru Schlegelov prijevod stereotipnog izraza *rākṣasādhipa* nalazi se na kraju prvog dijela rečenice rastavljene po uzoru na sanskrt. Izraz prevodi doslovno *rākṣasa – gigantum, adhipa – dominus*, tu nema spora oko značenja.

Čini mi se da se Schlegelu dogodila greška – vokativ *mahārāja* [o veliki kralju] odnosi se na obraćanje Viśvāmitre kralju Daśarathi, a nije riječ u nominativu koja se odnosi na Rāvaṇu, kako se iščitava iz Schlegelova prijevoda. *Immanis* bi mogao biti i vokativ, ali je od riječi *rex* odvojen zarezom. Schlegel je u vokativ stavio samo riječ *rex*. Ovdje također propušta prevesti pridjev *krūro* [okrutan].

KOMENTAR SCHLEGELOVIH ODABIRA

Komentirajmo najprije pridjev po pridjev. Što se tiče prijevoda pridjeva *duṣṭacārin*, Schlegelovi odabiri u šest od sedam primjera su ili *nefarius* ili *sceleratus*. Ne nalazim točno određene razloge zašto je u kojem slučaju odabrao jedan od ta dva primjera – u primjerima se radi ili o Tāḍaki, koju se opisuje još nekim sličnim primjerom, ili o demonima Mārīci i Subāhuu, za koje vrijedi isto. Zbog toga smatram da je vjerojatnije da je Schlegel želio izraziti nijanse sanskrtskog pridjeva na dva načina nego ponavljati isti prijevod u svim primjerima. Posljednji primjer prevodi trećom riječi, *contaminatus*, što pokazuje da je pazio na nijanse u značenju i ide u prilog ovom mojem mišljenju.

Za razliku od pridjeva *duṣṭacārin*, u četiri primjera, koliko se javlja *kroḍhamūrchita*, možemo jasno primijetiti razliku između prvog primjera gdje je za prijevod upotrebljena fraza *ira vecors* i preostala tri gdje je upotrebljena fraza *furore vecors*. U ta tri primjera Tāḍaka je mahnita od bijesa, za razliku od Rāvane koji je ljut zbog ubojstva njegovih rođaka, ali ne divlja po zemlji. Ovdje Schlegel također dobro uočava i prevodi nijanse u značenju.

Pridjev *kāmarūpiṇ* Schlegel prevodi na tri načina. U prva tri primjera radi se o stvaranju vānara, a Schlegel je stereotipni izraz u svakom preveo drugačije (*transformia corpora habentes, formam ad arbitrium mutantes, versipellis*). Možda je razlog tome to što se sva tri nalaze u istoj sargi pa nije želio ponavljati fraze ili je želio na različite načine istaknuti značenja ovog epiteta. U preostala tri primjera koristi sva tri izraza, iako je kontekst različit – demone Mārīcu i Subāhua opisuje izrazom *transformia corpora habentes*, Tāḍaku s *versipellis*, a sinove Krśāsve s *formam pro arbitrio mutantes*. Ne nalazim razloge zašto koji pridjev prevodi kojim izrazom, pa mislim da je također na različite načine želio izraziti značenjske nijanse ovog pridjeva.

Na temelju dva pridjeva kojima je preveden *kāmamohita* (*libidine furens, amore flagrans*) opet vidimo da isti pridjev prevodi na dva različita načina, što također ide u prilog mojem mišljenju.

Osim navedenog, opazila sam da Schlegel pazi na red riječi i u slučajevima gdje je to moguće nastoji prevesti redom kakav je u sanskrtu. Poštivao je red riječi maksimalno, ali od toga mu je bilo važnije da prijevod dobro funkcioniра u latinskom. Iako njegov prijevod nije napisan u obliku dvostiha, kad ga podijelimo na takav način (ako rečenicu

podijeljenu na dva dijela zamislimo kao dva stiha), zbog čuvanja reda riječi naši formulaični izrazi nađu se uglavnom na kraju stiha.

Ne prevodi uglavnom kratke riječi poput *tu*, *eva* – vjerojatno jer nema odgovarajućeg ekvivalenta u latinskom ili jer bi učestalo ponavljanje riječi poput *vel* ili *autem*, koje se u nekim slučajevima mogu upotrijebiti umjesto navedenih formulaičnih riječi, zbumilo čitatelja i donekle promijenilo značenje stiha. One u latinskom ipak imaju puno značenje, za razliku od sanskrta. Schlegel u više slučajeva ne prevodi ni riječi u vokativu, koje u sanskrtskom tekstu imaju formulaičnu ulogu – možda jer ih je smatrao nepotrebnima za razumijevanje teksta.

ZAKLJUČAK

Usmena epska književnost nastajala je i razvijala se u miljeu barda koji su epske pjesme sastavljali pomoću formula i formulaičnih izraza. Mladi bardi su usmenim putem učili sastavljati pjesme – slušajući, pamteći i oponašajući ove jezične obrasce. Zadaću su pjevačima olakšavale ustaljene teme, stilski obrati i metričke sheme, a cijeli proces odvijao se za vrijeme samog izvođenja pjesme. Bez dugotrajnog razvoja kroz tradiciju i generacije pjevača ovakav specifičan epski stil ne bi postojao.

Od mnogih teorija o usmenom epskom stilu važna je i u svojim osnovama općeprihvaćena teorija Parryja i Lorda. Na temelju analize homerskih epova Parry i Lord zaključili su da se gotovo svaki stih ili dio stiha uklapa u neki formulaični obrazac i da je shematizacija stila prisutna svuda u stilu Ilijade i Odiseje. Zbog posebnih zahtjeva homerskog metra mnoge fraze sastavljane su tako da popunjavaju određeni dio stiha, npr. između jedne pauze i kraja stiha. Prema njihovoj teoriji stil usmenog epskog pjesništva shematiziran je toliko da pjesnik naviknut na shemu, dok sastavlja pjesmu bez truda pronalazi formule i tipove formula koji su mu potrebni da bi nastavio rečenicu na bilo kojem mjestu u pjesmi.

Osim toga, Parry i Lord su smatrali da epiteti u formulama tipa imenica-epitet ne dodaju nikakvo značenje imenu junaka nego služe kao alat za lakše popunjavanje stiha. Međutim, ovakvo strogo shvaćanje ne vrijedi u potpunosti za sanskrtske epove, odnosno za dio Bālakāṇḍe koji sam analizirala.

Najprije, sanskrт je specifičan po tome što je vrlo fleksibilan, odnosno, pjesniku nudi puno opcija za popunjavanje stiha bez pamćenja formula – jednosložne i dvosložne riječi koje minimalno utječu na značenje strofe, formulaične prefikse i sufikse, riječi u vokativu itd.

Analiza 56 najčešćih riječi pokazala je da sve one imaju formulaične tendencije, a formulaičnost teksta Bālakāṇḍe potvrđuje nam i veliki udio tog objektivno malog broja riječi u ukupnom tekstu (22 posto) – učestalost znači da se ponavljaju, a ponavljanja znače da sudjeluju u stvaranju formula. Također sam primjetila tendenciju nekih oblika riječi prema određenim pādama (apsolutivi su najčešći u pādama *a* i *c*, *hi* se najčešće nalazi kao enklitika iza prve riječi u stihu), kao i tendenciju grupiranja riječi u obrasce

koji popunjavaju dio ili čitavu pādu (npr. genitiv adresata za nekog lika + *vacanam/vacaḥ* + *śrutvā*).

Nakon analize stereotipnih izraza za rākṣase primjetila sam da izrazi tipa imenica-epitet također teže prema određenom mjestu u stihu – prema njegovom kraju – i popunjavaju pādu s trosložnom riječi. Neki epiteti su po metru sasvim jednaki i lako bi neki drugi mogli doći na mjesto trenutnih, što znači da potencijal zamjene, odnosno korisnosti, postoji. Ipak, u većini primjera bi neki drugi epiteti imao manje smisla, što nam daje argumente u obranu Vālmīkijeva pjesničkog umijeća. U nekim slučajevima možemo jasno reći zašto je na određenom mjestu upotrijebljen neki pridjev, u drugima se čini da je tu radi popunjavanja stiha. Pridjeve za koje možemo dati argument, kod kojih možemo osjetiti jezične nijanse, tako i prevodimo. Možemo, stoga, reći da stereotipni izrazi tipa imenica-epitet imaju formulaične tendencije, a obrazac po kojemu se grade u stih (trosložna riječ + peterosložni pridjev) pomaže pjesniku u slaganju stihova. Ipak, osim epiteta *kāmarūpin*, kojeg smatram formulaičnim izrazom u smislu okamenjenog izraza koji je izgubio značenje, ostali analizirani epiteti uglavnom su upotrebljeni s razlogom. To znači da je Vālmīki vješto koristio formulaični stil epske pjesme i njegove konvencije, a unutar njega stvorio vrsno umjetničko djelo.

Analiza dvadeset primjera latinskog prijevoda A. W. Schlegela potvrdila je njegov veoma pažljiv izbor riječi i temeljitost prilikom prevođenja. Sigurno je da je jako dobro poznavao i sanskrт i latinski, zbog čega je mogao iste pridjeve prevoditi različitim latinskim pridjevima kako bi što bolje izrazio nijanse koje nalazimo u sanskrtskom tekstu. Što se formulaičnosti tiče, čini mi se da je praćenje reda riječi glavni razlog tome što neki od primjera prijevoda izgledaju kao prevedene formule. Ako je i uočio aspekt formulaičnosti važnije mu je bilo prenijeti poruke i sadržaj sanskrtskog teksta onoliko koliko latinski dozvoljava, nego zadržati sva ponavljanja iz sanskrtskog teksta. Prema pažljivim odabirima latinskih ekvivalenta sanskrtskim rijećima po značenju i po vrstama riječi zaključujem da ga latinski nije iznevjerio.

POPIS ILUSTRACIJA

ILUSTRACIJA 1. SUČELJE PROGRAMA ABBYY FINEREADER.....	17
ILUSTRACIJA 2. DEVANAGARSKI TEKST PREBAĆEN IZ PDF-A U WORD.....	18
ILUSTRACIJA 3. TRANSLITERACIJA POMOĆU ALATA SANSKRIP.....	19
ILUSTRACIJA 4. ALAT "WORD LIST"	21
ILUSTRACIJA 5. RASPODJELA RIJEČI "BHADRAM" PRIKAZANA U ALATU "CONCORDANCE PLOT"	23
ILUSTRACIJA 6. DIO KLASTERA RIJEČI "SA", KOJA SE NALAZI S LIJEVE STRANE OD KLASTERA.....	25
ILUSTRACIJA 7. DIO KLASTERA RIJEČI "SA", KOJA SE NALAZI S DESNE STRANE OD KLASTERA	26

POPIS TABLICA

TABLICA 1. NAJUČESTALIJE RIJEČI U BĀLAKĀNDI.....	24
TABLICA 2. RASPODJELA 4 NAJČEŠĆA GLAGOLA U BĀLAKĀNDI	29

POPIS GRAFOVA

GRAF 1. UDIO 50 NAJČEŠĆIH RIJEČI U TEKSTU BĀLAKĀNDE	31
GRAF 2. UDIO 10 NAJČEŠĆIH RIJEČI U TEKSTU BALAKANDE	32
GRAF 3. OMJER 10 NAJČEŠĆIH RIJEČI.....	32

BIBLIOGRAFIJA

PRIMARNA LITERATURA:

GRETIL (2017.) Valmiki: Ramayana. Dostupno na: http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/1_sanskrit/2_epic/ramayana/ram_1-7u.htm

Schlegel, A. W. (1829.) *Ramayana id est carmen epicum de Ramae rebus gestis poetae antiquissimi Valmicis opus.* Sv. 1., 1. dio. Bonn: Typis Regiis. Dostupno na: <https://archive.org/details/ramayanaidestcar00vlmk/page/n6>

Schlegel, A. W. (1846.) 'Rameidos Valmiceiae liber primus. Sermone latino expressit A. G. Schlegel.' u *Ramayana id est carmen epicum de Ramae rebus gestis poetae antiquissimi Valmicis opus.* Sv. 1., 2. dio. Bonn: apud Eduardum Weber. Dostupno na: <https://archive.org/details/ramayanaidestca00vlgoog>

The Vālmīki Rāmāyaṇa: Critical Edition. (1960). Vol. 1. Baroda: Oriental Institute. Glavni urednici: G. H. Bhatt and U. P. Shah.

SEKUNDARNA LITERATURA:

Brockington, John (1984.) *Righteous Rāma: The Evolution of an Epic*, New York: Oxford University Press.

Brockington, John (2000.) Stereotyped expressions in Rāmāyaṇa u *Epic threads – John Brockington on the Sanskrit Epics*, ur. Greg Bailey i Marry Brockington, New York: Oxford University Press, 98-125.

Goldman, Robert P. (ur.) (2007.) *The Ramayana of Valmiki: an epic of ancient India. Sv. 1, Balakanda.* Delhi: Motilal Banarsidass.

Hay, K. D. (2017) *August Wilhelm von Schlegel*, Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive, ur. Edward N. Zalta. Dostupno na <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/schlegel-aw/>.

Katičić, Radoslav (1973.) *Stara indijska književnost*, Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.

Krnic, Krešimir (2018.) 'Static Epithets in Vālmīki's Rāmāyaṇa', rad predstavljen na 17. svjetskoj sanskrtskoj konferenciji, Vancouver, Canada.

Lord, Albert (1990.) *Pevač priča*, s engleskog prevela Slobodanka Glišić, Beograd: Idea.

Parry, Milman (1930.) 'Studies in the Epic Technique of Oral Verse-Making: I. Homer and Homeric Style' u *Harvard Studies in Classical Philology*, Sv. 41: 73-147, Department of the Classics, Harvard University. Dostupno na JSTOR, www.jstor.org/stable/310626.

Parry, Milman (1932.) 'Studies in the Epic Technique of Oral Verse-Making: II. The Homeric Language as the Language of an Oral Poetry' u *Harvard Studies in Classical Philology*, Sv. 43: 1-50, Department of the Classics, Harvard University. Dostupno na JSTOR, www.jstor.org/stable/310666.

Parry, Milman (1971.) *The Making of Homeric Verse: The Collected Papers of Milman Parry*, uredio A. Parry, Oxford: Clarendon Press.

Paulin, Roger (2016.) *The Life of August Wilhelm Schlegel, Cosmopolitan of Art and Poetry*. Cambridge: Open Book Publishers. Dostupno na JSTOR, www.jstor.org/stable/j.ctt19qggtt.

Schlegel, A. W. i Böcking, Eduard (ur.) (1848.) *Opuscula, quae Schlegelius latine scripta reliquit*, Leipzig: Weidmann. Dostupno na:

<https://warburg.sas.ac.uk/pdf/eeh1645b2269554.pdf>.

Sellmer, Sven (2015.) *Formulaic Diction and Versification in Mahābhārata*, Poznań: Adam Mickiewicz University Press. ('Seria Orientalistyka', br. 4.)

Sen, Nabaneeta (1966) 'Comparative Studies in Oral Epic Poetry and the Vālmīki Rāmāyaṇa: A Report on the Bālākanḍa', *Journal of the American Oriental Society*, Sv. 86: 397.-409., American Oriental Society.

PROGRAMI I ALATI:

Sanskrit (2019.) *Learn Sanskrit*, <http://www.learnanskrit.org/tools/sanscript>

ABBYY (2014) *ABBYY Fine Reader 12 Portable* (Verzija 2014.5.12.0).

Anthony, L. (2018.) *AntConc* (Verzija 3.5.7.) Tokyo, Japan: Waseda University. Available from <https://www.laurenceanthony.net/software>

RJEČNICI:

Archimedes Project Dictionary Access (2004.) *Lewis and Short, Latin Dictionary*.

Dostupno na: <http://archimedes.fas.harvard.edu/pollux/>

Divković, Mirko (1900.) *Latinsko-hrvatski rječnik za škole*, Zagreb: Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada.

Lewis, Charlton T. & Short, Charles. (1879.) *A Latin Dictionary*. New York: Oxford University Press.

Monier, Monier-Williams (1979.) *A Sanskrit-English dictionary : etymologically and philologically arranged with special reference to cognate Indo-european languages*. Delhi; Varanasi; Patna: Motilal BanarsiDass. Dostupno na: <https://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/monier/>

APPENDIX

TRANSLITERIRANI TEKST SCHLEGELOVE VERZIJE BĀLAKĀNDE

- 1.001.01a tapahsvādhyāyanirataṁ tapasvī vāgvidāṁ varam
1.001.01c nāradam̄ paripapraccha vālmīkirmunipumgavaḥ
1.001.02a ko nvasmin sāmprataṁ loke guṇavān kaśca vīryavān
1.001.02c dharmajñaśca kṛtajñaśca satyavākyo dṛḍhavrataḥ
1.001.03a cāritreṇa ca ko yuktaḥ sarvabhūteṣu ko hitaḥ
1.001.03c vidvān kaḥ ko vadānyāśca kaścaikāḥ priyadarśanāḥ
1.001.04a ātmavān ko jitakrodho dhṛtimān ko 'nasūyakaḥ
1.001.04c kasya bibhyati devāśca jātaroṣasya samyuge
1.001.05a ka udāraḥ samarthaśca trailokyasyāpi rajñaṇe
1.001.05c kaḥ prajānugraharataḥ ko nidhirguṇasampadāṁ
1.001.06a samagrā rūpiṇī lakṣmīḥ kamekaṁ samśritā naram
1.001.06c anilānalasūryenduśakropendrasamaśca kaḥ
1.001.07a etadicchāmyahaṁ śrotum̄ param̄ kautūhalam̄ hi me
1.001.07c devarṣe tvaṁ samarthaḥ 'si jñātumevam̄vidhaḥ naram
1.001.08a śrutvā caitat trikālajño vālmīkernārado vacaḥ
1.001.08c śrūyatāmiti cāmantrya prahr̄ṣṭo vākyamabравīt
1.001.09a bahavo durlabhāścaiva ye tvayā kīrtitā guṇāḥ
1.001.09c mune vakṣyāmyahaṁ buddhvā tairyuktaḥ śrūyatāṁ narah
1.001.010a ikṣvākuvaṁśaprabhavo rāmo nāma janaiḥ śrutaḥ
1.001.010c niyatātmā mahāvīryo dyutimān śrutiṁān vaśī
1.001.011a buddhimān nītimān vāgmī śrīmān śatrunivarhaṇāḥ
1.001.011c vipulāṁśo mahāvāhuḥ kambugrīvo mahāhanuh
1.001.012a mahorasko maheśvāso gūḍhajatrurariṁdamah
1.001.012c ājānuvāhuḥ suśirāḥ sulalāṭaḥ suvikramah
1.001.013a samaḥ samavibhaktāṅgaḥ snigdhavarṇaḥ pratāpavān
1.001.013c pīnavakṣa viśālākṣo lakṣmīvān śubhalakṣaṇaḥ
1.001.014a dharmajñāḥ satyasaṁdhaśca jitakrodho jitendriyah
1.001.014c manasvī jñānasampannaḥ śucirviryasamanvitah
1.001.015a rakṣitā jīvalokasya dharmasya parirakṣitā
1.001.015c vedavedāṅgaviccaiva dhanurvede ca niṣṭhitah
1.001.016a sarvaśāstrārthatattvajñāḥ smṛtiṁān pratibhānavān
1.001.016c sarvalokapriyaḥ sādhuradīnātmā vicakṣaṇaḥ
1.001.017a sarvadānugataḥ sadbhīḥ samudra iva sindhubhīḥ
1.001.017c rāmaḥ sarvaguṇopetaḥ kauśalyānandavardhanaḥ
1.001.018a samudra iva gāmbhīrye sthairye ca himavāniva
1.001.018c viṣṇunā sadṛśo vīrye somavat priyadarśanāḥ
1.001.019a kālāgnisadṛśaḥ krodhe kṣamayā pṛthivīsamah
1.001.019c dhanadena samastyāge satye dharma ivāparaḥ
1.001.020a tamevaṁguṇasampannam̄ rāmaṁ satyaparākramam̄
1.001.020c jyeṣṭham̄ śreṣṭhaguṇairyuktaṁ priyaṁ daśarathaḥ sutam̄
1.001.021a yauvarājyena samyoktumaicchat pṛītyā mahīpatih
1.001.021c tasyābhisekasaṁbhārān drṣṭvā bhāryātha kaikayī

- 1.001.022a pūrvam̄ dattavarā rājñā varāvetāvayācata
 1.001.022c vivāsanaṁ ca rāmasya bharatasyābhiṣecanam
 1.001.023a sa satyavacanādrājā dharmapāśena samyataḥ
 1.001.023c vivāsayāmāsa sutam̄ rāmaṁ daśarathaḥ priyaṁ
 1.001.024a sa jagāma vanam̄ vīraḥ pratijñāmanupālayan
 1.001.024c piturvacananirdeśāt kaikeyyāḥ priyakāraṇāt
 1.001.025a tam̄ vrajantam̄ priyo bhrātā laksmaṇo 'nujagāma ha
 1.001.025c snehādvinayasaṁpannah saubhrātramanudarśayan
 1.001.026a rāmasya dayitā bhāryā nityam̄ prāṇasamāhitā
 1.001.026c jānakasya kule jātā devamāyeva nirmitā
 1.001.027a sarvalakṣaṇasam̄pannā nārīṇāmuttamā vadhuḥ
 1.001.027c sītāpyanugatā rāmaṁ śaśinam̄ rohiṇī yathā
 1.001.028a paurairanugato dūram̄ pitrā daśarathena ca
 1.001.028c śrīgaverapure sūtam̄ gaṅgākūle vyasarjayat
 1.001.029a guhamāsādya dharmātmā niṣadādhipatiṁ priyaṁ
 1.001.029c sa tatāra tato gaṅgām̄ vanam̄ caiva viveśa ha
 1.001.030a te vanena vanam̄ gatvā nadīstīrvā bahūdakāḥ
 1.001.030c citrakūṭamanuprāptā bharadvājasya śāsanāt
 1.001.031a ramyamāvasatham̄ tatra kṛtvā rāmaḥ salakṣmaṇāḥ
 1.001.031c uvāsa sītayā sārdhaṁ valkalājinasaṁvṛtaḥ
 1.001.032a śrīmadbhistaibhiḥ sārdhaṁ citrakūṭo rarāja saḥ
 1.001.032c adhiṣṭhito yathā meruḥ śrīvaiśravaṇāśaṅkaraiḥ
 1.001.033a citrakūṭam̄ gate rāme putraśokāturaṣṭadā
 1.001.033c rājā daśarathaḥ svargam̄ jagāma vilapan sutam̄
 1.001.034a mṛte tu tasmin bharato vaśiṣṭhapramukhairydvijaiḥ
 1.001.034c pracodito 'pi rājyāya naicchdrājyam̄ mahābalaḥ
 1.001.035a sa jagāma vanam̄ vīro rāmapādaprasādakaḥ
 1.001.035c ayācadbhrātaram̄ rāmamāryabhāvapuraskṛtaḥ
 1.001.036a tvameva rājā dharmajñā iti rāmaṁ vaco 'bravīt
 1.001.036c na caicchat piturādeśādrājyam̄ rāmo mahābalaḥ
 1.001.037a pāduke cāsyā rājyāya nyāsam̄ datvā punaḥ punaḥ
 1.001.037c nivartayāmāsa tato bharatam̄ bharatāgraḥ
 1.001.038a sa kāmamanavāpyaiva gṛhītvā rāmapāduke
 1.001.038c nandigrāme 'karodrājyam̄ rāmāgamanakāṅkṣayā
 1.001.039a āśaṅkamānaśca punaḥ paurajānapadāgamam̄
 1.001.039c rāmo 'pi hitvā tam̄ śailam̄ prayayau daṇḍakam̄ vanam̄
 1.001.040a virādhām̄ rākṣasam̄ hatvā śarabhaṅgam̄ dadarśa ha
 1.001.040c sūtikṣṇam̄ cāpyagastyam̄ ca agastyabhrātaram̄ tathā
 1.001.041a agastyavacanāccaiva jagrāhaindraṁ śarāsanam̄
 1.001.041c khaḍgaṁ ca paramaprītastūṇau cākṣayyaśāyakau
 1.001.042a vasatastatra rāmasya vane vanacaraiḥ saha
 1.001.042c ṛṣayo 'bhyāgaman sarve vadhu�āsurarakṣasām
 1.001.043a rāmaṁ kamalapatrākśam̄ śaraṇyam̄ śaraṇaiśiṇaḥ
 1.001.043c mahendramiva durdharṣam̄ vāṇakhaḍgadhanurdharam̄
 1.001.044a tena tatra saha bhrātrā janasthānanivāsinī
 1.001.044c virūpitā śūrpaṇakhā rākṣasī kāmamohitā
 1.001.045a tataḥ śūrpaṇakhāvākyādudyuktān sarvarākṣasān

- 1.001.045c kharam ca dūṣaṇam caiva rajastriśira eva ca
 1.001.046a nijaghāna rāṇe rāma ekastān sarvarakṣasān
 1.001.046c teṣāmanubalam caiva sahasrāṇi caturdaśa
 1.001.047a tato jñātibadham śrutvā rakṣastrailokyaviśrutam
 1.001.047c nāmato rāvaṇo nāma kāmarupī mahābalah
 1.001.048a rākṣasādhipatiḥ śūro rāvaṇah krodhamūrchitaḥ
 1.001.048c sahāyam varayāmāsa mārīcam nāma rākṣasam
 1.001.049a vāryamāṇo 'pi buhuśo mārīcena sa rāvaṇah
 1.001.049c na virodhō balavatā kṣamo rāvaṇaḥ tena te
 1.001.050a anādṛtya tu tadvākyam rāvaṇah kālacoditaḥ
 1.001.050c jagāma sahamārīco rāmāśramapadaṁ tadā
 1.001.051a tena māyāvinā dūramapavāhya nr̄pātmajau
 1.001.051c jahāra bhāryām rāmasya gr̄dhram̄ hatvā jaṭāyuṣam
 1.001.052a gr̄dhram̄ ca nihataṁ dr̄ṣṭvā hṛtām bhāryām ca maithilīm
 1.001.052c rāghavo śokasam̄tapto vilalāpākulendriyah
 1.001.053a tatastenaiva śokena gr̄dhram̄ dagdhvā jaṭāyuṣam
 1.001.053c mārgamāṇo vane sītām rākṣasam̄ sam̄dadaraśa ha
 1.001.054a kabandhaṁ nāma rūpeṇa vikṛtam̄ ghoradarśanam
 1.001.054c tam̄ hatvā kāṣṭairadahat so 'bhūṭavyavapūstadā
 1.001.055a sa cāsyā kathayāmāsa śabarīm śramaṇām tadā
 1.001.055c Śabarīm dharmnipuṇāmabhigaccheti rāghava
 1.001.056a tasyaiva vacanādrāmo lakṣamaṇena sahānaghaḥ
 1.001.056c abhyagacchanmahātejāḥ śabarīm śatrusūdanaḥ
 1.001.057a Śabaryā pūjitaḥ samyagrāmo daśarathātmajah
 1.001.057c pampātire hanumatā saṃgato vānareṇa ha
 1.001.058a hanumadvacanāccaiva sugrīveṇa samāgataḥ
 1.001.058c sugrīvāya ca tat sarvam̄ rāmo 'śaṃsanmahābalah
 1.001.059a sugrīvaścāpi tat sarvam̄ śrutvā rāmasya ceṣṭitam
 1.001.059c cakāra sakhyam̄ rāmeṇa prītaścaivāgnisākṣikam
 1.001.060a tato vānararājena vairānukathanaṁ mahat
 1.001.060c rāmāyāveditam̄ sarvam̄ praṇayādduḥkhitenā ha
 1.001.061a pratijñātām̄ ca rāmeṇa tadā bālibadhaṁ prati
 1.001.061c bālinaśca balam̄ tatra kathayāmāsa vānarah
 1.001.062a rāghavapratyayārtham̄ tu dundubheḥ kāyamuttamam
 1.001.062c darśayāmāsa sugrīvo mahāparvatasam̄nibham̄
 1.001.063a utsmāyitvā mahavāhuḥ prekṣya cāsthī mahābalah
 1.001.063c pādāṅguṣṭhenā cikṣepa saṃpūrṇam̄ daśayojanam
 1.001.064a bibheda saptatālāmśca śareṇānataparvaṇā
 1.001.064c girīm rasātalām caiva janayan pratyayaṁ tadā
 1.001.065a tataḥ prītamanāstena viśvastaḥ sa mahākapiḥ
 1.001.065c kiṣkindhām rāmasahito jagāma svām guhām tadā
 1.001.066a tato 'garjaddharivaraḥ sugrīvo hemapiṅgalah
 1.001.066c tena nādena mahatā nirjagāma harīsvarah
 1.001.067a avamānya tadā tārām̄ sugrīveṇa samāgataḥ
 1.001.067c nijaghāna ca tattrainam̄ śareṇāikena rāghavaḥ
 1.001.068a tataḥ sugrīvavacanāddhatvā bālinamāhave
 1.001.068c sugrīvameva tadrājye rāghavaḥ pratyapādayat

- 1.001.069a sa ca sarvāna samānīya vānarān vānararśabhaḥ
- 1.001.069c diśah prasthāpayāmāsa didṛksurjanakātmajām
- 1.001.070a tato gṛdhrasya vacanāt sampāterhanumān balī
- 1.001.070c śatayojanavistīrṇam pupluve lavaṇārṇavam
- 1.001.071a tatra laṅkām samāsādya purīm rāvaṇapālitām
- 1.001.071c dadarśa sītām dhyāyantīmaśokavanikāgatām
- 1.001.072a nivedayitvābhijñānam pravṛttim ca nivedya ca
- 1.001.072c gṛhītvā pratyabhijñānam mardayāmāsa toraṇam
- 1.001.073a pañca senāgragān hatvā sapta mantrisutānapi
- 1.001.073c kumāramakṣam ca niśpiṣya grahaṇam samupāgamat
- 1.001.074a astreṇonmucya cātmānam jñātvā paitāmahān varān
- 1.001.074c mamarṣa rākṣasān vīro yantriṇastān yadṛcchayā
- 1.001.075a tato dagdhvā purīm laṅkām punardṛṣṭvā ca maithilīm
- 1.001.075c rāmāya priyamākhyātum punarāyānmahākapiḥ
- 1.001.076a so 'bhigamya mahatmānam kṛtvā rāmaṇ pradakṣiṇam
- 1.001.076c nyavedayat sa suprito dṛṣṭā sītā mayeti vai
- 1.001.077a tataḥ sugrīvasahito gatvā tīraṇ mahodadheḥ
- 1.001.077c samudram kṣobhayāmāsa śarairādityyasamnibhaiḥ
- 1.001.078a darśayāmāsa cātmānam samudraḥ saritāmpatiḥ
- 1.001.078c samudravacanāccaiva nalaṇ setumakārayat
- 1.001.079a tena gatvā purīm laṅkām hatvā rāvaṇamāhave
- 1.001.079c abhyaśiṇcat sa laṅkāyām rākṣasendram vibhīṣaṇam
- 1.001.080a rāmaḥ sītāmanuprāpya parām vriḍāmupāgamat
- 1.001.080c tāmuvāca tato vīraḥ paruṣam janasamsadi
- 1.001.081a amṛṣyamāṇā sā sītā viveśa jvalanaṇ satī
- 1.001.081c tato vāyuḥ prādūrāśīdvāguvācāśarīriṇī
- 1.001.082a tato 'gnivacanāt sītām jñātvā vigatakalmaṣām
- 1.001.082c agrahīdamalām rāmo vacanācca gurostadā
- 1.001.083a karmaṇā tena mahatā devā indrapurogamāḥ
- 1.001.083c sadevarśigaṇāstuṣṭā rāghavaṇ te 'bhyapūjayan
- 1.001.084a tathā paramasamtuṣṭaiḥ pūjitaḥ sarvadaivataiḥ
- 1.001.084c kṛtakṛtyastadā rāmo vijvaraḥ pramumoda ha
- 1.001.085a devatābhyo varām prāpya samutthāpya ca vānarān
- 1.001.085c puṣpakam ca samāruhya nandigrāmaṇ yayau tadaḥ
- 1.001.086a nandigrāme jaṭām hitvā bhrātrbhiḥ saha rāghavaḥ
- 1.001.086c ayodhyām nagarīm prāpya rājyam punaravāptavān
- 1.001.087a hrṣṭaḥ pramuditō lokastuṣṭaḥ puṣṭaḥ sudhārmikaiḥ
- 1.001.087c nirāmaya hyarogaśa durbhikṣāpāyavarjitaḥ
- 1.001.088a na putramaraṇam kecit paśyanti sma narāḥ kvacit
- 1.001.088c nāryaścāvidhavā nityam patiśuśrūṣaṇe ratāḥ
- 1.001.089a na cāgnijam bhayaṇ kiṁcinnāpsu majjanti jantavaḥ
- 1.001.089c na vātajam bhayaṇ kiṁcinna taskarabhayaṇ tathā
- 1.001.090a nagarāṇi ca rāṣṭrāṇi dhanadhānyayutāni ca
- 1.001.090c nityam pramuditāḥ sarve yathā kṛtayuge tathā
- 1.001.091a aśvamedhaśatairīṣṭvā tathā bahusuvarṇakaiḥ
- 1.001.091c asamkhyeyam dhanam dattvā brāhmaṇebhyo mahāyaśāḥ
- 1.001.092a rājavamśān śataguṇān sthāpayiṣyati rāghavaḥ

- 1.001.092c cātūrvarṇyam̄ ca loke 'smīn sve sve dharme niyokṣyati
- 1.001.093a daśavarṣasahasrāṇi daśavarṣaśatāni ca
- 1.001.093c rāmo rājyamupāsitvā brahma-lokaṁ prayāsyati
- 1.001.094a idam̄ pavitra-mākhyānam̄ punyam̄ vedaiśca saṃmitam̄
- 1.001.094c yaḥ paṭhedrāma-caritaṁ sarva-pāpiḥ pramucyate
- 1.001.095a etadākhyānamāyuṣyam̄ paṭhan rāmāyaṇam̄ naraḥ
- 1.001.095c saputra-pautraḥ saganāḥ pretya svarge mahīyate
- 1.001.096a paṭhan dvijo vāgr̄ṣabha-tvamīyāt kṣatrānvayo bhūmi-pati-tvamīyāt
- 1.001.096c vaṇīgjanāḥ paṇyapa-titvamīyācchṛṇvan hi śūdro 'pi mahattvamīyāt
- 1.002.01a nāradasyātha tadvākyam̄ śrutvā vākyaviśāradah
- 1.002.01c vālmīkiḥ śiṣyasa-hito vis-mayaṁ paramaṁ yayau
- 1.002.02a manasa-iva ca rāmāya pūjām̄ cakre mahā-muniḥ
- 1.002.02c tam̄ cāpi śiṣyasa-hito nāra-dam̄ pratyapūjayat
- 1.002.03a yathā-vat pūji-tastena de-varṣi-nāra-dasta-h
- 1.002.03c tamā-prcchyabhy-anujñāto jagāma tri-daśālayaṁ
- 1.002.04a sa muhūrtaṁ gate tasmin devalokaṁ munista-dā
- 1.002.04c jagāma tam-aśāti-ram̄ jāhnava-yā avidūrataḥ
- 1.002.05a tat tu tīraṁ samāśādy-a tamāśayā munista-dā
- 1.002.05c śiṣyamāha sthitam̄ pārśve dṛṣṭvā tīrtha-ma-kardam̄
- 1.002.06a akardamamidaṁ tīrthaṁ bharadvāja niśāmaya
- 1.002.06c ramaṇiyam̄ prasannam̄ ca sajanānām̄ mano yathā
- 1.002.07a idam̄ tīrthaṁ samam̄ saumyaṁ sujalaṁ sūkṣma-bālukam̄
- 1.002.07c nyasyatām̄ kalasastāta di-yatām̄ val-kalam̄ mama
- 1.002.08a idamevāvagāhi-ye tamasāti-īrtha-muttamam̄
- 1.002.08c yathā kālātyayo na syāt tathā sādhu vidhīyatām̄
- 1.002.09a sa gurorvacanācchīghramāgama-punarāśramāt
- 1.002.09c ānīya val-kalam̄ tasmai gurave pratyavedayat
- 1.002.010a sa śiṣyā-hastādādāya paridhāya ca val-kalam̄
- 1.002.010c avagāhya jalām̄ snātvā japtvā japyam̄ ca vāgyataḥ
- 1.002.011a tar-pa-yitvā ca vidhivat toyena pitṛ-devatāḥ
- 1.002.011c nirīkṣamāṇo vyacarat sarvato vi-pulaṁ vanam̄
- 1.002.012a tataḥ sa tamasātīre vicarato-rabhītavat
- 1.002.012c dadarśa krauñcayos-tatra mithuna-m̄ cārudarśanam̄
- 1.002.013a tasmāt tu mithunā-deka-māgatya-nupala-kṣitaḥ
- 1.002.013c jaghāna vairanilayo niśādo munisa-mnidhau
- 1.002.014a tam̄ śoṇi-ta-parītāṅgaṁ ceṣṭamānaṁ mahītale
- 1.002.014c dṛṣṭvā krauñcī rurodārtā karuṇaṁ khe paribhramā
- 1.002.015a viyuktā patinā tena dvijena saha-cāriṇā
- 1.002.015c tāmraśīrṣeṇa mattena patriṇā sahitena vai
- 1.002.016a tathāvidhaṁ dvijaṁ dṛṣṭvā niśade-na nipāti-tam̄
- 1.002.016c ṣer-dharma-tma-nastasya kāruṇyaṁ samajāyata
- 1.002.017a tataḥ karuṇya-vedi-tvādharma 'yamiti dvijaḥ
- 1.002.017c niśāmya karuṇaṁ krauñcīm̄ krandantīm̄ tām̄ jagāvi-dam̄
- 1.002.018a mā niśāda pratiṣṭhām̄ tvamaga-maḥ śāśvatīḥ samāḥ
- 1.002.018c yat krauñcamithunā-deka-ma-vadhīḥ kāmamohitaṁ
- 1.002.019a tasyaivam̄ bruvataścintā babhūva hṛdi vīkṣataḥ
- 1.002.019c śokārtenāsya śakuneḥ ki-midaṁ vyāhṛtaṁ mayā

- 1.002.020a sa muhūrtamanudhyātvā vākyam tat parimṛṣya ca
- 1.002.020c śiṣyamāha sthitam pārśve bharadvājamidam vacah
- 1.002.021a pādabaddho 'kṣarasamastantrīlayasamanvitah
- 1.002.021c śokārtasya pravṛtto me śloko bhavatu nānyathā
- 1.002.022a Śiṣyastu tasya bruvato munervākyamanuttamam
- 1.002.022c tatheti pratijagrāha guroḥ prītim vidarśayan
- 1.002.023a so 'bhiṣekam tataḥ kṛtvā tīrthe tasmin yathāvidhi
- 1.002.023c tameva cintayannarthamāśramāya nyavartata
- 1.002.024a tamanvayādvīnītātmā bharadvājo mahāmuniṁ
- 1.002.024c pūrṇam kalasamādāya śiṣyāḥ paramasamāmmataḥ
- 1.002.025a sa praviśyāśramapadam śiṣyeṇa saha dharmavit
- 1.002.025c upaviśyāśrame tūṣṇīm dhyānamevānvapadyata
- 1.002.026a ājagāma tato brahmā lokakartā svayaṁ prabhuh
- 1.002.026c caturmukho mahātejā draṣṭum tamṛsisattamam
- 1.002.027a vālmīkiratha tam drṣṭvā sahasotthāya vāgyataḥ
- 1.002.027c prāñjaliḥ prayato bhūtvā tasthau paramavismitaḥ
- 1.002.028a praṇamya vidhivaccainam pr̄stvānāmayamavyayam
- 1.002.028c pūjayāmāsa tam devam pādyārghyāsanavandanaiḥ
- 1.002.029a athopaviśya bhagavān āsane paramārcite
- 1.002.029c vālmīkaye ca rṣaye saṃdideśāsanam tataḥ
- 1.002.030a upaviṣṭe tadā tasmin sākṣallokapitāmahe
- 1.002.030c tadgatenaiva manasā vālmīkirdhyānamāsthitaḥ
- 1.002.031a śocanneva muhuḥ kauñcīm ślokamimam punaḥ punaḥ
- 1.002.031c jagāvantargatamanā bhūtvā śokaparāyanāḥ
- 1.002.032a pāpātmanā kṛtam kaṣṭam vyadhenānartha buddhinā
- 1.002.032c yastādr̄śam cāruravam krauñcam hanyādakāraṇāt
- 1.002.033a tamuvāca tato brahmā prahasan munipumgavam
- 1.002.033c Śloka eva tvayā baddho nātra kāryā vicāraṇā
- 1.002.034a svacchandādeva te brahman pravṛtteyam sarasvatī
- 1.002.034c rāmasya caritam kṛtsnam kuru tvamṛsisattama
- 1.002.035a dharmātmano guṇavato loke rāmasya dhīmataḥ
- 1.002.035c vṛttam kathaya dhīrasya yathā te nāradācchrutam
- 1.002.036a rahasyam ca prakāśam ca yadvṛttam tasya dhīmataḥ
- 1.002.036c rāmasya sahasaumitre rākṣasānām ca sarvaśaḥ
- 1.002.037a vaidehyāścaiva yadvṛttam prakāśam yadivā rahaḥ
- 1.002.037c taccāpyavitatham sarvam viditam te bhaviṣyati
- 1.002.038a na te vāganṛtā kāvye matprasādādbhaviṣyati
- 1.002.038c kuru rāmakathām divyām ślokabaddhām manoramām
- 1.002.039a yāvat sthāsyanti girayah saritaśca mahītale
- 1.002.039c tāvadrāmāyaṇakathā lokeṣu pracariṣyati
- 1.002.040a yāvadrāmāyaṇakathā tvatkṛtā pracariṣyati
- 1.002.040c tāvadūrdhvagatiścaiva mallokeṣu nivatsyasi
- 1.002.041a ityuktvā bhagavān brahmā tatraivāntaradhīyata
- 1.002.041c tataḥ saśiyo vālmīkirvismayam paramam yayau
- 1.002.042a tasya śiṣyāstataḥ sarve jaguḥ ślokamimam punaḥ
- 1.002.042c muhurmuhuḥ prīyamāṇāḥ prāhuśca bhṛśavismitāḥ
- 1.002.043a samākṣaraiścaturbhiryah pādaирgīto maharṣinā

- 1.002.043c so 'nuvyāharanādbhūyah śokah ślokatvamāgataḥ
 1.002.044a tasya buddhiriyaṁ jātā maharśerbhāvitātmanaḥ
 1.002.044c kṛtsnam rāmāyaṇam ślokairīdṛṣaiḥ karavāṇyahaṁ
 1.002.045a udāravṛttārthapadairmanoramāistataḥ sa rāmasya cakāra kīrtimān
 1.002.045c samākṣaraiḥ ślokaśatairyāśavino yaśaskaram kāvyamudāradhīrmuniḥ
 1.003.01a Śrutvā pūrvam kāvyavījaṁ devarṣernāradādṛṣih
 1.003.01c lokādanviṣya bhūyaśca vistaram caritavrataḥ
 1.003.02a upaspr̄śyodakam samyaṇmuniḥ sthitvā kṛtāñjaliḥ
 1.003.02c prācīnāgreṣu darbheṣu kāvyasyānveṣate gatīm
 1.003.03a rāmalakṣmaṇasītābhī rājñā daśarathena ca
 1.003.03c sabhāryeṇa sarāṣṭreṇa sāntaḥpurajanena ca
 1.003.04a āśitam bhāṣitam caiva mataṁ yaccāpyanuṣṭhitam
 1.003.04c tat sarvam dharmavīryena yathāvat saṃprapaśyati
 1.003.05a strītrīyena ca tadā yat prāptam caratā vane
 1.003.05c satyasamdhena rameṇa tat sarvamanavaikṣata
 1.003.06a trikāladarśi tat sarvam tapoyogabalena tu
 1.003.06c dadarśa tatra pratyakṣam pāṇāvāmalakam yathā
 1.003.07a dṛṣṭvā cānantaram samyak cakre rāmasya ceṣṭitam
 1.003.07c samudramiva ratnāḍhyam sarvaśrutimanoharam
 1.003.08a sa yathā kathitam pūrvam nāradena mahātmanā
 1.003.08c raghuvaṁśasya caritam cakāra bhagavān muniḥ
 1.003.09a janma rāmasya sumahadvīryam sarvānukūlatam
 1.003.09c lokasya priyatām ksāntim saumyatām satyaśīlatām
 1.003.010a nānācitrāḥ kathāścānyā viśvāmitrasahāyane
 1.003.010c jānakyāśca vivāham ca dhanuṣāścāpi bhañjanam
 1.003.011a rāmarāmavivādaṁ ca guṇān dāśarathestadā
 1.003.011c tathābhiṣekam rāmasya kaikeyyā duṣṭabhāvatām
 1.003.012a vighātaṁ cābhiṣekasya rāmasya ca vivāsanam
 1.003.012c rājñāḥ śokaṁ vilāpaṁ ca moham maraṇameva ca
 1.003.013a prakṛtinām viṣādaṁ ca tathaiva ca visarjanam
 1.003.013c niṣādādhipasamvādaṁ sūtasya ca nivartanam
 1.003.014a gaṅgāyāścāpi saṃtāram bharadvājasya darśanam
 1.003.014c bharadvājābhyanujñānāccitrakūṭasya darśanam
 1.003.015a vāstukarma niveśam ca bharatāgamanam tathā
 1.003.015c prasādanam ca rāmasya pituśca salilakriyam
 1.003.016a pādukāsvabhiṣekam ca nandigrāme nivāsanam
 1.003.016c daṇḍakāraṇyagamanam sutīkṣṇena samāgamanam
 1.003.017a anasūyāsamāsyam ca aṅgarāgasya cārpaṇam
 1.003.017c śarabhaṅgāśrame vāsam vāsavasya ca darśanam
 1.003.018a darśanam cāpyagastyasya dhanuso grahaṇam tathā
 1.003.018c samāgamanam virādhena vāsam pañcavaṭe tathā
 1.003.019a hāsam śūrpaṇakhāyāśca virūpakaraṇam tathā
 1.003.019c badhaṁ kharatriśirasutthānam rāvaṇasya ca
 1.003.020a marīcasya badhaṁ caiva vaidehyā haraṇam tathā
 1.003.020c rāghavasya vilāpaṁ ca gr̄dhrarājanivarhaṇam
 1.003.021a kabandhagrahaṇam caiva pampāyāścāpi darśanam
 1.003.021c śavaryā darśanam caiva hanūmaddarśanam tathā

- 1.003.022a vilāpam caiva pampāyām rāghavasya mahātmanah
 1.003.022c ṛṣyamūkasya gamanam sugrīveṇa samāgamanam
 1.003.023a pratyayotpādanam sakhyam bālisugrīvavighram
 1.003.023c bālipramathanaṁ rājye sugrīvapratipādanam
 1.003.024a tārāvilāpam samayaṁ varṣarātrinivāsanam
 1.003.024c kopam rāghavasimhaṁsya balānāmupasamgraham
 1.003.025a diśah prasthāpanam caiva pṛthivyāśca nivedanam
 1.003.025c aṅguliyapradānam ca ḥkṣasya viladarśanam
 1.003.026a prāyopaveśanam cāpi saṁpatiścāpi darśanam
 1.003.026c parvatārohaṇam caiva sāgarasya ca laṅghanam
 1.003.027a samudravacanāccaiva mainākasya ca darśanam
 1.003.027c siṁhikāyāśca nidhanam laṅkānilayadarśanam
 1.003.028a rātripraveśam laṅkāyām cintām hanumatastathā
 1.003.028c āpānabhūmigamanamavarodhasya darśanam
 1.003.029a aśokavanikāyānam sītāyāścāpi darśanam
 1.003.029c saṁbhāṣaṇam ca maithilyā abhijñānasya cārpaṇam
 1.003.030a maṇipradānam sītāyā vṛkṣabhaṅgam tathaiva ca
 1.003.030c rākṣasīvidravam caiva kiñkarāṇam nivarhaṇam
 1.003.031a grahaṇam vāyusūnośca laṅkādāhābhigarjanam
 1.003.031c pratiplavanamevātha madhūnām bhakṣaṇam tathā
 1.003.032a rāghavāśvāsanam caiva maṇiniryātanam tathā
 1.003.032c saṁgamanam ca samudreṇa nalasetośca bandhanam
 1.003.033a pratāraṇam ca samudrasya rātrau laṅkāvarodhanam
 1.003.033c vibhīṣaṇena saṁsargam badhopāyanivedanam
 1.003.034a kumbhakarṇasya nidhanam meghanādanivarhaṇam
 1.003.034c rāvaṇasya vināśam ca sītāvāptim tathaiva ca
 1.003.035a vibhīṣaṇābhisekam ca puṣpakasya ca darśanam
 1.003.035c brahmādidevāgamanam sītāyāḥ pratyayaṁ prati
 1.003.036a puṣpakārohaṇam caiva bharadvājasamāgamaṁ
 1.003.036c preṣaṇam vāyuputrasya bharatena samāgamaṁ
 1.003.037a rāmābhisekābhuydayam sarvasainyavisarjanam
 1.003.037c sītāyāśca parityāgaṁ prakṛtīnām ca rañjanam
 1.003.038a anāgataṁ ca yat kiṁcidrāmasya vasudhātale
 1.003.038c taccakārottare kāvye vālmīkirbhagavānṛṣih
 1.004.01a kṛtvā tu tanmahāprājñāḥ kāvyam rāmāyaṇāhvayam
 1.004.01c cintayāmāsa ko nvetlloke 'smin prathayediti
 1.004.02a tasya cintayamānasya maharṣerbhāvitātmanah
 1.004.02c agr̥hṇītām tataḥ pādau muniveśau kuśīlavau
 1.004.03a kuśīlavau sa dharmātmā rājaputrau yaśasvinau
 1.004.03c bhrātarau svarasampannau dadarśāśramavāsinau
 1.004.04a sa tu medhāvinau dṛṣṭvā vedeṣu pariniṣṭhitau
 1.004.04c vedopagrahanārthāya tāvagrāhayata prabhuḥ
 1.004.05a kāvyam rāmāyaṇam yatra sītāyāścaritaṁ mahat
 1.004.05c paulastyabadhasamīyuktam śrotṛśrutisukhāvaham
 1.004.06a paṭhe geye ca madhuram pramāṇaistribhiranvitam
 1.004.06c jātibhiḥ saptabhirbaddham tantrīlayasamanvitam
 1.004.07a śrīngāravīrabībhatsaraudrahāsyabhayānakaiḥ

- 1.004.07c karuṇādbhutaśāntaiśca yuktam kāvyarasairapi
- 1.004.08a bahumānācca vālmīkeh kāvyasya ca sukhādapi
- 1.004.08c vāgvidheyam yadā tābhyaṁ kṛtam taccāpyaśeṣataḥ
- 1.004.09a sa tau mūrdhanyupāghrāya vālmīkirbhagavānṛṣih
- 1.004.09c provācedam tadā vākyam praṇatāvagrataḥ sthitau
- 1.004.010a gīyatāmidamākhyānaṁ bhavadbhyamṛṣisamṣadi
- 1.004.010c rājarṣīṇāṁ puṇyakṛtām sādhūnāṁ ca samāgame
- 1.004.011a tau tu gāndharvatattvajñau tālamūrcchanakovidau
- 1.004.011c bhrātarau svarasam̄pannau gandharvāviva rūpiṇau
- 1.004.012a bimbādivoddhṛtau bimbau rāmadehāt tathāparau
- 1.004.012c yathopadiṣṭamṛṣinā jagatuḥ susamāhitau
- 1.004.013a tau kadācit sametānāmṛṣīṇāṁ bhāvitātmanāṁ
- 1.004.013c āśinānāṁ samīpasthāvidam kāvyamagāyatām
- 1.004.014a śrutvā tu munayah sarve vāśpaparyākulekṣaṇāḥ
- 1.004.014c sādhu sādhviti tāvūcuḥ param vismayamāgatāḥ
- 1.004.015a te prītamanasaścaiva munayo dharmavatsalāḥ
- 1.004.015c praśaśamṣuḥ praśastavyau gāyamānau kuśilavau
- 1.004.016a aho gītasya mādhuryam̄ ślokānāṁ ca višeṣataḥ
- 1.004.016c ciravṛttamapi hyetat pratyakṣamiva darśitam
- 1.004.017a evam̄ praśasyamānau tau tapahślādhyairmaharṣibhiḥ
- 1.004.017c samraktataramatyartham̄ madhuram̄ tāvagāyatām
- 1.004.018a prītaḥ kaścinmunistābhyaṁ pānīyakalasam̄ dadau
- 1.004.018c kaścidvanaphalam̄ svādu valkalam kaścidīpsitaṁ
- 1.004.019a anyah kṛṣṇājinam̄ prādādyajñasūtramathāparaḥ
- 1.004.019c kaścit kamaṇḍalum̄ prādānmauñjīmanyo mahāmuniḥ
- 1.004.020a tābhyaṁ dadau tadā hrṣṭaḥ kuṭhāramaparo muniḥ
- 1.004.020c jaṭābandhanamanyastu kāṣṭarajjuṁ mudānvitaḥ
- 1.004.021a yañabhañḍamṛṣih kaścit kāṣṭabhāraṁ tathāparaḥ
- 1.004.021c auḍumbarīvṛṣīmanyaḥ svasti kecit tathāvadan
- 1.004.022a āyuṣyamapare prāhurmudā tatra maharṣayaḥ
- 1.004.022c daduścaiva varān sarve munayah satyavādinaḥ
- 1.004.023a evam̄ pūrvamidaṁ kāvyam̄ munibhiḥ pratipūjitaṁ
- 1.004.023c jīvabhūtaṁ manuṣyānāṁ kavīnāmupajīvanam̄
- 1.004.024a praśasyamānau sarvatra etāvapi hi gāyanau
- 1.004.024c rājadhānīṣu rājñānāṁ ca samajeśvabhyagāyatām
- 1.004.025a athāsvamedhe ramo 'pi tāvupaśrutyā gāyanau
- 1.004.025c satkṛtyānāyayāmāsa puruṣairāptakāribhiḥ
- 1.004.026a āśināḥ kāñcane divye sa ca siṁhāsane prabhuḥ
- 1.004.026c upopaviṣṭaḥ sacivairbhrāṭbhiśca samanvitaḥ
- 1.004.027a dṛṣṭvātha rūpasam̄pannau vinītau bhrātarāvubhau
- 1.004.027c uvāca lakṣmaṇam̄ rāmaḥ sarvāṁścaiva sabhāsadaḥ
- 1.004.028a śrūyatāmetadākhyānamayanayordevavarcasoḥ
- 1.004.028c vicitrārthapadam̄ samyaggāyatormadhurasvaram̄
- 1.004.029a tau cāpi madhuram̄ raktam̄ svacittāyattanisvanaṁ
- 1.004.029c tantrīlayavadatyartham̄ viśrutārthamagāyatām
- 1.004.030a lhādayat sarvagātrāṇi manāṁsi hṛdayāni ca
- 1.004.030c śrotrāśayasukham̄ geyam̄ tadbabhau janasam̄madi

- 1.004.031a imau hi bālau nṛpalakṣaṇānvitau kuśilavau caiva tapovanāśrayau
- 1.004.031c mameti vṛttam kila geyamadabutam maharśivālmīkikṛtam pragāsyataḥ
- 1.004.032a tatastu tau rāghavasampracoditāv agāyatām kāvyamidaṁ yathākramam
- 1.004.032c sa cāpi rāmaḥ sahitah sabhāsadair babhūva tatrārpitacetanastadā
- 1.005.01a sāgarantā mahī yeśāmāśīdvīryārjītā kila
- 1.005.01c āmanoh puṇyakīrtinām rājñāmamitatejasām
- 1.005.02a sagarah pūrvajo yeśām sāgaro yena khānitah
- 1.005.02c shaṣṭiyutrasahasrāṇi yaṁ yāntam paryavārayan
- 1.005.03a ikṣvākūṇāmidam teṣām rājñām vamśe mahātmanām
- 1.005.03c mahadutpannamākhyānaṁ rāmāyaṇamiti śrutam
- 1.005.04a tadiḍam vartayiṣyāvah sarvam nikhilamāditaḥ
- 1.005.04c dharmakāmārthasamāyuktaṁ śrotavyamanasūyatā
- 1.005.05a kośalo nāma muditaḥ sphīto janapado mahān
- 1.005.05c niviṣṭah sarayūtire paśudhānyadhanarddhimān
- 1.005.06a ayodhyā nāma tatrāsti nagarī lokaviśrutā
- 1.005.06c manunā mānavendrenā puraiva nirmitā svayam
- 1.005.07a āyatā daśa ca dve ca yojanāni mahāpurī
- 1.005.07c Śrīmatī trīṇi vistīrṇā nānāsaṁsthānaśobhitā
- 1.005.08a suvibhaktāntaradvārā suvibhaktamahāpathā
- 1.005.08c Śobhitā rājamārgeṇa jalasaṁsiktareṇunā
- 1.005.09a avicchinnāntaragṛhā samabhūmau niveśitā
- 1.005.09c kapāṭatoraṇāvatī harmyaprāsādasamkulā
- 1.005.010a dr̥ḍhadvārapratolikā suvibhaktāntarāyaṇā
- 1.005.010c durgagambhīraparikhā nānāyudhasamanvitā
- 1.005.011a rājā daśaratho nāma mahātmā rāṣṭravardhanaḥ
- 1.005.011c tām purīm pālayāmāsa svapurīm maghavāniva
- 1.005.012a udyānāmravanopetām sumahāśālamekhalām
- 1.005.012c aṣṭāpadapadālekhyai ramyāmālikhitāmiva
- 1.005.013a sabhodyānaprapābhiśca rucirābhiralāmkṛtām
- 1.005.013c devatāyatanaīśaiva vimānairapi śobhitām
- 1.005.014a nityotsavasamājāḍhyām hrṣṭapuṣṭajanairyutām
- 1.005.014c ārohamiva ratnānām pratiṣṭhānamiva śriyah
- 1.005.015a varānnapānakalilām śālitaṇḍulabhojanām
- 1.005.015c dhūpamālyahavirgandhairhṛdayaiścāpyadhivāsitām
- 1.005.016a hastyaśvarathasampūrṇām nānāyānasamākulām
- 1.005.016c nānāpārthivadūtaiśca baṇigbhiścopaśobhitām
- 1.005.017a uccāṭṭaladhvajavatīm śataghnīśatasamkulām
- 1.005.017c sarvayantrāyudhavatīmupetām sarvaśilpibhiḥ
- 1.005.018a sūtamāgadhasamvādhām Śrīmatīmatulaprabhām
- 1.005.018c vadhuṇāṭakasamghaiśca samyuktām sarvataḥ purīm
- 1.005.019a mr̥daṅgaveṇuvīṇānām ramyaiḥ śabdairmināditām
- 1.005.019c brahmagoṣasvanavatīm dhanuḥsvananināditām
- 1.005.020a lokapālopamaiḥ śūraiḥ sarvaśastrārthapāragaiḥ
- 1.005.020c guptām yodhaśataiścāpi nāgairbhogavatīmiva
- 1.005.021a varāgnimadbhirguṇibhiḥ svalamkṛtām dvijottamairvedavidām purogamaiḥ
- 1.005.021c sahasradaiḥ satyatapodayānvitairmahāśikalpairyatyātmbhīḥ
- 1.006.01a puryām tasyāmayodhyāyām vedavit sarvasamgrahah

- 1.006.01c dīrghadarśī mahātejāḥ paurajānapadapriyah
 1.006.02a ikṣvakūṇamatiratho yajvā dharmaparo vaśī
 1.006.02c maharśikalpo rājaristiṣṭu lokeṣu viśrutaḥ
 1.006.03a balavān vijitāmitro nītimān vijitendriyah
 1.006.03c dhanaiśca saṃcayaiścānyaiḥ śakravaiśravaṇopamah
 1.006.04a ādirājo manuriva prajānām parirakṣitā
 1.006.04c rājā daśaratho nāma babhūva rāṣṭravardhanaḥ
 1.006.05a tena satyābhisaṃdhena trivargamanutiṣṭhatā
 1.006.05c pālitā sā purī śreṣṭhā indreṇevāmarāvatī
 1.006.06a tasmin puravare hrṣṭā dharmātmāno bahuprajāḥ
 1.006.06c narāstuṣṭā dhanaiḥ svaiḥ svairalubdhāḥ satyavādināḥ
 1.006.07a nālpasamṇicayah kaścidāśit tasmin janah pure
 1.006.07c kuṭumbī yo na siddhārtho gavaśvadhanadhānyavān
 1.006.08a tatra kuprāvṛto nāsīddaridro vā purottame
 1.006.08c nāmr̥ṣṭabhuṇ na cādātā nāsugandho na cānṛjuḥ
 1.006.09a nākuṇḍalī nāmukuṭī nāsragvī nāvilepanī
 1.006.09c nāhastābharaṇopeto na cāpyāśiḍaniṣkadhṛk
 1.006.010a na kadaryah kaścidāśiṇnānṛtī na śaṭho 'pi vā
 1.006.010c na mānī na ca saṃrambhī na nr̥śamso na katthanah
 1.006.011a nāmahātmā na piśuno na parasvopajīvakah
 1.006.011c na dīno nāpi codvigno nāturo na bhayāturaḥ
 1.006.012a suvratā dhṛtimantaśca narā āśaṃsthā striyah
 1.006.012c narāḥ svadāraniratā nāryaścāsan pativrataḥ
 1.006.013a rūpacāturyamādhuryaśilācāraguṇānvitāḥ
 1.006.013c nāryaścāsannayodhyāyām mr̥ṣṭābharaṇavāsasah
 1.006.014a svakarmaniratāścasan sarve tatra dvijātayaḥ
 1.006.014c yajñādhyayananityāśca viratāśca parigrahāt
 1.006.015a nānāhitāgnirnāyajvā vipro nāpyasahasradāḥ
 1.006.015c na nāstiko nānṛtavān na kaścidbahuśrutaḥ
 1.006.016a kṣatraṃ brahmamukham cāśidvaiśyāḥ kṣamanuvratāḥ
 1.006.016c śūdrāḥ svadharmaniratāstrīn varṇānupacāriṇaḥ
 1.006.017a varṇaśreṣṭhān pūjayanti pitṛn devātithīṃsthā
 1.006.017c na yonisaṃkaraścāśit tatra nācārasaṃkaraḥ
 1.006.018a āsan dīrghāyuṣastatra narāḥ satyaparāyaṇāḥ
 1.006.018c sahitāḥ putrapautraīśca nityam strībhiḥ purottame
 1.006.019a evamikṣvakunāthena pālitā sābhavat purī
 1.006.019c yathā purastānmanunā mānavendreṇa bhūriyam
 1.006.020a yodhānāmagnikalpānām samyugeśvanivartinām
 1.006.020c guptā purī sahasraiḥ sā simḥairiva girerguhā
 1.006.021a kāmbojadeśajaiścāpi hayairvanāyuyaistathā
 1.006.021c nadījairvāhlikaiścāiva pūrṇā harihayopamaiḥ
 1.006.022a vindhyaparvatajaiścāiva nāgairhaimavataistathā
 1.006.022c sattvavīryaguṇopetaiḥ śūrairavyālacetṣitaiḥ
 1.006.023a airāvatakulīnaiśca mahāpadmakulaistathā
 1.006.023c añjanādapi niśpannairvāmanādapi ca dvipaiḥ
 1.006.024a bhadrairmandrairmṛgaiścāiva mātaṅgairdantahastibhiḥ
 1.006.024c nityamattaiḥ samākīrṇā nāgairacalasaṃnibhaiḥ

- 1.006.025a ayojanādvā bhūyo vā satyanāmā prakāśate
- 1.006.025c sā purī yatra rājābhūt purā daśaratho 'naghah
- 1.006.026a tāṁ satyanāmnīṁ dṛḍhatoraṇārgalāṁ gṛhairvicitrairupaśobhitāṁ śivāṁ
- 1.006.026c purīmayodhyāṁ nṛsaḥasrasaṁkulāṁ śāśāsa vai śakrasamo mahīpatih
- 1.007.01a ṛtvijau mantriṇau caiva tasyāstāṁṛṣisattamau
- 1.007.01c vaśiṣṭho vāmadevaśca vedavedāṅgapāragau
- 1.007.02a aṣṭāvanye babhūvuśva tasyāmātyā mahīpateḥ
- 1.007.02c śucayaścānuraktāśca rājakāryeṣu nityaśah
- 1.007.03a dhṛṣṭirjayanto vijayah siddhārtho 'pyarthasādhakah
- 1.007.03c aśoko dharmapālaśca sumantraścāṣṭamo 'bhavat
- 1.007.04a vidyāvinītā hrīmantah kulīnā niyatendriyāḥ
- 1.007.04c mantrajñāśceṅgitajñāśca nityam priyahite ratāḥ
- 1.007.05a te guṇairupasampannāḥ sarve suvipulaujasah
- 1.007.05c paryupāsate rājānam vasavo vāsavam yathā
- 1.007.06a parāpavādaviratā guṇāḍhyā na ca garvitāḥ
- 1.007.06c āryaveśāḥ sumanaso na ca saṃdigdhaniścayāḥ
- 1.007.07a kuśalā vyavahareṣu virāgāḥ sarvasaṁmatāḥ
- 1.007.07c vardhayantaśca dharmeṇa koṣamūlam mahīpateḥ
- 1.007.08a parasprenāviruddhāḥ prītimantah priyamvadāḥ
- 1.007.08c rakṣitāraśca varṇānām nityam viṣayavāsinām
- 1.007.09a narendravacanāśaktāścetastasya parāyanāḥ
- 1.007.09c mantrasamvaraṇe śaktāḥ śaktāḥ sūkṣmasu buddhiṣu
- 1.007.010a teṣāmaviditam kiṃcit sveṣu nāsti pareṣu ca
- 1.007.010c kriyamāṇam kṛtaṁ vāpi cāreṇāpi cikīrṣitam
- 1.007.011a saṃdhivigrahattvajñāḥ prakṛtyā saṃpadānvitāḥ
- 1.007.011c hitārthaṁ ca narendrasya jāgrato nayacakṣuṣā
- 1.007.012a krodhāt kāmārthahetorvā na brūyuranṛtam kvacit
- 1.007.012c atīkṣṇādaṇḍāḥ saṃprekṣya puruṣānām balābalaṁ
- 1.007.013a putre 'pi ca prāptadoṣe dharmato danḍapātinaḥ
- 1.007.013c adrogdhāraśca dharmeṇā śatrорapyakṛtāgasah
- 1.007.014a nāśīt pure vā rāṣṭre vā taskaro nāśucinaraḥ
- 1.007.014c na duṣṭaḥ kaścidapyāśīt paradārābhimarṣakah
- 1.007.015a āśamstadānugrahitāḥ sarve varṇāḥ svakarmabhiḥ
- 1.007.015c praśāntam sarvamevāśīdrāṣṭram puravaram ca tat
- 1.007.016a amātyairīdrśaistaistu rājā daśaratho 'nvitāḥ
- 1.007.016c dharmataḥ pālayāmāsa pṛthivīmanurañjayan
- 1.007.017a avekṣamāṇaścāreṇa mahīm sūrya ivāṁśubhiḥ
- 1.007.017c nādhyagacchadaviśiṣṭam vā tulyam vā śatrumātmanah
- 1.007.018a tairmantribhirmantrahite niviṣṭairvidvadbhirāptaiḥ kuśalaiḥ samarthaiḥ
- 1.007.018c sa pārthivo dīptimavāpa yuktastejomayaigobhivodito 'rkaḥ
- 1.008.01a tasya tvevamprabhāvasya dhārmikasya mahātmanah
- 1.008.01c sutārthaṁ tapyamānasya nāśidvamśakaraḥ sutāḥ
- 1.008.02a tasya cintayato buddhirutpanneyam mahāmateḥ
- 1.008.02c sutārthaṁ vājimedhena kimartham na yajāmyaham
- 1.008.03a suniścītām matīm kṛtvā yaṣṭavye vasudhādhipaḥ
- 1.008.03c mantribhiḥ saha saṃmantrya taiḥ svāmihitakāribhiḥ
- 1.008.04a tatrābravīdīdam rājā sumantram manrisattamam

- 1.008.04c Šīghramānaya me sarvān vaśiṣṭhapramukhān gurūn
 1.008.05a evamukto nṛpatinā sumantro vākyamabравіт
 1.008.05c narendra śrūyatāṁ tāvat purāṇe yanmayā śrutam
 1.008.06a sanatkumāro bhagavān purā kathitavān kathām
 1.008.06c bhaviṣyam viduṣām madhye tava putrasamudbhavam
 1.008.07a astīha kāśyapasuto vibhāṇḍaka iti śrutaḥ
 1.008.07c ṛṣyaśrīṅga iti khyātastasya putro bhaviṣyati
 1.008.08a sa vane jātasamvṛddho munirvanacaraiḥ saha
 1.008.08c nānyam prajñāsyate kaṃcinmānavam pitṛvarjitam
 1.008.09a tasyākṣuṇam brahmacaryam bhaviṣyati mahātmanah
 1.008.09c lokeṣu prathitam cogram tapastasya bhaviṣyati
 1.008.010a tasyaivam vartamānasya kālaḥ samabhivartsyati
 1.008.010c agnim ūśrūṣamāṇasya pitaram ca yaśasvinam
 1.008.011a etasminneva kāle tu lomapādah pratāpavān
 1.008.011c aṅgeṣu prathito rājā bhaviṣyati mahābalah
 1.008.012a tasya vyatikramādrājño bhaviṣyati sudāruṇā
 1.008.012c anāvr̄ṣṭirjanapade kṣayāya bahuvāṛṣikī
 1.008.013a anāvr̄ṣṭyā tayā rājā sa tadā parikarsitaḥ
 1.008.013c prakṣyati jñānino viprān anāvr̄ṣṭipratikriyām
 1.008.014a bhavantaḥ śrutavanto vai lokavṛttāntavedinaḥ
 1.008.014c samādiśantu niyamam prāyaścittam yathā bhavet
 1.008.015a lomapādavacah śrutvā te vakṣyanti dvijottamāḥ
 1.008.015c vibhāṇḍakasutam rājan sarvopāyairihānaya
 1.008.016a ānāyya tu mahīpāla ṛṣyaśrīṅgamṛṣeh sutam
 1.008.016c prayacchāsmai sutam ūṣṭām vidhinā susamāhitah
 1.008.017a teṣām tu vacanam śrutvā rājā cintām prapatsyate
 1.008.017c kenopāyena vai śakya ihānetum sa vīryavān
 1.008.018a sa niścayam svayam rājā yadā nādhigamiṣyati
 1.008.018c tadāmātyān samāhūya pratiprakṣyati niścayam
 1.008.019a purohitamātyāmśca preṣayiṣyati yatnataḥ
 1.008.019c ānayadhvam mahābhāgmr̄ṣyaśrīṅgam susatkr̄tam
 1.008.020a te tu rājño vacaḥ śrutvā vyathitā viklavānanāḥ
 1.008.020c na gacchema ṛṣerbhītā anuneṣyanti tam nṛpam
 1.008.021a vakṣyanti cintayitvā ca tasyopāyān bahumstataḥ
 1.008.021c āneṣyāmo vayam tam ca na ca doṣo bhaviṣyati
 1.008.022a iti teṣām vacaḥ śrutvā bhūyah sa pṛthivīpatih
 1.008.022c tṛtīye 'hani niścītya mantribhīrmantraniścayam
 1.008.023a veṣyābhīrmunīrūpābhīrāneṣyata ṛṣeh sutam
 1.008.023c lobhayitvābhīyupāyena svām purīm piturāśramāt
 1.008.024a bhaviṣyati tato vṛṣṭistasya rāṣṭre mahīpateḥ
 1.008.024c tasyābhīyāgamanādeva muniputraṣya dhīmataḥ
 1.008.025a tataḥ sa rājā vidhivat ūṣṭām tasmai pradāsyati
 1.008.025c svakām duhitaram bhāryām rūpaudāryaguṇānvitām
 1.008.026a evam tasya sa jāmātā bhaviṣyati mahāyaśāḥ
 1.008.026c lomapādasya rājarṣerrṣyaśrīṅgaḥ pratāpavān
 1.008.027a rājño daśarathasyāpi sa putrān abhikāṇkṣitān
 1.008.027c vidhāsyate mahāyajñe havirhutvādhvarāgnisu

- 1.008.028a sanatkumārādvacanametāvadvyāhṛtaṁ mayā
- 1.008.028c ṛṣimadhye kathayato yathāvadanupūrvavaśah
- 1.008.029a atha hr̄ṣṭo daśarathaḥ sumantram pratyabhāṣata
- 1.008.029c āñītirṛṣyaśṛṅgasya vistareṇa tvayocyatāṁ
- 1.009.01a iti pr̄ṣṭah̄ sumantrastadākhyātumupacakrame
- 1.009.01c āñīta ṛṣyaśṛṅgo 'sau yenopāyena mantribhiḥ
- 1.009.02a lomapādamuvācedam̄ sahāmātyah̄ purohitah̄
- 1.009.02c upāyo nirpāyo 'yamasmābhīḥ paricintitah̄
- 1.009.03a ṛṣyaśṛṅgam̄ vanacaram̄ tapasyekarase ratam̄
- 1.009.03c anabhijjñam̄ ca nārīṇām̄ viṣayāṇām̄ sukhasya ca
- 1.009.04a indriyārthaīrabhimatairnaracittapramāthibhiḥ
- 1.009.04c puramānāyayiṣyāmo lobhayitvā vanāditaḥ
- 1.009.05a nāvah̄ sucitrāḥ kalpyantām̄ nānākṛtrimavṛkṣakāḥ
- 1.009.05c kṛtrimāṇi phalānyatra sugandhīni bahūnyapi
- 1.009.06a tatra kṛtrimavṛkṣāśca nānāpakṣisamanvitāḥ
- 1.009.06c nānāvastrasamāvṛttāḥ sugandhapuṣpadhārīṇāḥ
- 1.009.07a evamvidhāsu naukāsu tiṣṭhantu varayoṣitaḥ
- 1.009.07c yauvanonmattanayanāḥ sarvāḥ sarvāṅgaśobhanāḥ
- 1.009.08a gītavāditrakuśalā nṛtyeṣu kuśalāstathā
- 1.009.08c upāyajñāḥ kalājñāśca vaiśike pariniṣṭhitāḥ
- 1.009.09a muniveśaparicchannāstatra gacchantu yoṣitaḥ
- 1.009.09c rahasyupetya tā enamānayantu śubhavrataṁ
- 1.009.010a Śrutvā tayeti tam rājā pratyuvāca purohitam̄
- 1.009.010c mantriṇāśca sa dharmātmā tathā cakruśca te tadā
- 1.009.011a susamṛddhāstathā naubhiḥ prayātā yatra vai muniḥ
- 1.009.011c vāramukhyāṅganā gatvā vanam̄ pratibhayam̄ mahat
- 1.009.012a āśramasyāvidūrasthā yatnam̄ kurvanti darśane
- 1.009.012c vibhāṇḍakabhayodvignā latāgulmasamāvṛtāḥ
- 1.009.013a cārayitvā tu tamṛsimāśramādabhinirgataṁ
- 1.009.013c tasya saṃdarśane tasthurṛṣiputrāntike punaḥ
- 1.009.014a citram̄ saṃkṛīḍamānāstāḥ kṛīḍanairvividhaistadā
- 1.009.014c kandukaiściva gāyantyah̄ kṛīḍantyah̄ plutavalgitaiḥ
- 1.009.015a saugandhikena mālyena cūrṇaiśca susugandhibhiḥ
- 1.009.015c madavihvalitāḥ kāścit prapantanuyutpatanti ca
- 1.009.016a dhūyamānaiśca vasobhiḥ sūkṣmairaṅgadabhuṣaṇaiḥ
- 1.009.016c parasparam̄ vinighnentyah̄ śobhante lalitena ca
- 1.009.017a nūpuraśiñjitaravaiḥ kokilābhīrutena ca
- 1.009.017c gandharvanagaraprakhyam̄ pragītamiva tadvanam̄
- 1.009.018a nayanabhrūvikāraiśca hastairambujasaṃnibhaiḥ
- 1.009.018c saṃjñāśca tāḥ prakurvanyah̄ puṁsām̄ harṣavivardhanāḥ
- 1.009.019a kāmasamjjananārthāya ṛṣiputraśya dhīmataḥ
- 1.009.019c sarvataḥ prakiranti sma lalamānā varāṅganāḥ
- 1.009.020a abhūtapūrvam̄ tadṛṣṭvā vismitaḥ sādhvasam̄ gataḥ
- 1.009.020c niścakrāmāśramāt tūrṇamṛṣyaśṛṅga ṛṣeh̄ sutah̄
- 1.009.021a na tena janmaprabhṛti dṛṣṭapūrvam̄ tapasvinā
- 1.009.021c strī vā pumān vā yaccānyat sattvam̄ nagararāṣṭrajam̄
- 1.009.022a dṛṣṭvaiva ca sucārvaṅgīstāstadā tanumadhyamāḥ

- 1.009.022c vicitraveśābharaṇā gāyantīrmadhurasvaraṁ
 1.009.023a sa tam deśamupāgamyā jātakautūhalo muniḥ
 1.009.023c vibhāṇḍakasuto jijñustasthau vismitamānasah
 1.009.024a tāśca tam vismitam dṛṣṭvā jaguḥ kalapadākṣaram
 1.009.024c gītaṁ madhurabhāṣṇyo jahasuścāpyāyatekṣaṇāḥ
 1.009.025a abruvaṁścainamabhyāsaṁāgamya madavihvalāḥ
 1.009.025c ko 'si kasya sutāśca tvam tvarāvān samupāgataḥ
 1.009.026a ekaśca vijane 'raṇye kasmāccarasi śamṣa naḥ
 1.009.026c jñātum tvām vayamicchāmastattvamācakṣva naḥ prabho
 1.009.027a adṛṣṭapūrvāstā dṛṣṭvā kāmarūpadharāḥ striyah
 1.009.027c hārdāt tasya matirjātā vyākhyātum pitaram svakam
 1.009.028a pitā vibhāṇḍako nāma maharṣiḥ kāsyapo mama
 1.009.028c tasyāhamaurasah putra ṛṣyaśṛṅga iti śrutaḥ
 1.009.029a āśramo 'yamihāsmākam samīpe śubhadarśanāḥ
 1.009.029c kariṣye 'tithipūjām vah sarveśām vidhipūrvakam
 1.009.030a ṛṣiputravacakah śrutvā sarvāśām matirāsa vai
 1.009.030c tadāśramapadam draṣṭum prajagmuḥ sahitāstataḥ
 1.009.031a gatāśām tatra vai pūjām cakre vaibhāṇḍakistadā
 1.009.031c idamarghyamidam pādyamidam mūlaphalam ca naḥ
 1.009.032a pratigṛhya tu tām pūjām sarvā eva samutsukāḥ
 1.009.032c ūcuścainam sumadhuraṁ tā hasantya idam vacah
 1.009.033a asmākamapi mukhyāni phalānīmāni santi vai
 1.009.033c phalānyāśramajātāni yadi rocate te dvija
 1.009.034a pratigṛhāṇa bhadram te bhakṣayasva ca mā ciram
 1.009.034c tīrthodakamidam tāvat pīyatāmiti suvrata
 1.009.035a athāsmai pradaduh svādūn modakān phalasaṁnibhān
 1.009.035c anyāśāmca vividhān bhakṣyān madhūni madhurāṇi ca
 1.009.036a tānyāsvādya sa tapasvī phalānīti sma manyate
 1.009.036c anāsvāditapūrvāṇi vane nityam nivāsinā
 1.009.037a tatastu tam samāliṇgya sarvā harṣasamutsukāḥ
 1.009.037c pariṣasvajire cainaṁ hasantyo madavihvalāḥ
 1.009.038a ūrotramūle copajepurvadanairmadhugandhibhiḥ
 1.009.038c paripaspṛśire cainaṁ pīnairurasijaiḥ sukham
 1.009.039a madhūni sa sugandhīni pītvā pramudito 'bhavat
 1.009.039c sukumāraiśca tairaṅgaistābhiḥ sprṣṭo vyamuhyata
 1.009.040a āpr̥ccha ca tadā vipram vratacaryām nivedya ca
 1.009.040c ṛṣerbhitāśca tā ūighram gamanāya matin dadhuḥ
 1.009.041a svamāśramapadam tasya vyapadiśyāvidūrataḥ
 1.009.041c gacchanti smāpadeśena bhītāstasya pituḥ striyah
 1.009.042a tāsu pratigatāśvevamṛṣyaśṛṅgah samutsukah
 1.009.042c asvasthahṛdayastatra duḥkhārtah parivartate
 1.009.043a athājagāma bhagavān kāsyapaḥ svam niveśanam
 1.009.043c dhyāyamānam ca tam dṛṣṭvā ṛṣyaśṛṅgam samutsukam
 1.009.044a papraccha kāsyapaḥ putram kasmānmām nābhinandasi
 1.009.044c cintāśāgarāmadhyasthamadya tvām tāta lakṣaye
 1.009.045a na hīdr̥śam tāpasānām rūpam bhavati karhicit
 1.009.045c ūighramācakṣva me putra kimidam vaikṛtam kṛtam

- 1.009.046a evamuktaḥ kāśyapena provāca pitaram tadā
- 1.009.046c bhagavanniha me dṛṣṭāḥ puruṣāḥ śubhalocanāḥ
- 1.009.047a sukuṁārairurasijaiḥ pīnairatyadbhutopamaiḥ
- 1.009.047c paripaspr̄sire mām ca gāḍhamāliṃgya sarvaśah
- 1.009.048a gāyanti sukuṁārāṇi manojñāni muhurmuhuḥ
- 1.009.048c krīḍanti cādbhutākārairnayabhrūviceṣṭitaiḥ
- 1.009.049a abravīdbhagavān śrutvā ṛṣyaśṛṅgavacastad
- 1.009.049c rakṣāṃsi tena rūpeṇā tapaso nāśanāya vai
- 1.009.050a ****
- 1.009.050c viśrambhaste na kartavyasteṣu putra kathamcana
- 1.009.051a evamuktvā ṛṣyaśṛṅgaṇam samāśvāsy ca kāśyapaḥ
- 1.009.051c uśitvā rajaṇīmekāmaranyam sa jagāma ha
- 1.009.052a athāparedyustam deśamājagāma punastvaran
- 1.009.052c manojñarūpāstā yatra dṛṣṭā vai cārumadhyamāḥ
- 1.009.053a tāscā dṛṣṭvaiva tam dūrādāyāntam kāśyapātmajam
- 1.009.053c pratyudgamyābruvan vākyam prahasantya idam tadā
- 1.009.054a ehyāśramapadaṁ ramyam paśyāsmākamiti prabho
- 1.009.054c tatra pūjāmavāpyāgryāmī punarabhyaṅgamiṣyasi
- 1.009.055a śrutvaitadvacanam tāsām strīṇāmatimanoḥaram
- 1.009.055c gamanāya matīm cakre tāscainam ninyuraṅganāḥ
- 1.009.056a tatra cānīyamāne tu vipre tasmin mahātmāni
- 1.009.056c vavarṣa sahasā devo jagat prahlādayamstadā
- 1.009.057a vibhāṇḍakaśca vīprarśirājagāma svamālayam
- 1.009.057c vanyam mūlaphalam prāpya bhārārtah so 'viśat tadā
- 1.009.058a śūnyamāvasatham dṛṣṭvā putradarśanalālasah
- 1.009.058c pariśrāntastathaivāsāvakṛtvā pādadahāvanam
- 1.009.059a cukrośa ṛṣyaśṛṅgeti sarvataḥ pravilokayan
- 1.009.059c na cāpaśyat sutam tatra kāśyapo bhagavānṛṣih
- 1.009.060a niṣkramya ca vanāt tasmādgrāmaṁ dadarśa kāśyapaḥ
- 1.009.060c grāmāmśca paripapraccha gokulāni ca sarvaśah
- 1.009.061a kasyaiṣa viṣayah saumyo grāmāśca bahugokulāḥ
- 1.009.061c ṛṣervacanamājñāya sarve te goṣu jīvinaḥ
- 1.009.062a kṛtāñjalipuṭā bhūtvā vinayenācacakṣira
- 1.009.062c aṅgeṣu prathito rājā lomapāda iti śrutaḥ
- 1.009.063a tenābhisr̄ṣṭā brahmaṛṣe grāmā hyete sagokulāḥ
- 1.009.063c pūjārthamṛṣyaśṛṅgasya vibhāṇḍakasutasya vai
- 1.009.064a evamuktastu sa ḫṣirdṛṣṭvā vai dhyānacakṣuṣā
- 1.009.064c bhaviṣyameva tajjñātvā prītātmā sa nyavartata
- 1.009.065a ṛṣiputro 'pi dharmātmā nauyānavaramāsthitaḥ
- 1.009.065c meghanādena mahatā kṛtvā satimiram nabhaḥ
- 1.009.066a mahājalaughavarṣeṇa rājadhānīmupāyayau
- 1.009.066c varṣeṇaivāgataṁ vipram sa hi matvā narādhipaḥ
- 1.009.067a pratyudgamyārcayāmcakre śirasā ca mahīm yayau
- 1.009.067c ardhyam ca pradadau tasmai puraskṛtya purohitam
- 1.009.068a sāntaḥpurajanaścainam prapede sāntvayanniva
- 1.009.068c mahārhaiścepsitairbhogairyuyojinaṁ prasādayan
- 1.009.069a svayam copacacārainam manyurmāsma bhavediti

- 1.009.069c dadau kanyām tadā cāsmai bhāryām kamalalocanām
- 1.009.070a enām sa nyavasat tatra tena rājñābhipūjitaḥ
- 1.009.070c ṛṣyaśṛṅgo mahātejāḥ śāntayā saha bhāryayā
- 1.010.01a bhūya eva ca rājendra śṛṇu me vacanaṁ hitam
- 1.010.01c yathā sa devapravaraḥ kathayāmāsa dharmavit
- 1.010.02a ikṣvakūnām kule jāto bhaviṣyati sudhārmikāḥ
- 1.010.02c nāmnā daśaratho rājā śrīmān satyapratīśravaḥ
- 1.010.03a sakhyām tasyāṅgarājena bhaviṣyati mahātmanāḥ
- 1.010.03c kanyā cāsyā mahābhāgā śāntā nāma bhaviṣyati
- 1.010.04a aputraṭvāṅgarājo vai lomapāda iti śrutaḥ
- 1.010.04c sa rājānaṁ daśarathaṁ prārthayiṣyati bhūmipaḥ
- 1.010.05a anapatyo 'smi me kanyām sakhe dātuṁ tvamarhasi
- 1.010.05c śāntām śāntena manasā putrārthaṁ varavarṇinīm
- 1.010.06a śrutvā daśaratho vākyām prakṛtyā karuṇātmakah
- 1.010.06c dāsyate tām tadā kanyām śāntāmaṅgādhipāya saḥ
- 1.010.07a pratigṛhya ca tām kanyām sa rājā vigatajvaraḥ
- 1.010.07c svapuraṁ yāsyati prītaḥ kṛtārthenāntarātmanā
- 1.010.08a tām kanyāmṛṣyaśṛṅgāya pradāsyati sa pārthivāḥ
- 1.010.08c ṛṣyaśṛṅgo 'pi ca prīto labdhvā bhāryām bhaviṣyati
- 1.010.09a tām ca rājā daśaratho yaṣṭukāmaḥ kṛtāñjaliḥ
- 1.010.09c ṛṣyaśṛṅgām dvijaśreṣṭhaṁ varayiṣyati dharmavit
- 1.010.010a yajñārthaṁ prasavārthaṁ ca svargārthaṁ ca nareśvaraḥ
- 1.010.010c lapsyate sa tataḥ kāmamṛṣiputrādvīśāmpatiḥ
- 1.010.011a putrāścāsyā bhaviṣyanti catvāro 'mitavikramāḥ
- 1.010.011c vamśapratīṣṭhānakarāḥ sarvalokeṣu viśrutāḥ
- 1.010.012a evām sa devarṣivaro bhaviṣyamidamuktavān
- 1.010.012c sanatkumāro bhagavān purā munisamāgame
- 1.010.013a sa tvām puruṣāśārdūla samānaya susatkṛtam
- 1.010.013c vibhāṇḍakasutām gatvā varayitvātmano gurum
- 1.010.014a iti śrutvā daśarathaḥ sumantrasya sumantritam
- 1.010.014c sa vaśiṣṭhamupāgamya tato vacanamabравīt
- 1.010.015a sumantra 'yam vadatyevamanujñām dātumarhasi
- 1.010.015c vaśiṣṭho 'pi ca tacchrutvā tatheti pratyapadyata
- 1.010.016a so 'nujñāto vaśiṣṭhena rājā suprītamānasah
- 1.010.016c sāntahpuraḥ sahāmātyaḥ prayayau yatra sa dvijah
- 1.010.017a vanāni saritaścaiva vyatikramya śanaiḥ śanaiḥ
- 1.010.017c lomapādapuriṁ prāpya praviveṣa supūjitaḥ
- 1.010.018a āśādyā tām dvijaśreṣṭhaṁ lomapādanivesane
- 1.010.018c ṛṣiputraṁ dadarśāsau dīpyamānamivānalām
- 1.010.019a tato rājā lomapādaḥ pūjām tasya cakāra ha
- 1.010.019c sakhitvāt tasya bhūpasya prahr̥ṣtenāntarātmanā
- 1.010.020a evām susatkṛtastena sahoṣitvā nararṣabhaḥ
- 1.010.020c saptāṣṭadivasam yāvadrājānamidamabравīt
- 1.010.021a Śāntā tava sutā vīra saha bhartrā viśāmpate
- 1.010.021c madīyām nagaram yātu kāryām hi mahadudyataṁ
- 1.010.022a tatheti rājā samśrutyā gamanām tasya dhīmataḥ
- 1.010.022c lomapādo 'gamadvaktumṛṣiputrāya dhīmate

- 1.010.023a sakhyam sambandhakam caiva sarvam tat pratyavedyat
- 1.010.023c ayam rājā daśarathaḥ sakhā me dayito bhṛśam
- 1.010.024a anena me 'napatyāya datteyam varavarṇinī
- 1.010.024c yācate putrakāmāya śāntā priyatamātmajā
- 1.010.025a so 'yam te śvaśuro brahmaṇ yathaivāhaṇ tathā nr̄paḥ
- 1.010.025c śaraṇam tvāmanuprāptaḥ putrārthī dvijasattama
- 1.010.026a putrakāmamimam tāta tvam yājayitumarhasi
- 1.010.026c tārayainamito gatvā śāntayā saha bhāryayā
- 1.010.027a ṛṣiputro 'pi tacchrutvā tathetyāha nr̄pam tadā
- 1.010.027c nr̄peṇa cābhyanujñātah prayayau saha bhāryayā
- 1.010.028a tāvanyonyāñjaliṁ kṛtvā snehāt saṁśliṣya corasā
- 1.010.028c nanandaturdaśaratho lomapādaśca vīryavān
- 1.010.029a atha rājā daśarathaḥ puruṣān āptakāriṇāḥ
- 1.010.029c svapuram preṣayāmāsa priyākhyānapuraḥsarān
- 1.010.030a kriyatām me puram śīghram sarvataḥ samalamkṛtam
- 1.010.030c dhūpitām siktasammmṛṣṭām patākābhiralamkṛtam
- 1.010.031a tataḥ prahṛṣṭāḥ paurāste śrutvā rājānamāgataḥ
- 1.010.031c tathā cakruryathājñaptām pure yatnamašeṣataḥ
- 1.010.032a tataḥ svalamkṛtam rājā nagaram praviveśa ha
- 1.010.032c Śaṅkhadundubhinirghoṣaiḥ puraskṛtya dvijarśabham
- 1.010.033a tato mumudire paurā dṛṣṭvā rājānamāgataḥ
- 1.010.033c sahitamṛṣiputreṇa jvalitānalavarcasā
- 1.010.034a tamṣyaśṛṅgam svapuram praveśya nr̄patistadā
- 1.010.034c kṛtakṛtyamivātmānaṁ mene pūrṇamanorathaḥ
- 1.010.035a antahpūrajanaścāpi dṛṣṭvā śāntāmupāgatām
- 1.010.035c mumude 'pūjayaccainām saha bhartrā vilāsinīṁ
- 1.010.036a saṁpūjyamānaḥ stutibhiryathā rājā višeṣataḥ
- 1.010.036c uvāsa tatra susukhaḥ kañcit kālam dvijarśabhaḥ
- 1.010.037a upāsyamānaḥ śuśubhe śāntayā divyarūpayā
- 1.010.037c arundhatīsaḥāyo vā vaśiṣṭho brahmaṇaḥ sutāḥ
- 1.011.01a atha kāle vyatikrānte śiśire tadnantaram
- 1.011.01c vasantasamaye prāpte rājā yaṣṭum mano dadhe
- 1.011.02a tataḥ prasādya śirasā tam vipram devavarcasam
- 1.011.02c yajñāya varayāmāsa saṁtānārtham kulasya vai
- 1.011.03a tatheti ca sa rājānamuktvā bhūyo 'bhyabhāṣata
- 1.011.03c saṁbhārayāśu nr̄pate saṁbhārān yajñasādhakān
- 1.011.04a tato rājābravīdvākyam sumantramabhitāḥ sthitam
- 1.011.04c Śīghramānaya me sūta gurūn sarvānašeṣataḥ
- 1.011.05a sa rājavacanāccāpi sumantrastvaritastadā
- 1.011.05c ānayāmāsa tān sarvān brāhmaṇān vedapāragān
- 1.011.06a suyajñām vāmadevam ca jāvālimatha kāśyapam
- 1.011.06c purohitām vaśiṣṭham ca ye cāpyanye dvijottamāḥ
- 1.011.07a tān āgatān pūjayitvā rājā daśarathastadā
- 1.011.07c idam dharmārthasahitaṁ vacanam ūlakṣṇamabratvī
- 1.011.08a mama tātapyamānasya putrārtham nāsti vai sukham
- 1.011.08c tadaḥam hayamedhena yajeyamiti me matih
- 1.011.09a tadartham yaṣṭumicchāmi hayapūrveṇa karmaṇā

- 1.011.09c ṛṣiputraprabhāveṇa bhavatāṁ cāpi tejasā
 1.011.010a tataḥ sādhviti tadvākyam brāhmaṇāḥ pratyapūjayan
 1.011.010c vaśīṣṭhapramukhāḥ sarve praśāsaṁsuśca tam nṛpam
 1.011.011a sarvathā prāpsyase putrān īpsitān paramadyujīn
 1.011.011c yasya te dhārmikī buddhiriyaṁ putrārthamāgatā
 1.011.012a tataḥ pṛīto 'bhavadrājā śrutvaitaddvijabhāṣitaṁ
 1.011.012c sumantraprabhṛtīṁścaivamabrahvīnmantrisattamān
 1.011.013a saṁbhārāḥ saṁbhriyantāṁ me gurūṇāṁ vacanādiha
 1.011.013c samarthādhiṣṭhitaścāśvah sopādhyayo vimucyatāṁ
 1.011.014a sarayvāścottare tīre yajñabhūmirvidhīyatāṁ
 1.011.014c śāntayaścāpi vartantāṁ yathākalpam yathāvidhi
 1.011.015a Śakyāḥ kartumayaṁ yajño sarveṇāpi mahīkṣitā
 1.011.015c nāparādho bhavet kaṣṭo yadyasmin kratusattame
 1.011.016a chidram hi mṛgayante 'tra yajñaghnā brahmarākṣasāḥ
 1.011.016c vighne tu tasya yajñasya kartā sadyo vinaśyati
 1.011.017a tadyathā vidhipūrvam me kratureṣa samāpyate
 1.011.017c tathā vidhānam kriyatāṁ samarthāḥ karaṇeṣviti
 1.011.018a tatheti ca nṛpasatyājñām mantriṇāḥ pratigṛhya te
 1.011.018c yathājñaptamaśeṣeṇa cakrurnṛpatiśāsanām
 1.011.019a tato dvijāste rājānamāmantrya pratipūjya ca
 1.011.019c avighnamastvityuktā ca pratijagmuryathāgataṁ
 1.011.020a tataḥ sa gatvā tāḥ patnīrnarendro hṛdayamgamaḥ
 1.011.020c uvāca dīkṣām viśata yakṣye 'ham sutakāraṇāt
 1.011.021a tāsām tenātikāntena vacanena suvarcasām
 1.011.021c mukhapadmānyaśobhanta padmānīva himātyaye
 1.012.01a punaḥ pṛāpte vasante tu pūrṇaḥ saṁvatsaro 'bhavat
 1.012.01c prasavārtham gato yaṣṭum hayamedhena vīryavān
 1.012.02a abhivādyā vaśīṣṭham ca nyāyataḥ pratipūjya ca
 1.012.02c abravīt prasṛtam vākyam prasavārtham narādhipaḥ
 1.012.03a yajño me kriyatāṁ brahman yathāśastramanuṣṭhitāḥ
 1.012.03c yathā na vighnah kriyate yajñaghneneha kenacit
 1.012.04a bhavān snigdhaḥ suhṛccaiva guruśca paramo mama
 1.012.04c voḍhavyo bhavatā caiṣa bhāro yajñārthamudyataḥ
 1.012.05a tatheti ca sa rājānamabrahvīddvijasattamaḥ
 1.012.05c kariṣye sarvamevaitadbhavato yadbhīpsitam
 1.012.06a tato 'bravīddvijān vṛddhān yajñakarmasu niṣṭhitān
 1.012.06c sthāpatya iha sthāpyantāṁ vṛddhāḥ paramadhārmikāḥ
 1.012.07a karmāntikā lepakarā varddhakā khanakā api
 1.012.07c gaṇakāḥ śilpinaścānye tathaiva naṭanartakāḥ
 1.012.08a tato 'bravīcchāstravidah puruṣān subahuśrutān
 1.012.08c yajñakarma samīhantām bhavanto rājaśāsanāt
 1.012.09a iṣṭim ca bahusāhasrīm śīghram cāhvayata dvijān
 1.012.09c upakāryāḥ kriyantām ca rājñām bahuguṇānvitāḥ
 1.012.010a brāhmaṇāvasathāścaiva kartavyāḥ śataśaḥ śubhāḥ
 1.012.010c bhakṣyānnapānairbahubhiḥ samupetāḥ suniṣṭhitāḥ
 1.012.011a vājivāraṇāśālāśca tathā śayyāgrīhāṇi ca
 1.012.011c bhaṭṭānām mahadāvāsā vaideśikanivāsinām

- 1.012.012a tathā paurajanasyāpi kartavyā bahuvistarāḥ
- 1.012.012c āvāsā bahubhakṣyānnāḥ sarvakāmairupasthitāḥ
- 1.012.013a tathā jānapadam caiva kartavyam̄ bahubhojanam̄
- 1.012.013c dātavyamannam̄ vividham̄ satkṛtya na tu pīdayā
- 1.012.014a sarve varṇā yathā pūjām̄ prāpnuvanti susatkṛtāḥ
- 1.012.014c nāpamānah prayoktavyah kāmakrodhakṛtaḥ kvacit
- 1.012.015a yajñakarmasu ye cāgryāḥ puruṣāḥ śilpinastathā
- 1.012.015c teṣāmapi viśeṣena pūjā kāryā yathākramam̄
- 1.012.016a yathā sarvam̄ suvihitam̄ na kiṃcit parihīyate
- 1.012.016c tathā bhavantaḥ kurvantu prītisnidhena cetasā
- 1.012.017a tataḥ sarve samāgamya vaśiṣṭhamidamabruvan
- 1.012.017c yathoktam̄ tat kariṣyāmo na kiṃcit parihāsyate
- 1.012.018a tataḥ sumantramāhūya vaśiṣṭho vākyamabravīt
- 1.012.018c nimantrayasva nṛpatīn pṛthivyām̄ ye ca dhārmikāḥ
- 1.012.019a brāhmaṇān kṣatriyān vaiśyān sūdrāmścaiva sahasraśāḥ
- 1.012.019c samānayasva satkṛtya sarvadešeṣu mānavān
- 1.012.020a mithilādhipatīm̄ śūram̄ janakaṁ dṛḍhavikramam̄
- 1.012.020c niṣṭhitam̄ sarvaśāstreṣu tathā vedeṣu niṣṭhitam̄
- 1.012.021a tamānaya mahabhāgam̄ svayameva susatkṛtam̄
- 1.012.021c pūrvam̄ saṃbandhakam̄ jñātvā tato vākyam̄ bravīmi te
- 1.012.022a tathā kāśīpatīm̄ snigdham̄ satataṁ priyavādinam̄
- 1.012.022c vayasyam̄ rājasimḥhasya tamānaya paśasvinam̄
- 1.012.023a tathā kekayarājānam̄ vriddham̄ paramadhārmikam
- 1.012.023c Śvaśuram̄ rājasimḥhasya saputram̄ tvamihānaya
- 1.012.024a aṅgeśvaraṁ ca rājānam̄ lomapādaṁ susatkṛtam̄
- 1.012.024c suvrataṁ devasamkāśam̄ svayamevānayasva ha
- 1.012.025a prācyāmśca sindhusauvīrān saurāṣṭreyāmśca pārthivīn
- 1.012.025c dākṣiṇātyān narendrāmśca sarvān ānaya mā ciram̄
- 1.012.026a santi snigdhāśca ye 'nye 'pi rājānah pṛthivītale
- 1.012.026c tān ihānaya vai kṣipram̄ sānugān sahabāndhavān
- 1.012.027a vaśiṣṭhvākyam̄ tacchrutvā sumantrastvaritastadā
- 1.012.027c vyādiśat puruṣāmstatra rājñāmānayane bahūn
- 1.012.028a svayameva hi dharmātmā prayayau muniśāsanāt
- 1.012.028c sumantraḥ prayato bhūtvā samānetum̄ mahīkṣitāḥ
- 1.012.029a tataḥ karmāntikāḥ sarve vaśiṣṭhāya maharṣaye
- 1.012.029c sarvam̄ nivedayanti sma yajñe yadupakalpitam̄
- 1.012.030a tataḥ pṛīto dvijaśreṣṭhastān sarvān punarabravīt
- 1.012.030c bhavadbhirna yathā yajñe parihīyeta kiṃcana
- 1.012.031a nāvajñayā pradātavyam̄ kiṃcidvā kenacit kvacit
- 1.012.031c avajñayā hi yaddattam̄ dātustaddoṣamāvahet
- 1.012.032a tataḥ kaiścidahorātrairupayātā mahīkṣitāḥ
- 1.012.032c bahūni ratnānyādāya rājño daśarathasya ha
- 1.012.033a tato vaśiṣṭhāḥ suprīto rājānamidamabravīt
- 1.012.033c upayātā naravyāghra rājānastava śāsanāt
- 1.012.034a mayāpi satkṛtāḥ sarve yathārham̄ pūjitāśca te
- 1.012.034c yathāvat saṃbhṛtam̄ sarvam̄ puruṣaiḥ susamāhitaiḥ
- 1.012.035a niryātu ca bhavān yaṣṭum̄ yajñāyatanamantikam̄

- 1.012.035c sarvakāmairupahṛtairupetaṁ vai samantataḥ
- 1.012.036a tadā vaśiṣṭhavacanādṛṣyaśṛṅgasya cobhayoḥ
- 1.012.036c divase śubhanakṣatre niryāto jagatīpatiḥ
- 1.012.037a tato vaśiṣṭhapramukhāḥ sarva eva dvijātayah
- 1.012.037c aśvamedhyaṁ puraskṛtya karmāṇyārebhire tadā
- 1.013.01a atha saṃvatsare pūrṇe prāpte tasmiṃsturamgame
- 1.013.01c sarayvā uttare tīre rājño yajño 'bhyavartata
- 1.013.02a ṛṣyaśṛṅgam puraskṛtya karma cakrurdvijarṣabhbhāḥ
- 1.013.02c āśvamedhe mahāyajñe rājñastasya mahātmanah
- 1.013.03a karma kurvanti vidhivadyājakā vedapāragāḥ
- 1.013.03c yathāvidhi yathānyāyam parikrāmanti śāstrataḥ
- 1.013.04a pravargyam śāstraḥ kṛtvā tathaivopasadam dvijāḥ
- 1.013.04c cakruśca vidhivat sarvam tathaivodvāsyakarma te
- 1.013.05a abhiṣṭutya tato hṛṣṭah sarve cakruryathāvidhi
- 1.013.05c prātaḥsavanapūrvāṇi karmāṇi munipumgavāḥ
- 1.013.06a aindraśca vidhivaddto rājā cābhīṣṭuto 'naghah
- 1.013.06c mādhyandinaṁ ca savanaṁ prāvartata yathākramaṁ
- 1.013.07a tṛṭīyam savanaṁ caiva rājño 'sya sumahātmanah
- 1.013.07c cakruste śāstrato dṛṣṭvā tathā brāhmaṇapumgavāḥ
- 1.013.08a āhvayāṁcakrire tatra śakradīn vibudhottamān
- 1.013.08c ṛṣyaśṛṅgādayo mantraiḥ śikṣāksarasamanvitaiḥ
- 1.013.09a gītibhirmadhuraiḥ snigdhairmantrāhvānairyathārhataḥ
- 1.013.09c hotāro dadurāvāhya havirbhāgān divaukasām
- 1.013.010a nānāhutamabhūt tatra skhalitam vāpi kiṃcana
- 1.013.010c dṛṣyate brahmavat sarvam kṣemayuktam hi cakrire
- 1.013.011a na teṣvahaḥsu śrānto vā kṣudhito vāpi dṛṣyate
- 1.013.011c tiryakṣvapi kuto 'nyeṣu bhūteṣvaparitarpitam
- 1.013.012a anāthānām tathā strīnām bālavṛddhasya caiva hi
- 1.013.012c bubhukṣitānām dīnānām nātṛptirupalabhyate
- 1.013.013a tāpasā bhuñjate nityam bhuñjate śramaṇā api
- 1.013.013c vyāśrūyata ca śabdo 'yam dīyatām bhujyatāmiti
- 1.013.014a dīyatām dīyatāmannam vasāṁsi vividhāni ca
- 1.013.014c iti saṃcoditāstatra tathā cakruratandritāḥ
- 1.013.015a annakūṭāśca dṛṣyante bahavaḥ parvatopamāḥ
- 1.013.015c divase divase klaptā vyāñjanānām hradāstathā
- 1.013.016a nānādeśādanuprāptāḥ puruṣāḥ strīgaṇāstathā
- 1.013.016c annapānaiḥ suvihitāstasmin yajñe mahātmanah
- 1.013.017a brāhmaṇānām sahasrāṇi tāni tatra mahāmakhe
- 1.013.017c pṛthagbubhujire 'nnāni svātūni vividhāni ca
- 1.013.018a rukmapātrīśvanekāsu rājatīṣu ca sarvaśaḥ
- 1.013.018c dvijātayo 'nnapānāni tatrābhuñjata cāsakṛ
- 1.013.019a svalamkṛtāśca puruṣā brāhmaṇān paryaveṣayan
- 1.013.019c suprītamanasaḥ sarve sumṛṣṭamaṇikunḍalāḥ
- 1.013.020a annam hi vidhivat svādu praśamsanti dvijarsabhbhāḥ
- 1.013.020c aho trptāḥ sma bhadram te iti śuśrāva rāghavaḥ
- 1.013.021a karmāntare tadā viprā hetuvādān bahūn api
- 1.013.021c prāhuḥ suvāgmino dhīrāḥ parasparajigīṣavah

- 1.013.022a divase divase tatra samstare kuśalā dvijāḥ
- 1.013.022c sarvakarmāṇi cakruste yathāśāstraṁ pracoditāḥ
- 1.013.023a nāśadaṅgavidatrāśīnnāvrato nābahuśrutaḥ
- 1.013.023c sadasyastasya vai rājño nāvādakuśalo dvijaḥ
- 1.013.024a prāpte yūpocchraye tasmin ṣad vailvāḥ khādirāśca ṣaṭ
- 1.013.024c tāvanta eva pālāśāstathaivaudumbaraḥ pṛthak
- 1.013.025a śleśmātakamayaścaiko devadārumayastathā
- 1.013.025c dvāvāstāṁ tatra vihitau vāhubhyāmaparigrahau
- 1.013.026a kāritāḥ sarva evaite śāstrajñairyajñakovidaiḥ
- 1.013.026c śobhārthaṁ tasya yajñasya kāñcanākṛtyo 'bhavan
- 1.013.027a ekavimśati yūpāste ekavimśatyaratnayah
- 1.013.027c vasobhirekavimśadbhirekaikam samalamkṛtāḥ
- 1.013.028a vinyastā vidhivat sarve śilpibhiḥ sudṛḍhāḥ kṛtāḥ
- 1.013.028c aṣṭāśrayāḥ sarva eva ślakṣṇarūpasamanvitāḥ
- 1.013.029a ācchāditāste vasobhiḥ puṣpairgandhaiśca pūjītāḥ
- 1.013.029c saptarṣayo dīptimanto virājante yathā divi
- 1.013.030a sa caityo rājasimḥhasya samcītaḥ kuśalaiḥ dvijaiḥ
- 1.013.030c garudo rukmapakṣo vai triguṇo 'ṣṭādaśātmakah
- 1.013.031a niyuktāstatra paśavastāstā uddiśya devatāḥ
- 1.013.031c jalacarāḥ sthalacarā antarīkṣacarāstathā
- 1.013.032a pataṅgāḥ paksīṇaścaiva tathā vanacarāśca ye
- 1.013.032c nānāsarīṣṛpāścaiva nānauṣadhyāḥ prakalpitāḥ
- 1.013.033a ḥabhaṁ sarva eveti niyuktāḥ śāstratastathā
- 1.013.033c paśūnāṁ triśataṁ tvāśīdyūpeṣu niyatam tada
- 1.013.034a aśvaratnam ca tatraiva prokśitam vaiśvadevikam
- 1.013.034c kauśalyā tam̄ hayam̄ tatra parigamya pradakṣinam
- 1.013.035a samyagabhyarcayāṁcakre gandhamālyavibhūṣaṇaiḥ
- 1.013.035c viśāṇairviśāśāsinaṁ tribhiḥ paramayā mudā
- 1.013.036a patatriṇā tada sārddhaṁ suṣṭhitena ca cetasā
- 1.013.036c āvasadrajanīmekāṁ kauśalyā putrakāmyayā
- 1.013.037a hotādhvaryustathodgātā hayena samayojayan
- 1.013.037c mahiṣyāḥ parivṛtyarthamupoḍhamāmaparāṁ tathā
- 1.013.038a tamaśvamupatiṣṭhantyāḥ kauśalyāyāstadā dvijāḥ
- 1.013.038c ḥyaśrīngādayaḥ pṛītāḥ pṛāyuñjanta tadāśiṣaḥ
- 1.013.039a patatriṇāstasya vapāmuddhṛtya niyatendriyah
- 1.013.039c ḥtvik paramasaṁpannah śrapayāmāsa śāstrataḥ
- 1.013.040a dhūmagandhaṁ vapāyāstu jighrati sma narādhipaḥ
- 1.013.040c yathākālam yathānyāyam nirṇudan pāpamātmanaḥ
- 1.013.041a hayasya yāni cāṅgāni kalpitāni vibhāgaśaḥ
- 1.013.041c agnau prāśyanti vidhivat samastāḥ ṣodaśartvijaḥ
- 1.013.042a plakṣaśākhāsu yajñānāmanyeshāṁ kriyate haviḥ
- 1.013.042c aśvamedhasya caikasya vaitaso bhāga iṣyate
- 1.013.043a tryaho 'śvamedhaḥ samkhyātaḥ kalpasūtreṇa brāhmaṇaiḥ
- 1.013.043c catuṣṭomamahastasya prathamaṁ parikalpitaṁ
- 1.013.044a ukthyam dvitīyam samkhyātamatirātraṁ tathottaram
- 1.013.044c vicārāstatra bahavo vihitāḥ śāstradarśanāt
- 1.013.045a jyotiṣṭomāyuṣī caiva atirātre vinirmite

- 1.013.045c abhijidviśvajiccaivamaptoryāmo mahākratuḥ
 1.013.046a kratum samāpya tu tadā nyāyataḥ puruṣarṣabhaḥ
 1.013.046c ṛtvigbhyah pradadau rājā dharām tām kulavardhanaḥ
 1.013.047a prācīm hotre dadau sphitām diśam vāhubalārjitām
 1.013.047c adhvaryave pratīcīm tu brahmaṇe dakṣinām diśam
 1.013.048a udgātre ca tathodīcīm dakṣinaiṣā vinirmitā
 1.013.048c aśvamedhe mahāyajñe svayambhuvihite purā
 1.013.049a evam datvā prahṛṣṭo 'bhūt śrīmān ikṣvākunandanah
 1.013.049c ṛtvijastabruvan sarve rājānam gatakalmaṣam
 1.013.050a bhavān eva mahīm kṛtsnāmeko rakṣitumarhati
 1.013.050c na bhūmyā kāryamasmākaṁ na hi śaktāḥ sma pālane
 1.013.051a ratāḥ svādhyāyakaraṇe vayaṁ nityaṁ hi bhūmipa
 1.013.051c niṣkrayam kiṁcideveha prayacchatu bhavān iti
 1.013.052a gavām śatasahasrāṇi daśa tebhyo dadau nrpaḥ
 1.013.052c daśa koṭīḥ suvarṇasya rajatasya caturguṇam
 1.013.053a ṛtvijastu tataḥ sarve pradaduḥ sahitā vasu
 1.013.053c ḥṣyaśṛṅgāya munaye vaśiṣṭhāya ca dhīmate
 1.013.054a dakṣināḥ parigṛhyātha suprītamānasā dvījā
 1.013.054c ūcurdaśaratham tatra kāmaṁ dhyāyeti vai tadā
 1.013.055a tato 'bravīdṛṣyaśṛṅgam rājā daśarathastadā
 1.013.055c kulasya vardhanam tat tu kartumarhasi suvrata
 1.013.056a tatheti sa ca rājānamuvāca dvijasattamaḥ
 1.013.056c bhaviṣyanti sutā rājamścatvāraste kulodvahāḥ
 1.014.01a medhāvī tu tato dhyātvā sa kiṁcididamuttaram
 1.014.01c labdhāsamjastatastam tu vedajño nr̄pamabравīt
 1.014.02a iṣṭim te 'nyām kariṣyāmi putrīyām putrakāraṇat
 1.014.02c atharvaśirasi proktairmantraiḥ siddhām vidhānataḥ
 1.014.03a tataḥ pracakrame kartumiṣṭim kāmasamṛddhaye
 1.014.03c tasya rājño hitānveśī vibhāṇḍakasuto vaśī
 1.014.04a tatra devāḥ sagandharvāḥ siddhāśca munibhiḥ saha
 1.014.04c bhāgpratigrahārtham vai purvameva samāgatāḥ
 1.014.05a brahmā sureśvaraḥ sthāṇustathā nārāyaṇaḥ prabhuḥ
 1.014.05c indraśca bhagavān sākṣānmarudgaṇavṛtastathā
 1.014.06a aśvamedhe mahāyajñe rājñastasya mahātmanaḥ
 1.014.06c tatra bhāgārthino devān āgatān so 'bhyayācata
 1.014.07a ayam rājā daśarathaḥ putrārthī taptavāmstapaḥ
 1.014.07c iṣṭavān aśvamedhena bhavataḥ śraddhayānvitaḥ
 1.014.08a iṣṭim ca putrakāmo 'nyām punaḥ kartum samudyataḥ
 1.014.08c tadasya putrakāmasya prasādaṁ kartumarhatha
 1.014.09a abhiyāce sa vaḥ sarvān asyārthe 'ham kṛtāñjaliḥ
 1.014.09c bhaveyurasya catvārah putrāstrailokyaviśrutāḥ
 1.014.010a te tathetyabruvan devā ṛṣiputraṁ kṛtāñjalim
 1.014.010c mānanīyo 'si no vipra rājā caiva višeṣataḥ
 1.014.011a prāpsyate paramaṁ kāmametayeṣdyā narādhipaḥ
 1.014.011c ityuktvāntarhitā devāstataḥ śakrapurogamāḥ
 1.014.012a tāḥ sametya yathānyāyam tasmin sadasi devatāḥ
 1.014.012c abravaṁllokakartāram brahmāṇam vacanam tataḥ

- 1.014.013a tvatpradiṣṭavaro brahmaṇa rāvaṇo nāma rākṣasah
 1.014.013c sarvān no bādhate darpānmaharśīṁśca taporatān
 1.014.014a tvayā hyasya varo dattaḥ pṛtena bhagavan purā
 1.014.014c devadānavayakṣāṇāmabadhyo 'sīti kāmataḥ
 1.014.015a mānayantaśca te vākyam sarvamasya sahāmahe
 1.014.015c sa bādhayati lokāṁstrīn vihiṁsan rākṣaseśvaraḥ
 1.014.016a devarṣiyakṣagandharvān asurān mānavāṁśca sah
 1.014.016c atikrāmati durdharṣo varadānena mohitaḥ
 1.014.017a na tatra sūryastapati na bhayādvāti mārutaḥ
 1.014.017c nāgnirjvalati vai tatra yatra tiṣṭhati rāvaṇah
 1.014.018a calormimālī tam dṛṣṭvā samudro 'pi na kampate
 1.014.018c naṣṭo vaiśravaṇah sthānāt tasya vīryeṇa pīḍitah
 1.014.019a tanmahanno bhayaṁ tasmādrākṣasāddhoradarśanāt
 1.014.019c badhārthaṁ tasya bhagavannupāyam kartumarhasi
 1.014.020a evamuktāḥ suraiḥ sarvaiścintayitvā tato 'bravīt
 1.014.020c hantāyaṁ vihitastasya badhopāyo durātmānaḥ
 1.014.021a tena gandharvayakṣāṇām devadānavarakṣaṇām
 1.014.021c abadhyah syāmiti proktam tathetyuktam ca tanmayā
 1.014.022a avajñāya tu tadrakṣo mānuṣān nānvakīrtayat
 1.014.022c tasmāt sa mānuṣādvadhyo mṛtyurnānyo 'syā vidyate
 1.014.023a etacchrutvā priyam vākyam brāhmaṇā samudāhṛtam
 1.014.023c devāḥ śakrapurogāste harṣitāḥ sarvato 'bhavan
 1.014.024a etasminnantare viṣṇurupayāto mahādyutiḥ
 1.014.024c Śaṅkhacakragadāpāṇīḥ pītavāsā jagatpatiḥ
 1.014.025a vainateyam samāruhya bhāskarastoyadam yathā
 1.014.025c taptahaṭakakeyūro vandyamānaḥ surottamaiḥ
 1.014.026a tamabruvan surāḥ sarve samabhishṭutya saṁnatāḥ
 1.014.026c ārtānāmasi lokānāmārtihā madhusūdana
 1.014.027a yācāmahe 'tastvāmārtāḥ śaraṇam no bhavācyuta
 1.014.027c brūta kiṁ karavāṇīti viṣṇustān abravīdvacāḥ
 1.014.028a iti tasya vacaḥ śrutvā punarūcuridam surāḥ
 1.014.028c rājā daśaratho nāma taptavān sumahat tapaḥ
 1.014.029a iṣṭavāmāśvamedhena prajākāmaḥ sa cāprajāḥ
 1.014.029c asmanniyogāt tvam viṣṇo tasya putratvamāpnui
 1.014.030a tasya bhāryāsu tisṛṣu hrīśrīkīrtyupamāsu ca
 1.014.030c viṣṇo putratvamāgaccha kṛtvātmānam caturvidham
 1.014.031a tatra tvam mānuṣo bhūtvā pravṛddham lokakaṇṭakam
 1.014.031c abadhyam daivatairviṣṇo samare jahi rāvaṇam
 1.014.032a sa hi devān sagandharvān siddhāṁśca ḥsisattamān
 1.014.032c rākṣaso rāvaṇo mūrkho vīryotsekena bādhate
 1.014.033a ḥsayaśca tatastena gandharvāpsarasastathā
 1.014.033c krīḍanto nandanavane raudreṇa vinipātitāḥ
 1.014.034a tvam gatiḥ paramā deva sarveṣām naḥ paramtapa
 1.014.034c badhāya devaśatrūṇām nrṇām loke manāḥ kuru
 1.014.035a sa niyuktāstathā devaiḥ sākṣānnārāyaṇaḥ prabhuḥ
 1.014.035c tān uvāca tato devān idam vacanamarthavat
 1.014.036a kiṁ mayā tatra kartavyam prādurbhūtena vaḥ surāḥ

- 1.014.036c kāryam kuto vāpi bhayam yuṣmākamidamīdṛśam
- 1.014.037a iti tasya vacah śrutvā viṣṇorūcuridam surāḥ
- 1.014.037c rākṣasānno bhayam viṣṇo rāvanāllokarakarāvaṇāt
- 1.014.038a mānuṣīṁ tanumāsthāya samuddhartum tvamarhasi
- 1.014.038c tvatto hi nānyastam pāpam śakto hantum divaukasām
- 1.014.039a sa dīrgham taptavān kālam tapo 'tyugramariṁdama
- 1.014.039c tenāyām parituṣṭo 'sya babhūva prapitāmahāḥ
- 1.014.040a tato 'smai pradadau tuṣṭo varado bhagavān purā
- 1.014.040c abhayam sarvabhūtebhyo varjayitvā tu mānuṣān
- 1.014.041a tato dattavarasyaivam tasya nānyatra mānuṣāt
- 1.014.041c badhādbhayamataścainaṁ gatvā mānuṣatām jahi
- 1.014.042a evamuktastu deveśo viṣṇustridaśapumgavaḥ
- 1.014.042c pitāmahapurogāṁstān sarvalokanamaskṛtaḥ
- 1.014.043a abravīt tridaśān sarvān sametān dharmasamsthitān
- 1.014.043c bhayam tyajata bhadram vo hitārtham yudhi rāvaṇam
- 1.014.044a saputrapautram sāmātyam samantrijñātibāndhavam
- 1.014.044c hatvā krūram durādharṣam devarṣīṇām bhayāvaham
- 1.014.045a daśa varṣasahasrāṇi daśa varṣāsatāni ca
- 1.014.045c vatsyāmi mānuṣe loke pālayan pṛthivīmimāṁ
- 1.014.046a tato devarṣigandharvāḥ sarudrāḥ sāpsarogaṇāḥ
- 1.014.046c stutibhirdivyarūpābhishuṣṭuvurmadhusūdanaṁ
- 1.014.047a tamuddhatam ravaṇamugratejasam pravṛddhadarpam tridaśeśvaradvīṣam
- 1.014.047c virāvaṇam sādhutapasvikanṭakam manuṣyatāmetya nihantumarhasi
- 1.015.01a evam datvā varam devo devānām viṣṇurātmavān
- 1.015.01c mānuṣe cintayāmāsa janmabhūmimathātmanah
- 1.015.02a tataḥ padmapalāśākṣah kṛtvātmānam caturvidham
- 1.015.02c pitaram rocayāmāsa tadā daśarathaṁ nṛpam
- 1.015.03a sa cāpyaputro nṛpatistasmin kāle mahādyutiḥ
- 1.015.03c ayajat putriyāmiṣṭim putrepsurarisūdanaḥ
- 1.015.04a sa kṛtvā niścayam viṣṇurāmantrya ca pitāmaham
- 1.015.04c antardhānam gato devaiḥ pūjyamāno maharsibhiḥ
- 1.015.05a tatrāsyā yajamānasya pāvakādatulaprabham
- 1.015.05c prādurbhūtam mahadbhūtam mahāvīryam mahābalam
- 1.015.06a krṣṇam raktāmbaradharām raktāsyam dundubhisvanaṁ
- 1.015.06c snigdhaharyakṣatanujaśmaśrupravaramūrdhajam
- 1.015.07a śubhalakṣaṇasampannam divyābharaṇabhbūṣitam
- 1.015.07c śailaśrīgasamutsedham dr̥ptaśārdūlavikramam
- 1.015.08a divyākarasamākāram dīptānalasamākaram
- 1.015.08c taptajāmbūnadamatayīm rājatāntaparicchadām
- 1.015.09a divyapāyasasampūrṇām pātrīm yatnīmiva priyām
- 1.015.09c pragrhya vipulām dorbhyām svayam māyāmayīmiva
- 1.015.010a samavekṣyābravīdvākyamidam daśarathaṁ nṛpam
- 1.015.010c prājāpatyam naram viddhi māmihābhāgataṁ nṛpa
- 1.015.011a sāntahpurastadā rājā pratyuvāca kṛtāñjalih
- 1.015.011c bhagavan svāgataṁ te 'stu kimahaṁ karavāṇi te
- 1.015.012a atho punaridam vākyam prājāpatyo naro 'bravīt
- 1.015.012c rājannarcayatā devān adya prāptam tvayā phalam

- 1.015.013a idam tu nṛpaśārdūla pāyasaṁ devanirmitaṁ
- 1.015.013c prajākaram gṛhāṇa tvam dhanyamārogyavardhanam
- 1.015.014a bhāryāṇāmanurūpāṇāmaśnīteti prayaccha vai
- 1.015.014c tāsu tvam lapsyase putrān yadarthaṁ yajase nṛpa
- 1.015.015a vādhamityevam nṛpatih śirasā pratigṛhya tām
- 1.015.015c pātrīm devānnasampūrṇām devadattām hiraṇmayīm
- 1.015.016a abhivādyā ca tadbhūtamadbhutam priyadarśanam
- 1.015.016c mudā paramayā yuktāścakārābhipradakṣinām
- 1.015.017a tatastadadbhutaprakhyam bhūtam paramabhāsvaram
- 1.015.017c saṁvartayitvā tat karma tatraivāntaradhiyata
- 1.015.018a tato daśarathah prāpya pāyasaṁ devanirmitam
- 1.015.018c babhūva paramaprītaḥ prāpya vittamivādhanaḥ
- 1.015.019a harsaraśmibhiruddiyotam tasyāntaḥpuramābabhau
- 1.015.019c śāradasyābhirāmasya candraśyeva nabho 'ṁśubhiḥ
- 1.015.020a so 'ntaḥpuram praviśyaiva kauśalyāmidamabравīt
- 1.015.020c pāyasaṁ pratigṛhīṣva putrīyam tvidamātmanaḥ
- 1.015.021a kauśalyāyai narapatih pāyasaṁdhām dadau tadā
- 1.015.021c ardhadardha dadau cāpi sumitrāyai narādhipaḥ
- 1.015.022a kaikeyyai cāvaśiṣṭārdham dadau putrārthakāraṇāt
- 1.015.022c pradadau cāvaśiṣṭārdham pāyasaṁṛtopamam
- 1.015.023a anucintya sumitrāyai punareva mahīpatih
- 1.015.023c evam tāsām dadau rājā bhāryāṇām pāyasaṁ pṛthak
- 1.015.024a tāścaiva pāyasaṁ prāpya narendrasyottamāḥ striyah
- 1.015.024c saṁtānam menire sarvāḥ praharśoditacetasah
- 1.015.025a tato haviḥ prāśya taduttamam striyah svayam nṛpeṇā pratipāditam mudā
- 1.015.025c hutāśanādityasamānatejasah krameṇa garbhān upalebhire śubhān
- 1.015.026a tataḥ sa rājā prativikṣya tāḥ striyah prarūḍhagarbhāḥ parituṣṭamānasah
- 1.015.026c babhūva hrṣṭastridive yathā hariḥ surendrasiddharṣigaṇābhipūjitaḥ
- 1.016.01a putratvam tu gate viṣṇau rājñastasya mahātmanaḥ
- 1.016.01c uvāca devān āhūya svayaṁbhūrbhagavān idam
- 1.016.02a satyasamdhasya vīrasya sarveṣām no hitaiśiṇaḥ
- 1.016.02c viṣṇoḥ sahāyān samare srjadhvam kāmarūpiṇaḥ
- 1.016.03a māyāvidaśca śūrāṁśca vāyuvegasamān jave
- 1.016.03c nayañān buddhisampannān viṣṇutulyaparākramān
- 1.016.04a asamhāryān upāyajñān divyasaṁhanānānvitān
- 1.016.04c sarvāstraguṇasampannān amṛtaprāśanān iva
- 1.016.05a apsaraḥsu ca mukhyāsu gandharvīṇām tanūṣu ca
- 1.016.05c yakṣapannagakanyāsu tathā vidyādharīṣu ca
- 1.016.06a kinnarīṇām ca gātreṣu vānarīṇām tanūṣu ca
- 1.016.06c srjadhvam harirūpeṇa putrāṁstulyaparākramān
- 1.016.07a pūrvameva mayā sṛṣṭo jāmbuvān ḥkṣapumgavah
- 1.016.07c jṛmbhamāṇasya sahasā mama vaktrādajāyata
- 1.016.08a te tathoktā bhagavatā tat pratiśrutya śāsanam
- 1.016.08c janayāmāsurevam te putrān vānararūpiṇaḥ
- 1.016.09a devā maharṣigandharvāstārkṣya yakṣā yaśasvinah
- 1.016.09c cāraṇāśca sutān vīrān sasṛjurvanacāriṇaḥ
- 1.016.010a nāgāḥ kiṁpuruṣāścaiva siddhavidyādharoragāḥ

- 1.016.010c bahavo janayāmāsurhṛṣṭāstatra sahasraśah
 1.016.011a vānarendram mahendrābhāmīndro bālinamātmajam
 1.016.011c sugrīvam janayāmāsa tapanastapatām varah
 1.016.012a vṝhaspatistvajanayat tāram nāma mahākapīm
 1.016.012c sarvavānaramukhyānām buddhimantamanuttamaṁ
 1.016.013a dhanadasya sutah śrīmān vānaro gandhamādanah
 1.016.013c viśvakarmā tvajanayannalaṁ nāma mahākapīm
 1.016.014a pāvakasya sutah śrīmān nīlo 'gnisadr̄śaprabhah
 1.016.014c tejasā yaśasā vīryādatyaricyata pāvakam
 1.016.015a rupadraviṇasam̄pannāvaśvinau rūpasam̄matau
 1.016.015c maindaṁ ca dvividam̄ caiva janayāmāsatuh svayam
 1.016.016a varuṇo janayāmāsa suṣeṇam̄ nāma vānaram
 1.016.016c Śarabham̄ janayāmāsa parjanyastu mahābalah
 1.016.017a mārutasyaurasaḥ śrīmān hanumān nāma vānarah
 1.016.017c vajrasam̄hananopeto vainateyasamo jave
 1.016.018a te sṛṣṭā bahusāhasrā daśagrīvabadhepsubhiḥ
 1.016.018c aprameyabalā devairvānarāḥ kāmarūpiṇah
 1.016.019a te gajācalasam̄kāśah sim̄hasam̄hananaujasah
 1.016.019c ṛkṣavānaragopucchāḥ kṣipramevābhijajñire
 1.016.020a yasya devasya yadrūpam̄ yadbalaṁ yaḥ parākramaḥ
 1.016.020c tasya tasyaiva sadṛśah sa sa putro vyajāyata
 1.016.021a golāmgulīṣu cotpannāḥ kecidunnatavikramāḥ
 1.016.021c ṛkṣīṣu ca tathā jātā vānarāḥ kinnariṣu ca
 1.016.022a Śilāpraharaṇāḥ sarve sarve pādapayodhināḥ
 1.016.022c nakhadamṣṭrāyudhāḥ sarve sarve sarvāstrakovidāḥ
 1.016.023a vicālayeyuḥ sailendrān bhedayeyuḥ sthirān drumān
 1.016.023c kṣobhayeyuśca vegena samudram̄ saritāmpatiṁ
 1.016.024a dārayeyuḥ kṣitim̄ padbhyaṁplaveyurmahārṇavān
 1.016.024c nabhastalam̄ viśeyuśca gr̄hṇīyurapi toyadān
 1.016.025a gr̄hṇīyurapi mātaṅgān mattān pravrajato vane
 1.016.025c nardamānāśca nādena pātayeyurvihāṇgamān
 1.016.026a īdṛśānām̄ prasūtāni harīṇām̄ kāmarūpiṇām̄
 1.016.026c śatam̄ śatasahasrāṇi yūthapānām̄ mahātmanām̄
 1.016.027a te pradhānā pradhāneṣu yūtheṣu hariyūthapāḥ
 1.016.027c babhūvuryuthapaśreṣṭhā vīrām̄scājanayan harīn
 1.016.028a ṛkṣarājām̄ tu tatrānye upatasthurvanaukasah
 1.016.028c ato nānāvidhān̄ ūailān kānanāni ca bhejire
 1.016.029a sūryaputram̄ ca sugrīvam̄ śakraputraṁ ca bālinam̄
 1.016.029c bhrātarāvupatasthuste sarva eva hariśvarāḥ
 1.016.030a te tārkṣyabalasam̄pannāḥ sarve yuddhaviśāradāḥ
 1.016.030c vicaranto 'rdayan sarvān sim̄havyāghramahoragān
 1.016.031a tām̄scā sarvān mahāvāhurbalī vipulavikramāḥ
 1.016.031c jugopa bhujavīryeṇa ṛkṣagopucchavānarān
 1.016.032a tairiyam̄ pr̄thivī ūuraiḥ saparvatavanārṇavā
 1.016.032c kīrṇā vividhasam̄sathānairnānāvyañjanalakṣaṇaiḥ
 1.016.033a tairmeghavṛṇḍācalatulyakāyairmahābalairvānarayūthapālaiḥ
 1.016.033c babhūva bhūrbhīmaśarīrarūpaiḥ samāvṛtā rāmasahāyahetoh

- 1.017.01a samāpte tu kratau tasmin vājimedhe mahātmanah
 1.017.01c havirbhāgān avāpyeṣṭān jagmurdevā yathāgataṁ
 1.017.02a ṛṣayaśca mahātmānaḥ pratijagmuḥ supūjitāḥ
 1.017.02c rājānaścaiva ye tatra kṛtāvāsan samāgatāḥ
 1.017.03a tadānīm tān anujñātuṁ sarvān eva pracakrame
 1.017.03c pṛitiyuktena manasā rājā daśarathastadā
 1.017.04a svam̄ svam̄ rāstram̄ yathākāmam̄ gacchantu manujādhipāḥ
 1.017.04c pṛīto 'hamasmi bhadram̄ vah svasti prāpnuta mā ciraṁ
 1.017.05a sarve bhavantah paśyantu kāryam viśayarakşaṇam̄
 1.017.05c bhraṣṭo hi viśayādrājā mṛtakalpaḥ pradṛṣyate
 1.017.06a tasmāt svaviṣaye rakṣā kartavyā bhūtimicchatā
 1.017.06c yajñairnāvāpyate svargo rakṣaṇāt prāpyate yathā
 1.017.07a yathā hi puruṣaḥ kuryāt śarīre yatnamuttamam̄
 1.017.07c vasanādyairupāyaistu tathā rājye narādhipaḥ
 1.017.08a anāgatavidhānam̄ ca kartavyam̄ viśaye nṛpaiḥ
 1.017.08c āgamaścāpi kartavyo yathā doṣo na jāyate
 1.017.09a evam̄ samādiśadrājño rājā śrutvā ca tannṛpāḥ
 1.017.09c anyonyam̄ samvidam̄ kṛtvā prayātā sarvato diśaḥ
 1.017.010a samāptadīkṣāniyamaḥ patnīgaṇasamanvitāḥ
 1.017.010c saṃprahṛṣṭamanā bhūtvā rājā daśarathastadā
 1.017.011a gateṣu pārthivendreṣu sabhṛtyabalavāhanāḥ
 1.017.011c praviveśa purīm̄ śrīmān puraskṛtya dvijottamān
 1.017.012a tataḥ kālasya mahata ṛṣyaśṛṅgaḥ supūjitaḥ
 1.017.012c prayayau śāntayā sārdham̄ brāhmaṇaiśca kṛtātmabhiḥ
 1.017.013a anvīyamāno rājñā vai sānuyātreṇa dhīmatā
 1.017.013c vaśiṣṭhena ca dhīreṇa tathā paurajanena ca
 1.017.014a yānenā mahatā śāntā kambalāvatatena ca
 1.017.014c gobhiḥ śvetaiḥ prayuktena preṣyavargānvitena ca
 1.017.015a saṃgrhya dhanam̄ subahu maṇiratnamajāvikam̄
 1.017.015c vividhaiścāpyalaṁkarairbhūṣitā śrīrivāparā
 1.017.016a mudā paramayopetā prayayau varavarṇinī
 1.017.016c bhartāramanusamṛaktā paulomīva puramḍaram̄
 1.017.017a uśitvā sukhavāsaṁ sā sarvakāmaih̄ supūjitaḥ
 1.017.017c mānitā jñātibhiścāpi tathā strībhiśca sarvaśaḥ
 1.017.018a śrāvitā vanavāsaṁ ca bhartrā sā tu śubhānanā
 1.017.018c tameva manyate sādhu tathāpi sukhitā satī
 1.017.019a sāntaḥpuro nṛpaścāpi so 'nvagacchanmahāvrataṁ
 1.017.019c ṛṣiputraṁ mahābhāgam̄ śāntām̄ caivātmajām̄ śubhām̄
 1.017.020a ṛṣiputraṣya vacanāt tato vāse prakalpite
 1.017.020c sukhavāsāḥ sma gacchanti sarvakāmaih̄ supūjitaḥ
 1.017.021a tato 'bhigamya rājānamṛṣiputraḥ pratāpavān
 1.017.021c samanujñāpayāmāsa nivartatu bhavān iti
 1.017.022a ṛṣiputravacāḥ śrutvā rājā sāntaḥpurastadā
 1.017.022c uccaiḥ praruditastatra vacanam̄ cedamabrabrīt
 1.017.023a kauśalyām̄ ca sumitrām̄ ca kaikeyīm̄ ca yaśasvinīm̄
 1.017.023c sarvāḥ sudṛṣṭām̄ kuruta śāntām̄ durlabhadarśanām̄
 1.017.024a tata ḥāliṁgya tāḥ sarvāḥ śāntām̄ vāṣpāvilekṣaṇāḥ

- 1.017.024c ūcuḥ svastyayanānyasya sabhāryasya dvijasya tāḥ
- 1.017.025a vāyuścāgniśca somaśca pṛthivī sarito diśah
- 1.017.025c vane rakṣantu satataṁ tvāṁ bhartrvratacāriṇīṁ
- 1.017.026a śvaśuraḥ pūjanīyaste sa hī mānyo višeṣataḥ
- 1.017.026c pūjābhiranukūlābhiragniśrūṣaṇādibhiḥ
- 1.017.027a bhartā ca pūjanīyaste sarvāvasthāsvanindite
- 1.017.027c priyavādena rahasi bhartā strīṇāṁ hi daivataṁ
- 1.017.028a preṣayiṣyati rājā tu kuśalārthaṁ tavānaghe
- 1.017.028c brāhmaṇān nityaśaḥ putri motsukā bhūḥ kadācana
- 1.017.029a evam̄ śāntāṁ samāśvāsyā mūrdhnyupāgrāya cāsakṛt
- 1.017.029c nyavartanta tataḥ sarvāḥ striyo rājñā pracoditāḥ
- 1.017.030a pradakṣiṇāṁ dvijaśreṣṭhaṁ kṛtvā rājā sa vīryavān
- 1.017.030c vyādiśat sainikān kāmścidṛṣyaśrīngāya dhīmate
- 1.017.031a abhivādyā sa rājānamuvācā dvijasattamaḥ
- 1.017.031c svasti te 'stu mahārāja dharmeṇārādhaya prajāḥ
- 1.017.032a evamuktvā sa rājānam yayāvṛṣisutastadā
- 1.017.032c tam̄ yāntamanuvavrāja sthito niścalacakṣusā
- 1.017.033a adṛṣyastu yadā viprastadā rājā nyavartata
- 1.017.033c manastasmin samādhāya snehabhāvasamanvitāḥ
- 1.017.034a praviṣṭaḥ svapurīṁ rājā nāgaraiścabhinanditaḥ
- 1.017.034c nyavasat tatra muditaḥ putrajanmapratīkṣakah
- 1.017.035a ṛṣyaśrīṅgo 'pi tejasvī prayayau kramaśastadā
- 1.017.035c lomapādasya nagarīṁ campāṁ campakamālinīṁ
- 1.017.036a śrutvaiva lomapādo 'pi tamāyāntamṛṣiṁ tadā
- 1.017.036c sabrāhmaṇaḥ sahāmātyaḥ pratyudgamyā tamabравīt
- 1.017.037a svāgataṁ te dvijaśreṣṭha diṣṭyāsi kuśalī prabho
- 1.017.037c iḥāgato mahābhāga sabhāryaḥ saparicchidaḥ
- 1.017.038a pitā te kuśalī brahman prahiṇonnityaśaśca saḥ
- 1.017.038c kuśalārthaṁ tava vibho sabhāryasya višeṣataḥ
- 1.017.039a svalaṅkṛtaṁ ca nagaraṁ kārayāmāsa buddhimān
- 1.017.039c pūjārthamṛṣyaśrīṅgasya rājā haṣṭena cetasā
- 1.017.040a ṛṣyaśrīṅgaḥ prahr̄ṣṭastu saha rājñā purottamam
- 1.017.040c purohitam̄ puraskṛtya pūjitaḥ praviveśa ha
- 1.017.041a evam̄ sa nyavasat tatra dvijaputraḥ pratāpavān
- 1.017.041c rājñā sāntaḥpureṇaiva pūjyamāno yathākramam
- 1.018.01a ṛṣyaśrīṅge tu samprāpte rājā brāhmaṇamabравīt
- 1.018.01c ṛṣergaccha samīpāṁ tvāṁ nivedaya ca suvrataṁ
- 1.018.02a āgataṁ paramodāramṛṣyaśrīṅgam durāsadaṁ
- 1.018.02c ṛṣaye suvratāya tvāṁ kāśyapāyatmasaṁbhavam
- 1.018.03a ābhivādyāiva śirasā matkṛte dvijasattamaṁ
- 1.018.03c prasādaya sutārthaṁ me samārabdham̄ yathātmanā
- 1.018.04a śrutvaiva rājño vacanam̄ tadā sa dvijasattamaḥ
- 1.018.04c jagāma tatra yatrāsau vartate kāśyapātmajaḥ
- 1.018.05a prasādaya ca dvijaśreṣṭhaṁ śirasābhipraṇamya ca
- 1.018.05c abravīt praśritam̄ vākyam̄ rājñā yadabhicoditam
- 1.018.06a putraste samanuprāpto yajñam̄ kṛtvā mahāyaśāḥ
- 1.018.06c rājño daśarathasyaiśa śvaśurasya mahātmanaḥ

- 1.018.07a śrutvā tu vacanam tasya dvijasya sumahāyaśāḥ
- 1.018.07c gamane matimādhatta putrasyānayane tadā
- 1.018.08a sa hi śiṣyavṛtastatra prayāto dvijasattamaḥ
- 1.018.08c sampūjyamāno dharmātmā grāmairghoṣaiśca sarvaśāḥ
- 1.018.09a bhakṣabhojyamupādāya narāstam samupāgaman
- 1.018.09c ūcuḥ praṇamya śirasā kiṁ mune karavāmahe
- 1.018.010a tān abravīt sa viprendrah sarvān eva samāgatān
- 1.018.010c kimartham kriyate pūjā śrotumicchāmi tatvataḥ
- 1.018.011a tata ūcurmahātmānam saṁbandhī te narādhipaḥ
- 1.018.011c tasyājñā kriyate brahmaṇ vyetu te manaso jvarāḥ
- 1.018.012a śrutvā teṣām tu vacanam manahprahlādānam śubham
- 1.018.012c prasādamakarodrājñāḥ sahāmātyapurasya saḥ
- 1.018.013a vibhāṇḍakavacāḥ śrutvā kiṁkarā hrṣṭamānasāḥ
- 1.018.013c tvaritā jagmurākhyātum rājñāḥ priyanivedināḥ
- 1.018.014a tacchrutvā vacanam teṣām pratyudgamya narādhipaḥ
- 1.018.014c purohitena sahitāḥ pragṛhyārdhyam samādravat
- 1.018.015a dṛṣṭvā tu muniśārdūlam praṇamya ca punaḥ punaḥ
- 1.018.015c abravīdrājaśārdūlo vibhāṇḍakamidam vacaḥ
- 1.018.016a adya me saphalam janma darśanāt tava suvrata
- 1.018.016c ****
- 1.018.017a tatheti ca sa rājānamuvāca dvijasattamaḥ
- 1.018.017c mā bhūdbhayaṁ te rajendra prasanno 'smi tavānagha
- 1.018.018a tataḥ prahr̥ṣṭo nṛpatih puraskṛtya dvijottamam
- 1.018.018c prāviśannagarīṁ śrīmān arcitāḥ sarvamaṅgalaiḥ
- 1.018.019a abhivādyā punaścāiva nyāyataḥ pratipūjya ca
- 1.018.019c tasthuḥ prāñjalayah sarve samāśadya dvijottamam
- 1.018.020a tataḥ śāntām puraskṛtya tāḥ striyah samalamkṛtām
- 1.018.020c nyavedayanta vīprāya snuṣeyam tava mānada
- 1.018.021a pratigrhya sa tām śāntām samāliṃgya ca dharmavit
- 1.018.021c aṅke niveśya ca tadā viṣmayam paramam gataḥ
- 1.018.022a dvijotsaṅgāt samutthāya sābhivādyā tadā dvijam
- 1.018.022c āviśat prāñjalirbhūtvā śvaśurasya samīpataḥ
- 1.018.023a prāyaścittam ca kṛtavān putrasya dvijasattamaḥ
- 1.018.023c maharśibhiḥ pūjyamānah samutaśca vanam yayau
- 1.019.01a tato yajñe samāpte tu ṛtūnām ṣaṭ samatyayuḥ
- 1.019.01c tataśca dvādaśe māse caitre nāvamike titthau
- 1.019.02a nakṣatre 'ditidaivatyē svoccasamstheṣu pañcasu
- 1.019.02c graheṣu karkaṭe lagne vākpatāvindunā saha
- 1.019.03a prodyamāne jagannātham sarvalokanamaskṛtam
- 1.019.03c kauśalyājanayadrāmaṁ divyalakṣaṇasamayutam
- 1.019.04a kauśalyā ūśubhe tena putreṇāmitatejasā
- 1.019.04c yathādhipena devānāmaditirvajrapāṇinā
- 1.019.05a bhavāya sa hi lokānām rāvaṇasya badhāya ca
- 1.019.05c viṣṇorvīryārdhato jajñe rāmo rājīvalocanāḥ
- 1.019.06a bharato nāma kaikeyyām jajñe satyaparākramāḥ
- 1.019.06c sākṣādvīśnoścaturbhāgaḥ sarvaiḥ samudito guṇaiḥ
- 1.019.07a atha lakṣmaṇāśatrughnau sumitrājanayat sutau

- 1.019.07c dr̥dhabhaktī mahotsāhau viṣṇorardhasamanvitau
- 1.019.08a puṣye jātastu bharato mīnalagne prasannadhīḥ
- 1.019.08c sārpe jātau tu saumitrī kulīre 'bhyudite ravau
- 1.019.09a rājñāḥ putrā mahātmānaścatvāro jañire pṛthak
- 1.019.09c guṇavanto 'nurūpāśca rucyā proṣṭhapadopamāḥ
- 1.019.010a jaguḥ kalam ca gandharvā nanṛtuścāpsarogaṇāḥ
- 1.019.010c devadundubhayo neduh puṣpavr̥ṣtiśca khāt patat
- 1.019.011a utsavaśca mahān āśidayodhyāyām janākulah
- 1.019.011c rathyāśca janasaṁvādhā naṭanartakasamkulah
- 1.019.012a gāyanaiśca virāviṇyo vādanaiśca tathāparaiḥ
- 1.019.012c virejurvipulāstatra sarvaratnasamanvitāḥ
- 1.019.013a pradeyāmśca dadau rājā sūtamāgadhavandinām
- 1.019.013c brāhmaṇebhyo dadau vittam godhanāni sahasraśah
- 1.019.014a atītyaikādaśāham tu nāmakarma tathākarot
- 1.019.014c jyeṣṭham rāmaṇ mahātmānaṇ bharataṇ kaikayīsutam
- 1.019.015a saumitriṁ lakṣmaṇamiti śatrughnamaparam tathā
- 1.019.015c vaśiṣṭah paramaprīto nāmāni kṛtavāṁstadā
- 1.019.016a teṣām keturiva jyeṣṭho rāmo ratikaraḥ pituḥ
- 1.019.016c babhūva bhūyo bhūtānām svayaṁbhūriva sammatah
- 1.019.017a sarve vedavidah śūrāḥ sarve lokahite ratāḥ
- 1.019.017c sarve jānopasampannāḥ sarve samuditā guṇaiḥ
- 1.019.018a teṣāmapi mahatejā rāmaḥ satyaparākramāḥ
- 1.019.018c iṣṭah sarvasya lokasya śāśāṅka iva nirmalaḥ
- 1.019.019a gajaskandhe 'svapr̥ṣṭhe ca rathyacaryāsu sammatah
- 1.019.019c dhanurvede ca nirataḥ pituḥ śuśrūṣaṇe rataḥ
- 1.019.020a bālyāt prabhṛti susnidhō lakṣmaṇo lakṣmivardhanaḥ
- 1.019.020c rāmasya lokarāmasya bhrāturjyeṣṭhasya nityaśah
- 1.019.021a sarvapriyakarastasya rāmasyāpi śarīrataḥ
- 1.019.021c lakṣmaṇo lakṣmisampanno bahiḥprāṇa ivāparaḥ
- 1.019.022a na ca tena vinā nidrām labhate puruṣottamah
- 1.019.022c miṣṭamannamupānītamaśnāti na hi tam vinā
- 1.019.023a yadā hi hayamārūḍho mṛgayām yāti rāghavah
- 1.019.023c athainam pṛṣṭho 'bhyeti sadhanuḥ paripālayan
- 1.019.024a bharatasyāpi śatrughno rāmasyeva hi lakṣmaṇah
- 1.019.024c prāṇaiḥ priyatara bhrātā tasyāpi sa tathābhavat
- 1.019.025a te khyātayaśasah sarve parasparahite ratāḥ
- 1.019.025c tuṣṭimutpādayāmṛcakruḥ piturvinayapauruṣaiḥ
- 1.019.026a sa caturbhirmahābhāgaiḥ putrairdaśaratho nṛpaḥ
- 1.019.026c lokapālairiva babhau vṛtaḥ sākṣat prajāpatih
- 1.020.01a atha rājā daśarathasteṣām dārakriyām prati
- 1.020.01c cintayāmāsa dharmātmā sopādhyāyah sabāndhavah
- 1.020.02a etasminneva kāle tu viśvāmitra iti śrutaḥ
- 1.020.02c maharśirabhyagāddraṣṭumayodhyāyām narādhipam
- 1.020.03a tasya yajño hi rakṣobhistadā vilulupe kila
- 1.020.03c māyāvīryabalonnattairdharmakāmasya dhīmataḥ
- 1.020.04a rakṣārthaṇ tasya yajñasya draṣṭumaicchat sa pārthivam
- 1.020.04c na hi śaknotyavighnena samāptum sa munih kratum

- 1.020.05a sa rājño darśanākāṅkṣī dvārādhyakṣān uvāca ha
 1.020.05c rājña āvedayadhvam māṁ samprāpta gādhinaḥ sutam
 1.020.06a tasya te vacanam śrutvā rājño veśma pradudruvuḥ
 1.020.06c saṁbhrāntamanasah sarve tena vākyena coditāḥ
 1.020.07a te gatvā rājabhavanam viśvāmitram mahāmuniṁ
 1.020.07c prāptamāvedayāmāsurnṛpāya praṇatāḥ sthitāḥ
 1.020.08a tato rājā daśarathāḥ sāmātyaḥ sapurohitāḥ
 1.020.08c pratyudyayau muniṁ draṣṭum brahmāṇamiva vāsavah
 1.020.09a sa dṛṣṭvā jvalitam dīptyā tāpasam śaṁsitavrataṁ
 1.020.09c prahr̄ṣṭavadano rājā tato 'rghyamupahārayat
 1.020.010a sa rājñāḥ pratigr̄hyārghyam śāstradr̄ṣṭena karmaṇā
 1.020.010c kuśalānāmayam pṛītaḥ papracha vasudhādhipam
 1.020.011a pure koṣe janapade bāndhaveṣu suhṛtsu ca
 1.020.011c kuśalam kauśiko rājñāḥ paryapṛcchat sudhārmikah
 1.020.012a api te saṁnatāḥ sarve sāmantā ripavo jitāḥ
 1.020.012c daivam ca mānuṣam caiva karma te sādhvanuṣṭhitam
 1.020.013a vaśiṣṭham ca samāgamyā prahasan munipumgavah
 1.020.013c yathārham cārcayitvainam papracchānāmayam tadā
 1.020.014a te sarve hr̄ṣṭamanasastasya rājño niveśanam
 1.020.014c viviṣuh sahitāstena niṣeduṣca yathārhataḥ
 1.020.015a atha hr̄ṣṭamanā rājā viśvāmitram mahāmuniṁ
 1.020.015c uvāca paramodāro hr̄ṣṭastamabhipūjayan
 1.020.016a yathāmṛtasya saṁprāptiryathā varṣamanūdake
 1.020.016c yathā sadr̄śadāreṣu putrajanmāprajasya vai
 1.020.017a praṇaṣṭasya yathā lābho yathā harṣamahodayaḥ
 1.020.017c tathaivāgamanam manye svāgataṁ te mahāmune
 1.020.018a kaste 'bhilaṣitaḥ kāmaḥ kiṁ karomi praśādhi māṁ
 1.020.018c pātrabhūto 'si me brahman diṣṭyā prāpto 'si mānada
 1.020.019a adya me saphalam janma jīvitam ca sujīvitam
 1.020.019c yasmādviprendramadrākṣam suprabhātā niśā mama
 1.020.020a pūrvam rājarṣiśabdena tapasā dyotitaprabhaḥ
 1.020.020c brahmaśitvamanuprāptaḥ pūjyo 'si bahudhā mayā
 1.020.021a tadaḍbhutamidam vipra pavitram paramam mama
 1.020.021c Śubhaketragataścāham tava saṁdarśanāt prabho
 1.020.022a brūhi yat prārhitam tubhyam kāryamāgamanam prati
 1.020.022c icchāmyanugṛhīto 'ham tvadartha parivṛddhaye
 1.020.023a kāryasya na vimarśam ca gantumarhasi suvrata
 1.020.023c kartā cāhamāšeṣeṇa daivataṁ hi bhavān mama
 1.020.024a idam atimadhuram niśamya vākyam śruti sukhamātmavatā vinītam uktam
 1.020.024c prathitaguṇayaśā guṇe niviṣṭo munivṛṣabhaḥ paramam jagāma harṣam
 1.021.01a tacchrutvā rājasimḥhasya vākyamadbhutavistaram
 1.021.01c hr̄ṣtaromā mahātejā viśvāmitro 'bhyabhāṣata
 1.021.02a sadṛśam rājaśārdūla tvayaitadvākyamīritam
 1.021.02c mahāvamśaprasūtasya vaśiṣṭhavyapadeśināḥ
 1.021.03a yastu me 'bhimataḥ kāma stvattāḥ prāpta itīpsitaḥ
 1.021.03c yaduddhiṣyāgataścāsmi kāryam tacchrūyatāmiti
 1.021.04a aham niyamamātiṣṭhe vidhyartham puruṣarṣabha

- 1.021.04c tasya vighnakarau dvau tu rākṣasau kāmarūpiṇau
 1.021.05a vrate tu bahuśah stīrṇe samāptyāṁ rākṣasādhamau
 1.021.05c tau māṁsarudhiraughena vedīṁ tāmabhavarṣatāṁ
 1.021.06a avadhūte tathābhūte tasmin niyamaniścaye
 1.021.06c kṛtaśrāmo nirutsāhastasmāddepakrame
 1.021.07a na ca me krodhamutsraṣṭum buddhirbhavati pārthiva
 1.021.07c tathābhūtā hi sā caryā na śāpastatra yujyate
 1.021.08a tvatprasādādavighnena prāpayeyam kriyāphalam
 1.021.08c pātumarhasi māmārtam śaraṇārthinamāgataṁ
 1.021.09a svaputraṁ rājaśārdūla rāmaṁ satyaparākramam
 1.021.09c kākapakṣadharanam vīraṁ jyeṣṭhaṁ me dātumarhasi
 1.021.010a Śakto hyeṣa mayā gupto divyena svena tejasā
 1.021.010c rākṣasā ye vikartārasteśāmapi vināśane
 1.021.011a śreyaścāsmai pradāsyāmi bahurūpam na samśayah
 1.021.011c trayāṇāmapi lokānām yena khyātim gamiṣyati
 1.021.012a na ca tau rāmamāsādyā śaktau sthātum kathamcana
 1.021.012c na ca tau rāghavādanyo hantumutsahate pumān
 1.021.013a vīryotsiktau hi tau pāpau kālapāśavaśam gatau
 1.021.013c rāmasya naraśārdūla na paryāptau mahātmānaḥ
 1.021.014a na ca putragataṁ sneham kartumarhasi pārthiva
 1.021.014c aham te pratijānāmi hatau tau viddhi rākṣasau
 1.021.015a aham vedmi mahātmānam rāmaṁ satyaparākramam
 1.021.015c vaśiṣṭho 'pi mahātejā ye ceme tapasi sthitāḥ
 1.021.016a yadi te dharmalābhāḥ tu yaśaśca paramam bhuvi
 1.021.016c sthramicchasi rājendra rāmaṁ me dātumarhasi
 1.021.017a yadi me 'pyanujānanti guravaste narādhīpa
 1.021.017c vaśiṣṭhapramukhāḥ sarve tato rāmaṁ visarjaya
 1.021.018a daśarātreṇa me yaśo bhavitā yatra rākṣasau
 1.021.018c hantavyau tava putreṇa rāmeṇādebhutakarmaṇā
 1.021.019a nātyeti kālo yajñasya yathāyaṁ mama rāghava
 1.021.019c tathā kuruṣva bhadram te mā ca śoke manah kṛthāḥ
 1.021.020a ityevamuktvā dharmātmā dharmārthasahitam vacaḥ
 1.021.020c virarāma mahātejā viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.021.021a sa tanniśamya rājendro viśvāmitravacaḥ śubhaṁ
 1.021.021c śokena mahatāviṣṭāścacāla ca mumoha ca
 1.022.01a tacchrutvā vyathito rājā viśvāmitrasya bhāṣitam
 1.022.01c muhūrtamiva niḥsamjñāḥ samjñāvān idamabравīt
 1.022.02a ūnaśoḍaśavarṣo 'yam rāmo rājīvalocanaḥ
 1.022.02c na yuddhayogyatāmasya paśyāmi saha rākṣasaiḥ
 1.022.03a iyamakṣauhiṇī senā yasyā 'ham patirīṣvaraḥ
 1.022.03c anayā sahitō gatvā yoddhāhaṁ tairniśācaraiḥ
 1.022.04a ime śūrāśca vikrāntā bhṛtyā me 'straviśāradāḥ
 1.022.04c yogyā rakṣogaṇairyoddhūm na rāmaṁ netumarhasi
 1.022.05a ahameva dhanuspāṇīrgoptā samaramūrdhani
 1.022.05c yāvat prāṇān dhariṣyāmi tāvadyotsye niśācaraiḥ
 1.022.06a nirvighnā vrataścaryā sā bhaviṣyati murakṣitā
 1.022.06c aham tatra gamiṣyāmi na rāmaṁ netumarhasi

- 1.022.07a bālo hyakṛtavidyaśca na ca vetti balābalam
 1.022.07c na cāsau rakṣasāṁ yogyah kūṭayuddhā hi rākṣasāḥ
 1.022.08a vīprayukto hi rāmeṇā muhūrtamapi notsahe
 1.022.08c jīvitum muniśārdūla na rāmaṁ netumarhasi
 1.022.09a navavarṣasahasrāṇi mama jātasya sāṁpratam
 1.022.09c vṛddhenotpāditāḥ putrā mayā caite kathaṁcana
 1.022.010a caturṇāmātmajānāṁ hi prītiḥ pāramikā mama
 1.022.010c jyeṣṭhe dharmapradhāne ca na rāmaṁ netumarhasi
 1.022.011a avaśyam yadi netavyo rāmo vai sa tvayā mune
 1.022.011c caturaṅgabalopetastato yātu mayā saha
 1.022.012a kiṁvīryā rākṣasāste ca kasya putrāśca ke ca te
 1.022.012c katham̄ pramāṇāḥ ke caitān rakṣanti munipumgava
 1.022.013a katham̄ ca pratikartavyam̄ teṣāṁ rameṇa rakṣasāṁ
 1.022.013c māmakairvā balairbrahman mayā vā kūṭayodhināṁ
 1.022.014a sarvam̄ me śāṁsa bhagavan katham̄ teṣāṁ mayā raṇe
 1.022.014c sthātavyam̄ duṣṭabhāvānāṁ vīryotsiktā hi rākṣasāḥ
 1.022.015a tasya tadvacanam̄ śrutvā viśvāmitro 'bhyabhāṣata
 1.022.015c paulastyavam̄śaprabhavo rāvaṇo nāma rākṣasāḥ
 1.022.016a sa brahmaṇā dattavarastrailokyam̄ bādhate bhṛśam̄
 1.022.016c mahābalo mahāvīryo rākṣasairbahubhirvṛtaḥ
 1.022.017a Śrūyate ca mahārāja rāvaṇo rākṣasādhipaḥ
 1.022.017c putraḥ viśravasaḥ krūro bhrātā vaiśravaṇasya ca
 1.022.018a tena saṁcoditau tau tu rākṣasau ca mahābalau
 1.022.018c mārīcaśca suvāhuśca yajñavighnam̄ kariṣyataḥ
 1.022.019a ityukto muninā tena rājñovāca muniṁ tadā
 1.022.019c na hi śakto 'smi saṁgrāme sthātum̄ tasya durātmanaḥ
 1.022.020a sa tvam̄ prasādaṁ dharmajña kuruṣva mama putrake
 1.022.020c mama caivālpabhāgyasya daivataṁ hi bhavān guruḥ
 1.022.021a devadānavagandharvā yakṣāḥ patagapannagāḥ
 1.022.021c na śaktā rāvaṇam̄ soḍhum̄ kiṁ punarmānavā yudhi
 1.022.022a sa hi vīryavatāṁ vīryamādattā iti naḥ śrutam̄
 1.022.022c tena cāham̄ na śakto 'smi saṁyoddhūm̄ tasya vā balaiḥ
 1.022.023a kathamapyamaraprakhyam̄ saṁgrāmāṇāmakovidam̄
 1.022.023c bālam̄ me tanayaṁ brahman naiva dāsyāmi putrakam̄
 1.022.024a atha kālopamau yuddhe suntau sundopasundayoh̄
 1.022.024c yajñavighnakarau tau te naiva dāsyāmi putrakam̄
 1.022.025a mārīcaśca suvāhuśca vīryavantau suśikṣitau
 1.022.025c tayloranyatareṇāham̄ yoddhā syām̄ sasuhṛdgāṇaḥ
 1.023.01a tacchrutvā vacanam̄ tasya snehaparyākulākṣaram̄
 1.023.01c samanyuḥ kauśiko vākyam̄ pratyuvāca mahīpatim̄
 1.023.02a pūrvam̄ kariṣya ityuktvā pratijñāṁ hātumicchasi
 1.023.02c rāghavāṇāmayukto 'yam̄ satyadharmaviparyayaḥ
 1.023.03a yadyetat te kṣamaṁ rājan gamiṣyāmi yathāgatam̄
 1.023.03c mithyāpratijñāḥ kākutstha sukhi bhava sutaiḥ saha
 1.023.04a tasya roṣaparītasya viśvāmitrasya dhīmataḥ
 1.023.04c cacāla vasudhā kṛtsnā viveśa ca bhayaṁ surān
 1.023.05a trastarūpam̄ tu vijñāya jagat sarvam̄ mahān ṣiḥ

- 1.023.05c nrpatim suvrato dhīro vaśiṣṭho vākyamabравіt
 1.023.06a ikṣvākūṇām kule jātaḥ sākṣāddharma ivāparaḥ
 1.023.06c dhṛtimān suvrataḥ śrīmān na dharmāṇ hātumarhasi
 1.023.07a triṣu lokeṣu vikhyāto dharmātmā iti rāghava
 1.023.07c svadharmaṇ pratipadyasva nādharmāṇ vodhumarhasi
 1.023.08a samśrutyaiwa kariṣyāmītyakurvāṇasya rāghava
 1.023.08c iṣṭāpūrtabadho bhūyāt tasmādrāmaṇ visarjaya
 1.023.09a kṛtāstramakṛtāstram vā nainām śakṣyanti rākṣasāḥ
 1.023.09c guptam kuśikaputreṇa pradharṣayitumāhave
 1.023.010a eṣa vigrahavān dharma eṣa vīryavatām varah
 1.023.010c eṣa buddhyādhiko loke tapasaśca parāyaṇam
 1.023.011a divyānyastrāṇyaśeṣāṇi vedaiṣa kuśikātmajah
 1.023.011c devāśca na viduryāni kuto 'nye bhuvi mānavāḥ
 1.023.012a dattānyasmai kṛśāśvena divyānyastrāṇyaśeṣataḥ
 1.023.012c mahīm pālayate pūrvam prītenāmitatejasā
 1.023.013a te 'pi putrāḥ kṛśāśvasya prajāpatisutāstāḥ
 1.023.013c naikarūpā mahāvīryā dīptimanto jayāvahāḥ
 1.023.014a jayā ca vijayā caiva dakṣakanye sumadhyame
 1.023.014c te suvāte 'straśastrāṇi śatām paramabhāsvaram
 1.023.015a pañcāśatām sutāmlebbhe jayā nāma parān purā
 1.023.015c badhāyāsurasainyānāmaprameyān arūpiṇāḥ
 1.023.016a vijayājanayaccāpi putrān pañcāśatām punaḥ
 1.023.016c saṃhārān nāma durdharṣān dūrākramān balīyasāḥ
 1.023.017a tāni cāstrāṇi vettyeṣa yathāvat kuśikātmajah
 1.023.017c apurvāṇām ca janane śakto bhūyaśca dharmavit
 1.023.018a tāni dāsyatyāśeṣeṇa rāmāyaiṣa mahāmuniḥ
 1.023.018c yairastrāistāni rakṣāṁsi rāmo jeṣyat�asamśayam
 1.023.019a anugrahārthaṁ rāmasya prajānāmapi cātmanāḥ
 1.023.019c na rāmagamane rājan nicārayitumarhasi
 1.024.01a tathā vaśiṣṭhe bravati rājā daśarathāḥ svayam
 1.024.01c prahr̄ṣṭavadano rāmamājuhāva salakṣmaṇam
 1.024.02a kṛtasvastyayanaṁ mātrā pitrā daśarathena ca
 1.024.02c purodhasā vaśiṣṭhenā maṅgalairabhimānritam
 1.024.03a snehānmūrdhanyupāgṛhāya rājā daśarathāḥ sutam
 1.024.03c dadau kuśikaputrāya lakṣmaṇānucaram tadā
 1.024.04a tato vāyuḥ sukhasparśo nīrajasko vavau śuciḥ
 1.024.04c viśvāmitragatam dṛṣṭvā rāmaṇ rājīvalocanam
 1.024.05a papāta puṣpavṛṣṭih khādgītanṛtyaṣca śuśruve
 1.024.05c śaṅkhadundubhinirghoṣah prayāte raghunandane
 1.024.06a viśvāmitro yayāvagre tato rāmo mahāyaśāḥ
 1.024.06c kākapakṣadharo dhanvī tam ca saumitrirānvayāt
 1.024.07a viśvāmitragatam rāmaṇ dṛṣṭvā devāḥ savāsavāḥ
 1.024.07c praharṣamatulaṇ prāptā daśagrīvabādhaiṣināḥ
 1.024.08a viśvāmitram mahātmānaṇ tāvubhau rāmalakṣmaṇau
 1.024.08c tadānujagmaturvīrau yathendram devamaśvinau
 1.024.09a baddhagodhāṅgulitrāṇau khaḍgatūṇadhanurdharau
 1.024.09c tadānujagmatuh sthāṇum kumārāviva pāvakī

- 1.024.010a adhyardhayojanam gatvā sarayvā dakṣiṇe taṭe
 1.024.010c rāmeti madhurāṁ vāṇīṁ vivśāmitro 'bhyabhāṣata
 1.024.011a vatsa rāma jalāṁ tāvadvidhivat spraṣṭumarhasi
 1.024.011c upadekṣyāmi te śreyo mā bhūt kālasya paryayaḥ
 1.024.012a mantragrāmaṁ gṛhāṇa tvam̄ balāmatibalāṁ tathā
 1.024.012c na śrāmo na jarā vā te bhavitā nāṅgavaikṛtaṁ
 1.024.013a na ca suptam̄ pramattam̄ vā dharṣayiṣyanti nairṛtāḥ
 1.024.013c na vāhvoh sadṛśo vīrye pṛthivyāmasti kaścanah
 1.024.014a triṣu lokeṣu vai rāma na bhavet sadṛśastava
 1.024.014c balāmatibalāṁ caiva paṭhatastava rāghava
 1.024.015a na saubhāgye na dākṣiṇye na jñāne buddhiniścaye
 1.024.015c nottare prativaktavye samo loke tavānagha
 1.024.016a etadvidyādvayam̄ prāpya yaśaścāvyayamāpsyasi
 1.024.016c balā cātibalā caiva jñānavijñānamātarau
 1.024.017a kṣutpipāse na te rāma bhaviṣyete na samśayah
 1.024.017c sāratāṁ triṣu lokeṣu gamiṣyasi ca rāghava
 1.024.018a pitāmahasute hyete vidye tejaḥsamanvite
 1.024.018c pātraṁ tvamasi kākutsthā vidyayorgrahaṇe 'nayoh
 1.024.019a svabhāvajairguṇairdivyaiḥ kāmairapyatulairyutah
 1.024.019c bhūyastava guṇotkarṣamete vidye kariṣyataḥ
 1.024.020a tato rāmo jalāṁ sprṣṭvā prāñjaliḥ praṇataḥ sthitah
 1.024.020c pratijagrāha te vidye maharṣerbhāvitātmānaḥ
 1.024.021a vidyāsamudito rāmaḥ śuśubhe bhūrivikramāḥ
 1.024.021c sahasraraśmirbhagavān śaradīva divākaraḥ
 1.024.022a gurukāryāṇi sarvāṇi niyujya kuśikātmaje
 1.024.022c ūṣustāṁ rajaṇīṁ tatra sarayvāṁ susukham̄ trayah
 1.025.01a prabhātāyāṁ tu śarvaryaṁ viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.025.01c abhyabhāṣata kākutsthāṁ śayānaṁ parṇasamastare
 1.025.02a kauśalyā suprajā rāma pūrvā samdhyā pravartate
 1.025.02c uttiṣṭha naraśārdūla kartavyaṁ daivamāhnikam
 1.025.03a tasyarṣeh paramodāraṁ vacaḥ śrutvā narottamau
 1.025.03c snātvā kṛtodakau vīrau jepatuḥ paramaṁ japaṁ
 1.025.04a kṛtānikakriyau cāpi viśvāmitram̄ tayonidhiṁ
 1.025.04c abhivādayitum̄ tatra sahitāvupatasthatuh
 1.025.05a tau prayātau mahāvīryau divyāṁ tripathagāṁ nadīṁ
 1.025.05c dadṛśāte tatastatra sarayvāḥ sam̄game śubhe
 1.025.06a tatrāśramapadaṁ puṇyamṛṣīṇāṁ bhāvitātmanāṁ
 1.025.06c bahuvarṣasahasrāṇi tapyatāṁ paramaṁ tapaḥ
 1.025.07a tam̄ dr̄ṣṭvā paramapṛītau rāghavau puṇyamāśramam̄
 1.025.07c ūcatustaṁ mahātmānaṁ viśvāmitramidaṁ vacaḥ
 1.025.08a kasyāyamāśramāḥ puṇyaḥ ko nvasmin vasate pumān
 1.025.08c bhagavan śrotumicchāvah̄ param̄ kautūhalam̄ hi nau
 1.025.09a tayostadvacanam̄ śrutvā prahasya munipum̄gavah̄
 1.025.09c abravīcchrūyatāṁ rāma yasyāyaṁ pūrva āśramaḥ
 1.025.010a kandarpo mūrtimān āśīt kāma ityucyate budhaiḥ
 1.025.010c āveṣṭumabhyayāt tūrṇam̄ kṛtodvāhamumāpatiṁ
 1.025.011a tapasyantamiha sthānum̄ niyamena samāhitam̄

- 1.025.011c dharṣayāmāsa durmedhā humkṛtaśca mahātmanā
- 1.025.012a avadhyātasya raudreṇa cakṣuṣā raghunandana
- 1.025.012c vyāśīryanta śarīrāt svāt sarvagātrāṇi durmateḥ
- 1.025.013a aśarīraḥ kṛtaḥ kāmaḥ krodhāddeveśvareṇa ha
- 1.025.013c anaṅga iti vikhyātastadā prabhṛti rāghava
- 1.025.014a sa cāṅgaviṣayaḥ śrīmān yatrāṅgam sa mumoca ha
- 1.025.014c tasyāyamāśramah puṇyastasyeme munayah purā
- 1.025.015a tapodamaratāḥ sarve purāṇā brāhmaṇādinaḥ
- 1.025.015c nivasantyatra niyatā taponirdhūtakalmaṣāḥ
- 1.025.016a ihādyā rajaṇīmekāṁ vasāma śubhadarśana
- 1.025.016c puṇyayoḥ saritormadhye śvastiṣyāmahe vayam
- 1.025.017a abhicchāma ca snātvā śucayah puṇyamāśramam
- 1.025.017c iha kāmāśrame rāma sukhaṁ vatsyāmahe niśāṁ
- 1.025.018a teṣāṁ samvadatāṁ tatra tapordīrgheṇa cakṣaṣā
- 1.025.018c vijñāya paramaprītā munayo harṣamāgaman
- 1.025.019a ardhyāṁ pādyāṁ tathātithyāṁ nivedya kuśikātmaje
- 1.025.019c rāmalakṣmaṇayoḥ paścādakurvannatithikriyāṁ
- 1.025.020a satkāryāṁ samanuprāpya kathābhira bhiramya ca
- 1.025.020c yathārhamajapan samīḍhyāmṛṣayaste samāhitāḥ
- 1.025.021a tatratrāsibhirāśinā munibhiḥ suvrataiḥ saha
- 1.025.021c nyavasan susukhaṁ tatra kāmāśramapade tadā
- 1.026.01a tataḥ prabhāte vimale kṛtāhnikamariṇḍamau
- 1.026.01c viśvāmitram puraskṛtya nadyāstīramupāgatau
- 1.026.02a te ca sarve mahātmāno munayah śaṁsitavrataḥ
- 1.026.02c upasthāpya śubhāṁ nāvāṁ viśvāmitramathābruvan
- 1.026.03a ārohatu bhavān nāvāṁ rājaputrapuraskṛtaḥ
- 1.026.03c arīṣṭhaṁ gaccha panthānam mā bhūt kālasya paryayaḥ
- 1.026.04a viśvāmitrastathetyuktvā tān ṛṣīn pratipūjya ca
- 1.026.04c tatāra sahitastābhyāṁ saritaṁ sāgarāmṛgamāṁ
- 1.026.05a madhyamāgamyā tasyāstu saha rāmaḥ kanīyasā
- 1.026.05c tatra śuśruvatuh śabdam toyasamṛambhavardhitam
- 1.026.06a atha rāmaḥ sarinmadhye papraccha munipumṛgavam
- 1.026.06c vāriṇo bhidyamānasya kimayaṁ tumulo dhvaniḥ
- 1.026.07a rāghavasya vacaḥ śrutvā kautūhalasamanvitam
- 1.026.07c kathayāmāsa dharmātmā tasya śabdasya niścayam
- 1.026.08a kailāsaśikhare rāma manasā nirmitam sarah
- 1.026.08c brahmaṇā prāgidaṁ yasmāt tadabhūnmānasam sarah
- 1.026.09a tasmāt śuśrāva sarasah sāyodhyāmupagūhate
- 1.026.09c sarahpravṛttā sarayūḥ puṇyā brahma saraścyutā
- 1.026.010a jāhnavaṁbhrivṛttāstasyāḥ śabdo'yamīdṛśaḥ
- 1.026.010c toyasamṛgharṣajo rāma praṇāmaṁ niyataḥ kuru
- 1.026.011a cakratustau namastābhyāṁ nadībhyāmatha rāghavau
- 1.026.011c tīraṁ dakṣiṇāmāsādya jagmaturlaghuvikramau
- 1.026.012a sa vanam ghorasamṛkāśam dr̄ṣṭvā nr̄pavarātmajā
- 1.026.012c aviprahata maikṣvākuḥ papraccha munipumṛgavam
- 1.026.013a kasyedam meghasamṛkāśam vanam ghoram prakāśate
- 1.026.013c durgam pakṣigaṇākīrṇam jhillikāgaṇanāditam

- 1.026.014a bhairavaiḥ śvāpadaiḥ kīrṇam śakunairdāruṇāravaiḥ
- 1.026.014c siṁhavyāghravarāharkṣakhaṅgikuñjarasevitam
- 1.026.015a dhavāśvakarṇakakubhairvīvatindukapāṭalaiḥ
- 1.026.015c drumaiḥ kanṭakibhiścaiva kīrṇam kiṁ nvidamucyate
- 1.026.016a tamuvāca mahātejā viśvāmitro mahāmuniḥ
- 1.026.016c śrūyatāṁ vatsa kākutstha kasyaitaddāruṇam vanam
- 1.026.017a etau janapadau sphītau pūrvamāstāṁ narottama
- 1.026.017c malajāśca karūṣāśca devanirmāṇanirmitau
- 1.026.018a sakhyām namuciṁ hatvā malena samabhiplutaḥ
- 1.026.018c kṣudhā caiva sahasrākṣo mitradhrugabhavat kila
- 1.026.019a tamiha snāpayāmāsurdevā sarṣigaṇāḥ purā
- 1.026.019c kalasaiḥ puṇyasalilaiḥ pūrṇairmalaviśodhanaiḥ
- 1.026.020a so 'smiṁ deśe malam tyaktvā devaḥ karuṣameva ca
- 1.026.020c mitrābhidrohasamāyuktam param harṣamavāptavān
- 1.026.021a nirmalo niṣkaruṣaśaśca śucirindro yadābhavat
- 1.026.021c tadā deśasya suprīto dadau varamanuttamaṁ
- 1.026.022a imau janapadau sphītau khyātīṁ loke gamiṣyataḥ
- 1.026.022c malajāśca karūṣāśca mamāṅgamaladhāriṇau
- 1.026.023a evamastviti tam devāḥ pākaśāsanamabruvan
- 1.026.023c deśasya nāmanirvṛttim śrutvā tāṁ vāsaveritāṁ
- 1.026.024a etau janapadau sphītau dīrghakālamariṁdama
- 1.026.024c malajāśca karūṣāśca muditā ḥddhisampadā
- 1.026.025a kasyacit tvatha kālasya yakṣīnī kāmarūpiṇī
- 1.026.025c balam nāgasahasrasya dhārayantī mahābalā
- 1.026.026a tāḍakā nāma sundasya bhāryā daityapaterabhūt
- 1.026.026c mārīco rākṣasāḥ putro yasyāḥ śakraparākramāḥ
- 1.026.027a imau janapadau nityaṁ vināśayati rāghava
- 1.026.027c malajāṁśca karūṣāṁśca tāḍakā duṣṭacāriṇī
- 1.026.028a seyam panthānamāvṛtya vasatyatyardhayojanam
- 1.026.028c ata eva ca gantavyaṁ tāḍakāyā vanam yataḥ
- 1.026.029a svavāhubalamāśritya jahi tāṁ duṣṭacāriṇīṁ
- 1.026.029c manniyogādimam deśam kuru niṣkanṭakam punaḥ
- 1.026.030a na hi kaścidimam deśam śaknotyāgantumīdrśam
- 1.026.030c yakṣīnyā ghorayā rāma utsāditamasahyayā
- 1.026.031a iti te satyamākhyātam yathedam dāruṇam vanam
- 1.026.031c yakṣīnyotsāditam pūrvamadyāpi na nivartate
- 1.027.01a atha tasyāprameyasya munervacanamadbhutam
- 1.027.01c śrutvā rāmastato bhūyah paripapraccha saṁśayam
- 1.027.02a alpavīryā yadā yakṣāḥ śrūyante munipumgava
- 1.027.02c katham nāgasahasrasya dhārayatyabalā balam
- 1.027.03a ityuktam vacanam śrutvā rāghavasyāmitaujasāḥ
- 1.027.03c viśvāmitro 'bravīdvākyam śṛṇu yena balotkaṭā
- 1.027.04a pūrvamāśinmahāyakṣāḥ suketuruti viśrutarah
- 1.027.04c anapatyah śubhācāraḥ sa ca tepe mahat tapaḥ
- 1.027.05a pitāmahaśca suprītastasya yakṣapatestadā
- 1.027.05c kanyāratnam dadau rāma tāḍakām nāma nāmataḥ
- 1.027.06a balam nāgasahasrasya dadau cāsyāḥ pitāmahah

- 1.027.06c kāñdhato 'pyasya putram hi na yakṣasya dadau prabhuḥ
 1.027.07a tāṁ tu bālāṁ vivardhantīṁ rūpayauvanaśālinīṁ
 1.027.07c jambhaputrāya sundāya dadau bhāryāṁ yaśasvinīṁ
 1.027.08a kasyacit tvatha kālasya yakṣī putram vyajāyata
 1.027.08c mārīcaṁ nāma durdharṣam yaḥ śāpādrākṣaso 'bhavat
 1.027.09a sunde tu nihate tasminnagastyamṛṣisattamam
 1.027.09c tāḍakā saha putreṇa pradharsayitumudyatā
 1.027.010a bhakṣyārthaṁ jātasamṛambhā garjantī sābhyadhāvata
 1.027.010c apatantīṁ tu tāṁ dṛṣṭvā agastyo bhagavān ṣiḥ
 1.027.011a rākṣasatvam bhajasveti mārīcaṁ vyājahāra saḥ
 1.027.011c agastyah paramāmarṣastāḍakāmapi śaptavān
 1.027.012a puruṣādī mahāyakṣī vikṛtā vikṛtānanā
 1.027.012c idam rūpam vihāyāśu dāruṇam rūpamastu te
 1.027.013a saiṣā śāpasamāviṣṭā tāḍakā krodhamūrchitā
 1.027.013c deśamutsādayatyenamagastyādhyuṣitaṁ purā
 1.027.014a evam tāṁ rāma durvṛttāṁ yakṣīṁ paramadāruṇāṁ
 1.027.014c gobrāhmaṇahitārthāya jahi ghoraparākramāṁ
 1.027.015a na hyenāṁ śāpasamṛṣṭām kaścidutsahate pumān
 1.027.015c nihantum triṣu lokeṣu tvāmrte raghunandana
 1.027.016a na ca te stribadhakṛte ghṛṇā kāryā kathāṁcana
 1.027.016c cāturvarṇyahitārthāṁ hi kartavyam rājasūnunā
 1.027.017a nr̄śāṁsamanṛśāṁsam vā prajārakṣaṇakāraṇāt
 1.027.017c pāvanam vā sadoṣam vā kartavyam nātra samśayaḥ
 1.027.018a rājyabhāraniyuktānāmeṣa dharmah sanātanaḥ
 1.027.018c adharmyāṁ jahi kākutstha dharmo hyasyā na vidyate
 1.027.019a śrūyate hi purā śakro virocanaśutāṁ nr̄pa
 1.027.019c pṛthivīṁ hantumicchantīṁ mantharāmabhyasūdayanat
 1.027.020a viṣṇunā ca purā rāma bhṛgupatnī pativrataḥ
 1.027.020c anindram lokamicchantī kāvyamātā niṣūditā
 1.027.021a etairanyaiśca bahubhī rājaputrairmahātmabhiḥ
 1.027.021c adharmaniratā nāryo hatāḥ puruṣasattama
 1.028.01a munervacanamaklīvaṇ śrutvā naravarātmajah
 1.028.01c rāghavaḥ prāñjalirbhūtvā pratyuvāca dr̄ḍhavrataḥ
 1.028.02a aham pitrā samādiṣṭo mātrā caiva mahāmune
 1.028.02c viśvāmitrasya vacanam tvayā kāryamiti prabho
 1.028.03a so 'ham pitṛniyogena tava cānupamadyute
 1.028.03c kariṣye duṣṭacāriṇyāstāḍakāyā badhaṁ mune
 1.028.04a gobrāhmaṇahitārthāya deśasyāsyā hitāya ca
 1.028.04c tavaitadapratiṣṭepena vacanam kartumudyataḥ
 1.028.05a evamuktvā dhanurmadhye baddhvā muṣṭimariṁdamah
 1.028.05c jyāghoṣamakarot tīvram diśaḥ śabdena nādayan
 1.028.06a tena śabdena vitrastā mṛgāstadvanavāsināḥ
 1.028.06c tāḍakā cāpi samṛbhrāntā jyāśabdām prati bodhitā
 1.028.07a tam śabdāmabhiniidhyāya rākṣasī krodhamūrcchitā
 1.028.07c śrutvā cābhyaadravat kruddhā yatra śabdo vinihsritah
 1.028.08a tāṁ dṛṣṭvā rāghavaḥ kruddho vikṛtāṁ vikṛtānanāṁ
 1.028.08c pramāṇenātivriddhāṁ ca lakṣmaṇam so 'bhyabhāṣata

- 1.028.09a paśya lakṣmaṇā yakṣin্যā bhairavam dāruṇam vapuh
 1.028.09c bhidyeran darśanādasyā bhīrūṇām hṛdayāni ca
 1.028.010a enām paśya durādharṣām māyābalasamanvitām
 1.028.010c viniyrttām karomyadaya hṛtakarṇāgranāsikām
 1.028.011a na hyenāmutsahe hantum strīsvabhāvena rakṣitām
 1.028.011c vīryam cāsyā gatim caiva hanyāmiti hi me matiḥ
 1.028.012a evam bruvāṇe rāme tu tāḍakā krodhamūrcchitā
 1.028.012c udyamya vāhū garjantī rāmamevābhyaadhāvata
 1.028.013a viśvāmitrastu brahmaśirhuṇkāreṇābhībhartsya tām
 1.028.013c svasti rāghavayorastu jayaṁ caivābhyaabhaṣata
 1.028.014a uddhūnvānā rajo ghoram tāḍakā rāghavāvubhau
 1.028.014c rajomeghena mahatā muhūrtam sā vyamohayat
 1.028.015a tato māyām samāsthāya śilāvarṣenā rāghavau
 1.028.015c avākirat sumahatā tataścukrodhā rāghavaḥ
 1.028.016a śilāvarṣam mahat tasyāḥ śaravarṣenā rāghavaḥ
 1.028.016c prativāryopadhāvantyāḥ karau cicched patribhiḥ
 1.028.017a tataścchinnabhujāgrām tāmabhyāse parigarjatīm
 1.028.017c saumitrirakarot krodhāddhṛtakarṇāgranāsikām
 1.028.018a kāmarūpadharā sā tu kṛtvā rūpāṇyanekaśah
 1.028.018c antardhānam gatā yakṣī mohayantī svamāyayā
 1.028.019a tatastāvaśmavarṣenā kīryamāṇau samantataḥ
 1.028.019c dr̥ṣṭvā gādhisutah śrīmān idam vacanamabравīt
 1.028.020a alam te ghṛṇayā rāma pāpaiṣā duṣṭacāriṇī
 1.028.020c yajñavighnakarī yakṣī purā vardheta māyayā
 1.028.021a badhyatām tāvadevaiṣā purā sandhyā pravartate
 1.028.021c rakṣāmsi sandhyākāleṣu durdharṣāṇi bhavanti hi
 1.028.022a ityuktastu tadā yakṣīmaśmavarṣābhivarṣiṇīm
 1.028.022c darśayan śabdavedhitvam tām rurodha sa sāyakaiḥ
 1.028.023a sā ruddhā vāṇajālena māyābalasamanvitā
 1.028.023c abhidudrāva kākutsthām lakṣmaṇam ca vineduṣī
 1.028.024a tāmāpatantīm vegena vikrāntāmaśanīmiva
 1.028.024c tāḍakām vikṛtākārām jighāṃsantīm sudāruṇām
 1.028.025a mahābhracayasaṃkāśām samuccritabhuadvayām
 1.028.025c vivyādhorasi vāṇena candrārdhākāravarcasā
 1.028.026a sā tena vajrapātena vāṇena bhṛśavikṣatā
 1.028.026c vavāma rudhiram bhūri papāta ca mamāra ca
 1.028.027a tām hatām bhīmasaṃkāśām dr̥ṣṭvā surapatistadā
 1.028.027c sādhu sādhviti kākutsthām surāśca samapūjayan
 1.028.028a uvāca sa bhṛśam prītaḥ sahasrākṣo 'mbare sthitah
 1.028.028c saha sarvāmaragaṇairviśvāmitramidam vacaḥ
 1.028.029a mune kauśika paśyāsmān devān sendrān upasthitān
 1.028.029c toṣitān karmaṇānena rāmasyāmitatejasah
 1.028.030a asmanniyogādbhadram te sneham darśaya rāghave
 1.028.030c tapoyogabalenainamāpyāyayitumarhasi
 1.028.031a prajāpatisutāccaiva kr̥śāśvādrājasattamāt
 1.028.031c yānyavāptāni te 'strāṇi tānyasmai pratipādaya
 1.028.032a pātrabhūto hi te brahmaṃstavānugamane rataḥ

- 1.028.032c kartavyam̄ sumahat kāryamasmākam̄ rājasūnunā
 1.028.033a evamuktvā surāḥ sarve jagmurhṛṣṭā yathāgataṁ
 1.028.033c viśvāmitraṁ pūjayantastataḥ saṁdhyā pravartate
 1.028.034a tato munivarah̄ prītastāḍakābadhatoṣitah̄
 1.028.034c rāmam̄ mūrdhanyupāghrāya idam̄ vacanamabratvī
 1.028.035a ihādyā rajañīm̄ rāma vasāma śubhadarśana
 1.028.035c Śvāḥ prabhāte gamiṣyāmāstādāśramapadām mama
 1.028.036a viśvāmitravacah̄ śrutvā hṛṣṭo daśarathātmajah̄
 1.028.036c uvāsa rajañīm̄ tatra tāḍakāyā vane sukham̄
 1.028.037a muktaśāpam̄ vanam̄ tacca tasminneva tadāhani
 1.028.037c ramaṇīyam̄ vibabhrāja yathā caitrarathām̄ vanam̄
 1.028.038a nihatya tām̄ yakṣasutām̄ sa rāmaḥ praśasyamānah̄ surasiddhasamghaiḥ
 1.028.038c uvāsa tasmin muninā sahaiva prabhātavelām̄ prati bodhyamānah̄
 1.029.01a atha tām̄ rajañīmuṣya viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.029.01c prahasya rāghavam̄ vākyamuvāca madhurasvaram̄
 1.029.02a parituṣṭo 'smi bhadram̄ te rājaputra mahāyaśah̄
 1.029.02c prītyā paramayā yukto dadāmyastrāṇyaśeṣataḥ
 1.029.03a devāsuragaṇān vāpi sagandharvoragān bhuvi
 1.029.03c yairamitrān prasahyājau vaśīkṛtya jayiṣyasi
 1.029.04a prītidāyam̄ ca dāsyāmi sarvāṇyastrāṇi sarvaśah̄
 1.029.04c yānyaham̄ vedmi kākutstha pātrām̄ hyeṣām̄ mato 'si me
 1.029.05a danḍacakram̄ mahaddivyam̄ tava dāsyāmi rāghava
 1.029.05c dharmacakram̄ tato vīra kālacakram̄ tathaiva ca
 1.029.06a viṣṇucakramathātyugramaindram̄ cakram̄ ca durjayam̄
 1.029.06c vajramastraṁ naraśreṣṭha śaivam̄ śūlavaram̄ tathā
 1.029.07a astram̄ brahmaśiraścaiva aiśīkamapi rāghava
 1.029.07c dadāmi te mahāvāho brāhmastramanuttamam̄
 1.029.08a gade dve caiva kākutstha modakīshkhare śubhe
 1.029.08c pradīpte naraśārdūla prayacchāmi nṛpātmaja
 1.029.09a dharmapāśam̄ tathaivāstraṁ kālapāśam̄ ca durjayam̄
 1.029.09c vāruṇam̄ cāpi te pāśam̄ dadāmi paramārcitam̄
 1.029.010a śuṣkardre cāśanī rāma gṛhāṇeme mayodyate
 1.029.010c painākamapi caivāstramastraṁ nārāyaṇam̄ tathā
 1.029.011a āgneyamastraṁ dayitam̄ śikharam̄ nāma nāmataḥ
 1.029.011c vāyavyam̄ mathanam̄ nāma dadāmi tava cānagha
 1.029.012a astram̄ hayaśiro nāma krauñcamastraṁ tathaiva ca
 1.029.012c śaktī ca dve gṛhāṇeme amoghām̄ vijayām̄ tathā
 1.029.013a kaṇkālamuśalam̄ ghoram̄ kāpālamatha kaṇkaṇam̄
 1.029.013c dhārayantyasurā yāni dadāmyetāni sarvaśah̄
 1.029.014a vaidyādharam̄ mahāstraṁ ca nandanaṁ nāma nāmataḥ
 1.029.014c asirantaṁ mahavāho dadāmi nṛvarātmaja
 1.029.015a gāndharvamastraṁ dayitaṁ mohanaṁ nāma nāmataḥ
 1.029.015c prasvāpanapraśamane dadmi sauryam̄ ca rāghava
 1.029.016a varṣaṇam̄ śoṣaṇam̄ caiva samṝtāpanavilepane
 1.029.016c madanaṁ caiva durdharaṁ kandarpadayitaṁ tathā
 1.029.017a raktāmiśādaṁ paīśācaṁ kauveraṁ ca dadāmi te
 1.029.017c rākṣasam̄ cārisainyānām̄ śrīdhṛtiprāṇanāśanam̄

- 1.029.018a satyam̄ caivānṛtam̄ cāstram̄ mahāmāyāstrameva ca
 1.029.018c śauram̄ tejaḥprabhām̄ nāma paratejo 'pakarṣaṇam̄
 1.029.019a somāstram̄ śiśiram̄ nāma tvāṣṭra cāpi sudāmanam̄
 1.029.019c māraṇam̄ cāstramajitam̄ sīteṣumapi mānavam̄
 1.029.020a evamādīni cāstrāṇi dadāmi dayito 'si me
 1.029.020c gr̄hāṇaitāni mattastvamastrāṇi nṛvarātmaja
 1.029.021a sthitastu prāṇmukho bhūtvā śucirmunivarastadā
 1.029.021c dadau rāmāya suprīto mantragrāmamanuttamam̄
 1.029.022a sarvasamgrahaṇam̄ yeṣām̄ daivatairapi durlabham̄
 1.029.022c tānyastrāṇi tadā vipro rāghavāya nyavedayat
 1.029.023a japato 'tha munestasya mantragrāmamašeṣataḥ
 1.029.023c upatasthurmahāstrāṇi mūrtimanti nṛpātmajam̄
 1.029.024a ūcuṣca muditā rāmaṇ Sarve prāñjalayastadā
 1.029.024c ime sma paramodāra kiṃkarāstava rāghava
 1.029.025a pratigṛhya ca kākutsthāḥ samālabhya ca pāṇinā
 1.029.025c mānasā me bhaviṣyadvamiti tān abhyacodayat
 1.029.026a tataḥ prītamanā rāmo viśvāmitram̄ mahāmuniṁ
 1.029.026c abhivādyā mahātejā gamanāyopacakrame
 1.030.01a pratigṛhya tato 'strāṇi prahṛṣṭavadanaḥ śuciḥ
 1.030.01c gacchaneva ca kākutstho viśvāmitramathābravīt
 1.030.02a gr̄hītāstro 'smi bhagavan durādharaṣaḥ surairapi
 1.030.02c astrāṇām̄ tvahamicchāmi saṃhārān munipuṇḍgava
 1.030.03a evam̄ bruvati kākutsthe viśvāmitro mahātapāḥ
 1.030.03c saṃhārān vyājahārātha dhṛtimān suvrataḥ śuciḥ
 1.030.04a satyavantam̄ satyakīrtim̄ dhṛṣṭam̄ rabhasameva ca
 1.030.04c pratiḥāram̄ taram̄ nāma parāṇmukhamavāṇmukham
 1.030.05a lakṣyālakṣyāvimaū caiva dṛḍhanābhasunābhakau
 1.030.05c daśākṣaśatavaktrau ca daśāśīrṣaśatodarau
 1.030.06a jyotiṣam̄ śakunaṇ caiva nairāsyavimalāvubhau
 1.030.06c yogandharavinidrau ca daityapramathanau tathā
 1.030.07a karavīram̄ ratim̄ caiva dhanadhānyam̄ ca rāghava
 1.030.07c jṛmbhakam̄ svarṇanābham̄ ca saṃdhānavaraṇāvubhau
 1.030.08a kr̄śāśvatanayān rāma bhāṣvarān kāmarūpiṇaḥ
 1.030.08c pratīccha mama bhadram̄ te pātrabhūto 'si rāghava
 1.030.09a vāḍhamityeva kākutstho viśvāmitrāt tapodhanāt
 1.030.09c jagrāha tān api tathā stambhakān ripujambhakān
 1.030.010a divyamūrtidharāste hi divyābharaṇabhuṣitaḥ
 1.030.010c kecidaṅgārasadṛṣāḥ keciddhūmopamāstathā
 1.030.011a ūcuḥ prāñjalayo bhūtvā rāmaṇ madhurabhāṣiṇaḥ
 1.030.011c ime sma vaśagā rāma śādhi nastvamiha sthitān
 1.030.012a gamyatāmiti tān āha yatheṣṭam̄ raghunandanah
 1.030.012c mānasāḥ kāryakāleṣu sāhāyyam̄ me kariṣyatha
 1.030.013a atha te rāmamāmantrya kṛtvā cāpi pradakṣiṇam̄
 1.030.013c evamastviti caivoktvā pratijagmuryathāgatam̄
 1.030.014a tān visṛjya tato rāmo viśvāmitram̄ mahāmuniṁ
 1.030.014c gacchanevātha madhuraṇ ūlakṣṇam̄ vacanamabrvāt
 1.030.015a kimetañmeghasaṃkāśam̄ parvatasyāvidūrataḥ

- 1.030.015c vṛksakaṇḍamito bhāti paraṁ kautūhalam hi me
 1.030.016a darśanīyaṁ mrgākīrṇaṁ manaharamatīva ca
 1.030.016c nānāprakāraih śakunairvalgunādairalamkṛtam
 1.030.017a niḥsritāḥ sma muniśreṣṭha kāntārādromaharṣaṇāt
 1.030.017c anayā tvavagacchāmi deśasya sukhavartayā
 1.030.018a sarvam me śaṁsa bhagavan kasyāśramapadam tvidam
 1.030.018c saṁprāptā yatra te pāpā brāhmagnā duṣṭacāriṇah
 1.030.019a tava yajñasya vighnāya durātmāno mahāmune
 1.030.019c bhagavamstasya ko deśaḥ sā yatra tava yajñikī
 1.030.020a rakṣitavyā kriyā brahmaṇ mayā badhyāśca rākṣasāḥ
 1.030.020c etat sarvam muniśreṣṭha śrotumicchāmyaham prabho
 1.031.01a atha tasyāprameyasya tadvanam pariप्रचchataḥ
 1.031.01c viśvāmitro mahatejā vyākhyātumupacakrame
 1.031.02a iha rāma mahāvāho viṣṇurdevanamaskṛtaḥ
 1.031.02c tapaścaraṇayogārthamuvāsa sa mahātapāḥ
 1.031.03a eṣa pūrvāśramo rāma vāmanasya mahātmanaḥ
 1.031.03c siddhāśrama iti khyātaḥ siddho hyatra mahātapāḥ
 1.031.04a abhibhūya ca devendram purā vairocanirbaliḥ
 1.031.04c trailekyarājyaṁ bubhuje balotsekamadānvitaḥ
 1.031.05a tato balau tadā yajñam yajamāne bhayārditāḥ
 1.031.05c indrādayaḥ suragaṇā viṣṇumūcuriḥāśrāme
 1.031.06a balirvairocanirviṣṇo yajate 'sau mahābalaḥ
 1.031.06c kāmadaḥ sarvabhūtānām maharddhirasurādhipaḥ
 1.031.07a ye cainamabhvartante yācitāra itastataḥ
 1.031.07c yacca yatra yathāvacca sarvam tebhyaḥ prayacchati
 1.031.08a sa tvam surahitārthāya māyāyogamupāśritaḥ
 1.031.08c vāmanatvam gato viṣṇo kuru kalyāṇamuttamam
 1.031.09a etasminnantare rāma kaśyapo 'gnisamaprabhaḥ
 1.031.09c adityā sahitō rāma dīpyamāna ivaujasā
 1.031.010a deviṣahāyo bhagavān divyavarṣasahasrakam
 1.031.010c vrataṁ samāpya varadam tuṣṭāva madhusūdanam
 1.031.011a tapomayaṁ taporāśim tapomūrtim tapodhanam
 1.031.011c tapasā tvāṁ sutaptena paśyāmi puruṣottamaṁ
 1.031.012a Śarīre tava paśyāmi jagat sarvamidaṁ prabho
 1.031.012c tvamanādiranirdeśyastvāmaham śaraṇam gataḥ
 1.031.013a tamuvāca hariḥ prītaḥ kaśyapam dhūtakalmaṣam
 1.031.013c varam varaya bhadram te varārha 'si mato mama
 1.031.014a tacchrutvā vacanaṁ tasya mārīcaḥ kaśyapo 'bravīt
 1.031.014c putratvam gaccha bhagavannadityā mama cānagha
 1.031.015a bhrātā bhava yavīyāṁtvam ūkrasvyāsurasūdana
 1.031.015c ūkārtānām tu devānām sāhāyyaṁ kartumarhasi
 1.031.016a atha viṣṇurmahātejā adityām samajāyata
 1.031.016c cchatrī bhikṣukarūpeṇa kamaṇḍaluśikhojjvalaḥ
 1.031.017a evamuktaḥ surairviṣṇurvāmanam rūpamāsthitaḥ
 1.031.017c vairocanimupāgamyā trīn yayācātmanaḥ kramān
 1.031.018a labdhvā ca trīn kramān viṣṇuḥ kṛtvā rūpamathādbhutaṁ
 1.031.018c tribhiḥ kramaistadā lokān ājahāra trivikramāḥ

- 1.031.019a ekena hi padā kṛtsnāṁ pr̄thivīṁ so 'dhyatiṣṭhata
- 1.031.019c dvitīyenāvyayaṁ vyoma dyāṁ tṛtīyena rāghava
- 1.031.020a tam cāsuram balim kṛtvā patālatalavāsinam
- 1.031.020c trailokyarājyamindrāya dadāvuddhṛtya kaṇṭakam
- 1.031.021a tenaiva pūrvādhyuṣita āśramaḥ puṇyakarmaṇā
- 1.031.021c mayāpi bhaktyā tasyaiṣa vāmanasya niṣevyate
- 1.031.022a enamāśramamāyānti rākṣasā vighnakāriṇah
- 1.031.022c atra te puruṣavyāghra hantavyā dṛṣṭacāriṇah
- 1.031.023a adya gacchāmahe rāma siddhāśramamanuttamam
- 1.031.023c tadāśramapadam tāta tavāpyetadyathā mama
- 1.031.024a ityuktā paramaprīto gṛhya rāmam salakṣmaṇam
- 1.031.024c praviśannāśramapadam vyarocata mahāmuniḥ
- 1.031.025a tam dṛṣṭvābhyaṅgataṁ dūrāt siddhāśramanivāsinah
- 1.031.025c utpatyotpatya sahasā viśvāmitramapujayan
- 1.031.026a praviṣṭāya daduścāsmai pādyārdhyāsanasatkriyāṁ
- 1.031.026c tathaiva rājaputrābhyaṅmakurvannatithikriyāṁ
- 1.031.027a muhurtamatha viśrāntau rājaputrāvaridamau
- 1.031.027c prāñjalī muniśārdūlamūcatū raghunandanau
- 1.031.028a adyaiva dīkṣām praviṣa bhadram te munipumgava
- 1.031.028c siddhāśramo 'yam siddhaḥ syāt satyamastu vacastava
- 1.031.029a evamukto mahatejā viśvāmitro mahān ṛṣih
- 1.031.029c praviveṣa tada dīkṣām niyato niyatendriyah
- 1.031.030a kumārāvapi tām rātrimuṣitvā susamāhitau
- 1.031.030c prabhātakāle cotthāya pūrvām saṃdhyaṁupāsy a
- 1.031.031a sprṣṭvodakam śucī jāpam samāpya niyamena ca
- 1.031.031c hutāgnihotramāśinam viśvāmitramavandatām
- 1.032.01a atha tau deśakālajñau rājaputrāvariṁdamau
- 1.032.01c kālayuktamidaṁ vākyamabrūtām kauśikam munim
- 1.032.02a bhagavan śrotumicchāvo yasmin kāle niśācarau
- 1.032.02c saṃrakṣaṇīyau tau brūhi nātivarteta tat kṣaṇam
- 1.032.03a evam bruvāṇau kākutsthau tvaramāṇau yuyutsayā
- 1.032.03c sarve te munayah prītāḥ praśāśaṁsurnṛpātmajau
- 1.032.04a adya prabhṛti ṣaḍrātram rakṣataṁ rāghavau yuvām
- 1.032.04c dīkṣām gato hyeṣa munirmaunitvam ca gamiṣyati
- 1.032.05a tau tu tadvacanam śrutvā munīnām bhāvitātmanām
- 1.032.05c anidrau ṣaḍahorātram tapovanamarakṣatām
- 1.032.06a upāśāṁcakraturvīrau yattau paramadhanvinau
- 1.032.06c rarakṣaturmunivaram viśvāmitramariṁdamau
- 1.032.07a atha kāle gate tasmin ṣaṣṭhe 'hani samāgate
- 1.032.07c saumitrimabratvīdrāmo yatto bhava samāhitāḥ
- 1.032.08a adya pūrvam mahāghorā rākṣasā na samāgatāḥ
- 1.032.08c asmin dine mahāghoram rakṣasāmāvayormṛdham
- 1.032.09a rāmasayaivam bruvāṇasya tvaritasya yuyutsayā
- 1.032.09c prajavāla tada vedīḥ sopādhyāyapurohitā
- 1.032.010a sadarbhacamasakhukkā sasamitkusumoccayā
- 1.032.010c mantravacca yathānyāyam yajño 'sau sampravartate
- 1.032.011a athākāśe mahān śabdah prādūrāśīdbhayānakah

- 1.032.011c āvārya gagaṇam̄ megho yathā prāvṛṣi dr̄syate
- 1.032.012a tathā māyām̄ vikurvāṇau rākṣasāvabhyadhāvatām̄
- 1.032.012c mārīcaśca suvāhuśca tayloranucarāśca ye
- 1.032.013a āgamya bhīmasaṃkāśā rudhiraughān avāśrjan
- 1.032.013c sahasābhidrutān rāmastān apaśyat tato divi
- 1.032.014a sa tān āpatato dr̄ṣṭvā rudhiraughapravarṣiṇah
- 1.032.014c uvāca lakṣmaṇam̄ vākyam̄ rāmo rājīvalocanaḥ
- 1.032.015a paśya lakṣmaṇa durvṛttān rākṣasān piśitāśanān
- 1.032.015c mānavāstrasamādhūtān anilena yathā ghanān
- 1.032.016a ityuktvā mānavāstram̄ ca cāpe samḍhāya vegavān
- 1.032.016c cikṣepa paramakruddho mārīcorasi rāghavaḥ
- 1.032.017a sa tena paramāstreṇa mānavena samāhataḥ
- 1.032.017c samṝpūrṇam̄ yojanaśatam̄ kṣiptah sāgarasamplave
- 1.032.018a vicetanam̄ vighūrṇantam̄ śiteśubalapīḍitam̄
- 1.032.018c nirastam̄ dr̄syā mārīcam̄ rāmo lakṣmaṇamabравīt
- 1.032.019a paśya laśmaṇa śiteśu mānavam̄ mantrasaṃhitam̄
- 1.032.019c mohayitvā nayatyenaṁ na ca prāṇairviyuṣyate
- 1.032.020a imān api badhiṣyāmi nirghṛṇān duṣṭacāriṇah
- 1.032.020c rākṣasān pāpakarmasthān yajñaghnān rudhirāśanān
- 1.032.021a samṝhyāstram̄ tato rāmo dīptamāgneyamuttamam̄
- 1.032.021c suvāhūrasi cikṣepa sa viddhaḥ prāpatadabhuvi
- 1.032.022a ūśān vāyavyamādāya nijaghāna mahāyaśāḥ
- 1.032.022c rāghavaḥ paramodāro munīnām̄ mudamāvahan
- 1.032.023a sa hatvā rākṣasān sarvān yajñaghnān raghunandanah
- 1.032.023c ṣibhiḥ pūjitatatra yathendro vijaye purā
- 1.032.024a atha yajñe samāpte tu viśvāmitro mahāmuniḥ
- 1.032.024c nirītikā diśo dr̄ṣṭvā kākutsthāmidamabравīt
- 1.032.025a kṛtārtha 'smi mahāvāhō kṛtam̄ guruvacastvayā
- 1.032.025c siddhāśramapadaṁ cedaṁ bhūyah siddhataram̄ kṛtam̄
- 1.033.01a atha tāṁ rajaṇīm̄ tatra kṛtārthau rāmalakṣmaṇau
- 1.033.01c ūśaturmuditau vīrau prahṛṣṭenāntarātmanā
- 1.033.02a prabhātāyām̄ tu śarvaryām̄ kṛtapaurvāhnikakriyau
- 1.033.02c viśvāmitramṝṣīm̄scānyān sahitāvabhijagmatuh
- 1.033.03a abhivādyā muniśreṣṭham̄ jvalantamiva pāvakam̄
- 1.033.03c ūcaturmadhurodāram̄ vākyam̄ madhurabhāsiṇau
- 1.033.04a imau sma naraśārdūla kiṃkarau samupasthitau
- 1.033.04c ājñāpaya yatheṣṭam̄ nau śāsanam̄ karavāva kiṃ
- 1.033.05a evamukte taylorvākye sarva eva maharṣayaḥ
- 1.033.05c viśvāmitram̄ puraskṛtya rāmam̄ vacanamabruvan
- 1.033.06a maithilasya naraśreṣṭha janakasya bhaviṣyati
- 1.033.06c yajñāḥ paramadharmaśṭhastatra yāsyāmahe vayam̄
- 1.033.07a tvam̄ caiva naraśārdūla sahāsmābhiringamiṣyasi
- 1.033.07c adbhetam̄ ca dhanūratnam̄ tatra tvam̄ draṣṭumarhasi
- 1.033.08a taddhi pūrvam̄ naraśreṣṭha dattam̄ sadasi daivataih
- 1.033.08c aprameyabalam̄ ghoram̄ makhe paramabhāsvaram̄
- 1.033.09a nāsyā devā na gandharvā nāsurā na ca rākṣasāḥ
- 1.033.09c kartumāropaṇam̄ ūktā na katham̄ nu hi mānavāḥ

- 1.033.010a dhanuṣastasya vīryam hi jijñāsanto mahīkṣitah
 1.033.010c na śekurāropayitum rājaputrā mahābalāḥ
 1.033.011a taddhanurnaraśārdūla maithilasya mahātmanah
 1.033.011c tatra drakṣyasi kākutstha yajñam ca paramādbhutam
 1.033.012a taddhi yajñaphalam tena maithilenottamam dhanuh
 1.033.012c yācitaṁ naraśārdūla sunābham sarvadaivataih
 1.033.013a āyāgabhūtam nr̄patestasya veśmani rāghava
 1.033.013c arcitaṁ vividhairgandhairdhūpaiścāgurugandhibhiḥ
 1.033.014a tathetyuktvā tato rāmaḥ prayātumupacakrame
 1.033.014c viśvāmitrapurogaistairmaharśibhirudāradhīḥ
 1.033.015a viśvamitro 'tha bhagavān āmantrya vanadevatāḥ
 1.033.015c uvācedam tato vākyam yiyāsurmithilām prati
 1.033.016a svasti vo 'stu gamiṣyāmi siddhaḥ siddhāśramādaham
 1.033.016c uttare jahnavītire himavantam śiloccayaṁ
 1.033.017a pradakṣiṇamupāvṛtya tataḥ siddhāśramam muniḥ
 1.033.017c uttarām diśamuddiśya prasthātumupacakrame
 1.033.018a tam vrajantam munivaramanvīyuranusāriṇah
 1.033.018c śakaṭīśatamātram ca prayāne brahmavādinaḥ
 1.033.019a mr̄gapakṣigāṇāścaiva siddhāśramanivāsinaḥ
 1.033.019c anujagmurmahātmānam viśvāmitram tapodhanam
 1.033.020a te gatvā dūramadhvānam lambamāne divākare
 1.033.020c vāsam cakrurmunigaṇāḥ śoṇatīram samāgatāḥ
 1.033.021a gate tvastam dinakare snātvā hutahutāśanāḥ
 1.033.021c viśvāmitram puraskṛtya niṣeduramitaujasah
 1.033.022a rāmo 'pi sahasaumitrirabhivādy a tapodhanān
 1.033.022c niṣasādābhītastasya viśvāmitrasya dhīmataḥ
 1.033.023a atha rāmo 'ñjaliṁ kṛtvā viśvāmitramṛṣiṁ tadā
 1.033.023c papraccha naraśārdūlah kautūhalasamanvitah
 1.033.024a bhagavan ko nvayam deśaḥ samṛddhajanaśobhitah
 1.033.024c śrotumicchāmi bhadram te vaktumarhasi tattvataḥ
 1.033.025a codito rāmavākyena tasya deśasya vistaram
 1.033.025c viśvāmitro mahātejā vyāhartumupacakrame
 1.034.01a brāhmaṇayonirmahān āśīt kuśo nāma janādhipaḥ
 1.034.01c akliṣṭavrataadharmajñāḥ sajjanapratipūjakāḥ
 1.034.02a sa mahātmā kulīnāyām jāyāyām sumahābalān
 1.034.02c vaidarbhyam janayāmāsa caturaḥ sadṛśān sutān
 1.034.03a kuśāmbam kuśanābham ca amurtarajasam vasum
 1.034.03c dīptijuktān mahotsāhān kṣatradharmacikīrṣayā
 1.034.04a tān uvāca kuśaḥ putrān dharmiṣṭhān satyavādinaḥ
 1.034.04c kriyatām pālanaṁ putrā dharmam prāpsyatha puṣkalam
 1.034.05a kuśasya vacanam śrutvā catvāro lokasāmmatāḥ
 1.034.05c niveśam cakrire sarve purāṇām nr̄varāstadā
 1.034.06a kuśāmbastu mahātejā kauśāmbīmakarot purīm
 1.034.06c kuśānābhastu dharmātmā puram cakre mahodayam
 1.034.07a amūrtarajaso nāma dharmāranyam mahīpateḥ
 1.034.07c cakre puravaram rājā vasurnāma girivrajam
 1.034.08a eṣā vasumatī rāma vasostasya mahātmanah

- 1.034.08c ete śailavarāḥ pañca prakāśante samantataḥ
- 1.034.09a sumāgadhī nadī ramyā magadhān viśrutā yayau
- 1.034.09c pañcānām śailamukhyānām madhye māleva śobhate
- 1.034.010a saiśā hi māgadhī nāma vasostasya mahātmanah
- 1.034.010c purvābhicaritā rāma sukṣetrā sasyamālinī
- 1.034.011a kuśanābhastu rājarṣih kanyāśatamanuttamam
- 1.034.011c janayāmāsa dharmātmā ghṛtācyām raghunandana
- 1.034.012a rūpayauvanaśālinskyastāḥ kadācit svalamkṛtāḥ
- 1.034.012c udyānabhūmimāgamyā prāvṛṣīva śatahradāḥ
- 1.034.013a gāyantyo nṛtyamānāśca vādayantyaśca rāghava
- 1.034.013c āmodam paramam jagmurvarābharaṇabhuṣitāḥ
- 1.034.014a atha tāścārusarvāṅgī rūpeṇāpratimā bhuvi
- 1.034.014c dṛṣṭvā sarvātmako vāyuridam vacanamabравīt
- 1.034.015a aham vaḥ kāmaye sarvā bhāryā mama bhaviṣyatha
- 1.034.015c mānuṣyastyajyatām bhāvo dīrghamāyuravāpsyatha
- 1.034.016a calam hi yauvanam nityam mānuṣeṣu viśeṣataḥ
- 1.034.016c akṣayam yauvanam prāptā amaryāśca bhaviṣyatha
- 1.034.017a tasya tadvacanam śrutvā vāyorakliṣṭakarmanāḥ
- 1.034.017c apahāsyā tato vākyam kanyāśatamatathābravīt
- 1.034.018a antaścarasi bhūtānām sarveṣām kila māruta
- 1.034.018c prabhāvajñāḥ sma te sarvāḥ kimasmān avamanyase
- 1.034.019a kuśanābhasutāḥ sarvāḥ samarthāśca surottama
- 1.034.019c sthānāccyāvayitum devam rakṣāmastu kulaṁ vayaṁ
- 1.034.020a mā bhūt sa kālo durmedhaḥ pitaram satyavādinam
- 1.034.020c nāvamanya svadharmeṇa svayamvaramupāsmāhe
- 1.034.021a pitā vai prabhurasmākam daivataṁ paramam hi saḥ
- 1.034.021c yasya no dāsyati pitā sa no bhartā bhaviṣyati
- 1.034.022a tāsām tadvacanam śrutvā vāyuḥ paramakopanāḥ
- 1.034.022c praviṣya sarvagātrāṇi babhañja bhagavān prabhuḥ
- 1.034.023a tāḥ kanyā vāyunā bhagnā viviśurnṛpatergr̥ham
- 1.034.023c prāpatan bhuvi saṃbhrāntāḥ salajjāḥ sāśrulocanāḥ
- 1.034.024a sa ca tā dayitā dīnāḥ kanyāḥ paramaśobhanāḥ
- 1.034.024c dṛṣṭvā bhagnāstādā rājā saṃbhrānta idamabравīt
- 1.034.025a kimidaṁ kathyatām putryaḥ ko dharmamavamanyate
- 1.034.025c kubjāḥ kena kṛtāḥ sarvāśceṣṭantyo nābhībhāṣatha
- 1.034.026a tasya tadvacanam śrutvā kuśanābhasya dhīmataḥ
- 1.034.026c śirobhiścaraṇau sprṣṭvā kanyāśatamabhāṣata
- 1.034.027a vāyuḥ sarvātmako rājan pradharṣayitumicchatī
- 1.034.027c aśubhaḥ mārgamāsthāya na dharmam pratyavekṣate
- 1.034.028a so 'smābhirkuttaḥ sarvābhīrvāyuḥ kāmavaśam gataḥ
- 1.034.028c pitṛmatyah sma bhadram te svacchande na vayaṁ sthitāḥ
- 1.034.029a pitaram no vṛṇīṣva tvam yadi no dāsyate tava
- 1.034.029c na vayaṁ svairacāriṇyah prasīd bhagavanniti
- 1.034.030a tena pāpānubandhena vacanam na praticchatā
- 1.034.030c evam bruvantyah sarvāḥ sma vāyunābhīhatā bhṛśam
- 1.034.031a tāsām tu vacanam śrutvā rājā paramadhārmikāḥ
- 1.034.031c pratyuvāca mahātejāḥ kanyāśatamanuttamam

- 1.034.032a kṣāntam̄ kṣamāvatām̄ putryaḥ kartavyam̄ sumahat kṛtam̄
 1.034.032c aikamatyamupāgamya kulaṁ cāvekṣitam̄ mama
 1.034.033a alamkāro hi nārīṇām̄ kṣamā tu puruṣasya vai
 1.034.033c duṣkaram̄ tacca vai kṣāntam̄ tridašeṣu viṣeṣataḥ
 1.034.034a kṣamā dānam̄ kṣamā satyam̄ kṣamā yajñaśca putrikāḥ
 1.034.034c kṣamā yaśaḥ kṣamā dharmāḥ kṣamāyām̄ dhiṣṭhitam̄ jagat
 1.034.035a pradānasamayaḥ caiva manye 'ham̄ vo 'dyo sarvaśaḥ
 1.034.035c gamyatāmiṣṭataḥ putryaściyiṣyāmi vo hitam̄
 1.034.036a visṛjya caiva tāḥ kanyāstataḥ sa nṛpasattamaḥ
 1.034.036c tāsām̄ pradānaṁ dharmajño mantrayāmāsa mantribhiḥ
 1.034.037a yadvāyunaḥ ca tāḥ kanyāstatra kubjīkṛtāḥ purā
 1.034.037c kanyakubjamiti khyātām̄ tataḥ prabhṛti tat puraṁ
 1.034.038a etasminneva kāle tu cūlī nāma mahādyutih
 1.034.038c ūrddhvaretāḥ śubhācāro brāhmaṇaḥ tapa upāgamat
 1.034.039a tapasyantamṛṣim̄ tatra gandharvī paryupāsata
 1.034.039c somadā nāma bhadraṇaḥ te ūrmilātanayā tadā
 1.034.040a sā ca tam̄ praṇatā bhūtvā śuśrūṣāṇāparāyaṇā
 1.034.040c uvāsa kāle dharmiṣṭhā tasyāstuṣṭo 'bhavadguruḥ
 1.034.041a sa ca tām̄ kālayogena provāca raghunandana
 1.034.041c parituṣṭo 'smi bhadraṇaḥ te kiṁ karomi tava priyaṇ
 1.034.042a parituṣṭam̄ muniṁ jñātvā gandharvī madhurasvarā
 1.034.042c uvāca paramaprītā vākyajñā vākyakovidam̄
 1.034.043a lakṣmyā samudito brāhyā brāhmabhuṭo mahatapāḥ
 1.034.043c brāhmaṇeṇa tapasā yuktam̄ putramicchāmi dhārmikam̄
 1.034.044a apatiścāsmi bhadraṇaḥ te bhāryā cāsmi na kasyacit
 1.034.044c brāhmaṇopagatāyāstvam̄ dātumarhasi me sutam̄
 1.034.045a tasyāḥ prasanno brahmaṇśirdadau putramanuttamam̄
 1.034.045c brahmadatta iti khyātām̄ mānasam̄ cūlināḥ sutam̄
 1.034.046a sa rājā brāhmadattastu purīmadhyavasat tadā
 1.034.046c kāmpilyām̄ parayā lakṣmyā devarājō yathā divam̄
 1.034.047a sa buddhiṁ kṛtavān rājā kuśanābhaḥ sudhārmikāḥ
 1.034.047c brāhmadattāya kākutstha dātum̄ kanyāśatam̄ tadā
 1.034.048a tamāhūya mahātejā brahmadattam̄ mahīpatiṁ
 1.034.048c dadau kanyāśatam̄ tasmai suprītenāntarātmanā
 1.034.049a yathākramam̄ tadā pāṇiṁ jagrāha raghunandana
 1.034.049c brāhmadatto mahīpālastāsām̄ devapatiryathā
 1.034.050a sprṣṭamātre tadā pāṇau vikubjā vigatajvarāḥ
 1.034.050c yuktam̄ paramayā lakṣmyā babhau kanyāśatam̄ tadā
 1.034.051a sa dṛṣṭvā vāyunaḥ muktāḥ kuśanābho mahīpatiḥ
 1.034.051c babhūva paramaprīto harṣam̄ lebhe punaḥ punaḥ
 1.034.052a kṛtovdāḥ tu rājānaḥ brāhmadattam̄ mahīpatiḥ
 1.034.052c sadāraṇam̄ preṣayāmāsa svapuram̄ paramārcitaṁ
 1.034.053a yathānyāyam̄ ca gandharvī snuṣāstāḥ pratyānanda
 1.034.053c sprṣṭvā sprṣṭvā ca tā kanyāḥ kuśanābham̄ praśasya ca
 1.035.01a kṛtovdāḥ gate tasmin brahmadatte narādhipe
 1.035.01c aputraḥ kuśanābho 'tha pauṭrīmiṣṭimakalpayat
 1.035.02a iṣṭyām̄ tu vartamānāyām̄ kuśanābham̄ mahīpatiṁ

- 1.035.02c uvāca paramodāro kuśo brahmasutastadā
- 1.035.03a putraste sadṛṣaḥ putra bhaviṣyati sudhārmikah
- 1.035.03c gādhiḥ prāpsyasi yena tvam kīrtim lokeṣu śāśvatīm
- 1.035.04a evamuktvā kuśo rāma kuśanābhām mahīpatim
- 1.035.04c jagāmākāśamāviṣya brahmaṅkām sanātanam
- 1.035.05a kasyacit tvatha kālasya kuśanābhāsya dhīmataḥ
- 1.035.05c jajñe paramadharmaṁ gādhīrityeva nāmataḥ
- 1.035.06a sa pitā mama dharmātmā gādhiḥ satyaparākramāḥ
- 1.035.06c kuśavamśaprasūto 'smi gādhijo raghunandana
- 1.035.07a pūrvajā bhaginī cāpi mama rāghava suvratā
- 1.035.07c nāmnā satyavatī nāma ḥīke pratipāditā
- 1.035.08a saśārīrā gatā svargam bhartāramanuvartinī
- 1.035.08c kauśikī paramodārā sā pravṛttā mahānadī
- 1.035.09a divyā puṇyodakā ramyā himavantamupāśritā
- 1.035.09c lokasya hitakāmārthaṁ pravṛttā bhaginī mama
- 1.035.010a tato 'ham himavatpārśve vasāmi niyataḥ sukhaṁ
- 1.035.010c bhaginyām snehasamayuktaḥ kauśikyām raghunandana
- 1.035.011a sā tu satyavatī puṇyā satyadharme pratiṣṭhitā
- 1.035.011c pativratā mahābhāgā kauśikī saritām varā
- 1.035.012a ahaṁ hi niyamādrāma hitvā tām samupāgataḥ
- 1.035.012c siddhāśramamanuprāpya siddho 'smi tava tejasā
- 1.035.013a eṣā rāma mamotpattiḥ svasya vamśasya kīrtitā
- 1.035.013c deśasya ca mahāvāho yanmām tvam pariprcchasi
- 1.035.014a gato 'rdharātrāḥ kākutstha kathāḥ kathayato mama
- 1.035.014c nidrāmabhyeḥi bhadram te mā bhūdvighno 'dhvanīha nah
- 1.035.015a niśpandāstaravaḥ sarve nilīnā mr̄gapakṣiṇaḥ
- 1.035.015c naiśena tamasā vyāptā diśaśca raghunandana
- 1.035.016a Śanairviyujyate saṃḍhyā nabho netrairivāvṛtam
- 1.035.016c nakṣatratārāgahanam jyotirbhīravabhaṣate
- 1.035.017a uttiṣṭhate ca śītāmśuh śāśī lokatamonudah
- 1.035.017c hlādayan prāṇinām loke manāmṣi prabhayā svayā
- 1.035.018a naiśāni sarvabhūtāni pracaratni tatastataḥ
- 1.035.018c yakṣarākṣasasamghāśca raudrāśca piśitāsanāḥ
- 1.035.019a evamuktvā mahātejā virarāma mahāmuniḥ
- 1.035.019c sādhu sādhviti te sarve munayo hyabhyapūjayan
- 1.035.020a kauśikānāmayam vamśo mahān dharmaparaḥ sadā
- 1.035.020c brāhmopamā mahātmānaḥ kuśavamśyā narottamāḥ
- 1.035.021a viśeṣeṇa bhavān eva viśvāmitro mahāyaśāḥ
- 1.035.021c kauśikī saritām śreṣṭhā kuloddyotakarī tava
- 1.035.022a iti tairmuniśārdūlaiḥ praśastaḥ kuśikātmajaḥ
- 1.035.022c nidrāmupāgamacchrīmān astam gata ivāmśumān
- 1.035.023a rāmo 'pi sahasaumitriḥ kiṃcidāgatavismayaḥ
- 1.035.023c praśasya muniśārdūlam nidrām samupasevate
- 1.036.01a upāsyā rātriśeṣam tu śoṇākūle maharṣibhiḥ
- 1.036.01c niśāyām suprabhātāyām viśvāmitro 'bhyabhaṣata
- 1.036.02a suprabhātā niśā rāma pūrvā saṃḍhyā pravartate
- 1.036.02c uttiṣṭhottiṣṭha bhadram te gamanāyābhirocaya

- 1.036.03a tacchrutvā vacanam tasya kṛtvā paurvāhnikīṁ kriyām
 1.036.03c gamanam rocyāmāsa vākyam cedamuvāca ha
 1.036.04a ayam śoṇah śubhajalo 'gādhaḥ pulinamaṇḍitah
 1.036.04c katareṇa pathā brahman saṁtarisyāmahe vayaṁ
 1.036.05a evamuktastu rāmenā viśvāmitro 'bravīdidam
 1.036.05c eṣa panthā mayoddīṣṭo yena yānti maharṣayah
 1.036.06a te gatvā dūramadhvānam gate 'rdhadivase tadā
 1.036.06c jāhnavīṁ saritāṁ śreṣṭhāṁ dadṛśurmunisevitāṁ
 1.036.07a tāṁ dr̄ṣṭvā puṇyasalilāṁ haṁsasārasasevitāṁ
 1.036.07c babhūvurmunayah sarve muditāḥ saharāghavāḥ
 1.036.08a tasyāstīre tadā sarve cakrurvāsaparigrahām
 1.036.08c tataḥ snātvā yathānyāyam saṁtarpya pitṛdevatāḥ
 1.036.09a hutvā caivāgnihotrāṇī prāśya cāmr̄tavaddhaviḥ
 1.036.09c viviśurjāhnavītire śubhā muditamānasāḥ
 1.036.010a viśvāmitram mahātmānam parivārya samantataḥ
 1.036.010c viṣṭhitāste yathānyāyam rāghavau ca yathārhataḥ
 1.036.011a saṁprahṛṣṭamanā rāmo viśvāmitramathābravīt
 1.036.011c bhagavan śrotumicchāmi gaṅgāṁ tripathagāṁ nadīm
 1.036.012a codito rāmavākyena viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.036.012c vṛddhiṁ janma ca gaṅgāyā vaktumevopacakrame
 1.036.013a Śailendro himavān nāma dhātūnāmākaro mahān
 1.036.013c tasya kanyādvayam jātam rūpeṇāpratimaṁ bhuvī
 1.036.014a yā meruduhitā rāma tayormātā sumadhyamā
 1.036.014c nāmnā menā manojñā vai patnī himavataḥ priyā
 1.036.015a tasyām gaṅgeyamabhavajyeṣṭhā himavataḥ sutā
 1.036.015c umā nāma dvitīyābhūt kanyā tasyaiva rāghava
 1.036.016a atha jyeṣṭhāṁ surāḥ sarve devakāryacikīrṣayā
 1.036.016c Śailendram varayāmāsurgaṅgāṁ tripathagāṁ nadīm
 1.036.017a dadau dharmeṇa himavāṁstanayām lokapāvanīṁ
 1.036.017c svacchandapathagāṁ gaṅgāṁ trailokyahitakāmyayā
 1.036.018a pratigrhya ca gaṅgāṁ te trailokyapathacāriṇīṁ
 1.036.018c yathāgatam yayurdevāḥ kṛtārthenāntarātmanā
 1.036.019a yā cānyā Śailaḍuhitā kanyāśīdraghunandana
 1.036.019c ugram sā vrataṁsthāya tapastepe tapodhanā
 1.036.020a ugreṇa tapasā yuktām dadau Śailavaraḥ sutām
 1.036.020c rudrāyāpratirūpāya umām lokanamaskṛtām
 1.036.021a ityete Śailarājasya sute rāma babhūvatuḥ
 1.036.021c gaṅgā ca saritāṁ śreṣṭhā devīnām cāpyumā varā
 1.036.022a saiṣā suranadī ramyā Śailendrasya sutā tadā
 1.036.022c suralokam samārūḍhā vipāpā jalavāhinī
 1.037.01a uktavākye munau tasminnubhau rāghavalakṣmaṇau
 1.037.01c pratinandya kathām vīrāvūcaturmunipuṅgavam
 1.037.02a dharmayuktamidaṁ brahman kathitam paramam tvayā
 1.037.02c duhituḥ Śailarājasya jyeṣṭhāyā vaktumarhasi
 1.037.03a trīn patho hetunā kena pāvayellokapāvanī
 1.037.03c triṣu lokeṣu dharmajñā karmabhiḥ kaiḥ samanvitā
 1.037.04a tathā bruvati kākutsthe viśvāmitrastapodhanaḥ

- 1.037.04c nikhilena kathām̄ sarvāmr̄simadhye nyavedayat
 1.037.05a purā rāma kṛtovdāhaḥ śitikanṭho mahātapāḥ
 1.037.05c umā ca spardhayā devī maithunāyopacakratuḥ
 1.037.06a tasya saṃkrīḍamānasya mahādevasya dhīmataḥ
 1.037.06c Śitikanṭhasya devyāśca divyam̄ varṣaśatam̄ gatam̄
 1.037.07a evam̄ manmathayuddhe tu tayornāsīt parājayaḥ
 1.037.07c na cāpi tanayo rāma tasyāmāsīt paramṛtapa
 1.037.08a tato devāḥ samudvignāḥ pitāmahapurogamāḥ
 1.037.08c yadihotpadyate bhūtam̄ kastat pratisahiṣyate
 1.037.09a te 'bhigamya surāḥ sarve praṇipatya vṛṣadhvajam̄
 1.037.09c Śitikanṭham̄ mahātmānamidaṁ vacanamabruvan
 1.037.010a devadeva mahābhāga sarvabhūtahite rataḥ
 1.037.010c surāṇām̄ praṇipātena prasādām̄ kartumarhasi
 1.037.011a na lokā dhārayiṣyanti tava tejaḥ surottama
 1.037.011c brāhmaṇa tapasā yukto devyā saha tapaścara
 1.037.012a trailokyahitakāmārthaḥ tejastejasdi dhāraya
 1.037.012c rakṣa sarvān imān lokān nālokām̄ kartumarhasi
 1.037.013a devatānām̄ vacaḥ śrutvā sarvalokamahēśvaraḥ
 1.037.013c vāḍhamityabравīt sarvān punaścedamuvāca ha
 1.037.014a dhārayiṣyāmyahaṁ tejastejasyeva sahomayā
 1.037.014c tridaśāḥ pṛthivī caiva nirvāṇamadhgacchatu
 1.037.015a yadidam̄ kṣubhitam̄ sthānānmama tejo hyanuttamaṁ
 1.037.015c dhārayiṣyati kastanme bruvantu surasattamāḥ
 1.037.016a evamuktāstato devāḥ pratyūcurvṛṣabhadhvajam̄
 1.037.016c yat tejaḥ kṣubhitam̄ hyadya taddharā dhārayiṣyati
 1.037.017a evamuktāḥ surapatiḥ pramumoca mahītale
 1.037.017c tejasā pṛthivī yena vyāptā sagirikānanā
 1.037.018a tato devāḥ punaridamūcuścāpi hutāśanam̄
 1.037.018c āviśa tvam̄ mahātejo raudram̄ vāyusamanvitāḥ
 1.037.019a ***
 1.037.019c tadagninā punarvyāptam̄ tajjātah śvetaparvataḥ
 1.037.020a divyam̄ śaravaṇam̄ caiva pāvakādityasamnibhaṁ
 1.037.020c yatra jāto mahātejāḥ kārtikeyo 'gnisaṃbhavaḥ
 1.037.021a athomām̄ ca śivam̄ caiva devā ḥṣigāṇāstathā
 1.037.021c pūjayāmāsuratyartham̄ suprītamanasastataḥ
 1.037.022a atha śailasutā rāma tridaśān abhivīkṣya tān
 1.037.022c samanyuraśapat sarvān krodhasaṃraktalocanā
 1.037.023a yasmānnivāritā cāhaṁ saṃgatā yutrakāmyayā
 1.037.023c adya prabhṛti yuṣmākamaprajāḥ santu patnayaḥ
 1.037.024a evamuktā surān sarvān śāśapa pṛthivīmapi
 1.037.024c avane naikarūpā tvam̄ bahubhāryā bhaviṣyati
 1.037.025a na ca putrakṛtām̄ prītim̄ matkrodhakaluṣīkṛtā
 1.037.025c prāpsyasi tvam̄ sudurmedho mama putramanicchatī
 1.037.026a tān sarvān vrīditān dṛṣṭvā surān surapatistadā
 1.037.026c gamanāyopacakrāma diśam̄ varuṇāpālitām̄
 1.037.027a sa gatvā tapa ātiṣṭhat pārśve tasyottare gireḥ
 1.037.027c himavatprabhavē śṛṅge saha devyā maheśvaraḥ

- 1.037.028a esa te vistaro rāma śailaputryā niveditaḥ
 1.037.028c gaṅgāyāḥ prabhavaṁ caiva śṛṇu me sahalakṣmaṇa
 1.038.01a tapastapyati deveśe tryambake vibudhāstataḥ
 1.038.01c senāpatimabhipsantaḥ pitāmahamupāgaman
 1.038.02a abruvaṁśca surāḥ sarve bhagavantam pitāmahaṁ
 1.038.02c praṇipatya śubhaṁ vākyam sendrāḥ sāgnipurogamāḥ
 1.038.03a yo naḥ senāpatirdeva datto bhagavatā purā
 1.038.03c sa tapaḥ paramāsthāya tapyate sma sahomayā
 1.038.04a yadatrānantaram kāryam lokānām hitakāmyayā
 1.038.04c saṁvidhatsva vidhānajñā tvam hi naḥ paramā gatiḥ
 1.038.05a devatānām vacaḥ śrutvā sarvalokapitāmahaḥ
 1.038.05c sāntvayan madhurairvākyastridaśān idamabравīt
 1.038.06a Śailaputryā yaduktaṁ tanna prajāsyatha patniṣu
 1.038.06c tasyā vacanamakliṣṭam satyameva na samśayah
 1.038.07a iyamākāśagā gaṅgā yasyām putram hutāśanaḥ
 1.038.07c janayiṣyati devānām senāpatimariḍdamam
 1.038.08a jyeṣṭhā Śailendraduhitā mānayiṣyati tam sutam
 1.038.08c umāyāstadbahumataṁ bhaviṣyati na samśayah
 1.038.09a tacchrutvā vacanam tasya kṛtārthā raghunandana
 1.038.09c praṇipatya surāḥ sarve pitāmahamapūjayan
 1.038.010a te gatvā parvatam rāma kailāśam dhātumanḍitam
 1.038.010c agnim niyojayāmāsuḥ putrārtham sarvadevatāḥ
 1.038.011a devakāryamidam deva samādhatsva hutāśana
 1.038.011c Śailaputryām mahātejo gaṅgāyām teja utsrja
 1.038.012a devatānām pratijñāya gaṅgāmabhyetya pāvakaḥ
 1.038.012c garbhām dhāraya vai devi devatānāmidam priyam
 1.038.013a ityetadvacanam śrutvā divyam rūpamadhārayat
 1.038.013c ***
 1.038.014a sa tasyā mahimām dṛṣṭvā samantādavakīryata
 1.038.014c samantatastu tām devīmabhyasiñcata pāvakaḥ
 1.038.015a sarvasrotāṁsi pūrṇāni gaṅgāyā raghunandana
 1.038.015c tamuvāca tato gaṅgā sarvadevapurohitam
 1.038.016a aśaktā dhāraṇe deva tejastava samuddhatam
 1.038.016c dahyamānāgninā tena saṁpravyathitacetanā
 1.038.017a athābravīdidam gaṅgām sarvadevahutāśanaḥ
 1.038.017c iha haimavate pāde garbho 'yam saṁniveśyatām
 1.038.018a śrutvā tvagnivaco gaṅgā tam garbhamatibhāsvaram
 1.038.018c utsasarja mahat tejaḥ srotobhyo hi tadānagha
 1.038.019a yadidam nirgataṁ tasyāstaptajāmbūnadaprabham
 1.038.019c kāñcanam dharanīm prāptam hiranynamabhat tadā
 1.038.020a tāmram kārṣṇāyasam cāpi taikṣṇyādevābhajāyata
 1.038.020c malam tasyābhavat tatra trapu sīsakameva ca
 1.038.021a niḥkṣiptamātre garbhe tu tejobhirabhirañjitam
 1.038.021c sarvam parvatasamnaddham sauvarṇamabhadavanam
 1.038.022a jātarūpamiti khyātam tadā prabhṛti rāghava
 1.038.022c sauvarṇam prādurabhadvahnitejobhavam śuci
 1.038.023a tam kumāram tato jātam dṛṣṭvā sendrā marudgaṇāḥ

- 1.038.023c ksīrasambhāvanārthāya kṛttikāḥ samnyayojayan
- 1.038.024a tāḥ ksīram jātamātrasya kṛtvā samayamuttamam
- 1.038.024c daduḥ putro 'yamasmākam sarvāśāmiti niścitāḥ
- 1.038.025a tatastu devatāḥ sarvāḥ kārtikeya iti bruvan
- 1.038.025c putrastrailokyavikhyāto bhaviṣyati na samśayaḥ
- 1.038.026a teṣāṁ tadvacanam śrutvā skannam garbhapariśrave
- 1.038.026c snāpayan parayā lakṣmyā dīpyamānam yathānalam
- 1.038.027a skanda ityabruvan devāḥ skannam garbhapariśrave
- 1.038.027c kārtikeyaṁ mahāvāhum kākutstha jvalanopamaṁ
- 1.038.028a prādurbhūtam tataḥ ksīram kṛttikānāmanuttamam
- 1.038.028c ṣaṇāṁ ṣaḍānano bhūtvā jagrāha stanajam payaḥ
- 1.038.029a gr̥hītvā ksīramekāhnā sukumāravapūstadā
- 1.038.029c ajayat svena vīryeṇa daityasainyagaṇān vibhuḥ
- 1.038.030a surasenāgaṇapatimabhyasiñcan mahādyutim
- 1.038.030c tatastamarāḥ sarve sametyāgnipurogamāḥ
- 1.038.031a eṣa te rāma gaṅgāyāḥ vistaro 'bhihito mayā
- 1.038.031c kumārasambhavaścaiva dhanyaḥ puṇyastathaiva ca
- 1.039.01a tāṁ tathā kauśiko rāme nivedya madhurāṁ kathāṁ
- 1.039.01c punarevāparam vākyam kākutsthāmidamabrahvīt
- 1.039.02a ayodhyādhipatirvīra pūrvamāśīnnarādhipaḥ
- 1.039.02c sagaro nāma dharmātmā prajākāmaḥ sa cāprajāḥ
- 1.039.03a vidarbharājaduhitā keśinī nāma nāmataḥ
- 1.039.03c jyeṣṭhā sagarapatnī sā dharmiṣṭhā satyavādinī
- 1.039.04a arīṣṭanemiduhitā rūpenāpratimā bhuvi
- 1.039.04c dvitīyā sagarasyāśīt patnī sumatisamjītā
- 1.039.05a tābhyaṁ saha mahārājaḥ patnībhyaṁ taptavāṁstapah
- 1.039.05c himavantam samāśritya bhṛguprasravaṇe girau
- 1.039.06a atha varṣāsate pūrṇe tapasārādhito munih
- 1.039.06c sagarāya varam prādādbhṛguḥ satyavatāṁ varah
- 1.039.07a apatyalābhaḥ sumahān bhaviṣyati tavānagha
- 1.039.07c kīrtim cāpratimāṁ loke prāpsyase puruṣarśabha
- 1.039.08a ekā janayitā tāta putram vamśakaram tava
- 1.039.08c ṣaṣṭiṁ putrasahasrāṇi aparā janayiṣyati
- 1.039.09a bhāṣamāṇam naravyāghram rājaputryau prasādyā tam
- 1.039.09c ūcatuh paramaprīte kṛtāñjalipute tadā
- 1.039.010a ekaḥ kasyāḥ suto brāhmaṇa kā bahūn janayiṣyati
- 1.039.010c śrotumicchāvahe samyak satyamastu vacastava
- 1.039.011a tayostadvacanam śrutvā bhṛguḥ paramadhārmikaḥ
- 1.039.011c uvāca madhurāṁ vāṇīṁ svacchando 'tra vidhīyatāṁ
- 1.039.012a eko vamśakaro vāstu bahavo vā mahābalāḥ
- 1.039.012c kīrtimanto mahotsāhā kā vāṁ kam varamicchatī
- 1.039.013a munestu vacanam śrutvā keśinī raghunandana
- 1.039.013c putram vamśakaram rāma jagrāha nr̥pasamṇidhau
- 1.039.014a ṣaṣṭiṁ putrasahasrāṇi suparṇabhaginiī tadā
- 1.039.014c mahotsāhān kīrtimato jagrāha sumatiḥ sutān
- 1.039.015a pradakṣiṇamṛṣiṁ kṛtvā śirasābhipraṇamya tam
- 1.039.015c jagāma svapuram rājā sabhāryo raghunandana

- 1.039.016a atha kāle gate tasya jyeṣṭhā putram vyajāyata
 1.039.016c asamañja iti khyātam keśinī sagarātmajam
 1.039.017a sumatistu naravyāghra garbham tumbam vyajāyata
 1.039.017c ṣaṣṭih putrasahasrāṇi tumbabhedādviniḥsṛtāḥ
 1.039.018a ghṛtapūrṇeṣu kumbheṣu dhātryastān samavardhayā
 1.039.018c te ca kālena mahatā yauvanam pratipedire
 1.039.019a samānavayasaḥ sarve tulyavīryaparākramāḥ
 1.039.019c ṣaṣṭih putrasahasrāṇi sagarasyābhavaṁstadā
 1.039.020a sa ca jyeṣṭho naraśreṣṭha sagarasyātmasaṁbhavaḥ
 1.039.020c sa rājyastho 'bhavat teṣāmasamañjaḥ paramtapaḥ
 1.039.021a bālān gṛhītvā tu jale sarayvā raghunandana
 1.039.021c prakṣipya prāhasannityam majjatastān samīkṣya vai
 1.039.022a evam pāpasamācāraḥ sajjanapratibādhakaḥ
 1.039.022c paurāṇāmahite yuktaḥ pitrā nirvāsitah purāt
 1.039.023a tasya putro 'mśumān nāma asamañjasya vīryavān
 1.039.023c saṁmataḥ sarvalokasya sarvasyāpi priyamvadaḥ
 1.039.024a tataḥ kālena mahatā matiḥ samabhijāyata
 1.039.024c sagarasyāsvamedhena yajeyamiti rāghava
 1.039.025a sa kṛtvā niścayam rājā sopādhyāyagaṇastadā
 1.039.025c yajñakarmaṇi vedajño yuṣṭum samupacakrame
 1.040.01a viśvāmitravacaḥ śrutvā kathānte raghunandanaḥ
 1.040.01c uvāca paramaprīto muniṁ dīptamivānalām
 1.040.02a Śrotumicchāmi bhadram te vistareṇa kathāmimām
 1.040.02c pūrvajo me kathaṁ brahmaṇ yajñam vai samupāharat
 1.040.03a viśvāmitrastu kākutsthāmuvāca prahasanniva
 1.040.03c śrūyatām vistaro rāma sagarasya mahātmanāḥ
 1.040.04a Śaṅkaraśvaśuraḥ śrīmān himavān acalottamaḥ
 1.040.04c vindhyaśca spardhayānyonyam yatra deśe nirikṣataḥ
 1.040.05a tayormadhye pravṛtto 'bhūt sa yajñāḥ puruṣottama
 1.040.05c sa hi deśo mahāpuṇyaḥ praśasto yajñakarmaṇi
 1.040.06a tasyāśvacaryām kākutstha dṛḍhadhanvā mahārathāḥ
 1.040.06c amśumān akarot tāta sagarasya mate sthitāḥ
 1.040.07a tasya parvaṇi tam yajñam yajamānasya vāsavaḥ
 1.040.07c rākṣasīm tanumāsthāya yajñiyāśvamapāharat
 1.040.08a hriyamāne tu kākutstha tasminnaśve mahātmanāḥ
 1.040.08c upādhyāyaganāḥ sarve yajamānamathābruvan
 1.040.09a ayam parvaṇi vegena yajñiyāśvo 'panīyate
 1.040.09c hatvā tamaśvahartāram tamevāśvam tvamānaya
 1.040.010a yajñacchidram bhavatyetat sarvesāmaśivāya naḥ
 1.040.010c tat tathā kriyatām rājan yathācchidraḥ kraturbhavet
 1.040.011a upādhyāyavacaḥ śrutvā tasmin sadasi pārthivāḥ
 1.040.011c ṣaṣṭim putrasahasrāṇi samāhūyedamabhravīt
 1.040.012a gatiṁ putrā na paśyāmi rakṣasām puruṣarṣabhbāḥ
 1.040.012c mantrapūtairmahābhāgairāsthito hi mahākratuḥ
 1.040.013a yo 'sau rasātalagato yadivāntarjale sthitāḥ
 1.040.013c tam hatvānayatāśvam me putrakā bhadramastu vaḥ
 1.040.014a samudramālinīm kṛtsnām pṛthivīmanugacchata

- 1.040.014c protkhanadhwam prayatnena yāvat turagadarśanam
 1.040.015a ekaikam̄ yojanam̄ bhūmernirbhindanto 'nugacchata
 1.040.015c asmākamaśvahartāram̄ mārgamāṇā mamājñayā
 1.040.016a dīksitah paustrasahitaḥ sopādhyāyagaṇastvaham̄
 1.040.016c iha sthāsyāmi bhadram̄ vo yāvat turagadarśanam̄
 1.040.017a te sarve hrṣṭamanaso rājaputrā mahābalāḥ
 1.040.017c jagmurmahītalam̄ rāma pitṛvacanayantritāḥ
 1.040.018a yojanāyāmavistārāmekai ko dharanītalam̄
 1.040.018c bibhiduḥ puruṣavyāghra vajrasparśasamairbhujaiḥ
 1.040.019a Śūlairaśanikalpaiśca halaiścāpi sudāruṇaiḥ
 1.040.019c bhidyamāṇā vasumatī tairārteva nanād sā
 1.040.020a nāgānām̄ badhyamānānāmasurāṇām̄ ca rāghava
 1.040.020c rākṣasānām̄ ca durdharaṣah saktvānām̄ ninado 'bhavat
 1.040.021a yojanānām̄ sahasrāṇi ṣaṣṭim̄ tu raghunandana
 1.040.021c bibhidurdharaṇīm̄ kruddhāḥ sarve yāvadrasātalam̄
 1.040.022a evam̄ parvatasamvādhām̄ jambudvīpaṁ nṛpātmajāḥ
 1.040.022c khananto nṛpaśārdūla sarvataḥ paricakramuḥ
 1.040.023a tato devāḥ sagandharvāḥ sāsurāḥ sahapannagāḥ
 1.040.023c saṃbhrāntamanasah sarve pitāmahamupāgaman
 1.040.024a te prasādyā mahātmānam̄ viṣaṇāvadanāstadā
 1.040.024c ūcuḥ paramasamtrastāḥ pitāmahamidaṇ̄ vacaḥ
 1.040.025a bhagavan pṛthivī sarvā khanyate sagarātmajaiḥ
 1.040.025c khanadbhiścaiva tairbrahman mahāsattvabadhaḥ kṛtaḥ
 1.040.026a ayaṁ yajñaharo 'smākamanenāśvo 'panīyate
 1.040.026c iti te sarvabhūtāni nighnanti sagarātmajāḥ
 1.041.01a devatānām̄ vacaḥ śrutvā bhagavān vai pitāmahaḥ
 1.041.01c pratyuvāca susam̄trastān kṛtāntabalamohitān
 1.041.02a yasyeyam̄ vasudhā kṛtsnā vāsudevasya dhīmataḥ
 1.041.02c mahiṣī mādhavasyeṣṭā sa eṣa bhagavān prabhuḥ
 1.041.03a kāpilam̄ rūpamāsthāya dhārayatyaniśam̄ dharām̄
 1.041.03c tasya kopāgninā dagdhā bhaviṣyanti nṛpātmajāḥ
 1.041.04a pṛthivyāścāpi nirbhedo dṛṣṭa eva sanātanaḥ
 1.041.04c sagarasya ca putrāṇām̄ vināśo dīrghadarśinā
 1.041.05a pitāmahavacaḥ śrutvā trayastriṁśadaridama
 1.041.05c devāḥ paramasamhrṣṭāḥ punarjagmuryathāgataṁ
 1.041.06a sagarasya ca putrāṇām̄ prādurāśinmahaujasām̄
 1.041.06c pṛthivyām̄ bhidyamāṇāyām̄ nirghātasamanisvanāḥ
 1.041.07a tato bhittvā mahīm̄ kṛtsnām̄ kṛtvā cāpi pradakṣiṇam̄
 1.041.07c upetya sāgarāḥ sarve pitaram̄ vākyamabruvan
 1.041.08a parikrāntā mahī sarvā sattvavantaśca sūditāḥ
 1.041.08c devadānavarakṣāṁsi piśācoragapannagāḥ
 1.041.09a na ca paśyāmahe 'śvam̄ te aśvahartārameva ca
 1.041.09c kiṁ kariṣyāmo bhadram̄ te buddhiratra vicāryatām̄
 1.041.010a teṣām̄ tadvacanam̄ śrutvā putrāṇām̄ rājasattamaḥ
 1.041.010c samanyurabratvākyam̄ sagaro raghunandana
 1.041.011a bhūyah khanata bhadram̄ vo nirbhida vasudhātalam̄
 1.041.011c aśvahartāramāśādyā kṛtārthāśca nivartata

- 1.041.012a piturvacanamāsthāya sagarasya mahātmanah
 1.041.012c şaṣṭih putrasahasrāṇi rasātalamaṁ abhidravan
 1.041.013a khanyamāne tatastasmin dadṛśuh parvatopamam
 1.041.013c diśāgajam virūpākṣam dhārayantam mahītalām
 1.041.014a saparvatavanām kṛtsnām pṛthivīm raghunandana
 1.041.014c Śirasā dhārayāmāsa virūpākṣo mahāgajah
 1.041.015a yadā parvani kākutstha viśrāmārthaṁ mahāgajah
 1.041.015c khedāccālayate śīrṣam bhūmikampastadā bhavet
 1.041.016a tam te pradakṣiṇam kṛtvā diśāpālam mahāgajam
 1.041.016c mānayanto hi te rāma jagmurbhittvā rasātalam
 1.041.017a tataḥ pūrvām diśam hitvā dakṣiṇām bibhiduh punah
 1.041.017c dakṣiṇasyāmapi diśi dadṛśuste gajottamam
 1.041.018a mahāpadmaṁ mahānāgam tiṣṭhantam parvatopamam
 1.041.018c Śirasā dhārayantam gām te dṛṣṭvā vismayam gatāḥ
 1.041.019a te tam pradakṣiṇam kṛtvā sagarasya mahātmanah
 1.041.019c şaṣṭih putrasahasrāṇi paścimām bibhidurdiśam
 1.041.020a paścimāyāmapi diśi mahāntamacalopamam
 1.041.020c diśāgajam saumanasam dadṛśuste mahābalāḥ
 1.041.021a te tam pradakṣiṇam kṛtvā pṛṣṭvā cāpi nirāmayaṁ
 1.041.021c khanantaḥ samupākrāntā diśam somavatīm tadā
 1.041.022a uttarasyām raghuśreṣṭha dadṛśurhimapāṇḍuram
 1.041.022c bhadram bhadreṇa vapusā dhārayantam mahīmimām
 1.041.023a samālabhya tataḥ sarve kṛtvā cainam pradakṣiṇam
 1.041.023c şaṣṭih putrasahasrāṇi bibhidurvasudhātalam
 1.041.024a tataḥ prāguttarām gatvā sāgarāḥ prathitām diśam
 1.041.024c roṣādabhyakhanan sarve pṛthivīm sagarātmajāḥ
 1.041.025a te tu sarve mahātmāno bhīmavegā mahābalāḥ
 1.041.025c dadṛśuh kapilaṁ tatra vāsudevaṁ sanātanaṁ
 1.041.026a hayam ca tasya devasya carantamavidūrataḥ
 1.041.026c praharśamatulaṁ prāptāḥ sarve te raghunandana
 1.041.027a te tam hayaharam matvā krodhaparyākulekṣaṇāḥ
 1.041.027c abhyadhāvanta saṃkruddhāstiṣṭha tiṣṭheti cābruvan
 1.041.028a asmākam tvam hi turagam yajñiyam hṛtavān asi
 1.041.028c durmedhastvam hi saṃprāptān viddhi naḥ sagarātmajān
 1.041.029a śrutvā tadvacanam teṣām kapilo raghunandana
 1.041.029c roṣena mahatāviṣṭo dūmkāramakarot tadā
 1.041.030a tatastenāprameyeṇa kapilena mahātmanā
 1.041.030c bhasmarāśikṛtāḥ sarve kākutstha sagarātmajāḥ
 1.042.01a putrāṁściragatān jñātvā sagaro raghunandana
 1.042.01c naptāramabравīdrājā dīpyamānam svatejasā
 1.042.02a Śūraśca kṛtavidaśca pūrvaiṣtulyo 'si tejasā
 1.042.02c pīthām gatimanviccha yena cāśvo 'pahāritaḥ
 1.042.03a antarbhāumāni sattvāni vīryavanti mahānti ca
 1.042.03c teṣām tvam pratighātārthaṁ sāsim gr̥hṇīṣva kārmukam
 1.042.04a abhivādyābhivādyāmstvam hatvā vighnakarān api
 1.042.04c siddhārthaḥ saṃnivartasva mama yajñasya pāragaḥ
 1.042.05a avamukto 'mśumān samyak sagareṇa mahātmanā

- 1.042.05c dhanurādāya khaḍgam̄ ca jagāma laghuvikramah
 1.042.06a sa khātam̄ pitṛabhirmārgamantarbhauṁ mahātmabhiḥ
 1.042.06c prāpadyata naraśreṣṭha tena rājñābhicoditah
 1.042.07a devadānavarakṣobhiḥ piśācapatagoragaiḥ
 1.042.07c pūjyamānam̄ mahātejā diśāgajamapaśyata
 1.042.08a sa tam̄ pradakṣiṇam̄ kṛtvā prṣṭva caiva nirāmayam̄
 1.042.08c pitṛamstān paripapraccha vājhīhartārameva ca
 1.042.09a diśāgajastu tacchrutvā pratyuvāca mahāmatiṁ
 1.042.09c āsamañja kṛtārthastvam̄ sahāsvah̄ śīghrameşyasi
 1.042.010a tasya tadvacanam̄ śrutvā sarvān eva diśāgajān
 1.042.010c yathākramam̄ yathānyāyam̄ praṣṭum̄ samupacakrame
 1.042.011a taiśca sarvairdiśāpālairvākyajñairvākyakovidaḥ
 1.042.011c pujitaḥ sahayaścaiva gantāśītyabhicoditah
 1.042.012a teṣām̄ tadvacanam̄ śrutvā jagāma laghuvikramah
 1.042.012c bhasmarāśīkṛtā yatra pitarastasya sāgarāḥ
 1.042.013a sa duḥkhavaśamāpannastvasamañjasutastadā
 1.042.013c cukrośa paramārtastu badhāt teṣām̄ suduḥkhitah
 1.042.014a yajñiyam̄ ca hayam̄ tatra carantamavidūrataḥ
 1.042.014c dadarśa puruṣavyāghro duḥkhaśokasamanvitah
 1.042.015a sa teṣām̄ rājaputrāṇām̄ kartukāmo jalakriyām̄
 1.042.015c salilārthī mahātejā na cāpaśyajjalāśayam̄
 1.042.016a visārya nipiṇām̄ dṛṣṭim̄ tato 'paśyat khagādhipaṁ
 1.042.016c pīthīnām̄ mātulam̄ rāma suparṇamacalopamaṁ
 1.042.017a sa cainamabratvākyam̄ vainateyo mahābalah
 1.042.017c mā śucaḥ puruṣavyāghra badho 'yaṁ lokasam̄mataḥ
 1.042.018a kapilenāprameyeṇa dagdhā hīme mahābalāḥ
 1.042.018c salilam̄ nārhase prājña dātumeṣām̄ hi laukikam̄
 1.042.019a gaṅgā himavato jyeṣṭhā duhitā puruṣarśabha
 1.042.019c bhasmarāśīkṛtān etān pāvayellokapāvanī
 1.042.020a tayā klinnamidam̄ bhasma gaṅgayā lokakāntayā
 1.042.020c ṣaṣṭiṁ putrasahasrāṇi svargalokam̄ naiṣyati
 1.042.021a gaṅgāmānaya bhadram̄ te devalokānmahītalām̄
 1.042.021c kriyatām̄ yadi śaknoṣi gaṅgāyā avatāraṇam̄
 1.042.022a gacchāśvam̄ tam̄ samādāya punareva yathāgataṁ
 1.042.022c yajñam̄ paitāmahām̄ vīra samvartayitumarhasi
 1.042.023a suparṇavacanam̄ śrutvā so 'mśumān ativīryavān
 1.042.023c tvaritam̄ hayamādāya punarāyānmahāyāsāḥ
 1.042.024a sa rājānaṁ samāśadya dīkṣitam̄ raghunandana
 1.042.024c nyavedayadyathāvṛttam̄ suparṇavacanam̄ tathā
 1.042.025a tacchrutvā ghorasamkāśam̄ vākyamāṁśumato nr̄paḥ
 1.042.025c yajñam̄ nivartayāmāsa yathākalpam̄ yathāvidhi
 1.042.026a svapuram̄ tvagamacchrīmān iṣṭayajño mahāmatiḥ
 1.042.026c gaṅgāyāścāgame rājā niścayaṁ nādhyagacchata
 1.042.027a agatvā niścayaṁ rājā kālena mahatā mahān
 1.042.027c trimśadvarṣasahasrāṇi rājyaṁ kṛtvā divam̄ gataḥ
 1.043.01a kāladharmam̄ gate rāma sagare prakṛtījanāḥ
 1.043.01c rājānaṁ rocayāmāśuram̄śumantam̄ sudhārmikam̄

- 1.043.02a sa rājā sumahān āśīdamśumān raghunandana
- 1.043.02c tasya putraḥ samabhavaddilīpa iti viśrutaḥ
- 1.043.03a tasmai rājyam̄ samādiśya amśumān raghunandana
- 1.043.03c himavacchikhare ramye tapastepe sudāruṇam̄
- 1.043.04a gaṅgāvataranām̄ puṇyam̄ cikīṣuramaradyutiḥ
- 1.043.04c anavāpyaiva tam̄ kāmam̄ sa vai nṛyatisattamaḥ
- 1.043.05a dvātrimśatam̄ sahasrāṇi varṣāṇām̄ sumahāyaśāḥ
- 1.043.05c tapovanaṁ gato rājā svargam̄ lebhe tapodhanaḥ
- 1.043.06a dilīpastu mahātejāḥ śrutvā paitāmahaṁ badhaṁ
- 1.043.06c duḥkhopahatayā buddhyā niścayaṁ nādhyagacchata
- 1.043.07a katham̄ gaṅgāvataranām̄ katham̄ teṣām̄ jalakriyā
- 1.043.07c tārayeyam̄ katham̄ caitān iti cintāparo 'bhavat
- 1.043.08a tasya cintayato nityaṁ dharmenā vidiṭātmanaḥ
- 1.043.08c putro bhagīratho nāma jajñe paramadhārmikah
- 1.043.09a dilīpastu mahātejā yajñairbahubhiriṣṭavān
- 1.043.09c trimśadvarṣasahasrāṇi rājā rājyamakārayat
- 1.043.010a agatvā niścayaṁ rājā teṣāmuddharaṇam̄ prati
- 1.043.010c vyādhinā naraśārdūla kāladharmamupeyivān
- 1.043.011a indralokaṁ gato rājā svārjitenāiva karmaṇā
- 1.043.011c rājye bhagīratham̄ putramabhiṣicya nararṣabhaḥ
- 1.043.012a bhagīrathastu rājarṣirdhārmiko raghunandana
- 1.043.012c anapatyo mahātejāḥ prajākāmaḥ sa cāprajāḥ
- 1.043.013a mantriṣvādhāya tadrājyam̄ gaṅgāvatarane rataḥ
- 1.043.013c sa tapo dīrghamātiṣṭhadgokarne raghunandana
- 1.043.014a ūrdhvābhāhuḥ yañcatapā māsāhāro jitendriyah
- 1.043.014c jalaśāyī ca hemante varṣāsvabhrāvakāśikah
- 1.043.015a tasya varṣasahasrāṇi ghore tapasi tiṣṭhataḥ
- 1.043.015c suprīto bhagavān brahmā prajānām̄ prabhuriśvaraḥ
- 1.043.016a tataḥ suragaṇaiḥ sārdhamupāgamya pitāmahaḥ
- 1.043.016c bhagīratham̄ mahātmānaṁ tapyamānamathābravīt
- 1.043.017a bhagīratha mahābhāga prītaste 'haṁ janeśvara
- 1.043.017c tapasā ca sutaptena varam̄ varaya suvrata
- 1.043.018a tamuvāca mahātejāḥ sarvalokapitāmahaṁ
- 1.043.018c bhagīratho mahāvāhuḥ kṛtāñjalipuṭaḥ sthitah
- 1.043.019a yadi me bhagavān prīto yadyasti tapasaḥ phalam̄
- 1.043.019c sagarasyātmajāḥ sarve mattaḥ salilalamāpnuyuh
- 1.043.020a gaṅgāyāḥ salilaklinne bhasmanyeṣām̄ mahātmanām̄
- 1.043.020c svargam̄ gaccheyuratyantam̄ sarve te prapitāmahaḥ
- 1.043.021a deyā ca saṃtatordeva nāvasīdet kulaṁ ca naḥ
- 1.043.021c ikṣvākūṇām̄ kule deva eṣa me 'stu varah paraḥ
- 1.043.022a uktavākyam̄ ca rājānam̄ sarvalokapitāmahaḥ
- 1.043.022c pratyuvāca śubhām̄ vāṇīm̄ madhurām̄ madhurākṣarām̄
- 1.043.023a manoratho mahān eṣa bhagīratha mahāratha
- 1.043.023c evam̄ bhavatu bhadram̄ te ikṣvākulavardhana
- 1.043.024a iyam̄ haimavatī jyeṣṭhā gaṅgā himavataḥ sutā
- 1.043.024c tām̄ vai dhārayitum̄ rājan̄ śivo devaḥ prasādyatām̄
- 1.043.025a gaṅgāyāḥ patanam̄ vīra pṛthivī na sahiṣyate

- 1.043.025c tasyā dhārayitāram ca nānyam paśyāmi śūlinaḥ
- 1.043.026a tamevamuktā rājānam gaṅgāmābhāṣya lokakṛt
- 1.043.026c jagāma tridivam devaiḥ sarvaiḥ sahamarudgaṇaiḥ
- 1.044.01a prajāpatau gate tasmin so 'mguṣṭhāgranipīḍitam
- 1.044.01c kṛtvā mahītalām rājā saṃvatsaramupāsata
- 1.044.02a ūrddhvāhurnirālambo vāyubhakṣo nirāśrayaḥ
- 1.044.02c acalah sthānuvat sthityā rātrim divamatandritaḥ
- 1.044.03a atha saṃvatsare pūrṇe sarvalokanamaskṛtaḥ
- 1.044.03c umāpatiḥ paśupatibhagīrathamabhāṣata
- 1.044.04a prītaste 'ham naraśreṣṭha kariṣyāmi tava priyam
- 1.044.04c Śirasā dhārayiṣyāmi śailarājasutāmaham
- 1.044.05a tato himavataḥ śrīngamabhiruhya maheśvaraḥ
- 1.044.05c nipatetyabravīdgaṅgāmābhāṣyākāśagām nadīm
- 1.044.06a tato haimavatī jyeṣṭhā sarvalokanamaskṛta
- 1.044.06c umāpatervacah śrutvā gaṅgā krodhasamanvitā
- 1.044.07a tadā sātimahadrūpam kṛtvā vegam ca duḥsaham
- 1.044.07c ākāśādapatadgaṅgā śive śivaśirasyuta
- 1.044.08a acintayacca sā devī gaṅgā paramadurdharā
- 1.044.08c viśāmyahaḥ hi pātālam srotasā gṛhya śaṅkaram
- 1.044.09a tasyā 'valepanam jñātvā kruddhastu bhagavān haraḥ
- 1.044.09c tirobhāvayitum buddhim cakre trinayanastadā
- 1.044.010a sā tasmin patitā puṇyā puṇye rudrasya mūrdhani
- 1.044.010c himavatpratime rāma jaṭāmaṇḍalagahvare
- 1.044.011a sā kathamcinmahīm gantum nāśaknodyatnamāsthitā
- 1.044.011c naiva sā nirgamam lebhe jaṭāmaṇḍalamohitā
- 1.044.012a tatraivābibhramaddevī saṃvatsaragaṇān bahun
- 1.044.012c tāmapaśyat punastatra tapaḥ paramamāsthitaḥ
- 1.044.013a sa tena toṣitaścābhūdatyartham raghunandana
- 1.044.013c visasarja tato gaṅgām haro vindusarah prati
- 1.044.014a tasyām visṛjyamānāyām sapta srotāṁsi jajñire
- 1.044.014c hlādinī pāvanī caiva nalinī ca tathāparā
- 1.044.015a tisrah prācīm diśam jagmurgaṅgāḥ śivajalāḥ śubhāḥ
- 1.044.015c sucakṣuścaiva sītā ca sindhuścaiva mahānadī
- 1.044.016a tisraścaitā diśam jagmuḥ pratīcīm tu śubhodakāḥ
- 1.044.016c saptamī cānvagāt tāsām bhagīrathamatho nṛpam
- 1.044.017a gaganācchaṅkaraśirastato dharaṇimāgatā
- 1.044.017c vyasarpata jalām tatra tīvraśabdapuraskṛtam
- 1.044.018a matsyakacchapasamghaiśca śiśumāragaṇaistathā
- 1.044.018c patadbhiḥ patitaiścaiva vyarocata vasumdharaḥ
- 1.044.019a tato devarśigandharvā yakṣasiddhagaṇāstathā
- 1.044.019c vyalokayanti te tatra gaganādgām gatām nadīm
- 1.044.020a vimānairnagarākārairhayaairgajavaraistathā
- 1.044.020c pāriplavagatāścāpi devatāstatra viṣṭhitāḥ
- 1.044.021a tadadbhutamidam loke gaṅgāvatāramuttamam
- 1.044.021c didṛkṣavo devagaṇāḥ sameyuramitaujasāḥ
- 1.044.022a saṃpatadbhiḥ suragaṇaisteśām cābharanaujasāḥ
- 1.044.022c Śatādityamivābhāti gaganam gatatoyadam

- 1.044.023a Šíśumāroragagaṇairmīnairapi ca cañcalaiḥ
 1.044.023c vidyudbhiraiva vikṣiptairākāśamabhavadvṛtam
 1.044.024a pāṇḍuraiḥ salilotpīḍaiḥ kīryamāṇaiḥ sahasradhā
 1.044.024c Śāradābhrairivākrīṭnam gaganam haṁsasamplavaiḥ
 1.044.025a kvaciddrutataram yāti kuṭilam kvacidāyatam
 1.044.025c vitataṁ kvaciduddhūtām kvacidyāti śanaiḥ śanaiḥ
 1.044.026a salilenaiva salilam kvacidabhyāhataṁ punah
 1.044.026c muhūrūrddhvapatham gatvā papāta vasudhām tataḥ
 1.044.027a tacchaṅkaraśirobhraṣṭam bhraṣṭam bhūmitale punah
 1.044.027c vyarocata tadā toyam nirmalam gatakalmaṣam
 1.044.028a tatra devarśigandharvā vasudhātalavāsinah
 1.044.028c bhavāṅgapatitam toyam pavitramiti pasprśuh
 1.044.029a Śāpāt prapatitā ye ca gaganādvasudhātalam
 1.044.029c pūtātmānah punastena salilena divam gatāḥ
 1.044.030a mumude mudito lokastena toyena bhāsvatā
 1.044.030c kṛtābhīṣeko gaṅgāyām babhūva gatakalmaṣah
 1.044.031a bhagīratho hi rājarśirdivyaṁ syandanamāsthitaḥ
 1.044.031c prāyādagre mahātejāstam gaṅgā prṣṭhato 'nvagāt
 1.044.032a devāḥ sarṣigāṇāḥ sarva daityadānavarākṣasāḥ
 1.044.032c gandharvayakṣapravaraḥ sakinnaramahoragāḥ
 1.044.033a sarvāścāpsaraso rāma bhagīratharathānugāḥ
 1.044.033c gaṅgāmanvagaman prītāḥ sarve jalacarāśca ye
 1.044.034a yato bhagīratho rājā tato gaṅgā yaśasvinī
 1.044.034c jagāma saritām śreṣṭhā sarvapāpapraṇāśinī
 1.044.035a tato hi yajamānasya jahnoradbhutakarmaṇah
 1.044.035c gaṅgā samplāvayāmāsa yajñavāṭam mahātmanaḥ
 1.044.036a tasyā 'valepanam jñātvā kruddho jahnuśca rāghava
 1.044.036c apivat tu jalām sarvam gaṅgāyāḥ paramādbhutaṁ
 1.044.037a tato devāḥ sagandharvā ṛṣayaśca suvismitāḥ
 1.044.037c pūjayanti mahātmānaṁ jahnum puruṣasattamaṁ
 1.044.038a gaṅgām cāpi nayanti sma duhitṛtve mahātmanaḥ
 1.044.038c tatastuṣṭo mahātejāḥ śrotrābhyaṁśrajat punah
 1.044.039a tasmājjahnusutā gaṅgā procyate jāhnavīti ca
 1.044.039c jagāma ca punargaṅgā bhagīratharathānugā
 1.044.040a sāgarām cāpi samprāptā sā saritpravarā tadā
 1.044.040c rasātalāmupāgacchat siddhārtham tasya karmaṇah
 1.044.041a sa gatvā sāgarām rājā gaṅgāyānugatastadā
 1.044.041c praviveśa talaṁ bhūmeḥ khātam yat sagarātmajaiḥ
 1.044.042a upāniya tato gaṅgām rasātalatalam prabhuḥ
 1.044.042c tarpayāmāsa tān sarvān bhasmabhūtān pitāmahān
 1.044.043a atha gaṅgāmbhasā tatra plāvitāḥ sagarātmajāḥ
 1.044.043c divyamūrtidharā bhūtvā jagmuḥ svargaṁ mudānvitāḥ
 1.044.044a tān dṛṣṭvā plāvitān sarvān pitṛṁstena mahātmanā
 1.044.044c bhagīrathamuvācedam brahmā suragaṇaiḥ saha
 1.044.045a tāritā naraśārdūla divam yātāśca devavat
 1.044.045c shaṣṭih putrasahasrāṇi sagarasya mahātmanaḥ
 1.044.046a sāgarasya jalām loke yāvat sthāsyati pārthiva

- 1.044.046c sagarasyātmajāḥ sarve divi sthāsyanti devavat
 1.044.047a iyam ca duhitā jyeṣṭhā tava gaṅgā bhaviṣyati
 1.044.047c tvatkṛtena ca nāmnā vai loke sthāsyati viśrutā
 1.044.048a gaṅgā tripathagā nāma divyā bhāgīrathīti ca
 1.044.048c trīn yatho bhāvayantīti tatastripathagā smṛtā
 1.044.049a pitāmahānām̄ sarveṣām̄ tvamatra manujādhipa
 1.044.049c kuruṣva salilam rājan pratijñāmapavarjaya
 1.044.050a pūrvakeṇa hi te rājan tenātiyaśasā tadā
 1.044.050c dharmiṇām̄ pravareṇāpi naiṣa prāpto manorathah
 1.044.051a tathaivāṁśumatā vatsa loke 'pratimatejasā
 1.044.051c gaṅgām̄ prārthayatā netum̄ pratijñā nāpavarjitā
 1.044.052a rājarṣiṇā guṇavatā maharśisamatejasā
 1.044.052c atulatapasā caiva kṣattradharme sthitena ca
 1.044.053a dilīpena mahābhāga tava pitrātitejasā
 1.044.053c punarna śakitā netum̄ gaṅgā prārthayatānagha
 1.044.054a sā tu tvayā samākrāntā pratijñā puruṣarśabha
 1.044.054c prāpto 'si paramām̄ loke yaśastridaśasammatam̄
 1.044.055a tacca gaṅgāvataraṇam̄ tvayā kṛtamariṁdama
 1.044.055c anena ca bhavān prāpto dharmasyāyatanaṁ mahat
 1.044.056a plāvayasva tvamātmānaṁ narottama sadocite
 1.044.056c salile puruṣavyāghra śuciḥ punyaphalo bhava
 1.044.057a pitāmahānām̄ sarveṣām̄ kuruṣva salilakriyām̄
 1.044.057c svasti te 'stu gamiṣyāmi svarlokam̄ gamyatām̄ nr̄pa
 1.044.058a ityuktvā bhagavān brāhmā bhagīrathamariṁdamam̄
 1.044.058c jagāma sahitō devairbrahma lokamanāmayam̄
 1.044.059a bhagīratho 'pi rājarṣiḥ kṛtvā salilamuttamam̄
 1.044.059c yathākramam̄ yathānyāyam̄ sāgarāṇām̄ mahāyaśāḥ
 1.044.060a kṛtodakaḥ śucī rājā svapuram̄ punarāgamat
 1.044.060c samṛddhārtho naraśreṣṭhāḥ svarājyam̄ praśāśāsa ha
 1.044.061a pramumoda ca lokastam̄ nr̄pamāśadya rāghava
 1.044.061c naṣṭāśokaḥ samṛddhārtho babhūva vigatajvaraḥ
 1.044.062a eṣa te rāma gaṅgāyā vistaro 'bhihito mayā
 1.044.062c svasti prāpnūhi bhadram̄ te samḍhyākālo 'tivartate
 1.044.063a dhanyaṁ yaśasyamāyuṣyam̄ svargyam̄ pāvanameva ca
 1.044.063c idamākhyānamākhyātām̄ gaṅgāvataraṇam̄ mayā
 1.045.01a viśvāmitravacah śrutvā rāghavah sahalakṣmaṇah
 1.045.01c vismayam̄ paramām̄ gatvā viśvāmitramathābravīt
 1.045.02a atyadbhutamidam̄ brahman kathitam̄ paramām̄ tvayā
 1.045.02c gaṅgāvataraṇam̄ puṇyam̄ sāgarasyāpi pūramam̄
 1.045.03a kṣaṇabhūteva nau rātriḥ samvṛtteyam̄ paramātapa
 1.045.03c imām̄ cintayatoḥ sarvām̄ nikhilena kathām̄ tava
 1.045.04a tasya sā śarvarī sarvā mama saumitriṇā saha
 1.045.04c jagāma cintayānasya viśvāmitrakathām̄ śubhām̄
 1.045.05a tataḥ prabhātē vimale viśvāmitram̄ tapodhanam̄
 1.045.05c uvāca rāghavo vākyam̄ kṛtāhnikamariṁdamah
 1.045.06a gatā bhagavatī rātriḥ śrotavyam̄ paramām̄ śrutam̄
 1.045.06c tarāma saritām̄ śreṣṭhām̄ puṇyām̄ tripathagām̄ nadīm̄

- 1.045.07a naureśā hi suvistīrṇā ṛṣīnām puṇyakarmaṇām
 1.045.07c bhagavantamiha prāpta jñātvā tvaritamāgatā
 1.045.08a tasya tadvacanām śrutvā rāghavasya mahātmanah
 1.045.08c samṭāraṁ kārayāmāsa ḥṛisam̄ghasya kauśikah
 1.045.09a uttaram tīramāsādyā saṃpujyarṣigaṇān tadā
 1.045.09c gaṅgākūle niviṣṭāste viśālām dadṛsuḥ purīm
 1.045.010a tato munivarastūrṇam jagāma saharāghavah
 1.045.010c viśālām nagarīm ramyām divyām svargopamām tadā
 1.045.011a atha rāmo mahātejā viśvāmitram mahāmuniṁ
 1.045.011c papraccha prāñjalirbhūtvā viśālāmuttamām purīm
 1.045.012a katamo rājavamśo 'yam viśālāyām mahāmune
 1.045.012c śrotumicchāmi bhadram te param kautūhalam hi me
 1.045.013a tasya tadvacanām śrutvā rāmasya munipumgavah
 1.045.013c ākhyātum tat samārebhe viśālāyāḥ purātanām
 1.045.014a śrūyatām rāma śakrasya kathām kathayataḥ śubhām
 1.045.014c asmin deśe hi yadvīttam śrenu tattvena rāghava
 1.045.015a āsan kṛtayuge rāma diteḥ putrā mahābalāḥ
 1.045.015c aditeśca mahābhāgā vīryavantah sudhārmikāḥ
 1.045.016a bhrātarah spardhinaḥ putrāḥ kaśyapasya mahātmanah
 1.045.016c māṭṛsvaseyāḥ sāpatnyat paraspajigīṣavah
 1.045.017a teṣām kila sametānām buddhirāsīnmahaujasām
 1.045.017c ajarāścāmarāścaiva kathām syāmeti rāghava
 1.045.018a teṣām cintayatām tatra buddhirāśīdvipaścitām
 1.045.018c kṣīrodmathanām kṛtvā rasam prāpsyāma tatra vai
 1.045.019a tato niścitya mathanām yoktraṁ kṛtvā ca vāsukiṁ
 1.045.019c manthānām mandaram kṛtvā mamaṇthuraṁitaujasah
 1.045.020a atha varṣasahasreṇa yoktrasarpaśirāmisi ca
 1.045.020c vamantyativiṣām tatra dadamurdaśanaiḥsilāḥ
 1.045.021a utpapātāgnisamkāśām hālāhalamahāviṣām
 1.045.021c tena dagdham jagat sarvam sadevāsuramānuṣām
 1.045.022a atha devā mahādevam śaṅkaram śaraṇārthinaḥ
 1.045.022c jagmuḥ paśupatiṁ rudram trāhi trāhīti tuṣṭuvuḥ
 1.045.023a prādūrāśīt tato 'traiva śaṅkhacakragadādharaḥ
 1.045.023c uvācainaṁ smitaṁ kṛtvā rudram śūladharam hariḥ
 1.045.024a daivatairmathyamāne tu yat pūrvam samupasthitam
 1.045.024c tat tvadīyaṁ suraśreṣṭha surāṇāmagrajo hi yat
 1.045.025a agrapūjāmiha sthitvā gṛhāṇedam viṣām prabho
 1.045.025c ityuktvā ca suraśreṣṭhastatraivāntaradhiyata
 1.045.026a devatānām bhayaṁ drṣṭvā śrutvā vākyam tu śārṅgiṇah
 1.045.026c hālāhalam viṣām ghoram samjagrāhāṁṛtopamam
 1.045.027a devān visṛjya deveśo jagāma bhagavān haraḥ
 1.045.027c tato devāsurāḥ sarve mamaṇthū raghunandana
 1.045.028a praviveśātha pāṭālam manthānah parvatottamah
 1.045.028c tato devāḥ sagandharvāstuṣṭuvurmadhusūdanam
 1.045.029a tvam gatiḥ sarvabhūtānām višeṣeṇa divaukasām
 1.045.029c pālayāsmān mahāvāho girimuddhartumarhasi
 1.045.030a iti śrutvā hṛṣikeśah kāmaṭham rūpamāsthitaḥ

- 1.045.030c parvatam pr̄sthataḥ kṛtvā śiṣye tatrodadhau hariḥ
 1.045.031a parvatāgram tu lokātmā hastenākramya keśavah
 1.045.031c devānām madhyataḥ sthitvā mamaṇtha puruṣottamah
 1.045.032a atha varṣasahasreṇā āyurvedamayaḥ pumān
 1.045.032c udatiṣṭhat sudharmātmā sadaṇḍah sakamaṇḍaluḥ
 1.045.033a apsu nirmathanādeva rasāt tasmādvaramstriyah
 1.045.033c utpeturmanujaśreṣṭha tasmādapsaraso 'bhavan
 1.045.034a ṣaṣṭih koṭyo 'bhavaṁstāsāmapsarāṇām suvarcasām
 1.045.034c asam̄khyeyāstu kākutstha yāstāsām paricārikāḥ
 1.045.035a na tāḥ sma pratigr̄hṇanti sarve te devadānavāḥ
 1.045.035c apratigrahaṇāt tāscā tataḥ sādhāraṇīkṛtāḥ
 1.045.036a varuṇasya tataḥ kanyā vāruṇī raghunandana
 1.045.036c utpapāta rasāt tasmānmārgamāṇā pratigrahām
 1.045.037a diteḥ putrā na tām rāma jagṛhurvaruṇātmajām
 1.045.037c aditestu sutā vīra jagṛhustāmaninditām
 1.045.038a surāpratigrahāddevāḥ surā ityabhiviśrutāḥ
 1.045.038c apratigrahaṇāt tasyā daiteyāścāsurāstathā
 1.045.039a uccaiḥśravāśca tatrāśvo maṇiratnam ca kaustubham
 1.045.039c udatiṣṭhannaraśreṣṭha somadevastathaiva ca
 1.045.040a tato dīrgheṇa kālena cotpanna kamalālayā
 1.045.040c atīva rūpasampannā prathame vayasi sthitā
 1.045.041a sarvābharaṇāpūrṇāṅgī sarvalakṣaṇalakṣitā
 1.045.041c mukutāṅgadacitrāṅgī nīlakuñcitamūrdhajā
 1.045.042a taptahāṭakasamkāśā muktābharaṇabhbūṣitā
 1.045.042c caturbhujā mahādevī padmahastā varānanā
 1.045.043a sā ca devī tathotpannā padmā śrīrlokapūjītā
 1.045.043c sā padmā padmanābhāsya yayau vakṣahsthalam hareḥ
 1.045.044a surāsurāśca gandharvāḥ kṣobhayāmāsurambudhiṁ
 1.045.044c tasmādetat samudbhūtam tathaivāṁṛtamuttamam
 1.045.045a atha tasya kṛte rāma mahān āśit kulakṣayaḥ
 1.045.045c aditestu tadā putrā ditiputrān ayodhayan
 1.045.046a ekato 'bhyagaman sarve asurā rākṣasaiḥ saha
 1.045.046c yuddhamāśinmahāghoram vīra trailokyamohanam
 1.045.047a yadā kṣayam gataṁ sarvam tadā viṣṇurmahābalah
 1.045.047c amṛtam so 'harat tūrṇam māyāmāsthāya mohinīm
 1.045.048a ye gatā 'bhimukham viṣṇumakṣayam puruṣottamam
 1.045.048c sampiṣṭāste tadā yuddhe viṣṇunā prabhaviṣṇunā
 1.045.049a aditerātmajā vīrā diteḥ putrān nijaghniре
 1.045.049c tasmin ghore mahāyuddhe daiteyādityayorbhr̄śam
 1.045.050a nihatya ditiputrāṁstu rājyam prāpya puraṁdarah
 1.045.050c śāśāsa mudito lokān sarṣisamghān sacāraṇān
 1.046.01a hateṣu teṣu putreṣu ditih paramaduḥkhitā
 1.046.01c mārīcaṁ kaśyapam rāma bhartāramidamabratvīt
 1.046.02a hataputrāsmi bhagavamstava putrairmahābalaiḥ
 1.046.02c Śakrahantāramicchāmi putram dīrghatapo 'rjitam
 1.046.03a sāham tapaścariṣyāmi garbhamādhātumarhasi
 1.046.03c tatra me Śakrahantāram tvamanujñātumarhasi

- 1.046.04a tasyāstadvacanam śrutvā mārīcaḥ kaśyapastadā
 1.046.04c pratyuvāca mahatejā ditīm paramaduhkhitāṁ
 1.046.05a evam bhavatu bhadram̄ te śucirbhava tapodhane
 1.046.05c janayiṣyasi putram̄ tvam̄ śakrahantāramāhave
 1.046.06a pūrṇe varṣasahasre tu śuciryadi bhaviṣyasi
 1.046.06c putram̄ trailokyahantāram̄ matto vai janayiṣyasi
 1.046.07a evamuktvā mahatejāḥ pāṇinā sa mamārja tāṁ
 1.046.07c tāmāliṅgya tataḥ svasti ityuktvā tapase yayau
 1.046.08a gate tasmin naraśreṣṭha ditiḥ paramaharṣitā
 1.046.08c kuśaplavanamāśadya tapastepe sudāruṇam̄
 1.046.09a carantyāstu tapastasyāḥ parāṁ saṁnatimāsthitaḥ
 1.046.09c paricaryāṁ svayam̄ śakraścakāropetya tatparaḥ
 1.046.010a agnim̄ kuśān kāṣṭhamapaḥ phalamūlam̄ tathaiva ca
 1.046.010c nyavedayat sahasrākṣo yaccānyadapi kāṅkṣitam̄
 1.046.011a gātrasamvāhanaiścaiva śramāpanayanaistathā
 1.046.011c Śakraḥ sarveṣu kāleṣu ditiṁ paricacāra ha
 1.046.012a pūrṇe varṣasahasre tu daśone raghunandana
 1.046.012c ditiḥ paramasamḥṛṣṭā sahasrākṣamathābravīt
 1.046.013a tapaścarantyā varṣāṇi daśa vīryavatāṁ vara
 1.046.013c avaśiṣṭāni bhadram̄ te bhrātaram̄ drakṣyase tataḥ
 1.046.014a tamaham̄ tvatkṛte putra samādhāsyे jayotsukam̄
 1.046.014c trailokyavijayaṁ putram̄ saha bhokṣyasi vijvarah
 1.046.015a yācitena suraśreṣṭha tava pitrā mahātmanā
 1.046.015c varo varṣasahasrānte datto mama sutam̄ prati
 1.046.016a evamuktvā ditistatra prāpte madhyam̄ dineśvare
 1.046.016c nidrayāpahṛtā devī pādau kṛtvātha śīrṣataḥ
 1.046.017a dr̄ṣṭvā tāmaśuciṁ śakraḥ pādyoh kṛtamūrdhajāṁ
 1.046.017c Śirahsthāne kṛtau pādau jahāsa ca mumoda ca
 1.046.018a tasyāḥ śarīrvivaram̄ praviveśa puraṁdaraḥ
 1.046.018c garbha ca saptadhā rāma ciccheda paramātmavān
 1.046.019a bhidyamānastato garbho vajreṇa śataparvaṇā
 1.046.019c ruroda susvaraṁ rāma tato ditirabudhyata
 1.046.020a mā rudo mā rudaśceti garbham̄ śakro 'bhyabhāṣata
 1.046.020c bibheda ca mahatejā rudantamapi vāsavah
 1.046.021a na hantavyo na hantavya iti tam̄ ditirabrvīt
 1.046.021c niśpapāta tataḥ śakro mānurvacanagauravāt
 1.046.022a prāñjalirvajrasahito ditiṁ śakro 'bhyabhāṣata
 1.046.022c aśucirdevi suptāsi pādayoḥ kṛtamūrdhajā
 1.046.023a tadantaranamaham̄ labdhvā śakrahantāramāhave
 1.046.023c ācchidaṁ saptadhā devi tanme tvam̄ kṣantumarhasi
 1.047.01a saptadhā tu kṛte garbhe ditiḥ paramadhārmikā
 1.047.01c sahasrākṣam̄ durādharṣam̄ vākyam̄ sānumayābravīt
 1.047.02a mamāparādhādgarbho 'yam̄ saptadhā śakalīkṛtaḥ
 1.047.02c nāparādho hi deveśa tavātra balisūdana
 1.047.03a priyam̄ tu kṛtamicchāmi mama garbhaviparyaye
 1.047.03c marutāṁ sapta saptānāṁ sthānapālā bhavantu te
 1.047.04a vātaskandhā ime putra carantu divi putrakāḥ

- 1.047.04c mārutā iti vikhyātā divyarūpā mamātmajāḥ
 1.047.05a brahmaṇo caratveka indralokaṇaṁ tathāparah
 1.047.05c divi vāyuriti khyātaṣṭṛtīyo 'pi mahāyaśāḥ
 1.047.06a catvārastu suraśreṣṭha diśo vai tava śāsanāt
 1.047.06c saṁcariṣyanti bhadraṇaṁ te devabhuṭā mamātmajā
 1.047.07a tasyāstadvacanam śrutvā sahasrākṣaḥ purandaraḥ
 1.047.07c uvāca prāñjalirvākyam ditim baliniśūdanah
 1.047.08a tvatkṛtenaiva nāmnā hi bhaviṣyanti tavātmajāḥ
 1.047.08c khyātā maruta ityete divyarūpā mamājñayā
 1.047.09a amṛtaprāśinah putrā ime te sahitā mayā
 1.047.09c vicariṣyanti lokāmstrīn nirbhaya vigatajvarāḥ
 1.047.010a evam tau niścayam kṛtvā mātāputrau tapovane
 1.047.010c jagmatustridivam rāma kṛtārthāviti naḥ śrutiṁ
 1.047.011a eṣa deśah sa kākutstha mahendrādhyuṣitah purā
 1.047.011c ditim yatra tapaḥsiddhāmevaṇa paricacāra saḥ
 1.047.012a ikṣvākoratra rājararṣeḥ putraḥ paramadhārmikah
 1.047.012c alambuṣāyāmutpanno viśāla iti viśrutaḥ
 1.047.013a tena cāsīdiha sthāne viśāleti purī kṛtā
 1.047.013c viśālasya suto rājā hemacandro mahābalah
 1.047.014a sucandra iti vikhyāto hemacandrādanantarah
 1.047.014c sucandratanayo rāma dhūmrāśva iti viśrutaḥ
 1.047.015a dhūmrāśvatanayaścāpi srñjayah samapadyata
 1.047.015c srñjayasya sutah śrīmān sahadevaḥ pratāpavān
 1.047.016a kuśāsvaḥ sahadevasya putraḥ paramadhārmikah
 1.047.016c kuśāsvasya mahātejāḥ somadattah pratāpavān
 1.047.017a tasya putro mahātejāḥ saṁpratyesa purīmimāṁ
 1.047.017c āvasatyamaraprakhyah sumatiṁnāma durjayaḥ
 1.047.018a ikṣvakostu prasādena sarve vaiśālikā nr̄pāḥ
 1.047.018c dīrghāyuṣo mahātmāno vīryavantaḥ sudhārmikāḥ
 1.047.019a ihādyā rajaṇīmekāṇaṁ sukhaṇaṁ svapsyāmahe vayaṇ
 1.047.019c śvah prabhāte naraśreṣṭha janakaṇaṁ draṣṭumarhasi
 1.047.020a sumatiṣtu tataḥ śrutvā viśvāmitramupāgataṁ
 1.047.020c pratyudgamyā mahātmānaṁ pūjyāmāsa pārthivah
 1.047.021a pūjām ca paramām kṛtvā sopādhyāyah sabāndhavaḥ
 1.047.021c prāñjaliḥ kuśalaṇaṁ prṣṭvā viśvāmitramathābravīt
 1.047.022a dhanyo 'smyanugṛhīto 'smi yasya me viśayam mune
 1.047.022c saṁprāpto darśanam caiva nāsti dhanyataro mama
 1.048.01a prṣṭvā tu kuśalaṇaṁ tatra parasparasamāgame
 1.048.01c kathānte sumatiṁvākyam vyājahāra mahāmuniṁ
 1.048.02a imau kumārau bhadraṇaṁ te devatulyaparākramau
 1.048.02c gajasiṁhagatī vīrau śārdūlavṛṣabhopamau
 1.048.03a padmapatravīśālākṣau khaṅgatūṇīdhanurdharau
 1.048.03c aśvināviva rūpeṇa samupasthitayauvanau
 1.048.04a yadrcchayaiva gām prāptau devalokādivāmarau
 1.048.04c katham padbhyaṁiha prāptau kimartham kasya vā mune
 1.048.05a bhūṣayantāvimaṇaṁ deśam candrasūryāvivāmbaram
 1.048.05c parasparasya sadṛśau pramāṇenēgitaceṣṭitaiḥ

- 1.048.06a tasya tadvacanam śrutvā yathāvṛttam nyavedayat
 1.048.06c siddhāśramanivāsam ca rākṣasānām badhaṁ tathā
 1.048.07a viśvāmitravacah śrutvā rājā paramavismitaḥ
 1.048.07c atithī pūjayāmāsa putrau daśarathasya tau
 1.048.08a tataḥ paramasatkāram sumateḥ prāpya rāghavau
 1.048.08c uṣya tatra niśāmekām jagmanurmithilām̄ prati
 1.048.09a tām̄ drṣṭvā dūrataḥ sarve janakasya purīm̄ śubhām̄
 1.048.09c munayo hrṣṭamanasah śāśamsuh sādhu sādhviti
 1.048.010a mithilopavane tatra āśramam̄ drṣya rāghavaḥ
 1.048.010c purāṇam̄ nirjanam̄ puṇyam̄ papraccha munipuṇgavam̄
 1.048.011a śrīmadāśramasamkāśam̄ kiṃtvidam̄ munivarjitam̄
 1.048.011c śrotumicchāmi bhagavan kasyāyam̄ pūrva āśramaḥ
 1.048.012a tacchrutvā rāghaveṇoktam̄ vākyam̄ vākyaviśāradah
 1.048.012c pratyuvāca mahātejā viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.048.013a hanta te kathayiṣyāmi śṛṇu tattvena rāghava
 1.048.013c yasyaitadāśramapadam̄ śaptam̄ kopānmahātmanā
 1.048.014a gautamasya naraśreṣṭha pūrvamāśinmahāmuneḥ
 1.048.014c āśramo divyasaṃkāśah surairapi supūjitaḥ
 1.048.015a sa cātra tapa ṣāṭiṣṭhadahalyāsahito munih
 1.048.015c saṃvatsarasasrāṇi bahuni raghunandana
 1.048.016a kadāciddivase rāma tato duragate munau
 1.048.016c tadasyā āśrame drṣṭvā ramyam̄ rūpam̄ puraṇdaraḥ
 1.048.017a tasyāntaram̄ viditvā ca kāmārthastridiveśvaraḥ
 1.048.017c muniveśadharo bhūtvā so 'halyāmidamabравīt
 1.048.018a ṛtukālam̄ pratīkṣante nārthinaḥ susamāhite
 1.048.018c saṃgamam̄ tvahamicchāmi tvayā saha sumadhyame
 1.048.019a muniveśam̄ sahasrākṣam̄ vijñāya raghunandana
 1.048.019c matīm cakāra ḍurmedhā devarājakutuhalāt
 1.048.020a athābravīt suraśreṣṭham̄ kṛtārthenāntarātmanā
 1.048.020c kṛtārthāsmi suraśreṣṭha gaccha śīghramitaḥ prabho
 1.048.021a ātmānam̄ mām̄ ca deveśa sarvathā rakṣa gautamāt
 1.048.021c indrastu prahasan vākyamahalyāmidamabравīt
 1.048.022a suśroni parituṣṭo 'smi gamiṣyāmi yathāgataṁ
 1.048.022c evam̄ saṃgamyā tu tayā niścakrāmoṭajāt tataḥ
 1.048.023a sa saṃbhramāt tvaran rāma śāṅkito gautamam̄ prati
 1.048.023c gautamam̄ samḍadarśātha praviśantam̄ mahāmuniṁ
 1.048.024a devadānavadurdharṣam̄ tapobalasamanvitam̄
 1.048.024c tīrthodakapariklinnam̄ dīpyamānamivānalām̄
 1.048.025a gr̄hītasamidham̄ tatra sakuśam̄ munipuṇgavam̄
 1.048.025c drṣṭvā surapatistrasto viṣaṇāvadano 'bhavat
 1.048.026a atha drṣṭvā sahasrākṣam̄ muniveśadharam̄ munih
 1.048.026c durvṛttam̄ vṛttasampanno roṣādvacanamabравīt
 1.048.027a mama rūpam̄ samāsthāya kṛtavān asi durmate
 1.048.027c akartavyamidaṁ yasmādviphalaṁ bhaviṣyasi
 1.048.028a gautamenaivamuktasya saroṣena mahātmanā
 1.048.028c petaturvṛṣaṇau bhūmau sahasrākṣasya tatakṣaṇāt
 1.048.029a vyathitaḥsa tada cāśīddhataujā viphaliṣṭaḥ

- 1.048.029c dharśitastapasogreṇa kaśmalam̄ cainamāviśat
- 1.048.030a tathā śaptvā sa vai śakram̄ bhāryāmapi ca śaptavān
- 1.048.030c iha varṣasahasrāṇi bahūni nivasiyasi
- 1.048.031a vātabhakṣā nirāhārā tapyantī bhasmaśayinī
- 1.048.031c adrśyā sarvabhūtānāmāśrame 'smin nivatsyasi
- 1.048.032a yadā tvidaṁ vanam̄ ghoram̄ rāmo daśarathātmajah
- 1.048.032c āgamiyati durdharṣastadā pūtā bhaviṣyasi
- 1.048.033a tasyātithyena durvṛtte lobhamohavivarjitā
- 1.048.033c matsakāśe mudā yuktā svam̄ vapurdhārayiṣyasi
- 1.048.034a evamuktvā mahātejā gautamo duṣṭacāriṇīṁ
- 1.048.034c himavacchikhare ramye tapastepe suduścaram̄
- 1.049.01a aphalastu tataḥ śakro devān agnipurogamān
- 1.049.01c abravīt trastanayanaḥ sarṣisamghān sacāraṇān
- 1.049.02a kurvatā tapaso vighnam̄ gautamasya mahātmanah
- 1.049.02c krodhamutpādyā hi mayā surakāryamidam̄ kṛtam̄
- 1.049.03a aphalo 'smi kṛtastena krodhāt sā ca nirākṛtā
- 1.049.03c Śāpamokṣeṇa mahatā tapo 'syāpahṛtam̄ mayā
- 1.049.04a tanmām̄ suravarāḥ sarve sarṣisamghāḥ sacāraṇāḥ
- 1.049.04c surakāryārthamaphalaṁ saphalaṁ kartumarhatha
- 1.049.05a Śatakratorvacah śrutvā devāḥ sāgnipurogamāḥ
- 1.049.05c pitṛdevān upetyāhuḥ sarve saha marudgaṇaiḥ
- 1.049.06a puro vicārya mohena ṛṣipatnīṁ Śatakratuḥ
- 1.049.06c dharsayitvā muneḥ śāpāt tatraiva viphalaḥ kṛtaḥ
- 1.049.07a idānīṁ kupyate devān devarājah puraṁdaraḥ
- 1.049.07c ayam̄ meṣah savṛṣaṇāḥ śakro hyavṛṣaṇāḥ kṛtaḥ
- 1.049.08a meṣasya vr̄ṣaṇau gṛhya śakrāyāśu prayacchata
- 1.049.08c aphalastu kṛto meṣah parām̄ tuṣṭim̄ pradāsyati
- 1.049.09a bhavatām̄ harṣaṇārthāya ye ca dāsyanti mānavāḥ
- 1.049.09c akṣayaṁ hi phalaṁ teṣām̄ yūyaṁ dāsyatha puṣkalam̄
- 1.049.010a agnestu vacanam̄ śrutvā pitṛdevāḥ samāgatāḥ
- 1.049.010c utpādyā meṣavṛṣaṇau sahasrākṣo nyaveśayan
- 1.049.011a tadā prabhṛti kākutstha pitṛdevāḥ samāgatāḥ
- 1.049.011c aphalān̄ bhuñjate meṣān̄ phalaisteṣāmayojayan
- 1.049.012a indrastu meṣavṛṣaṇastadā prabhṛti rāghava
- 1.049.012c gautamasya prabhāvenā tapasā ca mahātmanah
- 1.049.013a tadāgaccha mahāteja āśramam̄ puṇyakarmaṇāḥ
- 1.049.013c tārayainām̄ mahābhāgāmahalyām̄ devarūpiṇīṁ
- 1.049.014a viśvāmitravacaḥ śrutvā rāghavaḥ sahalakṣmaṇāḥ
- 1.049.014c viśvāmitram̄ puraskṛtya āśramam̄ praviveśa ha
- 1.049.015a dadarśa ca mahābhāgām̄ tapasā dyotitaprabhām̄
- 1.049.015c lokairapi samāgamyā durnirīkṣyām̄ surāsuraiḥ
- 1.049.016a prayatnānnirmitām̄ dhātrā dhivyām̄ māyāmayīmiva
- 1.049.016c dhūmenāpi parītāṅgīm̄ dīptāmagniśikhāmiva
- 1.049.017a tuṣāreṇāvṛtām̄ sābhrām̄ pūrṇacandraprabhāmiva
- 1.049.017c madhye 'mbhaso durādharṣām̄ dīptām̄ sūryaprabhāmiva
- 1.049.018a sā hi gautamavākyena durnirīkṣyā babhūva ha
- 1.049.018c trayānāmapi lokānām̄ yāvadrāmasya darśanam̄

- 1.049.019a rāghavau tu tadā tasyāḥ pādau jagṛhaturmudā
- 1.049.019c smarantī gautamavacah pratijagrāha sā hi tau
- 1.049.020a pādyamarghyam tathātithyam cakāra susamāhitā
- 1.049.020c pratijagrāha kākutstho vidhidrṣṭena karmaṇā
- 1.049.021a puṣpavṛṣṭirmahatyāśīddevadundubhinisvanaiḥ
- 1.049.021c gandharvāpsarasām caiva mahān āśīt samutsavaḥ
- 1.049.022a sādhu sādhviti devāstāmahalyāṁ samapujayan
- 1.049.022c tapobalaviśuddhāṅgīṁ gautamasya vaśānugāṁ
- 1.049.023a gautamaśca mahātejā dṛṣṭvā divyena cakṣuṣā
- 1.049.023c svamāśramapadam rāmamāgataṁ pratyapujayat
- 1.049.024a sametya bhāryayā caiva pūtayāhalyayā tadā
- 1.049.024c tayaiva sahito bhūyastapastepe mahātapāḥ
- 1.049.025a rāmo 'pi paramāṁ pūjāṁ gautamasya mahāmuneḥ
- 1.049.025c sakāśādvidhivat prāpya jagāma mithilāṁ tataḥ
- 1.050.01a tataḥ prāguttarāṁ gatvā rāmaḥ saumitriṇā saha
- 1.050.01c viśvāmitram puraskṛtya yajñavāṭamupāgamat
- 1.050.02a rāmastu muniśārdūlamuvāca sahalakṣmaṇāḥ
- 1.050.02c sādhvī yajñasamṛddhirhi jānakasya mahātmanāḥ
- 1.050.03a bahunīha sahasrāṇi nānādeśanivāsināṁ
- 1.050.03c brāhmaṇānāṁ mahābhāga vedādhyayanaśālināṁ
- 1.050.04a ṛṣivāṭāśca dṛsyante śakaṭīśatasamkulāḥ
- 1.050.04c deśo vidhīyatāṁ brahman yatra vatsyāmahe vayam
- 1.050.05a rāmasya vacanāṁ śrutvā viśvāmitro mahāmuniḥ
- 1.050.05c niveśamakaroddeśe vivikte salilāyute
- 1.050.06a viśvāmitramanuprāptam śrutvā nṛpavarastadā
- 1.050.06c Śatānandaṁ puraskṛtya purohitamaninditam
- 1.050.07a ṛtvigbhiḥ sahitaścānyairādāyārghyam tvarānvitah
- 1.050.07c pratyujjagāma sahasā vinayena samanvitaḥ
- 1.050.08a pratigṛhya tu tāṁ pūjāṁ janakānmunisattamaḥ
- 1.050.08c papraccha kuśalaṁ rājño yajñasamṛddhameva ca
- 1.050.09a sa tāṁścātha munīn pṛṣṭvā sopādhyāyapurodhasaḥ
- 1.050.09c yathārhamṛṣibhiḥ sarvaiḥ samāgacchat prahrṣṭavat
- 1.050.010a atha rājā muniśreṣṭham kṛtāñjalirabhāṣata
- 1.050.010c āsane bhagavān āstāṁ sahaibhirmunipumgavaiḥ
- 1.050.011a janakasya vacaḥ śrutvā niṣasād mahāmuniḥ
- 1.050.011c purodhā ṛtvijaścaiva rājā ca saha mantribhiḥ
- 1.050.012a āsaneṣu yathānyāyamupaviṣṭān samantataḥ
- 1.050.012c dr̄ṣṭvā sa nṛpatistatra viśvāmitramathābravīt
- 1.050.013a adya yajñasamṛddhirme saphalā daivataiḥ kṛtā
- 1.050.013c adya yajñaphalaṁ prāptaṁ bhagavaddarśanānmayā
- 1.050.014a dhanyo 'smyanugṛhīto 'smi yasya me munipumgava
- 1.050.014c yajñopasadanaṁ brahman prāpto 'si munibhiḥ saha
- 1.050.015a dvādaśāḥam tu brahmarše śeṣamāhurmanasvinah
- 1.050.015c tato bhāgārthino devān draṣṭumarhasi kauśika
- 1.050.016a ityuktvā muniśārdūlam prahrṣṭavadanastadā
- 1.050.016c punastam paripapraccha prāñjaliḥ prayato nṛpaḥ
- 1.050.017a imau kumārau bhadram te devatulyaparākramau

- 1.050.017c gajasim̄hagatī vīrau śārdūlavṛṣabhopamau
- 1.050.018a padmapatraviśālākṣau khaḍgatūṇīdhanurdharau
- 1.050.018c aśvināviva rūpeṇa samupasthitayauvanau
- 1.050.019a yadṛcchayaiva gām prāptau devalokādivāmarau
- 1.050.019c katham padbhyaṁhiha prāpta kimirtham kasya vā mune
- 1.050.020a bhūṣayantāvimaṁ deśam candraśūryāvivāmbaram
- 1.050.020c parasparsasya sadṛśau pramāṇeṅgitaceṣṭitaiḥ
- 1.050.021a tasya tadvacanam śrutvā janakasya mahātmanah
- 1.050.021c nyavedayadameyātmā putrau daśarathasya tau
- 1.050.022a siddhāśramanivāsaṁ ca rākṣasānāṁ badham tathā
- 1.050.022c taccāgamanamavyagram viśālāyāscā darśanam
- 1.050.023a ahalyādarśanam caiva gautamena samāgamaṁ
- 1.050.023c mahādhanuṣi jijñāsām kartumāgamanam tadā
- 1.050.024a etat sarvam mahātejā janakāya mahātmane
- 1.050.024c nivedya virarāmātha viśvāmitro mahāmuniḥ
- 1.051.01a tasya tadvacanam śrutvā viśvāmitrasya dhīmataḥ
- 1.051.01c hr̄ṣṭaromā mahātejā śatānando mahātapāḥ
- 1.051.02a gautamasya suto jyeṣṭhastapasā dyotitaprabhaḥ
- 1.051.02c rāmasaṁdarśanādeva param vismayamāgataḥ
- 1.051.03a etaū niṣaṇau saṁprekṣya śatānando nṛpātmajau
- 1.051.03c sukhāśinam muniśreṣṭham viśvāmitramathābravīt
- 1.051.04a api te muniśārdūla mama mātā yaśasvinī
- 1.051.04c darśitā rājaputrāya tapo dīrghamupāgatā
- 1.051.05a api rāme mahābhāgā mama mātā yaśasvinī
- 1.051.05c vanyairupāharat pūjām pūjārhe sarvadehinām
- 1.051.06a api rāmāya kathitam yadvṛttam tat purātanam
- 1.051.06c mama māturmahātejo devena ḍurānuṣṭhitam
- 1.051.07a api kauśika bhadram te guruṇā mama saṁgatā
- 1.051.07c mama mātā muniśreṣṭha rāmasaṁdarśanāditaḥ
- 1.051.08a api prītena manasā gurume kuśikātmaja
- 1.051.08c pūtām dīrgheṇa tapasā mātarām me 'bhyanandata
- 1.051.09a api me guruṇā rāmaḥ pūjitaḥ kuśikātmaja
- 1.051.09c ihāgato mahātejāḥ pūjām prāpya mahātmanah
- 1.051.010a tacchrutvā vacanam tasya viśvāmitro mahāmuniḥ
- 1.051.010c pratyuvāca śatānandam vākyajño vākyakovidam
- 1.051.011a nātikrāntam muniśreṣṭha yat kartavyam kṛtam mayā
- 1.051.011c saṁgatā muninā patnī bhārgaveṇeva reṇukā
- 1.051.012a tacchrutvā vacanam tasya viśvāmitrasya dhīmataḥ
- 1.051.012c Śatānando mahātejā rāmaṁ vacanamabравīt
- 1.051.013a svāgataṁ te naraśreṣṭha diṣṭyā prāpto 'si rāghava
- 1.051.013c viśvāmitram puraskṛtya maharśimaparājitaṁ
- 1.051.014a acintyakarmā tapasā brahmaśirāmitaprabhaḥ
- 1.051.014c viśvāmitro mahāvāho vetyenam paramām gatīm
- 1.051.015a nāsti dhanyataro rāma tvatto 'nyo bhuvi kaścana
- 1.051.015c goptā kuśikaputraste yena taptam mahat tapaḥ
- 1.051.016a śrūyatām cābhidhāsyāmi kauśikasya mahātmanah
- 1.051.016c yathābalam yathāvṛttam tanme nigadataḥ śṛṇu

- 1.051.017a rājāśīdeśa dharmātmā dīrghakālamariṁdamah
 1.051.017c dharmajñah kṛtavidyaśca prajānām ca hite rataḥ
 1.051.018a prajāpatisutastvāśit kuśo nāma mahīpatih
 1.051.018c kuśasya putro balavān kuśanābhah sudhārmikah
 1.051.019a kuśanābhasutastvāśidgādhirtyeva viśrutah
 1.051.019c gādheḥ putro mahatejā viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.051.020a viśvāmitro mahatejāḥ pālayāmāsa medinīm
 1.051.020c bahuvarṣasahasrāṇi rājā rājyamakārayat
 1.051.021a kadācit tu mahatejā yojayitvā varūthinīm
 1.051.021c akṣauhiṇīparivṛtaḥ paricakrāma medinīm
 1.051.022a nagarāṇi ca rāṣṭrāṇi saritaśca mahāgirīn
 1.051.022c āśramān kramaśo rājā vicarannājagāma ha
 1.051.023a vāśiṣṭhasyāśramapadām nānāpuṣpalatādrumam
 1.051.023c nānāmr̥gaganākīrṇam siddhacāraṇasevitam
 1.051.024a devadānavagandharvaiḥ kinnarairupaśobhitam
 1.051.024c praśāntahariṇākīrṇam dvijasamghaniṣevitam
 1.051.025a tapaścaraṇasamśiddhairagnikalpairmahātmabhiḥ
 1.051.025c satataṁ saṃkulam śrīmadbrahmakalpairmahāvrataiḥ
 1.051.026a abbhakṣairvāyubhakṣaiśca śīrṇaparṇāśanaistathā
 1.051.026c phalamūlāśanairdāntairjitakrodhairjitetriyaiḥ
 1.051.027a ṛṣibhibarbālakhilyaiśca jāpahomaparāyaṇaiḥ
 1.051.027c anyairvaikhānasaiścaiva samantādupaśobhitam
 1.051.028a vaśiṣṭhasyāśramapadām brahmaṇokamivāparam
 1.051.028c dadarśa jayatām śreṣṭho viśvāmitro mahāmanāḥ
 1.052.01a tam dṛṣṭvā paramaprīto viśvāmitro mahābalaḥ
 1.052.01c praṇato praṇayādvīro vaśiṣṭham japatām varam
 1.052.02a svāgatām tava cetyukto vaśiṣṭhenā mahātmanā
 1.052.02c āsanām cāsyā bhagavān vaśiṣṭho vyādideśa ha
 1.052.03a upaviṣṭāya ca tadā viśvāmitrāya dhīmate
 1.052.03c yathānyāyām munivaraḥ phalamūlamupāharat
 1.052.04a pratigṛhya tu tām pūjām vaśiṣṭhādrājasattamaḥ
 1.052.04c viśvāmitro mahatejāḥ kuśalam paryaprcchata
 1.052.05a tapo 'gnihotraśiṣyeṣu vanaspatigaṇe tathā
 1.052.05c sarvatra kuśalam prāha vaśiṣṭho rājasattamaḥ
 1.052.06a mukhopaviṣṭam rājānam viśvāmitram mahātapāḥ
 1.052.06c papraccha japatām śreṣṭho vaśiṣṭho brahmaṇāḥ sutah
 1.052.07a kaccit te kuśalam rājan kacciddharmeṇa rañjayan
 1.052.07c prajāḥ pālayase vīra rājavṛttēna dhārmikah
 1.052.08a kaccit te sambhṛtā bhṛtyāḥ kaccit tiṣṭhanti śāsane
 1.052.08c kaccit te vijitāḥ sarve ripavo ripusūdana
 1.052.09a kaccidbaleṣu koṣeṣu mitreṣu ca parantapa
 1.052.09c kuśalam te naravyāghra putrapautre tathānagha
 1.052.010a sarvatra kuśalam rājā tamataḥ pratyudāharat
 1.052.010c viśvāmitro mahatejā vaśiṣṭham vinayānvitah
 1.052.011a kṛtvobhau suciraṇ kālaṁ dharmiṣthau tāḥ kathāstadā
 1.052.011c mudā paramayā yuktau prīyetām tau parasparam
 1.052.012a tato vaśiṣṭho bhagavān kathānte raghunandana

- 1.052.012c viśvāmitramidam vākyamuvāca prahasanniva
- 1.052.013a ātithyam kartumicchāmi balasyāsa mahābala
- 1.052.013c tava caivāprameyasya yathārham sampratīccha me
- 1.052.014a satkriyām hi bhavān etām pratīcchatu mayodyatām
- 1.052.014c rājamstvamatithiśreṣṭhaḥ pūjanīyaḥ prayatnataḥ
- 1.052.015a evamukto vaśiṣṭhena viśvāmitro mahāmatiḥ
- 1.052.015c kṛtamityabrvīdrājā pūjāvākyena me tvayā
- 1.052.016a phalamūlena bhagavan vidyate yat tavāśrame
- 1.052.016c pādyenācamanīyena bhagavaddarśanena ca
- 1.052.017a sarvathā ca mahāprājña pūjārheṇa supūjitaḥ
- 1.052.017c gamiṣyāmi namaste 'stu maitreṇekṣasva cakṣuṣā
- 1.052.018a evam̄ bruvantam̄ rājānam̄ vaśiṣṭhaḥ punareva hi
- 1.052.018c nyamantrayata dharmātmā punaḥ punarudāradhiḥ
- 1.052.019a vāḍhamityeva gādheyo vaśiṣṭham̄ pratyuvāca ha
- 1.052.019c yathā priyam̄ bhagavatastathāstu munipuṁgava
- 1.052.020a evamuktastathā tena vaśiṣṭho japatām̄ varah
- 1.052.020c ājuhāva tato dhenuṁ kalmāṣīṁ dhūtakalmaṣām
- 1.052.021a ehyehi śabale kṣipram̄ śṛṇu caiva vaco mama
- 1.052.021c ***
- 1.052.022a sabalasyāsa rājarṣeḥ kartuṁ vyavasito 'smyaham̄
- 1.052.022c bhojanena mahārheṇa satkāraṁ tadvidhatsva me
- 1.052.023a yasya yasya yathākāmaṁ ṣaḍraseṣvabhipūjitaṁ
- 1.052.023c tat sarvam̄ kāmadhugdivye abhivarṣa kṛte mama
- 1.052.024a rasenānnena peyena lehyacoṣyeṇa saṁyutam̄
- 1.052.024c annānām̄ nicayaṁ sarvam̄ śrjasva śabale tvara
- 1.053.01a evamuktā vaśiṣṭhena śabalā śatrusūdana
- 1.053.01c vidadhe kāmadhuk kāmān yasya yasyepsitān yathā
- 1.053.02a ikṣūn madhūni lājāmśca maireyāmśca varāśavān
- 1.053.02c pānāni ca mahārhāṇi bhakṣyāmścoccāvacān api
- 1.053.03a uṣṇādyaudanasyātra rāśayaḥ parvatopamāḥ
- 1.053.03c mr̄ṣṭānnāni sūpāscā dadhikulyāstathaiva ca
- 1.053.04a nānāsvādurasānām̄ ca khāṇḍavānām̄ tathaiva ca
- 1.053.04c bhājanāni supūrṇāni gauḍāni ca sahasraśaḥ
- 1.053.05a sarvamāsīt susamtuṣṭam̄ hr̄ṣṭapuṣṭajanāyutaṁ
- 1.053.05c viśvāmitrabalam̄ rāma vaśiṣṭhena sutarpitam̄
- 1.053.06a viśvāmitro hi rājarṣirhr̄ṣṭapuṣṭastadābhavat
- 1.053.06c sāmātyo mantrisahitaḥ sabhṛtyabalavāhanāḥ
- 1.053.07a yuktaḥ pareṇa harṣeṇa vaśiṣṭhamidamabравīt
- 1.053.07c pujito 'haṁ tvayā brahman pūjārheṇa susatkṛtaḥ
- 1.053.08a śrūyatāmbhidhāsyāmi vākyam̄ vākyaviśārada
- 1.053.08c gavām̄ śatasahasreṇa dīyatām̄ śabalā mama
- 1.053.09a ratnaṁ hi bhagavannetadratnabhāgī ca pārthivāḥ
- 1.053.09c tasmānme śabalām̄ dehi mamaīṣā dharmato dvija
- 1.053.010a evamuktāstu bhagavān vaśiṣṭho munipuṁgavaḥ
- 1.053.010c viśvāmitreṇa dharmātmā pratyuvāca mahīpatiṁ
- 1.053.011a nāhaṁ śatasahasreṇa nāpi koṭīṣatairgavām̄
- 1.053.011c rājan dāsyāmi śabalām̄ rāśibhī rajatasya vā

- 1.053.012a na parityāgamarheyam matsakāśādarimdama
 1.053.012c śāśvatī śabalā mahyam kīrtirātmavato yathā
 1.053.013a asyām havyam ca kavyam ca prāṇayātrā tathaiva ca
 1.053.013c āyattamagnihotram ca balirhomastathaiva ca
 1.053.014a svāhākāravaśatkārau vidyāśca vividhāstathā
 1.053.014c āyattamatra rājarše sarvametanna samśayah
 1.053.015a sarvasvametat satyena mama tuṣṭikarī tathā
 1.053.015c kāraṇairbahubhī rājan na dāsye śabalām tava
 1.053.016a vaśiṣṭhenavamuktāstu viśvāmitro 'bravīt tadā
 1.053.016c saṃrabdhataramatyartham vākyam vākyaviśāradah
 1.053.017a hiraṇyakakṣagraiveyān suvarṇāmkuśabhūṣitān
 1.053.017c dadāmi kuñjarānām te sahasrāṇi caturdaśa
 1.053.018a hairaṇyānām rathānām ca śvetāśvānām caturujām
 1.053.018c dadāmi te śatānyaṣṭau kiṅkiṇīkavibhūṣitān
 1.053.019a hayānām deśajātānām kulajānām mahaujasām
 1.053.019c sahasramekam daśa ca dadāmi tava suvrata
 1.053.020a nānāvarṇavibhaktānām vayaḥsthānām tathaiva ca
 1.053.020c dadāmyekām gavām koṭīm śabalā dīyatām mama
 1.053.021a yāvadicchasi ratnāni hiraṇyam vā dvijottama
 1.053.021c tāvaddadāmi te sarvam dīyatām śabalā mama
 1.053.022a evamuktāstu bhagavān viśvāmitreṇa dhīmatā
 1.053.022c na dāsyāmīti śabalām prāha rājan kathāmcana
 1.053.023a etadeva hi me ratnametadeva hi me dhanām
 1.053.023c etadeva hi sarvasvametadeva hi jīvitām
 1.053.024a darśaśca paurnāmāsaśca yajñāścaivāptadakṣiṇāḥ
 1.053.024c etadeva hi me rājan vividhāśca kriyāstathā
 1.053.025a adomūlāḥ kriyāḥ sarvā mama rājan na samśayah
 1.053.025c bahunā kiṁ pralāpena na dāsye kāmadohinīṁ
 1.054.01a kāmadhenuṁ vaśiṣṭho 'sau yadā na tyajate muniḥ
 1.054.01c tadāya śabalām rājā viśvāmitro 'nvakarṣata
 1.054.02a nīyamānā tu śabalā rāma rājñā mahātmanā
 1.054.02c duḥkhitā cintayāmāsa rudatī šokakarśitā
 1.054.03a parityaktā vaśiṣṭhenā kimahaṁ sumahātmanā
 1.054.03c yāham rājabhaṭairdīnā hriyeya bhṛśaduḥkhitā
 1.054.04a kiṁ mayāpakṛtam tasya maharśerbhāvitātmanaḥ
 1.054.04c yanmāmanāgasam dṛṣṭvā bhaktām tyajati dhārmikāḥ
 1.054.05a iti sā cintayitvā tu niḥśvasya ca punaḥ punaḥ
 1.054.05c jagāma vegena tadā vaśiṣṭham paramaujasā
 1.054.06a vidhūya tāmstadā bhṛtyān śatasāḥ śatrusūdana
 1.054.06c jagāmānilavegena pādamūlam mahātmanāḥ
 1.054.07a Śabalā sā rudatī ca kroṣantī cedamabratī
 1.054.07c vaśiṣṭhasyāgrataḥ sthitvā meghadundubhirāvinī
 1.054.08a bhagavan kiṁ parityaktā tvayāham brahmaṇaḥ suta
 1.054.08c yasmādrājabhaṭā mām hi nayanti tvatsakāśataḥ
 1.054.09a evamuktāstu brahmarśiridaṁ vacanamabratī
 1.054.09c šokasamṛaptahṛdayām svasāramiva duḥkhitām
 1.054.010a na tvām tyajāmi Śabale nāpi me 'pakṛtam tvayā

- 1.054.010c eṣa tvāṁ nayate rājā balonmatto mahābalah
 1.054.011a na hi tulyam̄ balam̄ manye mama rājā viśeṣataḥ
 1.054.011c balī rājā kṣatriyaśca pṛthivyāḥ patireva ca
 1.054.012a iyamakṣauhiṇī pūrnā gajavājirathākulā
 1.054.012c pattidhvajasamākīrṇā tenāsau balavattaraḥ
 1.054.013a evamuktā vaśiṣṭhena pratyuvāca vinītavat
 1.054.013c vacanam̄ vacanajñā sā brahmaśimatulaprabham̄
 1.054.014a na balam̄ kṣatriyasyāhurbrahmaṇā balavattarāḥ
 1.054.014c brahmaṇa brāhmabalaṇ divyam̄ kṣatrācca balavattaram̄
 1.054.015a aprameyam̄ balam̄ tubhyam̄ na tvayā balavattaraḥ
 1.054.015c viśvāmitro mahāvīryastejastava durāsadam̄
 1.054.016a niyumkṣva mām̄ mahātejastvadbrahmabalasambhṛtām̄
 1.054.016c tasya darpam̄ balam̄ yat tannāśayāmi durātmanah
 1.054.017a ityuktāstu tayā rāma vaśiṣṭhaḥ sa mahāyaśāḥ
 1.054.017c srjasveti tadowāca balam̄ parabalārdanam̄
 1.054.018a tasyā hambhāravotsṛṣṭāḥ pahlavāḥ śataśo nṛpa
 1.054.018c nāśayanti balam̄ sarvam̄ viśvāmitrasya paśyataḥ
 1.054.019a sa rājā paramakruddhaḥ krodhavisphāritekṣaṇaḥ
 1.054.019c pahlavān nāśayāmāsa śakhairuccāvacairapi
 1.054.020a viśvāmitrārditān dṛṣṭvā pahlavān śataśastadā
 1.054.020c bhūya evāṣrjaddhorān śakān yavanamiśritān
 1.054.021a tairāśīt samvṛtā bhūmiḥ śakairyavānamīśritaiḥ
 1.054.021c prabhāvadbhirmahāvīryairhemakiñjalkasamnibhaiḥ
 1.054.022a tīkṣṇāsiptaṭīśadharairhemavarṇāmbarāvṛtaiḥ
 1.054.022c nirdagdham̄ tat balam̄ sarvam̄ pradīptairiva pāvakaiḥ
 1.054.023a tato 'strāṇi mahātejā viśvāmitro mumoca ha
 1.054.023c taiste yavanakāmbojā varvarāścākulīkṛtāḥ
 1.055.01a tatastān ākulān dṛṣṭvā viśvāmitrāstramohitān
 1.055.01c vaśiṣṭhaścōyāmāsa kāmadhuk srja yogataḥ
 1.055.02a tasyā hambhāravajātāḥ kāmbojā ravisamnibhāḥ
 1.055.02c ūdhasaścātha sambhūtā varvarāḥ śastrapāṇayaḥ
 1.055.03a yonideśācca yavanāḥ śakṛddeśācchakāḥ smṛtāḥ
 1.055.03c romakūpeṣu mlecchāśca hārītāḥ sakirātakāḥ
 1.055.04a taistanniśūditam̄ sarvam̄ viśvāmitrasya tatūkṣaṇāt
 1.055.04c sapadātigajam̄ sāśvam̄ saratham̄ raghunandana
 1.055.05a dṛṣṭvā niṣūditam̄ sainyam̄ vaśiṣṭhena mahātmanā
 1.055.05c viśvāmitrasutānām̄ tu śatām nānāvidhāyudham̄
 1.055.06a abhyadhāvat susamkruddham̄ vaśiṣṭham̄ japatām̄ varam̄
 1.055.06c huṇkareṇaiva tān sarvān nirdadāha mahān ḥsiḥ
 1.055.07a te sāśvarathapadātā vaśiṣṭhena mahātmanā
 1.055.07c bhasmīkṛtā muhūrtena viśvāmitrasutāstathā
 1.055.08a dṛṣṭvā vināśitān sarvān balam̄ ca sumahāyaśāḥ
 1.055.08c savrīḍam̄ cintayāviṣṭo viśvāmitro 'bhavat tadā
 1.055.09a samudra iva nirvego bhagnadamṣṭra ivoragaḥ
 1.055.09c uparaktā ivādityaḥ sadyah niṣprabhatām̄ gataḥ
 1.055.010a hataputra balo dīno lūnapakṣa iva dvijaḥ
 1.055.010c gatasarvalotsāho nirvedam̄ samapadyata

- 1.055.011a sa putramekaṁ rājyāya pālayeti niyujya ca
 1.055.011c pṛthivīṁ kṣatradharmeṇā vanamevābhypadyata
 1.055.012a sa gatvā himavatpārśve kinnororagasevitē
 1.055.012c mahādevaprasādārtham tapastepe mahātapāḥ
 1.055.013a kenacit tvatha kālena deveśo vṛṣabhadhvajah
 1.055.013c darśayāmāsa varado viśvāmitram mahābalam
 1.055.014a kimartham tapyase rājan brūhi yat vivakṣitam
 1.055.014c varado 'smi varo yaste kānkṣitah so 'bhidhīyatām
 1.055.015a evamuktastu devena viśvāmitro mahātapāḥ
 1.055.015c praṇipatya mahādevamidam vacanamabравīt
 1.055.016a yadi tuṣṭo mahādeva dhanurvedo mamānagha
 1.055.016c sāṅgopāṅgopaniṣadḥ sarahasyah pradīyatām
 1.055.017a yāni deveṣu cāstrāṇi dānaveṣu tatharṣisu
 1.055.017c gandharvayakṣarakṣahsu pratibhāntu mamānagha
 1.055.018a tava prasādādbhavatu devadeva mamepsitam
 1.055.018c evamastviti deveśo vākyamuktvā divam yayau
 1.055.019a prāpya cāstrāṇi deveśādviśvāmitro mahābalah
 1.055.019c harṣeṇa mahatā yukto darpapūrṇo 'bhavat tadā
 1.055.020a vivardhamāno vīryeṇā samudra iva parvaṇi
 1.055.020c hatameva tadā mene vaśiṣṭhamṛṣisattamam
 1.055.021a tato gatvāśramapadam mumocāstrāṇi pārthivah
 1.055.021c yaistat tapovanam nāma nirdagdham cāstratejasā
 1.055.022a udīryamāṇamastram tadviśvāmitrasya dhīmataḥ
 1.055.022c drṣṭvā vipradrutā bhītā munayah śataśo diśah
 1.055.023a vaśiṣṭhasya ca ye śiṣyā ye ca vai mṛgapakṣinah
 1.055.023c vidravanti bhayādbhītā nānādigbhyah sahasraśah
 1.055.024a vaśiṣṭhasyaśramapadam śūnyamāśīnmahātmanah
 1.055.024c muhurtamiva niḥśabdāmāśīdīriṇasāmnibham
 1.055.025a vadato vai vaśiṣṭhasya mā bhairiti muhurmuhuḥ
 1.055.025c nāśayāmyadya gādheyam nīhāramiva bhāskaraḥ
 1.055.026a evamuktvā mahatejā vaśiṣṭho japatām varah
 1.055.026c viśvāmitram tadā vākyam saroṣamidamabравīt
 1.055.027a āśramam cirasamvṛddham yadvināśitavān asi
 1.055.027c durācāro hi yanmūḍhastasmāt tvam na bhaviṣyasi
 1.056.01a evamukto vaśiṣṭhena viśvāmitro mahābalah
 1.056.01c āgneyamastramuddiśya tiṣṭha tiṣṭheti cābravīt
 1.056.02a brahmadaṇḍam samudyamya kāladaṇḍamivāparam
 1.056.02c vaśiṣṭho bhagavān krodhādidaṁ vacanamabравīt
 1.056.03a kṣatrabandho sthito hyeṣa yadvalam taddhi darśaya
 1.056.03c nāśayāmyadya te darpam śastrasya tava gādhijā
 1.056.04a kva ca te kṣatriyabalam kva ca brahmabalam mahat
 1.056.04c paśya brāhmabalam divyam mama kṣatriyapāṁśana
 1.056.05a tasyāstram gādhiputrasya ghoramāgneyamudyatam
 1.056.05c brahmadaṇḍena tacchāntamagnervega ivāmbhasā
 1.056.06a vārunam caiva raudram ca aindram pāśupatam tathā
 1.056.06c aiśikam cāpi cikṣepa kupito gādhinandanaḥ
 1.056.07a mānavam mohanaṁ caiva gāndharvam svāpanam tathā

- 1.056.07c jṛmbhanaṁ mādanam̄ caiva saṁtāpanavilāpane
- 1.056.08a śoṣanam̄ dāruṇam̄ caiva vajramastram̄ sudurjayam̄
- 1.056.08c brahmāśam̄ kālapāśam̄ vāruṇam̄ pāśameva ca
- 1.056.09a painākamastram̄ dayitam̄ śuṣkardre aśanī tathā
- 1.056.09c daṇḍāstramatha paīśācam̄ krauñcamastram̄ tathaiva ca
- 1.056.010a dharmacakram̄ kālacakram̄ viṣṇucakram̄ tathaiva ca
- 1.056.010c vāyavyam̄ mathanam̄ caiva astram̄ hayaśirastathā
- 1.056.011a Śaktidvayam̄ ca cikṣepa kaṅkālamuśalam̄ tathā
- 1.056.011c vaidyādharam̄ mahāstram̄ ca kālāstramatha dāruṇam̄
- 1.056.012a triśūlamastram̄ ghoram̄ ca kāpālamatha kaṅkaṇam̄
- 1.056.012c etānyastrāṇi cikṣepa sarvāṇi raghunandana
- 1.056.013a vaśiṣṭe japatām̄ śreṣṭe tadadbhutamivābhavat
- 1.056.013c tāni sarvāṇi daṇḍena grasate brahmaṇah sutah
- 1.056.014a teṣu śānteṣu brahmāstram̄ kṣiptavān gādhinandanah
- 1.056.014c tadastramudyataṁ dṛṣṭvā devāḥ sāgnipurogamāḥ
- 1.056.015a devarṣayaśca saṃbhrāntā gandharvāḥ samahoragāḥ
- 1.056.015c trilokyamāśit saṃtrastaṁ brahmāstre samudīrite
- 1.056.016a tadapyastram̄ mahāghoram̄ brāhmaṇam̄ brāhmeṇa tejasā
- 1.056.016c vaśiṣṭho grasate sarvam̄ bahmadaṇḍena rāghava
- 1.056.017a brāhmāstram̄ grasamānasya vaśiṣṭhasya mahātmanah
- 1.056.017c trilokyamohanaṁ raudram̄ rūpamāśit sudāruṇam̄
- 1.056.018a romakūpeṣu sarveṣu vaśiṣṭhasya mahātmanah
- 1.056.018c marīcyā iva niṣpeturagnerdhūmākulārciṣah
- 1.056.019a prājvaladbrahmadaṇḍaśca vaśiṣṭhasya karodyataḥ
- 1.056.019c sadhūma iva kālāgniryamadaṇḍa ivāparah
- 1.056.020a tato 'stuvan munigaṇā vaśiṣṭham̄ japatām̄ varam̄
- 1.056.020c amogham̄ te balaṁ brahman tejo dhāraya tejasā
- 1.056.021a nigṛhitastvayā brahman viśvāmitro mahābalaḥ
- 1.056.021c prasīd japatām̄ śreṣṭha lokāḥ santu gatavyathāḥ
- 1.056.022a evamukto mahatejāḥ śamam̄ cakre mahātapāḥ
- 1.056.022c viśvāmitro 'pi nikṛto viniḥsvasyedamabравīt
- 1.056.023a dhigbalam̄ kṣatriyabalaṁ brahmatejobalaṁ balam̄
- 1.056.023c ekena brahmadaṇḍena sarvāstrāṇi hatāni me
- 1.056.024a tadetat prasamīkṣyāham̄ prasannendriyamānasah
- 1.056.024c tapo mahat samāsthāsyे yadvai brahmavakāraṇam̄
- 1.057.01a tataḥ saṁtaptahṛdayah smaran nigrahamātmanah
- 1.057.01c viniḥsvasya viniḥsvasya kṛtavairo mahātmanā
- 1.057.02a sa dakṣiṇām̄ diśām̄ gatvā mahiṣyā saha rāghava
- 1.057.02c phalamūlāśano dāntaścacāra paramaṁ tapaḥ
- 1.057.03a athāsyā jajñire putrāḥ satyadharmaṇīyanāḥ
- 1.057.03c haviṣyando madhuṣyando dṛḍhanetro mahārathah
- 1.057.04a purṇe varṣasahasre tu brahmā lokapitāmahaḥ
- 1.057.04c abravīnmadhuram̄ vākyam̄ viśvāmitram̄ tapodhanaṁ
- 1.057.05a jitā rājarṣilokāste tapasā kuśikātmaja
- 1.057.05c anena tapasā tvam̄ hi rājarṣiriti vidmahe
- 1.057.06a evamuktvā mahatejā jagāma saha daivataih
- 1.057.06c tripiṣṭapam̄ brahmalokam̄ lokānām̄ parameśvarah

- 1.057.07a viśvāmitro 'pi tacchrutvā hriyā kiṃcidavāñmukhaḥ
 1.057.07c duḥkhena mahatāviṣṭah samanyuridamabравīt
 1.057.08a tapaśca sumahat taptam rājarśiriti māṁ viduḥ
 1.057.08c devāḥ sarṣigānāḥ sarve nāsti manye tapaḥphalam
 1.057.09a evam niścītya manasā bhūya eva mahātapāḥ
 1.057.09c tapaścacāra kākutstha paramam paramātmavān
 1.057.010a etasminneva kāle tu satyavādī jitendriyah
 1.057.010c triśāmkuriti vikhyāta ikṣvākulavardhanaḥ
 1.057.011a tasya buddhiḥ samutpannā yajeyamīti rāghava
 1.057.011c gaccheyam svaśarīreṇa devatānām parām gatīm
 1.057.012a vaśiṣṭham sa samāhuya kathayāmāsa cintitam
 1.057.012c aśakyamīti cāpyukto vaśiṣṭhena mahātmanā
 1.057.013a pratyākhyāto vaśiṣṭhena sa yayau dakṣinām diśam
 1.057.013c tatastatkarmasiddhyārtham putrāmstasya gato nṛpaḥ
 1.057.014a triśāmkustu mahātejāḥ śatam paramabhāsvaram
 1.057.014c vaśiṣṭhaputrān dadṛṣe tapyamānān manasvināḥ
 1.057.015a so 'bhigamya mahātmānah sarvān eva guroḥ sutān
 1.057.015c abhivādyānupūrveṇā hriyā kiṃcidavāñmukhaḥ
 1.057.016a abravīt sa mahābhāgān sarvān eva kṛtāñjaliḥ
 1.057.016c śaraṇam vah prapanne 'ham śaraṇyah śaraṇapradān
 1.057.017a pratyākhyāto hi bhadram vo vaśiṣṭhena mahātmanā
 1.057.017c yaṣṭukāmo mahāyajñam tadanujñātumarhatha
 1.057.018a guruputrān aham sarvān namaskṛtya prasādaye
 1.057.018c śirasā praṇato yāce brāhmaṇāmīstapasi sthitān
 1.057.019a te mām bhavantah siddhyartham yājayantu samāhitāḥ
 1.057.019c saśārīro yathāham vai devalokamavāpnuyām
 1.057.020a pratyākhyāto vaśiṣṭhena gatimanyām tapodhanāḥ
 1.057.020c guruputrānṛte sarvān nāham paśyāmi kamcana
 1.057.021a ikṣvākūnām hi sarveṣām purodhāḥ paramā gatiḥ
 1.057.021c tasmādanantaram sarve bhavanto daivataṁ mama
 1.058.01a triśāṅkorvacanam śrutvā tataḥ krodhasamanvitam
 1.058.01c ṛṣiputraśataṁ rāma rājānamidamabравīt
 1.058.02a pratyākhyāto 'si durbuddhe guruṇā satyavādinā
 1.058.02c tam katham samatikramya śākhāntaramupeyivān
 1.058.03a ikṣvākūnām hi sarveṣām purodhāḥ paramā gatiḥ
 1.058.03c na cātikramitum śakyam vacanam satyavādinaḥ
 1.058.04a aśakyamīti covāca vaśiṣṭho bhagavān ṛṣih
 1.058.04c tam vayaṁ vai samāhartum kratum śaktāḥ katham tava
 1.058.05a bāliśastvam naraśreṣṭha gamyatām svapuram punaḥ
 1.058.05c yājane bhagavān śaktastrailokyasyāpi pārthiva
 1.058.06a teṣām tadvacanam śrutvā krodhaparyākulākṣaram
 1.058.06c sa rājā punarevaitān idam vacanamabравīt
 1.058.07a pratyākhyāto bhagavatā guruputraistathaiva hi
 1.058.07c anyām gatīm gamiṣyāmi svasti vo 'stu tapodhanāḥ
 1.058.08a ṛṣiputrāstu tacchrutvā vākyam ghorābhisaṁhitam
 1.058.08c śepuh paramasaṁkruddhāścaṇḍālatvam gamiṣyasi
 1.058.09a ityuktvā te mahātmāno viviśuh svam svamāśramam

- 1.058.09c atha rātryām vyatītāyām rājā caṇḍālatām gataḥ
 1.058.010a nīlavastradharo nīlaḥ paruṣo dhvastamūrdhajah
 1.058.010c cityamālyāṅgarāgaśca āyasābharaṇo 'bhavat
 1.058.011a tam dr̄ṣṭvā mantriṇah sarve tyajya caṇḍālarūpiṇam
 1.058.011c prādravan sahitā rāma paurā ye cānuyāyinah
 1.058.012a eko hi rājā kākutstha jagāma paramātmavān
 1.058.012c dāhyamāno divārātram viśvāmitram tapodhanam
 1.058.013a viśvāmitrustu tam dr̄ṣṭvā rājānam viphalikṛtam
 1.058.013c caṇḍālarūpiṇam rāma muniḥ kārunyamāgataḥ
 1.058.014a kārunyāt sa mahātejā vākyam paramadhārmikah
 1.058.014c idam jagāda bhadram te rājānam ghoradarśanam
 1.058.015a kimāgamanakāryam te rājaputra mahābala
 1.058.015c ayodhyādhipate vīra śāpāccaṇḍālatām gataḥ
 1.058.016a atha tadvākyamākarṇya rājā caṇḍāladarśanah
 1.058.016c abravīt prāñjalirvākyam vākyajño vākyakovidam
 1.058.017a pratyākhyāto 'smi guruṇā guruputraistathaiva ca
 1.058.017c anavāpyaiva tam kāmam mayā prāpto viparyayaḥ
 1.058.018a saśarīro divam yāyāmiti me saumya darśanam
 1.058.018c mayā ceṣṭam kratuśatam tacca nāvāpyate phalam
 1.058.019a anṛtam noktāpūrvam me na ca vakṣye kadācana
 1.058.019c kṛcchreṣvayi gataḥ saumya kṣatradharmeṇa te śape
 1.058.020a yajñairbahuvidhairiṣṭam prajā dharmeṇa pālitāḥ
 1.058.020c guravaśca mahātmānah śīlavṛttena toṣitāḥ
 1.058.021a dharme prayatamānasya yajñam cāhartumicchataḥ
 1.058.021c paritoṣam na gacchanti guravo munipuṁgava
 1.058.022a daivameva param manye pauruṣam tu nirarthakam
 1.058.022c daivenākramyate sarvam daivam hi paramā gatiḥ
 1.058.023a tasya me paramārttasya prasādamabhikāṅkṣataḥ
 1.058.023c kārtumarhasi bhadram te daivopahatakarmaṇah
 1.058.024a nānyām gatim prapaśyāmi nānyaccharaṇamasti me
 1.058.024c daivam puruṣakāreṇa nivartayitumarhasi
 1.059.01a uktāvākyam tu rājānam kṛpayā kuśikātmajah
 1.059.01c abravīnmadhuram vākyam sākṣāccaṇḍālatām gataṁ
 1.059.02a ikṣvāko svāgataṁ vatsa jānāmi tvām sudhārmikam
 1.059.02c śaraṇam te pradāsyāmi mā bhaiṣīrnṛpapuṁgava
 1.059.03a ahamāmantraye sarvān maharśīn puṇyakarmaṇāḥ
 1.059.03c yajñasāhyakarān rājaṁstato yakṣyasi nirvṛtaḥ
 1.059.04a guruśāpakṛtam rūpam yadidam tvayi vartate
 1.059.04c anena saha rūpeṇa saśarīro gamiṣyasi
 1.059.05a hastaprāptamahaṇi manye svargam tava narādhīpa
 1.059.05c yastvam kauśikamāgamyā śaraṇyah śaraṇam gataḥ
 1.059.06a evamuktvā mahātejāḥ putrān paramadhārmikān
 1.059.06c vyādideśa mahāprājñān yajñasamṛbhārakāraṇāt
 1.059.07a sarvān śiṣyān samāhuya vākyametaduvāca ha
 1.059.07c sarvān ṣīṣīn savāśiṣṭhān ānayadhvam mamājñayā
 1.059.08a yaśca yadvacanam brūyānmadvākyabalacoditaḥ
 1.059.08c tat sarvamakhilenoktam mamākhyeyamanādṛtam

- 1.059.09a tasya tadvacanam śrutvā diśo jagmustadājñayā
 1.059.09c āagmuratha deśebhyah sarvebhyo brahmavādinah
 1.059.010a te ca śiṣyāḥ samāgamya muniṁ jvalitatejasam
 1.059.010c abruvan vacanam sarvam sarvesām brahmavādinām
 1.059.011a Śrutvā te vacanam sarve samāyānti dvijātayah
 1.059.011c sarvadešeṣu cāgacchana varjayitvā mahodayam
 1.059.012a vāsiṣṭham tacchataṁ sarvam krodhaparyākulākṣaram
 1.059.012c yaduvāca vaco ghoram śṛṇu tvam munipumgava
 1.059.013a kṣatriyo yājako yasya caṇḍālasya viśeṣataḥ
 1.059.013c katham sadasi bhoktārō havistasya surarsayah
 1.059.014a brāhmaṇā vā mahātmāno bhuktā caṇḍālabhojanam
 1.059.014c katham svargam gamiṣyanti viśvāmitreṇa pālitāḥ
 1.059.015a etadvacananaiṣthuryamūcuḥ saṃraktalocanāḥ
 1.059.015c vāsiṣṭhā muniśārdūla sarve sahamahodayāḥ
 1.059.016a iti teṣām vacaḥ śrutvā śiṣyāṇām munipumgavah
 1.059.016c krodhasaṃraktanayanaḥ saroṣamidamabratvīt
 1.059.017a yaddūṣayantyaduṣṭam mām tapa ugraṁ samāsthitaṁ
 1.059.017c bhasmībhūtā durātmāno bhaviṣyanti na samśayah
 1.059.018a adya te kālapāśena nītā vaivasvataṅkṣayam
 1.059.018c sapta jātiśatānyeva mṛtapaḥ saṃbhavantu te
 1.059.019a śvamāṇsanyatāhārā muṣṭikā nāma nirghṛṇāḥ
 1.059.019c vikṛtāśca virūpāśca lokān anucarantvimān
 1.059.020a mahodayaśca durbuddhirmāmadūṣyam hyadūṣayat
 1.059.020c dūṣitāḥ sarvalokeṣu niṣādatvam gamiṣyati
 1.059.021a prāṇanipātanirato niranukroṣatām gataḥ
 1.059.021c dīrghakālam mama krodhāddurgatīm vartayiṣyati
 1.059.022a etāvaduktvā vacanam viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.059.022c virarāma mahātejāstasmin munisamāgame
 1.060.01a tapobalahatān kṛtvā vāsiṣṭhān samahodayān
 1.060.01c ṣiṣmadhye mahatejā viśvāmitro 'bhyabhāṣata
 1.060.02a ayamikṣvākudāyādastrīṣaṅkuriti viśrutāḥ
 1.060.02c dharmiṣṭhaśca vadānyaśca mām caiva śaraṇam gataḥ
 1.060.03a yathāyam svaśārīreṇa devalokaṁ gamiṣyati
 1.060.03c tathā pravartyatām yajño bhavadbhiśca mayā saha
 1.060.04a viśvāmitravacah śrutvā tataste munipumgavāḥ
 1.060.04c mithaḥ saṃmantryāmāsurviśvāmitrabhayārditāḥ
 1.060.05a ayam kuśikadāyādo muniḥ paramakopanah
 1.060.05c yadāha vacanam samyagetat kāryam na samśayah
 1.060.06a agnikalpo hi bhagavān śāpam dāsyati roṣitāḥ
 1.060.06c tasmāt pravartyatām yajño yathaivoktaṁ maharṣinā
 1.060.07a kriyatām ca tathā yatnaḥ saśārīro yathā divam
 1.060.07c gacchedikṣvākudāyādo viśvāmitrasya tejasā
 1.060.08a tataḥ pravavṛte yajñāḥ sarvasaṃbhārasaṃbhṛtaḥ
 1.060.08c yājakaśca mahātejā viśvāmitro 'bhavat kratau
 1.060.09a ṛtvijaścānupūrveṇa mantravanmantrakovidāḥ
 1.060.09c cakruḥ sarvāṇi karmāṇi yathākalpam yathāvidhi
 1.060.010a tataḥ kālena mahatā viśvāmitro mahātāpāḥ

- 1.060.010c cakārāvāhanam tatra bhāgārtham sarvadevatāḥ
- 1.060.011a nābhya-gaman yadā tatra bhāgārtham sarvadevatāḥ
- 1.060.011c tataḥ kopasamāviṣṭo viśvāmitro mahāmuniḥ
- 1.060.012a struvamudyamya sakrodhastiśamkumidamabравīt
- 1.060.012c paśya me tapaso vīryam svārjita-sya nareśvara
- 1.060.013a esa tvāṁ svaśarīreṇa nayāmi svargamojasā
- 1.060.013c duṣprāpam svaśarīreṇa svargam gaccha nareśvara
- 1.060.014a svārjitaṁ kiṁcidapyasti mayā hi tapasaḥ phalaṁ
- 1.060.014c rājamstvam tejasā tasya saśarīro divam vraja
- 1.060.015a uktavākye munau tasmin saśarīro nareśvaraḥ
- 1.060.015c divam jagāma kākutstha munīnām paśyatām tadā
- 1.060.016a svargalokam gataṁ dṛṣṭvā triśamkum pākaśāsanah
- 1.060.016c saha sarvaiḥ suragaṇairidaṁ vacanamabравīt
- 1.060.017a triśaṅko gaccha bhūyastvam nāsi svargakṛtālayaḥ
- 1.060.017c guruśāpahato mūḍha pata bhūmimavāksirāḥ
- 1.060.018a evamukto mahendreṇa triśamkurapatat punaḥ
- 1.060.018c vikrośamānastrāhīti viśvāmitram tapodhanaṁ
- 1.060.019a tacchrutvā vacanam tasya krośamānasya kauśikah
- 1.060.019c rośamāhārayat tīvraṁ tiṣṭha tiṣṭheti cābravīt
- 1.060.020a tato brahmata-poyogāt prajāpatirivāparaḥ
- 1.060.020c sasarja dakṣine bhāge saptarśin aparān punaḥ
- 1.060.021a dakṣiṇām diśamāsthāya ḥsimadhye mahāyaśāḥ
- 1.060.021c nakṣatramālāmaparāmasṛjat krodhamūrcchitaḥ
- 1.060.022a anyamindram kariṣyāmi loko vā syādanindrakah
- 1.060.022c daivatānyapi sa krodhāt sraṣṭum samupacakrame
- 1.060.023a tataḥ paramasambhrāntāḥ sarṣisamghāḥ surāsurāḥ
- 1.060.023c viśvāmitram mahātmānamūcuḥ sānunayaṁ vacaḥ
- 1.060.024a ayaṁ rājā mahābhāga guruśāpaparikṣataḥ
- 1.060.024c saśarīro divam yātuṁ nārhatyakṛtapāvanaḥ
- 1.060.025a teṣām tadvacanam śrutvā devānām munipuṁgavaḥ
- 1.060.025c abravīt sumahadvākyam kauśikah sarvadevatāḥ
- 1.060.026a saśarīrasya bhadram vāstriśāṅkorasya bhūpateḥ
- 1.060.026c ārohaṇam pratijñātam nānṛtam kartumutsahe
- 1.060.027a svargo 'stu saśarīrasya triśāṅkorasya śāśvataḥ
- 1.060.027c nakṣatrāṇi ca sarvāṇi māmakāni dhruvāṇyatha
- 1.060.028a yāvallokā dhāriṣyanti tiṣṭhantvetāni sarvaśaḥ
- 1.060.028c matkṛtāni surāḥ sarve tadanujñātumarhatha
- 1.060.029a evamuktāḥ surāḥ sarve pratyūcūrṇipuṁgavaṁ
- 1.060.029c evaṁ bhavatu bhadram te tiṣṭhantvetāni sarvaśaḥ
- 1.060.030a gagane tānyanekāni vaiśvānarāpathādvahiḥ
- 1.060.030c nakṣatrāṇi muniśreṣṭha teṣu jyotiḥṣu jājvalan
- 1.060.031a avākṣirāstiśamkuśca tiṣṭhatvamarasamnibhaḥ
- 1.060.031c anuyāsyanti caitāni jyotīṁṣi nṛpasattamam
- 1.060.032a viśvāmitrastu dharmātmā sarvadevairabhiṣṭutaḥ
- 1.060.032c ḥsimadhye mahatejā vāḍhamityāha devatāḥ
- 1.060.033a tato devā mahātmāna ḥṣayaśca tapodhanāḥ
- 1.060.033c jagmuryathāgataṁ sarve yajñasyānte narottama

- 1.061.01a viśvāmitro mahātejā prasthitān vīkṣya tān ṛṣīn
 1.061.01c abravīnnaraśārdūla sarvāṁstān vanavāsinaḥ
 1.061.02a mahān vighnah pravṛtto 'yam dakṣiṇāmāsthito diśam
 1.061.02c diśamanyāṁ prapatsyāmastrotra tapsyāmahe tapaḥ
 1.061.03a paścimasyāṁ viśālāyāṁ puṣkarāraṇyamāśritāḥ
 1.061.03c sukhāṁ tapaścariṣyāmaḥ param taddhi tapovanāṁ
 1.061.04a evamuktvā mahātejāḥ puṣkareṣu mahāmuniḥ
 1.061.04c tapa ugraṁ durādharṣam tepe mūlaphalāśanaḥ
 1.061.05a etasminneva kāle tu ayodhyādhipatirmahān
 1.061.05c ambarīṣa iti khyāto yaṣṭum samupacakrame
 1.061.06a tasya vai yajamānasya paśumindro jahāra ha
 1.061.06c praṇaṣṭe tu yaśau vipro rājānamidamabравīt
 1.061.07a yaśuratra hṛto rājan praṇaṣṭastava durnayāt
 1.061.07c arakṣitāram rājānam ghnanti doṣā nareśvara
 1.061.08a prāyaścittām mahaddhyetannaram vā puruṣarṣabha
 1.061.08c ānayasva paśum śīghram yāvat karma pravartate
 1.061.09a upādhyāyavacah śrutvā ikṣvākuḥ so 'mitaprabhah
 1.061.09c anviyeṣa mahābuddhiḥ paśum gobhiḥ sahasraśaḥ
 1.061.010a deśān jānapadāṁstān nagarāṇi vanāni ca
 1.061.010c āśramāṇi ca puṇyāni mārgamāṇo mahīpatih
 1.061.011a sa putrasahitām tāta sabhāryām raghunandana
 1.061.011c bhṛgutunge samāśinamṛcikām samdadarśa ha
 1.061.012a ambarīṣo mahātejāḥ praṇamyābhīprasādyā ca
 1.061.012c brahmaśiṁ tapasā dīptam rājarṣiridamabравīt
 1.061.013a gavāṁ śatasahasreṇa vikrīṇīṣe sutam yadi
 1.061.013c paśorarthe mahābhāga kṛtakṛtyo 'smi bhārgava
 1.061.014a sarve parigatā deśā yajñiyām na labhe paśum
 1.061.014c dātumarhasi mūlyena sutamekamito mama
 1.061.015a evamukto mahātejā ṛcikastvabравīdvacah
 1.061.015c nāham jyeṣṭham naraśreṣṭha vikrīṇīyām kathamcana
 1.061.016a ṛcikavacanām śrutvā teṣām mātā mahātmānām
 1.061.016c uvāca naraśārdūlamambarīṣamidaṁ vacah
 1.061.017a avikreyām sutam jyeṣṭham bhagavān āha bhārgavaḥ
 1.061.017c mamāpi dayitām viddhi kaniṣṭam śunakam prabho
 1.061.018a prāyeṇā hi naraśreṣṭha jyeṣṭhāḥ pitṛṣu vallabhāḥ
 1.061.018c mātṛṇām ca kanīyāṁsastasmādrakṣe kanīyasam
 1.061.019a uktavākye munau tasmin munipatnyām tathaiva ca
 1.061.019c śunahśepah svayaṁ rāma madhyamo vākyamabравīt
 1.061.020a pitā jyeṣṭhamavikreyām mātā cāha kanīyasam
 1.061.020c vikrītam madhyamām manye rājaputra nayasva mām
 1.061.021a gavāṁ śatasahasreṇa śunahśepah tato nrpaḥ
 1.061.021c gṛhītvā paramaprīto jagāma raghunandana
 1.061.022a rathamāropya tam rāma śunahśepah tvarānvitah
 1.061.022c ājagāma tato yajñām samāpayitumātmamanah
 1.062.01a śunahśepah tamādāya sa rājā śrāntavāhanaḥ
 1.062.01c vyāśrāmyat puṣkare tīrthe madhyāhne raghunandana
 1.062.02a tasya viśrāmyatastatra śunahśepo mahādyutiḥ

- 1.062.02c puṣkaram jyeṣṭhamāgamyā viśvāmitram dadarśa ha
 1.062.03a tapyantamṛṣibhiḥ sārdham mātulam paramāturah
 1.062.03c viṣṇavadano dīnastrṣṇayā ca śrameṇa ca
 1.062.04a paṭāṅke mune rāma vākyam cedamuvāca ha
 1.062.04c na me 'sti mātā na pitā jñātayo bāndhavāḥ kutaḥ
 1.062.05a trātumārhasi mām saumya dharmeṇā munipumgava
 1.062.05c trātā tvam hi naraśreṣṭha sarveṣāṁ tvam hi bhāvanah
 1.062.06a rājā ca kṛtakāryaḥ syādaham dīrghāyuravyayah
 1.062.06c svargalokamupāśnīyāṁ tapastaptvā hyanuttamam
 1.062.07a sa me nātho hyanāthasya bhava bhavyena cetasā
 1.062.07c piteva putram dharmātmamstrātumarhasi kilbiṣāt
 1.062.08a tasya tadvacanam śrutvā viśvāmitro mahātapāḥ
 1.062.08c śāntvayitvā bahuvidham putrān idamuvāca ha
 1.062.09a yatkṛte pitaraḥ putrān janayanti śubhārthinaḥ
 1.062.09c paralokaḥitārthāya tasya kālo 'yamāgataḥ
 1.062.010a ayam munisuto bālo mattaḥ śaraṇamicchati
 1.062.010c asya jīvitamātreṇa priyam kuruta putrakāḥ
 1.062.011a sarve sukr̥takarmāṇaḥ sarve dharmaparāyaṇāḥ
 1.062.011c yaśubhūtā narendrasya ṛptimagneḥ prayacchata
 1.062.012a nāthavāṁśca śunahṣepho yajñaścāvighnito bhavet
 1.062.012c devatāstarpitāśca syurmama cāpi kṛtaṁ vacaḥ
 1.062.013a munestu vacanam śrutvā madhuṣyandādayaḥ sutāḥ
 1.062.013c sābhimānam naraśreṣṭha salīlamidamabruvan
 1.062.014a kathamātmasutān hitvā trāyase 'nyasutān vibho
 1.062.014c akāryamiva paśyāmaḥ svamāṁsamiva bhojane
 1.062.015a teṣāṁ tadvacanam śrutvā putrāṇāṁ munipumgavah
 1.062.015c krodhasaṁraktanayano vyāhartumupacakrame
 1.062.016a niḥsādhvasamidam proktam dharmādapi vigarhitam
 1.062.016c atikramya tu madvākyam dāruṇam romaharṣaṇam
 1.062.017a śvamāṁsabhojanāḥ sarve vāśiṣṭhā iva jātiṣu
 1.062.017c pūrṇavarṣasahasram tu pṛthivyāmanuvatsyatha
 1.062.018a kṛtvā śāpasamāyuktān putrān munivarastadā
 1.062.018c śunahṣephamuvācārttam kṛtvā rakṣāṁ nirāmayāṁ
 1.062.019a pavitra-pāśairābaddho raktamālyānulepanaḥ
 1.062.019c vaiṣnavam yūpamāśadya vāgbhiragnimudāhara
 1.062.020a ime ca gāthe dve divye gāyethā muniputra
 1.062.020c ambarīṣasya yajñe 'smiṁstataḥ siddhimavāpsyasi
 1.062.021a śunahṣepho gṛhītvā te dve gāthe susamāhitaḥ
 1.062.021c tvarayā rājasimhaṁ tamambarīṣamuvāca ha
 1.062.022a rājasimha mahābuddhe śīghram gacchāmahai vayam
 1.062.022c nivartayasva rājendra dīkṣāṁ ca samupāviṣa
 1.062.023a tadvākyamṛṣiputra-sya śrutvā harṣasamanvitah
 1.062.023c jagāma nrpatih śīghram yajñavāṭamatandritaḥ
 1.062.024a sadasyānumate rājā pavitrakṛtalakṣaṇam
 1.062.024c paśum raktāmbaram kṛtvā yūpe tam samabandhayat
 1.062.025a sa baddho vāgbhiragnyābhīrabhītuṣṭāva vai surau
 1.062.025c indramindrānujām caiva yathāvanmuniputra
 1.062.025c indramindrānujām caiva yathāvanmuniputra

- 1.062.026a tasmai prītaḥ sahasrākṣo rahasyastutitoṣitaḥ
 1.062.026c dīrghamāyustadā prādācchunahśephāya vāsavah
 1.062.027a sa ca rājā naraśreṣṭha tasya yajñasya labdhavān
 1.062.027c phalam bahuguṇam rāma sahasrākṣaprasādajam
 1.062.028a viśvāmitro 'pi dharmātmā bhūyastepe mahat tapaḥ
 1.062.028c puṣkareṣveva varṣāṇām sahasram niyatavrataḥ
 1.063.01a pūrṇe varṣasahasre tu vratasnātām mahāmuniṁ
 1.063.01c abhyāgacchan surāḥ sarve tapahphalam cikīrṣavah
 1.063.02a tatrainamabrahvīt brahmā punah suruciram vacaḥ
 1.063.02c ṛṣistvamasi bhadram te svārjitaiḥ karmabhiḥ śubhaiḥ
 1.063.03a tamevamuktvā deveśastridivam punarabhyagāt
 1.063.03c viśvāmitro 'pi tacchrutvā bhūyastepe mahat tapaḥ
 1.063.04a tataḥ kālena mahatā menakā paramāpsarāḥ
 1.063.04c puṣkareṣu naraśreṣṭha snātum samupacakrame
 1.063.05a tām dadarśa mahatejā menakām kuśikātmajah
 1.063.05c rūpeṇāpratimām tatra vidyutam jalade yathā
 1.063.06a tām dṛṣṭvā cārusarvāṅgīm menakām vijane vane
 1.063.06c kandarpavamśago 'bhyceta munirvacanamabrahvīt
 1.063.07a apsarah svāgataḥ te 'stu vasa ceha mamāśrame
 1.063.07c anugṛhṇīṣva bhadram te madanena vimohitam
 1.063.08a ityuktā sā varārohā tatra vāsamathākarot
 1.063.08c tapaso hi mahāvighno viśvāmitramupāgamat
 1.063.09a tasyām vasantyām varṣāṇi pañca pañca ca rāghava
 1.063.09c viśvāmitrāśrame saumye sukhena vyaticakramuh
 1.063.010a atha kāle gate tasmin viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.063.010c savṛīḍa iva samvṛttaścintāśokaparāyaṇaḥ
 1.063.011a buddhirmuneḥ samutpannā sāmarṣā raghunandana
 1.063.011c sarvasurāṇām karmaitat tapo 'paharaṇam mahat
 1.063.012a ahorātrāpadeśena gatāḥ samvatsarā daśa
 1.063.012c kāmamohābhīhūtasya vighno 'yam pratyupasthitah
 1.063.013a sa niḥsvasan munivaraḥ paścāttāpena duḥkhitaḥ
 1.063.013c bhītāmapsarasam dṛṣṭvā veptim prāñjaliṁ sthitām
 1.063.014a menakām madhurairvākyairvisṛjya kuśikātmajah
 1.063.014c uttaram parvataḥ rāma viśvāmitro jagāma ha
 1.063.015a sa kṛtvā naiṣṭhikīm buddhim jetukāmo mahāyaśāḥ
 1.063.015c kauśikīramāśadya tapastepe durāsadam
 1.063.016a tasya varṣasahasrāṇi ghoram tapa upāsataḥ
 1.063.016c uttare parvate rāma devatānāmabhūdbhayam
 1.063.017a amantrayan samāgamya sarve sarṣigāṇāḥsurāḥ
 1.063.017c maharṣiśabdām labhatām sādhvayam kuśikātmajah
 1.063.018a devatānām vacaḥ śrutvā sarvalokapitāmahah
 1.063.018c abravīnmadhuram vākyam viśvāmitram tapodhanam
 1.063.019a maharše svāgataḥ vatsa tapasogreṇa toṣitaḥ
 1.063.019c mahattvamṛṣimukhyatvam dadāmi tava kauśika
 1.063.020a brahmaṇastadvacaḥ śrutvā viśvāmitrastapodhanaḥ
 1.063.020c na viṣaṇo na samtuṣṭaḥ pratyuvāca pitāmaham
 1.063.021a brahmarṣiśabdamatulam svārjitaiḥ karmabhiḥ śubhaiḥ

- 1.063.021c yadi me bhagavān āha tato 'ham vijitendriyah
 1.063.022a tamuvāca tato brahmā na tāvat tvam jitendriyah
 1.063.022c yatasva muniśārdūla ityuktvā sa divam gataḥ
 1.063.023a viśvāmitro 'pi tatraiva tepe ghorataram tapaḥ
 1.063.023c ūrddhvāhurnirālamba ekapādapratiṣṭhitah
 1.063.024a vāyubhakṣah sthitah sthāna ekasmin sthānuvat sthiraḥ
 1.063.024c gharme pañcatapā bhūtvā varṣāsvabhrāvakāśakah
 1.063.025a śiśire salile śayī rātryahāni tapodhanaḥ
 1.063.025c evam varṣasahasram hi tapo ghoramupāgamat
 1.063.026a tasmin samṛtapyamāne tu viśvāmitre mahāmunau
 1.063.026c samṛtāpaḥ sumahān āśit surāṇām vāsavasya ca
 1.063.027a samṛbhramaṇ paramāsthāya tataḥ śakraḥ surādhipaḥ
 1.063.027c cintayitvā tapovighnamupāyam raghunandana
 1.063.028a āhuyāpsarasam rambhām marudgaṇāvṛtaḥ prabhuḥ
 1.063.028c uvācātmahitam vākyamahitam kauśikasya ca
 1.064.01a surakāryamidam rambhe kartavyam sumahat tvayā
 1.064.01c lobhanaṁ kauśikasyeha kāmamohasamanvitam
 1.064.02a tathoktā sāpsarā rāma sahasrākṣeṇa dhīmatā
 1.064.02c vīditā prañjalirvākyam pratyuvāca sureśvaraṁ
 1.064.03a ayam surapate ghoro viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.064.03c krodhamutsṛjate krūram mayi deva na samśayaḥ
 1.064.04a tato hi me bhayam deva prasādaṁ kartumarhasi
 1.064.04c evamuktastayā rāma sabhayam bhītayā tadā
 1.064.05a tāmuvāca sahasrākṣo vepamānām kṛtāñjaliṁ
 1.064.05c mā bhaiṣī rambhe bhadram te kuruṣva mama śāsanam
 1.064.06a kokilo hṛdayagrāhī mādhave ruciradume
 1.064.06c ahaṁ kandarpasahitaḥ sthāsyāmi tava pārśvataḥ
 1.064.07a tvam hi rūpaṁ bahuguṇam kṛtvā paramabhāsvaram
 1.064.07c tamṛśim kauśikam rambhe bhedayasva tapasvinam
 1.064.08a sā śrutvā vacanam tasya kṛtvā rūpamanuttamam
 1.064.08c lobhayāmāsa lalitā viśvāmitram śucismitā
 1.064.09a kokilasya tu śuśrāva valgu vyāharataḥ svanam
 1.064.09c samprahṛṣṭena manasā sa caināmanavaikṣata
 1.064.010a atha tasya ca śabdene gītenāpratimena ca
 1.064.010c darśanena ca rambhāyā muniḥ samdehamāgataḥ
 1.064.011a sahasrākṣasya tat sarvam vijñāya munipumgavaḥ
 1.064.011c rambhām krodhasamāviṣṭah śāśapa kuśikātmajah
 1.064.012a yanmām lobhayase rambhe kāmakrodhajayaiṣṇam
 1.064.012c daśa varṣasahasrāṇi śailī sthāsyasi durbhage
 1.064.013a brāhmaṇah sumahātejāstapobalasamanvitah
 1.064.013c uddhariṣyati rambhe tvām matkroḍhakaluṣikṛtām
 1.064.014a evamuktvā mahatejā viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.064.014c aśaknuvan dhārayitum kopam samṛtāpamāgataḥ
 1.064.015a tasya śāpena mahatā rambhā śailī tadābhavat
 1.064.015c vacaḥ śrutvā tu kandarpo maharṣeḥ sa ca nirgataḥ
 1.064.016a kopena ca mahātejāstapo 'paharaṇe kṛte
 1.064.016c indriyairajitai rāma na lebhe śāntimātmanah

- 1.064.017a *babhūvāsyā punaścintā ****
- 1.064.017c ***
- 1.064.018a *nauva krodham gamiṣyāmi na ca vakṣye kathaṁcana*
- 1.064.018c *atha vā nocchvasiṣyāmi samvatsaraśatānyapi*
- 1.064.019a *ahaṁ hi śoṣayiṣyāmi ātmānam vijitendriyah*
- 1.064.019c *tāvadyāvaddhi me prāptam brāhmaṇyam tapasārjitaṁ*
- 1.064.020a *anucchvasannabhuñjānastiṣṭheyam śāśvatīḥ samāḥ*
- 1.064.020c *na hi me tapyamānasya kṣayam yāsyanti mūrtayah*
- 1.065.01a *atha haimavatīṁ rāma diśam tyaktvā mahāmuniḥ*
- 1.065.01c *pūrvāṁ diśamanuprāpya tapastepe sudāruṇam*
- 1.065.02a *maunaṁ varṣasahasrasya kṛtvā vratamanuttamam*
- 1.065.02c *cakārāpratimam loke tapaḥ paramaduṣkaram*
- 1.065.03a *pūrṇe varṣasahasre tu kāṣṭhabhūtam mahāmuniṁ*
- 1.065.03c *vighnairbahubhirādhūtam krodro nāntaramāviśat*
- 1.065.04a *sa kṛtvā niścayaṁ rāma tapa ḍatiṣṭhatāvyayaṁ*
- 1.065.04c *tasya varṣasahasrasya vrate pūrṇe mahāvrataḥ*
- 1.065.05a *bhoktumārabdhavān annam tasmin kāle raghūttama*
- 1.065.05c *indro dvijātirbhūtvā tam siddhamannamayācata*
- 1.065.06a *tasmai datvā tadā siddham sarvam viprāya niścitaḥ*
- 1.065.06c *nihśeṣite 'nne bhagavān abhuktvaiva mahātapāḥ*
- 1.065.07a *na kiṃcidvadadvipram maunavratamupāsthitaḥ*
- 1.065.07c *tathaiva maunamakarodanucchvāsaṁ ca rāghava*
- 1.065.08a *tasyānuccvasamānasya mūrdhni dhūmo vyajāyata*
- 1.065.08c *trailokyam yena saṁbhrāntamādīpitamivābhavat*
- 1.065.09a *tato devarṣigandharvāḥ pannagoragarākṣasāḥ*
- 1.065.09c *kaśmalopahatāḥ sarve pitāmahamathābruvan*
- 1.065.010a *bahubhiḥ kāraṇairdeva viśvāmitro mahāmuniḥ*
- 1.065.010c *lobhitāḥ krodhitaścaiva tapasā cābhivardhate*
- 1.065.011a *na dīyate yadi tvasya manasā yadabhīpsitaṁ*
- 1.065.011c *vināśayati trailokyam tapasā sacarācaram*
- 1.065.012a *vyākulāśca diśaḥ sarvā na ca kiṃcit prakāśate*
- 1.065.012c *sāgarāḥ kṣubhitāḥ sarve viśīryante ca parvatāḥ*
- 1.065.013a *prakampate ca pr̄thivī vāyurvātīha saṅkulāḥ*
- 1.065.013c *brahman na pratijānīmo nāstiko jāyate janāḥ*
- 1.065.014a *saṁmūḍhamiva trailokyam saṁprakṣubhitamānasam*
- 1.065.014c *bhāskaro niṣprabhaścaiva maharṣestasya tejasā*
- 1.065.015a *buddhiṁ na kurute yāvannāśe deva mahāmuniḥ*
- 1.065.015c *tāvat prasādyo bhagavān agnirūpo mahādyutih*
- 1.065.016a *kālāgninā yathā pūrvam trailokyam dāhyate 'khilaṁ*
- 1.065.016c *devarājyam cikīrṣeta dīyatāmasya yanmataṁ*
- 1.065.017a *tataḥ suragaṇāḥ sarve pitāmahapurogamāḥ*
- 1.065.017c *viśvāmitram mahātmānam vākyam madhuramabruvan*
- 1.065.018a *brahmarše svāgataṁ te 'stu tapasā sma sutoṣitāḥ*
- 1.065.018c *brāhmaṇyam tapasogreṇa prāptavān asi kauśika*
- 1.065.019a *dīrghamāyuśca te brahman dadāmi samarudgaṇāḥ*
- 1.065.019c *svasti prāpnuhi bhadram te gaccha saumya yathāsukham*
- 1.065.020a *pitāmahavacāḥ śrutvā sarveṣāṁ tridivaukasāṁ*

- 1.065.020c kṛtvā praṇāmaṁ mudito vyājahāra mahāmuniḥ
- 1.065.021a brāhmaṇyam yadi me prāptam dīrghamāyustathaiva ca
- 1.065.021c omkāro 'tha vaṣṭakāro vedāśca varayantu māṁ
- 1.065.022a kṣatravedavidāṁ śreṣṭho brahmavedavidāmapi
- 1.065.022c brahmaputro vaśiṣṭho māmevaṁ vadatu devatāḥ
- 1.065.023a tataḥ prasādito devairvaśiṣṭho japatāṁ varaḥ
- 1.065.023c sakhyam cakāra brahmaśirevamastviti cābravīt
- 1.065.024a brahmaśitvam na saṁdehaḥ sarvam sampadyate tava
- 1.065.024c ityuktvā devatāścāpi sarvā jagmuryathāgataṁ
- 1.065.025a viśvāmitro 'pi dharmātmā labdhvā brāhmaṇyamuttamam
- 1.065.025c pūjayāmāsa brahmaśiṁ vaśiṣṭham japatāṁ varam
- 1.065.026a kṛtakāmo mahīm sarvām cacāra tapasi sthitāḥ
- 1.065.026c evam tvanena brāhmaṇyam prāptam rāma mahātmanā
- 1.065.027a eṣa rāma muniśreṣṭha eṣa vigrahavat tapaḥ
- 1.065.027c eṣa dharmaparo nityam vīryasyaiṣa parāyanam
- 1.065.028a evamuktvā mahātejā virarāma dvijottamaḥ
- 1.065.028c apūjayacchatānandaṁ sādhu sādhviti kauśikāḥ
- 1.065.029a Śatānandvacah śrutvā rāmalakṣmaṇāsaṁnidhau
- 1.065.029c janakaḥ prāñjalirvākyamuvāca kuśikātmajam
- 1.065.030a dhanyo 'smyanugṛhiḥo 'smi yasya me munipumgava
- 1.065.030c yañnam kākutsthāsa hitaḥ prāptavān asi dhārmikāḥ
- 1.065.031a pāvito 'ham tvayā brahman darśanena mahāmune
- 1.065.031c guṇā bahuvidhāḥ prāptāstava saṁdarśanānmayā
- 1.065.032a vistareṇa ca vai brahman kīrtymānam mahat tapaḥ
- 1.065.032c śrutam mayā mahātejo rāmeṇa ca mahātmanā
- 1.065.033a aprameyam tapastubhyamaprameyam ca te balam
- 1.065.033c aprameyā guṇāścaiva nityam te kuśikātmaja
- 1.065.034a ṛptirāścaryabhūtānām kathānām nāsti me vibho
- 1.065.034c karmakālo muniśreṣṭha lambate ravimāṇḍalam
- 1.065.035a śvah prabhāte mahātejo draṣṭumarhasi mām punaḥ
- 1.065.035c svāgataṁ tapatām śreṣṭha māmanujñātumarhasi
- 1.065.036a evamukto munivaraḥ praśasya puruṣarṣabham
- 1.065.036c visasarjāśu janakaṁ prītam prītamanāstadā
- 1.065.037a evamuktvā muniśreṣṭham vaideho mithilādhipaḥ
- 1.065.037c pradakṣiṇam cakārāśu sopādhyāyah sabāndhavah
- 1.065.038a viśvāmitro 'pi dharmātmā saharāmāḥ salakṣmaṇāḥ
- 1.065.038c svavāṭamabhicakrāma pūjyamāno mahātmabhiḥ
- 1.066.01a tataḥ prabhāte vimale kṛtakarmā narādhipaḥ
- 1.066.01c viśvāmitram mahātmānamājuhāva sarāghavam
- 1.066.02a tamarcayitvā dharmātmā Śāstradr̥ṣṭena karmaṇā
- 1.066.02c rāghavau ca mahātmānau tadā vākyamuvāca ha
- 1.066.03a bhagavan svāgataṁ te 'stu kiṁ karomi tavānagha
- 1.066.03c bhavān ājñāpayatu māmājñāpyo bhavatām hyaham
- 1.066.04a evamuktaḥ sa dharmātmā janakena mahātmanā
- 1.066.04c pratyuvāca munirvīram vākyam vākyaviśāradāḥ
- 1.066.05a putrau daśarathasyemau kṣatriyau lokaviśrutau
- 1.066.05c draṣṭukāmau dhanuhśreṣṭham yadetat tvayi tiṣṭhati

- 1.066.06a etaddarśaya bhadram te kṛtakāmau nṛpātmajau
- 1.066.06c darśanādasya dhanuṣo yatheṣṭham pratiyāsyataḥ
- 1.066.07a evamuktastu janakah pratyuvāca mahāmuniṁ
- 1.066.07c śrūyatāmasya dhanuṣo yadarthamiha tiṣṭhati
- 1.066.08a devarāta iti khyāto nimeḥ ṣaṣṭo mahīpatih
- 1.066.08c nyāso 'yam tasya bhagavan haste datto mahātmanah
- 1.066.09a dakṣayajñabadhe pūrvam dhanurāyamya vīryavān
- 1.066.09c vidhvasya tridaśān rudraḥ salīlamidamabравīt
- 1.066.010a yasmādbhāgārthino bhāgān nākalpayat me surāḥ
- 1.066.010c varāṅgāni mahārhāṇi dhanuṣā śātayāmi vah
- 1.066.011a tato vimanasah sarve devā vai munipumgava
- 1.066.011c prāsādayanta deveśam teṣām pṛito 'bhavadbhavaḥ
- 1.066.012a pṛītaścāpi dadau teṣām tānyaṅgāni mahaujasām
- 1.066.012c dhanuṣā yāni yānyāsan śātitāni mahātmanā
- 1.066.013a tadetaddevadevasya dhanūratnam mahātmanah
- 1.066.013c nyāsabhūtam tadā nyastamasmākam pūrvake vibho
- 1.066.014a atha me kṛṣataḥ kṣetram lāṅgalādutthitā tataḥ
- 1.066.014c kṣetram śodhayatā labdhā nāmnā sīteti viśrutā
- 1.066.015a bhūtalādutthitā sā tu vardhamānā mamātmajā
- 1.066.015c vīryaśulketi me kanyā sthāpityayamonyijā
- 1.066.016a bhūtalādutthitām tām tu vardhamānām mamātmajām
- 1.066.016c varayāmāsurāgatya rājāno munipumgava
- 1.066.017a teṣām varayatām kanyām sarvesām pṛthivīkṣitām
- 1.066.017c vīryaśulketi bhagavan na dadāmi sutāmaham
- 1.066.018a tataḥ sarve nṛpatayah sametya munipumgava
- 1.066.018c mithilāmabhyupāgamya vīryam jījñāsavastadā
- 1.066.019a teṣām jījñāsamānānām śaivam dhanurupāhṛtam
- 1.066.019c na śekurgrahaṇe tasya dhanuṣastolane 'pi vā
- 1.066.020a teṣām vīryavatām vīryamalpaṁ jñātvā mahāmune
- 1.066.020c pratyākhyātā nṛpatayastannibodha tapodhana
- 1.066.021a tatastenaiva kopena rājāno sumahābalāḥ
- 1.066.021c vyarundhan mithilām sarve vīryasamdehamāgatāḥ
- 1.066.022a ātmānamavadhūtam te vijñāya nṛpapumgavāḥ
- 1.066.022c roṣena mahatāviṣṭāḥ pīdayan mithilām purīm
- 1.066.023a tataḥ samvatsare pūrṇe kṣayam yātāni sarvaśah
- 1.066.023c sādhanāni muniśreṣṭha tato 'ham bhṛśaduḥkhitāḥ
- 1.066.024a tato devagaṇān sarvāṁstapasāham prasādayam
- 1.066.024c daduśca paramaprītāścaturaṅgabalam surāḥ
- 1.066.025a tato bhagnā nṛpatayo hanyamānā diśo yayuḥ
- 1.066.025c avīryā vīryasamdigdhāḥ sāmātyāḥ pāpakāriṇāḥ
- 1.066.026a tadetanmuniśārdūla dhanuh paramabhāsvaram
- 1.066.026c rāmalakṣmaṇayoścāpi darśayiṣyāmi suvrata
- 1.066.027a yadyasya dhanuṣo rāmaḥ kuryādāropapāṇam mune
- 1.066.027c sutāmayonijām sītām dadyām dāśaratheraham
- 1.067.01a janakasya vacah śrutvā viśvāmitro mahāmuniḥ
- 1.067.01c dhanurdarśaya rāmāya iti hovāca pārthivam
- 1.067.02a tataḥ sa rājā janakah sacivān vyādideśa ha

- 1.067.02c dhanurānīyatām divyam gandhamālyavibhūṣitam
 1.067.03a janakena samādiṣṭah sacivāḥ prāviśan purīṁ
 1.067.03c taddhanuḥ purataḥ kṛtvā nirjagmuḥ pārthivājñayām
 1.067.04a nr̄pām śatāni pañcāśadvyāyatānām mahaujasām
 1.067.04c mañjūṣāmaṣṭacakrasthām samūhuste kathaṁcana
 1.067.05a tāmānīya tu mañjūṣāmāyasīm yatra taddhanuḥ
 1.067.05c suropamam te janakamūcurnṛpatimantriṇah
 1.067.06a idam dhanurvaraṁ rājan pūjitat̄ sarvarājabhiḥ
 1.067.06c mithilādhipa rajendra darśanīyam yadīcchasi
 1.067.07a teṣām nṛpo vacaḥ śrutvā kṛtāñjalirabhāṣata
 1.067.07c viśvāmitram̄ mahātmānaṁ tau cobhau rāmalakṣmaṇau
 1.067.08a idam dhanurvaraṁ brahmaṇ janakairabhipūjitat̄
 1.067.08c rājabhiśca mahāvīryairāśakyam̄ pūritum̄ tadā
 1.067.09a naitat suraganāḥ sarve nāsurā na ca rākṣasāḥ
 1.067.09c gandharvayakṣapravaraḥ sakinnaramahoragāḥ
 1.067.010a kva gatirmānuṣāṇām ca dhanuṣo 'sya prapūraṇe
 1.067.010c āropaṇe samāyoge vepane tolane 'pi vā
 1.067.011a tadetaddhanuṣām śreṣṭhamānītaṁ munipum̄gava
 1.067.011c darśayaitanmahābhāga anayo rājaputrayoh
 1.067.012a viśvāmitraḥ sa dharmātmā śrutvā janakabhāṣitam
 1.067.012c vatsa rāma dhanuḥ paśya iti rāghavamabrabravīt
 1.067.013a maharṣevacanādrāmo yatra tiṣṭhati taddhanuḥ
 1.067.013c mañjūṣām tāmapāvṛtya dṛṣṭvā dhanurathābravīt
 1.067.014a idam dhanurvaraṁ divyam̄ samspr̄śāmīha pāṇīnā
 1.067.014c yatnavāmīśca bhaviṣyāmi tolane pūraṇe 'pi vā
 1.067.015a vāḍhamityabrabravīdrājā muniśca samabhāṣata
 1.067.015c līlayā sa dhanurmadhye jagrāha vacanānmuneḥ
 1.067.016a paśyatām̄ nṛṣahasrāṇām bahūnām raghunandanaḥ
 1.067.016c āropayat sa dharmātmā salīlamiva taddhanuḥ
 1.067.017a āropayitvā maurvīṁ ca pūrayāmāsa vīryavān
 1.067.017c tadbabhañca dhanurmadhye naraśreṣṭho mahāyaśāḥ
 1.067.018a tasya śabdo mahān̄ āśīnnirghātasamanisvanaḥ
 1.067.018c bhūmikampaśca sumahān parvatasyeva dīryataḥ
 1.067.019a nipetuśca narāḥ sarve tena śabdena mohitāḥ
 1.067.019c varjayitvā munivaram̄ rājānam̄ tau ca rāghavau
 1.067.020a pratyāśvaste jane tasmin rājā vigatasādhvasaḥ
 1.067.020c uvāca prāñjalirvākyam̄ vākyajño munipum̄gavam̄
 1.067.021a bhagavan dṛṣṭavīryo me rāmo daśarathātmajāḥ
 1.067.021c atyadbhutamacintyam̄ ca atarkitamidam̄ mayā
 1.067.022a janakānām kule kīrtimāhariṣyati me sutā
 1.067.022c sītā bhartāramāsādyā rāmaṁ daśarathātmajam̄
 1.067.023a mama satyā pratijñā ca vīryaśulketi kauśika
 1.067.023c sītā prāñairbahumatā deyā rāmāya me sutā
 1.067.024a bhavato 'numate brahmaṇ śīghram̄ gacchantu mantriṇah
 1.067.024c mama kauśika bhadram̄ te ayodhyām̄ tvaritā rathaiḥ
 1.067.025a rājānam̄ prasṛtaivvākyairānayantu puram̄ mama
 1.067.025c pradānām̄ vīryaśulkāyāḥ kathayantu ca sarvaśāḥ

- 1.067.026a muniguptau ca kākutsthau vedayantu nṛpāya vai
- 1.067.026c prītiyuktaṁ tu rājānamānayantu suśīghragāḥ
- 1.067.027a kauśikastu tathetyāha rājā cābhāṣya mantriṇaḥ
- 1.067.027c ayodhyām preṣayāmāsa dharmātmā kṛtaśāsanān
- 1.068.01a janakena samādiṣṭā dūtāste klantavāhanāḥ
- 1.068.01c mārge trirātramuṣitā ayodhyām prāviṣan purīm
- 1.068.02a te rājavacanāddūtā rājaveśma praveśitāḥ
- 1.068.02c dadṛśurdevasaṁkāśam vṛddham daśaratham nṛpam
- 1.068.03a baddhāñjalipuṭāḥ sarve dūtā vigatasādhvasāḥ
- 1.068.03c rājānam prasṛtam vākyamabruvan madhurākṣaram
- 1.068.04a vaideho janako rājā pṛcchati tvām narādhipa
- 1.068.04c kuśalānāmayam snigdham sāmātyam sapurohitam
- 1.068.05a pṛṣṭvā kuśalamavyagram vaideho mithilādhipaḥ
- 1.068.05c kauśikānumate vākyam bhavantamidamabrvāt
- 1.068.06a pūrvam pratijñā viditā vīryaśulkā mamātmajā
- 1.068.06c rājānaśca kṛtāmarṣā nirviryā vimukhīkṛtāḥ
- 1.068.07a seyam mama sutā rājan viśvāmitrapuraḥsaraiḥ
- 1.068.07c yadṛcchayāgatairvīrairnirjitā tava putrakaiḥ
- 1.068.08a tacca ratnam dhanurdivyam madhye bhagnam mahātmanā
- 1.068.08c rāmeṇā hi mahāvāho mahatyām jānasamṣadi
- 1.068.09a asmai deyā mayā sītā vīryaśulkā mahātmane
- 1.068.09c pratijñām tartumicchāmi tadanujñātumarhasi
- 1.068.010a sopādhyāyo mahārāja purohitapuraskṛtaḥ
- 1.068.010c Śīghramāgaccha bhadram te draṣṭummarhasi rāghavam
- 1.068.011a pratijñām mama rājendra nirvartayitumarhasi
- 1.068.011c putratorubhayoreva prītiṁ tvamupalapsyase
- 1.068.012a evam videhādhipatirmadhuram vākyamabrvāt
- 1.068.012c viśvāmitrābhyanujñātaḥ śatānandamate sthitāḥ
- 1.068.013a dūtavākyam tu tacchrutvā rājā paramaharṣitaḥ
- 1.068.013c vaśīṣṭham vāmadevam ca mantriṇaścaivamabrvāt
- 1.068.014a guptaḥ kauśikaputreṇa kauśalyānandavardhanaḥ
- 1.068.014c lakṣmaṇena saha bhrātrā videheṣu vasatyasau
- 1.068.015a dr̥ṣṭavīryastu kākutsthā janakena mahātmanā
- 1.068.015c saṁpradānam sutāyāḥ sa rāghave kartumicchati
- 1.068.016a yadi vo rocate vṛttam janakasya mahātmanāḥ
- 1.068.016c purīm gacchāmahe śīghram mā bhūt kālasya paryayah
- 1.068.017a mantriṇo vāḍhamityāhuḥ saha sarvairmaharṣibhiḥ
- 1.068.017c suprītaścābravīdrājā śvo yātreti sa mantriṇaḥ
- 1.068.018a mantriṇastu narendrasya rātriṁ paramasatkṛtāḥ
- 1.068.018c ūṣuḥ pramuditāḥ sarve guṇaiḥ sarvaiḥ samanvitāḥ
- 1.069.01a tato rātryām vyatītāyām sopādhyāyāḥ sabāndhavah
- 1.069.01c rājā daśaratho hr̥ṣṭaḥ sumantramidamabrvāt
- 1.069.02a adya sarve dhanādhyakṣā dhanamādāya puṣkalam
- 1.069.02c vrajantvagre suvihitā nānāratnasamanvitāḥ
- 1.069.03a caturaṅgabalam cāpi śīghram niryātu sarvaśaḥ
- 1.069.03c mamājñāsamakālam ca yānayugyamanuttamam
- 1.069.04a vaśīṣṭho vāmadevaśca jāvāliratha kāśyapaḥ

- 1.069.04c mārkaṇḍeyaśca dīṛghāyurṛṣih kātyāyanastadā
- 1.069.05a ete dvijāḥ prayāntvagre syandanam yojayasva me
- 1.069.05c yathā kālātyayo na syāddūtā hi tvarayanti mām
- 1.069.06a vacanācca narendrasya senā sā caturaṅgiṇī
- 1.069.06c rājānamṛṣibhiḥ sārdham vṛajantam pṛṣṭhato 'nvagāt
- 1.069.07a gatvā caturahaṁ mārge videhān abhyupeyivān
- 1.069.07c rājā ca janakah śrīmān śrutvā pūjāmakalpayat
- 1.069.08a tato rājā samāsādya vṛddham daśaratham nṛpam
- 1.069.08c uvāca vacanam śreṣṭha naraśreṣṭham mudānvitam
- 1.069.09a svāgataṁ te naraśreṣṭha diṣṭyā prāpto 'si rāghava
- 1.069.09c putravayorubhayoh pṛitimāpsyase vīryanirjitām
- 1.069.010a diṣṭyā prāpto mahātejā vaśiṣṭha bhagavān ṛṣih
- 1.069.010c saha sarvairdvijaśreṣṭhairdevairiva śatakratuḥ
- 1.069.011a diṣṭyā me nirjita vighnā diṣṭyā me pūjitatam kulam
- 1.069.011c rāghavaiḥ saha saṃbandhādvīryaśreṣṭhairmahābalaiḥ
- 1.069.012a Śvah̄ prabhāte narendra tvam nirvartayitumarhasi
- 1.069.012c yajñasyānte naraśreṣṭha vivāhamṛṣisaṃmataṁ
- 1.069.013a tasya tadvacanam śrutvā ḥsimadhye narādhipaḥ
- 1.069.013c vākyam vākyavidām śreṣṭhah pratyuvināca mahīpatim
- 1.069.014a pratigraho dātṛyaśah śrutametanmayā purā
- 1.069.014c yathā vakṣyasi dharmajñā tat kariṣyāmahe vayam
- 1.069.015a taddharmiṣṭham yaśasyam ca vacanam satyavādinah
- 1.069.015c Śrutvā videhādhipatiḥ param vismayamāgataḥ
- 1.069.016a tataḥ sarve munigaṇāḥ parasparasamāgame
- 1.069.016c harṣena mahatā yuktāstām rātrimavasan sukham
- 1.069.017a atha rāmo mahātejā lakṣmaṇena samam yayau
- 1.069.017c kauśikam ca puraskṛtya pituḥ pādāvupāsprśat
- 1.069.018a rājā ca rāghavau putrau niśāmya pariharṣitaḥ
- 1.069.018c uvāsa paramaprīto janakenābhipūjitaḥ
- 1.069.019a janako 'pi mahatejāḥ kriyā dharmeṇa tattvavit
- 1.069.019c yajñasya ca sutābhyaṁ ca kṛtvā rātrimuvāsa ha
- 1.070.01a tataḥ prabhāte jānakah kṛtakarmā maharṣibhiḥ
- 1.070.01c uvāca vākyam vākyajñah śatānandaṁ purohitam
- 1.070.02a bhrātā mama mahātejā yavīyān atidhārmikaḥ
- 1.070.02c kuśadhvaja iti khyātaḥ purīmadhyāvasacchubhām
- 1.070.03a vāryāphalakaparyantām pivannikṣumatim nadīm
- 1.070.03c sāṃkāśyām puṇyasamkāśām vimānamiva puṣpakam
- 1.070.04a tamaham draṣṭumicchāmi yajñagoptā sa me mataḥ
- 1.070.04c pṛitim so 'pi mahātejā imām bhoktā mayā saha
- 1.070.05a evamukte tu vacane śatānandasya saṃnidhau
- 1.070.05c āgaṭāḥ kecidavyagrā janakastān samādiśat
- 1.070.06a śāsanāt tu narendrasya prayayuh śīghravājinaḥ
- 1.070.06c samānetum naravyāghram viṣṇumindrājñayā yathā
- 1.070.07a sāṃkāśyām te samāgamya dadṛiśuśca kuśadhvajam
- 1.070.07c nyavedayan yathāvṛttam janakasya ca cintitam
- 1.070.08a tadvṛttam nṛpatiḥ śrutvā dūtaśreṣṭhairmahājavaiḥ
- 1.070.08c ājñayā hi narendrasya ājagāma kuśadhvajah

- 1.070.09a so 'bhivādya śatānandam̄ janakam̄ cātidhārmikam̄
 1.070.09c rājārhaṁ paramaṁ divyamāsanamadhyarohata
 1.070.010a upaviṣṭāvubhau tau tu bhrātarāvatitejasau
 1.070.010c preṣayāmāsaturvīrau mantriśreṣṭham̄ sudāmanam̄
 1.070.011a gaccha mantripate śīghramikṣvākumamitaprabham̄
 1.070.011c ātmajaiḥ saha durdhārṣamānayasva samantriṇam̄
 1.070.012a aupakāryām̄ sa gatvā tu raghūṇām̄ kulavardhanam̄
 1.070.012c dadarśa śirasā cainamabhivādyedamabравīt
 1.070.013a ayodhyādhipate vīra vaideho mithilādhipaḥ
 1.070.013c sa tvāṁ draṣṭuṁ vyavasitaḥ sopādhyāyapurohitam̄
 1.070.014a mantriśreṣṭhavacāḥ śrutvā rājā sarṣigāṇastadā
 1.070.014c sabandhur agamat tatra janako yatra vartate
 1.070.015a rājā ca mantrisahitaḥ sopādhyāyaḥ sabāndhavaḥ
 1.070.015c vākyam̄ vākyavidām̄ śreṣṭho vaidehamidamabравīt
 1.070.016a viditam̄ te mahārāja ikṣvākukuladaivatam̄
 1.070.016c vaktā sarveṣu kṛtyeṣu vaśiṣṭho bhagavān̄ ṣiḥ
 1.070.017a viśvāmitrābhyanujñātaḥ saha sarvairmaharṣibhiḥ
 1.070.017c eṣa vakṣyati dharmātmā yathādharmam̄ yathākramam̄
 1.070.018a tūṣṇīṁ bhūte daśarathe vaśiṣṭho bhagavān̄ ṣiḥ
 1.070.018c uvāca vākyam̄ vākyajño vaideham̄ sapurodhasam̄
 1.070.019a avyaktaprabhavo brahmā śāśvato nitya avyayaḥ
 1.070.019c tasmānmarīciḥ samjajñe marīceḥ kaśyapaḥ sutah
 1.070.020a vivasvān kaśyapājjajñe manurvaivasvataḥ smṛtaḥ
 1.070.020c manuḥ prajāpatih pūrvamikṣvākuśca manoḥ sutah
 1.070.021a tamikṣvākumayodhyāyām̄ rājānam̄ viddhi pūrvakam̄
 1.070.021c ikṣvākostu sutah śrīmān kukṣirityeva viśrutaḥ
 1.070.022a kukṣerathātmajaḥ śrīmān vikukṣirudapadyata
 1.070.022c vikukṣestu mahātejā vāṇaḥ putro vyajāyata
 1.070.023a vāṇasya tu mahātejā anaraṇyaḥ pratāpavān
 1.070.023c anaraṇyāt pṛthuṛjajñe triśāṁkustu pṛthorapi
 1.070.024a triśāṅkorabhavat putro dhundhumāro mahāyaśāḥ
 1.070.024c dhundhumārānmahātejā yuvanāśvo mahārathaḥ
 1.070.025a yuvanāśvasutaścaiva māndhātā pṛthivīpatih
 1.070.025c māndhātustu sutah śrīmān susam̄dhirudapadyata
 1.070.026a susam̄dherapi putrau dvau dhruvasam̄dhiḥ prasenajit
 1.070.026c yaśasvī dhruvasam̄dhestu bharato nāma nāmataḥ
 1.070.027a bharatāt tu mahātejā asito samajāyata
 1.070.027c yasyaite pratirājāna udapadyanta śatravaḥ
 1.070.028a haihayāstālajaṅksāśca śūrāśca śāśivindvah
 1.070.028c tāṁśca sa pratiyudhyan vai yuddhe rājā pravāsitaḥ
 1.070.029a himavantamupāgamyā bhāryābhyām̄ sahitastadā
 1.070.029c asito 'lpabalo rājā kāladharmamupeyivān
 1.070.030a dve cāsyā bhārye garbhīṇyau babhūvaturiti śrutam̄
 1.070.030c ekā garbhavināśārthaṁ sapatnyai sā garam̄ dadau
 1.070.031a tataḥ śailavare ramye babhūvātirato muniḥ
 1.070.031c bhārgavaścyavano nāma himavantamupāśritaḥ
 1.070.032a tatra caikā mahābhāgā bhārgavam̄ devavarcasam̄

- 1.070.032c vavande padmapatrāksī kāṅkṣantī sutamuttamaṁ
 1.070.033a tamśīm sābhypāgamyā kālindī cābhyaवादयat
 1.070.033c sa tāmabhyaवादadviprah putrepsum putrajanmani
 1.070.034a tava kukṣau mahābhāge acirāt samjaniṣyati
 1.070.034c gareṇa sahitah śrīmān mā ūcaḥ kamalekṣane
 1.070.035a cyavanaṁ tu namaskṛtya rājaputrī pativrata
 1.070.035c patinā rahitā tasmāt putram devī vyajāyata
 1.070.036a sapatnyā tu garastasyai datto garbhajighāṁsayā
 1.070.036c saha tena gareṇaiva jātaḥ sa sagaro 'bhavat
 1.070.037a sagarasyāsamañjastu asamañjādathāṁśumān
 1.070.037c dilipo 'ṁśumataḥ putro dilipasya bhagīrathaḥ
 1.070.038a bhagīrathāt kakutsthaśca kakutsthācca raghustadā
 1.070.038c raghostu putrastejasvī pravṛddhaḥ puruṣādakaḥ
 1.070.039a kalmāśapādo 'pyabhadat tasmājjātastu ūnkaṇaḥ
 1.070.039c sudarśanāḥ ūnkaṇasya agnivarṇaḥ sudarśanāt
 1.070.040a ūighragastvagnivarṇasya ūighragasya maruḥ sutah
 1.070.040c maroḥ praśūrukastvāśidambarīṣaḥ praśūrukāt
 1.070.041a ambarīṣasya putro 'bhūnnahuṣaḥ pr̄thivīpatih
 1.070.041c nahuṣasya yayātistu nābhāgastu yayātijah
 1.070.042a nābhāgasya babhūvāja ajāddaśaratho 'bhavat
 1.070.042c asmāddāśarathājjātau bhrātarau rāmalakṣmaṇau
 1.070.043a ādivamśaviśuddhānām rājñām paramadharmaṇām
 1.070.043c iksvākukulajātānām vīrānām satyavādinām
 1.070.044a rāmalakṣmaṇayorarthe tvatsute varaye nr̄pa
 1.070.044c sadṛśābhyām naraśreṣṭha sadṛśe dātumarhasi
 1.071.01a evam̄ bruvāṇam janakah pratyuvāca kṛtāñjaliḥ
 1.071.01c ūrotumarhasi bhadram te kulaṁ naḥ parikīrtitam
 1.071.02a pradāne hi muniśreṣṭha kulaṁ niravašeṣataḥ
 1.071.02c vaktavyam̄ kulajātena tannibodha mahāmune
 1.071.03a rājābhūt triṣu lokeṣu viśrutaḥ svena karmaṇā
 1.071.03c nimiḥ paramadharmaṁtā sarvasatyavatām varah
 1.071.04a tasya putro mithirnāma janako mithiputraḥ
 1.071.04c prathamo janako rājā janakādapyudāvasuh
 1.071.05a udāvasostu dharmātmā jāto vai nandividhānaḥ
 1.071.05c nandividhasutaḥ ūraḥ suketurnāma nāmataḥ
 1.071.06a suketorapi dharmātmā devarāto mahābalah
 1.071.06c devarātasya rājarṣervīhadratha iti smṛtaḥ
 1.071.07a vīhadrathasya ūro 'bhūnmahāvīraḥ pratāpavān
 1.071.07c mahāvīrasya dhṛtimān sudhṛtiḥ satyavikramaḥ
 1.071.08a sudhṛterapi dharmātmā dhṛṣṭaketurabhūt sutah
 1.071.08c dhṛṣṭaketośca rājarṣerharyaśva iti viśrutaḥ
 1.071.09a haryaśvasya maruḥ putro maroḥ putraḥ pratīndhakaḥ
 1.071.09c pratīndhakasya dharmātmā rājā kīrtirathah sutah
 1.071.010a putraḥ kīrtirathasyāpi devamīḍha iti smṛtaḥ
 1.071.010c devamīḍhasya vibudho vibudhasya mahāndhrakaḥ
 1.071.011a mahāndhrakasuto rājā kīrtirāto mahābalah
 1.071.011c kīrtirātasya rājarṣermahāromā vyajāyata

- 1.071.012a mahāromṇastu dharmātmā svarṇarometi viśrutah
 1.071.012c svarṇaromṇastu rājarṣerhrasvaromā vyajāyata
 1.071.013a tasya putradvayam jajñe dharmajñasya mahātmanah
 1.071.013c jyeṣṭho 'hamanujo bhrātā mama vīraḥ kuśadhvajah
 1.071.014a mām tu jyeṣṭham pitā rājye so 'bhiṣicya narādhipah
 1.071.014c kuśadhvajam samāveśya bhāram mayi vanam gataḥ
 1.071.015a vṛddhe pitari svaryāte dharmeṇa dhuramāvaham
 1.071.015c bhrātaram devasaṃkāśam snehāt paśyan kuśadhvajam
 1.071.016a kasyacit tvatha kālasya sāṃkāśyādagamataḥ purāt
 1.071.016c sudhanvā vīryavān rājā mithilāmavarodhakah
 1.071.017a sa ca me preṣayāmāsa śaivam dhanuranuttamaṁ
 1.071.017c sītā ca kanyā padmākṣī mahyam vai dīyatāmiti
 1.071.018a tasyā 'pradānādbrahmarše yuddhamāśinmayā saha
 1.071.018c sa hato 'bhimukho rājā sudhanvā tu mayā raṇe
 1.071.019a nihatya tam muniśreṣṭha sudhanvānam narādhipam
 1.071.019c sāṃkāśye bhrātaram śūramabhyasiñcaḥ kuśadhvajam
 1.071.020a kanīyān eṣa me bhrātā aham jyeṣṭho mahāmune
 1.071.020c dadāmi paramaprīto badhvau te munipumgava
 1.071.021a sītām rāmāya bhadram te ūrmilām lakṣmaṇāya vai
 1.071.021c vīryaśulkām mama sutām sītām surasutopamām
 1.071.022a dvitīyāmūrmilām caiva trirvadāmi na samśayaḥ
 1.071.022c dadāmi paramaprīto badhvau te munipumgava
 1.071.023a rāmalakṣmaṇāyāo rājan godānam kārayasva ha
 1.071.023c pitṛkāryam ca bhadram te tato vaivāhikam kuru
 1.071.024a maghā hyadya mahāvāho tṛtīye divase prabho
 1.071.024c phālguṇyāmuttare rājan tasmin vaivāhikam kuru
 1.072.01a uktāvākye tu janake viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.072.01c uvāca vacanam dhīmān vaśiṣṭhasahitastadā
 1.072.02a acintyānyaprameyāni kulāni raghunandana
 1.072.02c ikṣvakūṇām videhānām naiśām tulyo 'sti kaścana
 1.072.03a sadṛśo dharmasam̄bandhaḥ sadṛśo rūpasam̄padā
 1.072.03c sitāyā urmilāyāśca rāmalakṣmaṇayostathā
 1.072.04a vaktavyam ca naraśreṣṭha śrūyatām vacanam mama
 1.072.04c bhrātā yavīyān dharbhajña eṣa rājā kuśadhvajah
 1.072.05a asya dharmātmano rājan rūpeṇāpratimam bhuvi
 1.072.05c sutādvayam naraśreṣṭha patnyartham varayāmahe
 1.072.06a bharatasya kumārasya śatruघnasya ca dhīmataḥ
 1.072.06c varaye te sute rājamstaylorarthe mahātmanoh
 1.072.07a putrā daśarathasyeme rūpayauvanaśālinah
 1.072.07c lokapālasamāḥ sarve devatulyaparākramāḥ
 1.072.08a ubhayorapi rajendra sam̄bandhenānubadhyatām
 1.072.08c ikṣvākukulamavyagram bhavataḥ puṇyakarmaṇāḥ
 1.072.09a viśvāmitravacaḥ śrutvā vaśiṣṭhasya mate tadā
 1.072.09c janakaḥ prāñjalirvākyamuvāca munipumgavau
 1.072.010a kulam dhanyamidaṁ manye yesām no munipumgavau
 1.072.010c sadṛśam kulasam̄bandham yadājñāpayathaḥ svayam
 1.072.011a evam bhavatu bhadram vah kuśadhvajasute ime

- 1.072.011c patnyau bhajetām sahitau śatruughnabharatāvubhau
- 1.072.012a ekāhnā rājaputrīṇāṁ catasṛṇāṁ mahāmune
- 1.072.012c pāṇīm gṛhṇantu catvāro rājaputrā mahābalāḥ
- 1.072.013a uttare divase brahman phālgunībhyaṁ manīṣināḥ
- 1.072.013c vaivāhikam̄ praśāmsanti bhago yatra prajāpatiḥ
- 1.072.014a evamuktvā vacaḥ saumyam̄ pratyutthāya kṛtāñjalih
- 1.072.014c ubhau munivarau rājā janako vākyamabравīt
- 1.072.015a paro dharmah kṛto mahyaṁ śiṣyo 'smi bhavatoḥ sadā
- 1.072.015c imānyāsanamukhyāni āsyetām munipuṇgavau
- 1.072.016a yathā daśarathasyeyam̄ tathāyodhyā purī mama
- 1.072.016c prabhutve nāsti samdeho yathārhaṁ kartumarhatha
- 1.072.017a tathā bruvati vaidehe janake raghunandanaḥ
- 1.072.017c rājā daśaratho hrṣṭaḥ pratyuvāca mahīpatiḥ
- 1.072.018a yuvāmasaṁkhyeyaguṇau bhrātarau mithileśvarau
- 1.072.018c ṛṣayo rājasamghāśca bhavadbhyāmabhipūjitāḥ
- 1.072.019a svasti prāpnūhi bhadram̄ te gamiṣyāmi svamālayam̄
- 1.072.019c Śrāddhakarmāṇi vidhivadvihāsyā iti cābravīt
- 1.072.020a tamāprṣṭvā narapatim̄ rājā daśarathastadā
- 1.072.020c munīndrau tau puraskṛtya jagāmāśu mahāyaśāḥ
- 1.072.021a sa gatvā nilayam̄ rājā Śrāddham̄ kṛtvā vidhānataḥ
- 1.072.021c prabhāte kālyamutthāya cakre godānamuttamam̄
- 1.072.022a gavāṁ śatasahasram̄ hi brāhmaṇebhyo narādhipaḥ
- 1.072.022c ekaikaśo dadau rājā putrān uddiṣya dharmataḥ
- 1.072.023a suvarṇaśrīngasampannāḥsavatsāḥ kāṁsyadohanāḥ
- 1.072.023c gavāṁ śatasahasrāṇi catvāri puruṣarṣabhaḥ
- 1.072.024a sa sutaiḥ kṛtagodānairvṛtastu nṛpatistadā
- 1.072.024c lokapālairivābhāti vṛtaḥ saumyah̄ prajāpatiḥ
- 1.073.01a yasmiṁstu divase rājā cakre godānamuttamam̄
- 1.073.01c tasmiṁstu divase vīro yudhājit samupeyivān
- 1.073.02a putraḥ kekayarājasya sākṣādbharatamātulaḥ
- 1.073.02c dṛṣṭvā prṣṭvā ca kuśalam̄ rājānamidamabравīt
- 1.073.03a kekayādhipatī rājan snehāt kuśalamabравīt
- 1.073.03c yeśāṁ kuśalakāmo 'si teśāṁ sampratyanāmayaṁ
- 1.073.04a svasrīyam̄ mama rājendra draṣṭukāmo mahīpatiḥ
- 1.073.04c tadarthamupayāto 'hamayodhyāṁ raghunandana
- 1.073.05a śrutvā tvahamayodhyāyāmihastham̄ tvāṁ sabāndhavam̄
- 1.073.05c tvarayābhupayāto 'ham draṣṭukāmaḥ svasuḥ sutam̄
- 1.073.06a atha rājā daśarathaḥ priyātithimupasthitam̄
- 1.073.06c dṛṣṭvā paramasatkariḥ pūjanārhamapūjayat
- 1.073.07a tatastāmuṣito rātrīm̄ saha putrairmahīpatiḥ
- 1.073.07c puraskṛtya vaśiṣṭhādīn munīn yajñamupāyayau
- 1.073.08a yukte muhūrte vijaye sarvābharaṇabhuṣitaiḥ
- 1.073.08c bhrātrbhiḥ sahito rāmaḥ kṛtakautukamaṅgalāḥ
- 1.073.09a pituḥ samīpamāśritya tasthau bhrātrbhirāvṛtaḥ
- 1.073.09c vaśiṣṭho bhagavān etya vaidehamidamabравīt
- 1.073.010a rājā daśaratho rājan kṛtakautukamaṅgalaiḥ
- 1.073.010c putrairnaravaraśreṣṭha dātāramabhipāṇkṣate

- 1.073.011a dātrpratigrahītrbhym sarvārthāḥ prabhavanti hi
- 1.073.011c svadharmaṁ pratipadyasva kṛtvā vaivāhyamuttamam
- 1.073.012a ityuktah paramodāro vaśiṣṭhena mahātmanā
- 1.073.012c pratyuvāca mahātejā vākyam paramadharmavit
- 1.073.013a kaḥ sthitah pratihāro me kasyājñām sampratīkṣate
- 1.073.013c svagṛhe ko vicāro 'sti yathā rājyamidaṁ tava
- 1.073.014a yañabhūmimimām̄ prāptāḥ kṛtakautukamaṅgalāḥ
- 1.073.014c mama kanyāścasro hi dīptā vahnerivārciṣah
- 1.073.015a sadyo 'ham tvatpratīkṣo 'smi vedyāmasyām pratiṣṭhitah
- 1.073.015c avighnam̄ kriyatām̄ sarvam̄ kimartham̄ hi vilambye
- 1.073.016a tadvākyam̄ janakenoktaṁ śrutvā daśarathastadā
- 1.073.016c praveśayāmāsa sutān sarvān ṛṣigaṇān api
- 1.073.017a tato rājā videhānām̄ vaśiṣṭhamidamabравīt
- 1.073.017c kārayasva ṛṣe sarvām̄ kriyām̄ vaivāhikīm̄ prabho
- 1.073.018a tathetyuktvā tu janakam̄ vaśiṣṭho bhagavānam̄ ṛṣih
- 1.073.018c viśvāmitram̄ puraskṛtya śatānandaṁ ca dhārmikam̄
- 1.073.019a prapāmadhye tu vidhivadvedīm̄ kṛtvā mahātapāḥ
- 1.073.019c alaṁcakāra tām̄ vedīm̄ gandhapuṣpaiḥ samantataḥ
- 1.073.020a suvarṇapālikābhiśca chidrakumbhaiśca sāṁkuraiḥ
- 1.073.020c aṁkurāḍhyaiḥ śarāvaiśca dhūpapātraiḥ sadhūpakiḥ
- 1.073.021a Šaṅkhapātraiḥ sruvaiḥ srugbhiḥ pātrairardhyādipūjītaiḥ
- 1.073.021c lājapurṇaistathā pātrairakṣatairapi samskṛtaiḥ
- 1.073.022a darbhaiḥ samaiḥ samāstīrya vidhivanmantrapūrvakam̄
- 1.073.022c juhāvāgnau mahātejā vaśiṣṭho munisattamah
- 1.073.023a tataḥ sītām̄ samānīya sarvābharaṇabhuṣitām̄
- 1.073.023c samakṣamagneḥ saṁsthāpya rāghavābhimukhe tadā
- 1.073.024a abravījjanako rājā kauśalyānandavardhanam̄
- 1.073.024c iyam̄ sītā mama sutā sahadharmačarī tava
- 1.073.025a pratīccha cainām̄ bhadram̄ te pāṇīm̄ gr̄hṇīṣva pāṇīnā
- 1.073.025c pativrataḥ mahābhāgā chāyevānugatā sadā
- 1.073.026a ityuktvā prākṣipadrājā mantrapūtam̄ jalām tadā
- 1.073.026c sādhu sādhviti devānāmr̄ṣīṇām̄ vadatām̄ tadā
- 1.073.027a evam̄ datvā sutām̄ sītām̄ mantrodakapuraskṛtām̄
- 1.073.027c abravījjanako rājā harṣenābhipariplutah
- 1.073.028a lakṣmaṇāgaccha bhadram̄ te ūrmilāmudyatām̄ mayā
- 1.073.028c pratīccha pāṇīm̄ gr̄hṇīṣva mā bhūt kālasya paryayah
- 1.073.029a tamevamuktvā janako bharataṇ cābhyabhāṣata
- 1.073.029c gr̄hāṇa pāṇīm̄ māṇḍavyāḥ pāṇīnā raghunandana
- 1.073.030a Šatrughnam̄ cāpi dharmātmā abravīnmithileśvaraḥ
- 1.073.030c śrutakīrtermahāvāho pāṇīm̄ gr̄hṇīṣva pāṇīnā
- 1.073.031a sarve bhavantah saumyāśca sarve sucaritavratāḥ
- 1.073.031c patnībhiḥ santu kākutsthā mā bhūt kālasya paryayah
- 1.073.032a janakasya vacaḥ śrutvā pāṇīn pāṇībhiraspṛśan
- 1.073.032c catvāraste catasr̄ṇām̄ vaśiṣṭhasya mate sthitāḥ
- 1.073.033a agnim̄ pradakṣiṇām̄ cakrurvedīm̄ rājānameva ca
- 1.073.033c ṣīm̄scāpi mahātmānah sahabhāryā raghūdvahāḥ
- 1.073.034a puṣpavṛṣṭimahatyāsīdantarīkṣāt subhāsvarā

- 1.073.034c divyadundubhinirghoṣairgītavāditranisvanaiḥ
 1.073.035a nanṛtuścāpsarahaṁgāḥ gandharvāśca jaguḥ kalam
 1.073.035c vivāhe raghumukhyānāṁ tadaḍbhutamadr̄syata
 1.073.036a īdṛśe vartamāne tu tūryoddhuṣṭaninādite
 1.073.036c triragnim te parikramya ūhurbhāryā mahaujasah
 1.073.037a athopakāryānāṁ jagmuste sabhāryā raghunandanāḥ
 1.073.037c rājāpyanuyayau paśyan sarśisamghaḥ sabāndhavaḥ
 1.074.01a atha rātryānāṁ vyatītāyānāṁ viśvāmitro mahāmuniḥ
 1.074.01c āpr̄ccha tau naravyāghrau jagāmottaraparvataṁ
 1.074.02a viśvāmitre gate tasmin vaideham mithilādhipam
 1.074.02c āpr̄ccha prayayau cāpi rājā daśarathāḥ purīm
 1.074.03a ātha rājā videhānāṁ dadau kanyādhanam bahu
 1.074.03c kambalādīni vastrāṇi kṣaumapāṭṭāmbarāṇi ca
 1.074.04a hastyaśvarathapādātam divyarūpam svalamkṛtam
 1.074.04c dadau kanyāpitā tāsām dāsīdāsamanuttamam
 1.074.05a hiranyasya suvarṇasya muktānāṁ vidrumasya ca
 1.074.05c dadau rājā susamṝṣṭaḥ kanyādhanamabhīpsitam
 1.074.06a datvā bahuvidham rājā samanujñāpya pārthivam
 1.074.06c praviveśa svanilayaṁ mithilām mithileśvaraḥ
 1.074.07a rājāpyayodhyādhipatiḥ saha putrairmahātmabhiḥ
 1.074.07c ṛṣīn sarvān puraskṛtya jagāma sabalānugah
 1.074.08a gacchantam tam naravyāghram sarśisamgham sarāghavam
 1.074.08c ghorāḥ sma pakṣiṇo vāco vyāharanti samantataḥ
 1.074.09a bhaumāścaiva mrgāḥ sarve gacchanti sma pradakṣiṇam
 1.074.09c tān dr̄ṣṭvā rājaśārdūlo vaśiṣṭham paryaprcchata
 1.074.010a asaumyāḥ pakṣiṇo ghorā mrgāścāpi pradakṣiṇāḥ
 1.074.010c kimidaṁ hṛdayotkampi mano mama viśidati
 1.074.011a rājño daśarathasyaitacchrutvā vākyam mahān ṛṣih
 1.074.011c uvāca madhurānāṁ vāṇīm śrūyatāmasya yat phalam
 1.074.012a upasthitam bhayaṁ ghoram divyapakṣimukhāccyutam
 1.074.012c mrgāḥ praśamayantyete saṁtāpastajyatāmayaṁ
 1.074.013a teṣām saṁvadatām tatra vāyuḥprādurbabbhūva ha
 1.074.013c kampayan medinīm sarvām pātayamśca mahādrumān
 1.074.014a tamasā saṁvṛtaḥ sūryaḥ sarve nāvediṣurdiśaḥ
 1.074.014c bhasmanā cāvṛtam sarvam saṁmūḍhamiva tadbalaṁ
 1.074.015a vaśiṣṭha ṛṣayaścānye rājā ca sasutastadā
 1.074.015c saSAMjñā iva tatrāsan sarvamanyadvicetanam
 1.074.016a tasmiṁstamasi ghore tu bhasmacchanneva sā camūḥ
 1.074.016c dadarśa bhīmasamkāśam jaṭāmaṇḍaladhāriṇam
 1.074.017a bhārgavaṁ jāmadagneyam rājarājavimardanaṁ
 1.074.017c kailāsamiva durdharaṣam kālāgnimiva duḥsaham
 1.074.018a skandhe cāsaṭya paraśum dhanurvidyudgaṇopamam
 1.074.018c pragṛhya śastramugram ca tripuraghnam yathā śivam
 1.074.019a tam dr̄ṣṭvā bhīmasamkāśam jvalantamiva pāvakam
 1.074.019c vaśiṣṭhapramukhā viprā japaḥomaparāyaṇāḥ
 1.074.020a saṁgatā munayaḥ sarve saṁjajalpuratho mithaḥ
 1.074.020c kaccit pitṛbadhāmarṣo kṣatram notsādayiṣyati

- 1.074.021a pūrvam kṣatrabadham kṛtvā gatamanyurgatajvaraḥ
 1.074.021c kṣatrasyotsādanam bhūyo na khilvasya cikīrṣitam
 1.074.022a evamuktvārghyamādāya bhārgavam bhīmadarśanam
 1.074.022c ṛṣayo rāma rāmeti madhurām vācamabruvan
 1.074.023a pratigṛhya tu tām pūjāmapratyuktvā ca tān ṛṣīn
 1.074.023c rāmam dāśarathim rāmo jāmadagnyo 'bhyabhāṣata
 1.075.01a rāma dāśarathe vīra vīryam te śrūyate 'dbhutam
 1.075.01c dhanuṣo bhedanam caiva nikhilena mayā śrutam
 1.075.02a tadadbhutamacintyam ca bhedanam dhanuṣastvayā
 1.075.02c tacchrutvāhamanuprāpto dhanurgṛhyāparam śubham
 1.075.03a tadiḍam ghorasamkāśam jāmadagnyam mahaddhanuh
 1.075.03c pūrayasva śareṇaiva svabalam darśayasva ca
 1.075.04a tadaham te balam drṣṭvā dhanuṣo 'pyasya pūraṇe
 1.075.04c dvandvayuddham pradāsyāmi vīra ślādhyamidaṁ tava
 1.075.05a tasya tadvacanam śrutvā rājā daśarathastadā
 1.075.05c viṣaṇāvadano dīnah prāñjalirvākyamabrabravīt
 1.075.06a kṣatraroṣat praśāntastvam brāhmaṇaśca mahātapāḥ
 1.075.06c bālānām mama putrāṇāmabhayaṁ dātumarhasi
 1.075.07a bhārgavāṇām kule jātaḥ svādhyāyavrataśālinām
 1.075.07c sahasrākṣe pratijñāya śastram prakṣiptavān asi
 1.075.08a sa tvam dharmaparo bhūtvā kaśyapāya vasumdharam
 1.075.08c datvā vanamupāgamya mahendrakṛtaketanaḥ
 1.075.09a mama sarvavināśāya samprāptastvam mahāmune
 1.075.09c na hyekasmin hate rāme sarve jīvāmahe vayam
 1.075.010a bruvatyevam daśarathe jāmadagnyah pratāpavān
 1.075.010c anādṛtya tu tadvākyam rāmamevābhyaṁbhāṣata
 1.075.011a ime dve dhanuṣī rāma divye lokābhipūjite
 1.075.011c dṛḍhe balavatī mukhye sukṛte viśvakarmaṇā
 1.075.012a anusṛṣṭam surairekaṁ tryambakāya yuyutsave
 1.075.012c tripuraghnam naraśreṣṭha bhagnam kākutstha yat tvayā
 1.075.013a idam dvitīyam durdharṣam viṣṇordattam surottamaiḥ
 1.075.013c tadiḍam vaiṣṇavam rāma dhanuh parapuramjayam
 1.075.014a tadā tu devatāḥ sarvāḥ pṛcchanti sma pitāmaham
 1.075.014c śitikanṭhasya viṣṇośca balābalanirīkṣayā
 1.075.015a abhiprāyam tu vijñāya devatānām pitāmahaḥ
 1.075.015c virodham janayāmāsa tayoḥ satyavatām varah
 1.075.016a virodhe nu mahadyuddhamabbavadromaharṣanam
 1.075.016c śitikanṭhasya viṣṇośca parasparajayaśiṇoh
 1.075.017a tadā tu jṛmbhitam śaivam dhanurbhīmaparākramam
 1.075.017c hūṃkāreṇā mahādevaḥ stambhito 'tha trilocanaḥ
 1.075.018a devaistadā samāgamyā sarṣisamghaiḥ sacāraṇaiḥ
 1.075.018c yācitau praśamam tatram jagmatustau surottamau
 1.075.019a jṛmbhitam taddhanurdṛṣṭvā śaivam viṣṇuparākramaiḥ
 1.075.019c adhikam menire viṣṇum devāḥ sarṣigaṇāstathā
 1.075.020a dhanū rudrastu samkruddho videheṣu mahāyaśāḥ
 1.075.020c devarātasya rājarṣerdadau haste sasāyakam
 1.075.021a idam ca vaiṣṇavam rāma dhanuh parapuramjayam

- 1.075.021c ṛcīke bhārgave prādādvīṣṇuh sa nyāsamuttamam
 1.075.022a ṛcīkastu mahātejāḥ putrasyāpratikarmanah
 1.075.022c piturmama dadau divyam jamadagnermahātmanah
 1.075.023a nyastaśastre pitari me tapobalasamanvite
 1.075.023c arjuno vidadhe mṛtyum prākṛtīm buddhimāsthitaḥ
 1.075.024a badhamapratirūpam tu pituḥ śrutvā sudāruṇam
 1.075.024c kṣatramutsādayam roṣājjātam jātamanekaśah
 1.075.025a pṛthivīm cākhilām prāpya kaśyapāya mahātmane
 1.075.025c yajñasyānte tadā rāma dakṣinām puṇyakarmaṇe
 1.075.026a datvā mahendranilayastapobalasamanvitah
 1.075.026c sthito 'smi tasmiṁstapyan vai susukhaṁ surasevite
 1.075.027a śrutvā tu dhanuṣo bhedaṁ vismitānām nabhastale
 1.075.027c bhāṣatām devasamghānām tato 'haṁ drutamāgataḥ
 1.075.028a tadiḍam vaiṣṇavam rāma pitṛpaitāmaham mahat
 1.075.028c kṣatradharmam puraskṛtya gṛhṇīṣva dhanuruttamam
 1.075.029a yojayasva dhanuhśreṣṭhe śaram parapuramjayam
 1.075.029c yadi śaknośi kākutstha dvandvam dāsyāmi te tadā
 1.076.01a śrutvā tu jāmadagnyasya vākyam dāśarathistadā
 1.076.01c gauravayantritakathaḥ pitū rāmamathābravīt
 1.076.02a śrutavān asmi yat karma kṛtavān asi bhārgava
 1.076.02c anurudhyāmahe brahmaṇa piturānṛṇyamāsthitaṁ
 1.076.03a vīryahīnamivāśaktam kṣatradharmeṇa bhārgava
 1.076.03c avajānāsi me tejaḥ paśya me 'dyā parākramam
 1.076.04a ityuktvā rāghavaḥ kruddho bhārgavasya varāyudhaṁ
 1.076.04c śaram ca pratisamgrhya hastāllaghuparākramah
 1.076.05a āroṇya sa dhanū rāmaḥ śaram sajjam cakāra ha
 1.076.05c jāmadagnyam tato rāmaṁ rāmaḥ kruddho 'bravīdidaṁ
 1.076.06a brāhmaṇo 'sīti pūjyo me viśvāmitrakṛtena ca
 1.076.06c śakto 'pi na te muñceyam tvaham prāṇaharam śaram
 1.076.07a imām vā tvadgatiṁ rāma tapobalasamarjitām
 1.076.07c lokān apratimān vāpi haniyāmīti me matih
 1.076.08a na hyayam vaiṣṇavo divyāḥ śaraḥ parapuramjayah
 1.076.08c moghaḥ patati vīryeṇa baladarparavināśanah
 1.076.09a varāyudhadharam rāmaṁ draṣṭum sarṣigāṇah surāḥ
 1.076.09c pitāmaham puraskṛtya sametāstatra sarvaśah
 1.076.010a gandharvāpsarasaścaiva siddhacāraṇakinnarāḥ
 1.076.010c yakṣarākṣasanāgāśca taddraṣṭum mahadadbhutam
 1.076.011a jaḍīkṛte tadā loke rāme varadhanurdhare
 1.076.011c nirvīryo jāmadagnyo 'sau rāmo rāmamudaikṣata
 1.076.012a tejo 'bhihatavīryatvājjāmadagnyo jaḍīkṛtaḥ
 1.076.012c rāmaṁ kamalapatrākṣam mandam mandamuvāca ha
 1.076.013a kaśyapāya mayā dattā yadā pūrvam vasumdhara
 1.076.013c viṣaye me na vastavyamiti mām kaśyapo 'bravīt
 1.076.014a so 'haṁ guruvacah kurvan pṛthivyām na vase niśām
 1.076.014c mithyāpratijñāḥ kākutstha mā bhūvamiti niścitaṁ
 1.076.015a tadimām madgatiṁ vīra hantuṁ nārhasi rāghava
 1.076.015c manojavam gamiṣyāmi mahendram parvatottamam

- 1.076.016a lokāstvapratimā rāma nirjītāstapasā mayā
- 1.076.016c jahi tān śaramokṣeṇa mā bhūt kālasya paryayaḥ
- 1.076.017a akṣayaṁ madhuhantāram jānāmi tvāṁ maheśvaram
- 1.076.017c dhanuṣo 'sya parāmarśāt svasti te 'stu paramṛtapa
- 1.076.018a ete suragaṇāḥ sarve nīrīkṣante samāgatāḥ
- 1.076.018c tvāmapratimakarmāṇamapratidvandvamāhave
- 1.076.019a na ceyam mama kākutsthā vridā bhavitumarhati
- 1.076.019c tvayā trailokyānāthena yadahām vimukhīkṛtaḥ
- 1.076.020a śaramapratimāṁ rāma moktumarhasi suvrata
- 1.076.020c śaramokṣe gamiṣyāmi mahendram parvatottamam
- 1.076.021a tathā bruvati rāme tu jāmadagnye pratāpavān
- 1.076.021c rāmo dāśarathiḥ śrīmāṁśicikṣepa śaramuttamaṁ
- 1.076.022a sa hatāna dṛṣya rāmenā svāṁllokāṁstapasārjitān
- 1.076.022c jāmadagnyo jagāmāśu mahendram parvatottamam
- 1.076.023a tato vitimirāḥ sarvā diśāścopadiśastathā
- 1.076.023c surāḥ sarṣigānā rāmaṁ praśāśmaṇsurudāyudhaṁ
- 1.076.024a rāmaṁ dāśarathiṁ rāmo jāmadagnyo praśasya ha
- 1.076.024c tataḥ pradakṣiṇam kṛtvā jagāmātmagatim prabhuh
- 1.077.01a gate rāme praśāntātmā rāmo dāśarathirdhanuḥ
- 1.077.01c varuṇāyāprameyāya dadau haste sasāyakaṁ
- 1.077.02a abhivādyā tato rāmo vaśīṣṭhapramukhān ḥṣīn
- 1.077.02c pitaraṁ vihvalaṁ dṛṣṭvā provāca raghunandanaḥ
- 1.077.03a jāmadagnyo gato rāmaḥ prayātu caturaṅgiṇī
- 1.077.03c ayodhyābhimukhī senā tvayā nāthena pālitā
- 1.077.04a rāmasya vacanāṁ śrutvā rājā daśarathah sutam
- 1.077.04c vāhubhyāṁ sampariṣvajya mūrdhnyupāghrāya rāghavam
- 1.077.05a gato rāma iti śrutvā hrṣṭaḥ pramudito nṛpaḥ
- 1.077.05c punarjātam tadā mene putramātmānameva ca
- 1.077.06a codayitvā punaḥ senām jagāma svapurīm prati
- 1.077.06c samucchritadhvajavatīm tūryoddhuṣṭanināditām
- 1.077.07a siktārājapathām ramyām prakīrṇakusumotkarām
- 1.077.07c rājapraveśasumukhaiḥ paurairmaṅgalapāṇibhiḥ
- 1.077.08a sampūrṇām prāviśadrājā janaughaiḥ samalamkṛtām
- 1.077.08c pauraiḥ pratyudgato dūraṁ dvijaiśca puravāsibhiḥ
- 1.077.09a putrairanugataḥ śrīmān śrīmadbhiśca mahāyaśāḥ
- 1.077.09c praviveśa gṛham rājā himavatsadṛśam priyam
- 1.077.010a kauśalyā ca sumitrā ca kaikeyī ca sumadhyamā
- 1.077.010c badhūpratigrahe yuktā yāścānyā rājayoṣitaḥ
- 1.077.011a tataḥ sītām mahābhāgāmūrmilām ca yaśasvinīm
- 1.077.011c kuśadhvajasute cobhe jagṛhurnṛpapatnayaḥ
- 1.077.012a maṅgalālāpanairhomaiḥ śobhitāḥ kṣaumavāsasah
- 1.077.012c devatāyatānānyāśu sarvāstāḥ pratyapūjayan
- 1.077.013a abhivādyābhivādyāmśca sarvā rājasutāstadā
- 1.077.013c remire muditāḥ kāle bhartṛbhiḥ sahitā rahaḥ
- 1.077.014a kumārāśca mahātmāno vīryeṇāpratimā bhuvi
- 1.077.014c svam svam gr̄hamathāsādya kuverabhavanopamam
- 1.077.015a kṛtadārāḥ kṛtāstraśca sadhanāḥ sasuhṛjjjanāḥ

- 1.077.015c ūśrūśamāṇāḥ pitaram̄ vartayanti nararśabhāḥ
- 1.077.016a kasyacit tvatha kālasya rājā daśarathāḥ sutam̄
- 1.077.016c bharataṁ kaikayīputram̄ samāhūyedamabравīt
- 1.077.017a ayam̄ kekayarājasya putro vasati putraka
- 1.077.017c tvāṁ netumāgato vīro yudhājinmātulastava
- 1.077.018a śrutvā daśarathastaitadbharataḥ kaikayīsutaḥ
- 1.077.018c gamanāyābhicakrāma śatruघnasahitastadā
- 1.077.019a āprccha pitaram̄ śūro rāmaṁ cākliṣṭakāriṇam̄
- 1.077.019c māṭṛścāpi naraśreṣṭhaḥ śatruघnasahito yayau
- 1.077.020a yudhājīt prāpya bharataṁ saśatruघnam̄ praharṣitaḥ
- 1.077.020c svapuraṁ prāviśadvīraḥ pitā tasya tutoṣa ha
- 1.077.021a gate tu bharate rāmo lakṣmaṇaśca mahābalāḥ
- 1.077.021c pitaram̄ devasam̄kāśam̄ pūjayāmāsatustadā
- 1.077.022a piturājñām̄ puraskṛtya paুrakāryāṇi sarvaśaḥ
- 1.077.022c cakāra rāmo dharmātmā priyāṇi ca hitāni ca
- 1.077.023a māṭṛbhyo māṭṛkāryāṇi kṛtvā paramayantritaḥ
- 1.077.023c gurūṇām̄ gurukāryāṇi kāle kāle 'nvavaikṣata
- 1.077.024a evam̄ daśarathāḥ pṛito brāhmaṇā naigamāstathā
- 1.077.024c rāmasya śilavṛttēna sarve viśayavāśināḥ
- 1.077.025a rāmaśca sītayā sārdham̄ vijahāra bahūn ḥtūn
- 1.077.025c manasvī tadgatamanāstasyā hṛdi samarpitāḥ
- 1.077.026a priyā tu sītā rāmasya dārāḥ pitṛkṛtā iti
- 1.077.026c guṇādrūpaguṇāccāpi pṛtitirbhūyo vyavardhata
- 1.077.027a tasyāśca bhartā dviguṇam̄ hṛdaye parivartate
- 1.077.027c antargatamapi vyaktāmākhyāti hṛdayam̄ hṛdā
- 1.077.028a tasya bhūyo višeṣeṇa maithilī janakātmajā
- 1.077.028c devatābhīḥ samā rūpe sītā śrīriva rūpiṇī
- 1.077.029a tayā sa rājarisuto 'bhikāmayā sameyivān uttamarājakanyayā
- 1.077.029c atīva rāmaḥ ūśubhe mudānvito vibhuḥ śriyā viśṇurivāmareśvaraḥ

SCHLEGELOV LATINSKI PRIJEVOD BĀLAKĀNDE

RAMAYANA ID EST CARMEN EPICUM DE RAMAE REBUS GESTIS POETAE ANTIQUISSIMI VALMICIS OPUS – RAMEIDOS VALMICEIAE LIBER PRIMUS

PROOEMIA IN LAUDEM POETAE

Valmicem luscinium veneror, dulcem, dulcisonum, qui in poesis ramum evectus, Ramae nomen usque cantu modulatur.

Quis non salutis summae viam ingreditur, audiens ex ore Valmicis, anachoretarum principis, sonum narrationis de Rama?

Scaturiens e monte Valmicis, in Ramae oceanum sese effundens, sanctum Rameidos flumen lustrat orbem universum.

Veneror vatem illum, Prachetasis filium, integrum vitae, qui non satiatur semper bibendo Ramae gestorum oceanum nectareum.

Salve, Anachoretarum praeses, alme, pie, omni scientia imbute! Salve, Valmice, iterumque salve!

CAPUT I. ARGUMENTUM CARMINIS.

NARADAEE SERMONE DECLARATUM.

1. Pius Valmices, eremitarum princeps, percunctatus est facundia insignem Naradam, castimoniis et tacita librorum sacrorum meditatione gaudentem:
2. Quis, cedo, nostra aetate in hoc orbe virtutibus est praeditus? quis fortis, iustus, beneficiorum memor, veridicus, abstinentiae tenax?
3. Quis moribus sanctis assuctus, quis erga omnes animantes benignus? quis prudens? quis munificus? quis unice amabilis?
4. Quis rationis compos, iracundiae repressor, constans? quis ab omni obtrectatione alienus? Cuiusnam iram in proelio concitatam vel DI contremiscunt?
5. Quis generosus, par vel triplici mundo tuendo? quis civium incrementis laetus? quis thesaurus virtutum felicitatumque?
6. Quemnam virum prae ceteris unum formosa Laxmis indefessa comitatur? quis Aëri, Igni, Soli, Luno, Indrae et Vishnui est aequiparandus?
7. Id ipsum equidem audire cupio; vehementi sanc studio flagro: tibi, o Sapiens coelicola adest facultas talem virum cognoscendi.
8. Naradas, ternorum temporum gnarus, sermone isto Valmicis auditio, compellans eum hac voce: Ausculta! alacer deinde effatus est:
9. Magnae sunt et arduae virtutes, quas tu praedicasti, o Anachoreta! Meditatus proloquar: audiatur, qui vir hisce sit praeditus.
10. Is e stirpe Ixvacus genitus Ramae nomine per gentes celebratur: temperans, fortis, splendidus, librorum sacrorum peritus,
11. morigerus, sollers, prudens, facundus, fortunatus, hostium interfector; latis humeris, validis lacertis, cervice in conchae speciem tribus lineis notata,
12. magnis maxillis, amplo pectore, ingentem arcum gerens, collo toroso, hostium domitor; brachiis ad genua porrectis;

13. capite, fronte, incessu decorus; quadratus, membris bene dispositis, suavi colore, maiestatis plenus, turgidis papillis, magnis oculis, faustus, notis bene auspicatis insignis;
14. iustus, stans promissis, iram et sensum impetum coërcens, sapiens, disciplina instructus, probus, fortitudine praeditus; vindex generis humani, ab omni parte iustitiae vindex;
15. tum librorum sacrorum cum eorundem subsidiis gnarus, tum in arte sagittandi consummatus;
16. omni doctrina penitus imbutus, iuris peritus, splendidus, erga cunctos benignus, honestus, generosi spiritus, sollers;
17. quem semper sectantur boni sicut fluvii Oceanum; Ramas, omnibus virtutibus praeditus, Causaliae matri laetitiae auctor; profunditate Oceani instar, firmitudine montis Himavantis;
18. Vishnum vigore aequans, sicuti luna gratus adspectu; quando irascitur, fatali orbis conflagrationi similis, patientia Telluri par;
19. Cuverum, opum datorem, aequans liberalitate, fide quasi alterum iustitiae numen.
20. Hunc Ramam, talibus virtutibus ornatum, fide insignem, carum filium, natu maximum, et virtute praecellentem rex Dasarathas amore motus cooptare in imperium cupiebat.
21. Tunc, apparatu ad hunc consecrandum viso, illius uxor Caeceis, cui rex olim fidem obstrinxerat de beneficiis concedendis,
22. haec duo munera ab eo petiit: exilium Ramae et Bharatae consecrationem.
23. Rex Dasarathas igitur officii vinculo coercitus, ut promissis staret, carum filium Ramam in exilium egit.
24. Abiit ergo in silvam heros, fidem exsoluturus, ut patris iussa perficeret et Caeceidi gratificaretur.
25. Migrantem hunc comitatus est carus frater Laxmanus, amoris impulsu, modestia insignis, animum vere fraternum palam faciens.
26. Dilecta Ramae coniux, semper intima vitae socia, e stirpe Janaci prognata, forma quasi divinum aliquod miraculum,
27. omnibus notis faustis insignita, feminarum optima, Sita quoque comitata est Ramam, sicuti Lunum uxor Rohinis.
28. Quum cives et pater Dasarathas per aliquantum spatium eum prosecuti essent, in urbe Srингавero ad Gangis ripam aurigam dimisit;
29. cum Guho, Nishadorum principe, congressus, pius ille deinde Gangem transvectus, regionem silvestrem intravit.
30. Hi per silvas continuas progressi, fluviis aqua abundantibus traiectis, secundum Bharadvaji praeceptum ad montem Chitracutum accesserunt:
31. ubi Ramas, Laxmani ope casa amoena aedificata, habitavit cum Sita, veste e libro contexta et nebride cinctus.
32. Horum trium illustrium praesentia Chitracutus iste splendebat, sicuti mons Merus, Laxmide, Cuvero et Siva in eo residentibus.
33. Rama ad Chitracutum profecto, rex Dasarathas, filii desiderio aeger, ad sedes coelestes transiit, natum deplorans.
34. Quo defuncto, fortissimus Bharatas, quanquam viri bis nati Vasishtha duce ad regnum capessendum cum exhortabantur, istud capessere noluit.
35. Profectus dil in silvam heros, ut ad Ramae pedes supplex sese prosterneret; honesta indole impulsus oravit fratrem, talibus verbis cum allocutus:
36. »Tu, legum gnarus, omnino rex es.« At Ramas fortissimus patris iussu regnum recusavit;

37. et calceis suis pro imperii pignore iterum iterumque ei traditis, frater natu maior tandem Bharatam impulit, ut reverteretur.
 38. Is, optato non potitus, Ramae calceis acceptis, in oppido Nandigramo regni sedem constituit, de illius reditu anxie sollicitus.
 39. Ramas quoque, veritus ne cives popularesque denuo se adirent, monte isto relicto, in silvam Dandacam progressus est.
 40. Viradho gigante caeso, Sarabhangum conspexit, Suttxnum quoque et Agastium, nec non huius fratrem.
 41. Tunc Agastii consilio arcum Indrae apprehendit, et acinacem, summa cum laetitia, pharetrasque binas, sagittis inexhaustas.
 42. Dum ibi in silva inter silvicolas habitabat, ut de Daemonum et Gigantum caede cum eo agerent, cuncti anachoretae, tutelae inopes,
 43. tanquam numen tutelare adierunt Ramam, loti folia oculis referentem, conflictu arduum sicuti magnum Indram, acinacem, arcum sagittasque gestantem.
 44. Tunc ab ipso, fratre auxiliante, Surpanakha, femina gigantea, saltum Janasthanum incolens, libidine furens, deformata est.
 45. Deinde Surpanakhae sermone excitatos cunctos gigantes, Kharumque Dushanumque, monstrumque Triceps occidit in proelio,
 46. solus ipse cunctos gigantes, eorumque agmen, ad quatuordecim millia.
 47. Audita porro cognatorum caede, gigas per triplicem mundum celebratus, Ravanas nomine dictus, versipellis, robore pollens,
 48. gigantum rex, bellator, ira vecors, socium sibi elegit gigantem, Marichum nomine.
 49. Idem quamvis crebro a Maricho hunc in modum deterritus: »Nulla tibi est facultas, o Ravana, valido isti resistendi!«
 50. nihilominus istius sermone spreto, actus fato cum Maricho Ramae secessum adiit.
 51. Quum istius praestigiatoris fraude ambo regis filios longe inde abduxisset, rapuit Ramae coniugem, imperfecto vulture Jatayushe.
 52. Raghuides, cum vulturem occisum, coniugemque Mithilensem raptam cerneret, moerore afflictus, turbatis sensibus in lamenta se effudit.
 53. Deinde, inter hunc ipsum moerorem vulture Jatayushe combusto, Sitam in silva investigans gigantem aliquem conspexit,
 54. Cabandhum nomine, specie deformem, visu horribilem; hunc caesum lignis cremavit, quo facto is formam aetheriam assumpsit.
 55. Deinde Cabandhus narravit ei de Savaride ascetria, et exhortatus est eum, ut feminam religionum peritam adiret.
 56. Cuius de consilio Ramas, omnis culpae insons, vigore praeclarus, hostium interfector, Savaridem adiit.
 57. Ab ea omni modo honorifice exceptus, Dasarathae filius ad fluminis Pampae ripam cum Hanumante simio est congressus;
 58. cuius de consilio porro cum Sugrivo congressus heros praevalidus, totam rem ei exposuit.
 59. Sugrivus autem, omnibus Ramae conatibus auditis, laetus amicitiam cum eo iunxit, igne sacro tanquam teste exhibito.
 60. Deinde ex animi affectu narrationem plenissimam de simultate sua cum simiorum rege, qua afflictus erat, Ramae exposuit;
 61. hic autem protinus opem suam ad interimendum Balinem ei pollicitus est. Tunc simius Balinis robur, quantum esset, declaravit.

62. Attamen ut sui fiduciam faceret Raghuidae, monstravit ei Sugrivus Dundubhis corpus eximum, magni montis instar.
 63. Heros ille praevalidus, spectatum cadaver ludibrio habens, pedis pollice per integrum decem parasangarum spatium proiecit.
 64. Diffidit porro septem arbores palmyras sagitta, arundine haud quassata; diffidit montem et iaculatus est in loca infera, sui fiduciam facturus.
 65. Tunc simius ille procerus, animo alaci, confirmatus a Rama, cum eo profectus est ad speluncam suam, Cishcindham dictam.
 66. Deinde Sugrivus, simius egregius, auri colore fulvus, mugitum edidit, quo sono immani excitatus processit simiorum rex.
 67. Is Taram coniugem consolatus cum Sugrivo congressus est, ibique una sagitta confecit eum Raghuides;
 68. qui postquam Sugrivi hortatu Balinem in proelio necaverat, in istius imperio ipsum Sugrivum constituit.
 69. Is inter ceteros praestans, omnes simios congregatos in diversas coeli plagas dimisit, Janaci filiam visendi cupidus.
 70. Tunc vulturis Sampatis monitu validus Hanumantes maris salsi fretum, per centum parasangas expansum, transiluit.
 71. Quo facto cum urbem Lancam intraret, Ravanae imperio parentem, ibi conspexit Sitam, meditabundam in viridario Asocis opaco.
 72. Monstrato ei pignore arcano, coepisque Ramae expositis, alio pignore invicem ab illa accepto, confregit viridarii portam.
 73. Quinque copiarum ducibus, nec non septem filiis ruinistrorum regis caesis, adolescente Axo contrito, tandem se capi passus est.
 74. Qum e laqueo semet ipse expeditisset, agnitis tamen Magni Parentis donis hosti concessis, sua sponte fortis ille gigantes tortores toleravit.
 75. Deinde urbe Lanca incensa, puella Mithilensi denuo visa, reversus est simius procerus, ut Ramae nuntium gratum afferret.
 76. Quem assecutus, magnanimum venerabundus circumambulavit, et admodum laetus certiorem fecit, Sitam a se esse visam.
 77. Tunc Ramas, Sugrivo comitante, ad litus maris immensi profectus, Oceanum concussit sagittis solis radios aemulantibus.
 78. Oceanus, fluviorum dominus, coram adspiciendum se dedit, eiusque de consilio Ramas Nalum pontem iungere iussit,
 79. quo strato Lancam progressus, Ravana in certamine caeso, Vibhishanum in urbe Lanca gigantum principem inauguravit.
 80. Sita deinde recuperata heros, summo pudore affectus, coetu frequenti coram probrose eam allocutus est.
 81. Indignata vero Sita, mulier casta, flamas intravit, ut se intactam probaret.
 82. Tum aura celestis spiravit, et vox incorporalis insonuit: quo Ignis testimonio, simulque patris sui venerandi hortatu permotus Ramas, quum Sitam vacuam ab omni culpa cognovisset, intemeratam recepit.
 83. Propter magnum istud opus perfectum propiti Divi, Indra duce, cum coetu Sapientium coelicularum Raghuidem venerati sunt.
 84. Tali honore ornatus a numinibus universis, summopere ei faventibus, omni negotio peracto, Ramas porro futuri securus, laetitiae indulxit.

85. Divum favore votum adeptus, ut reviviscerent ipsius socii bello caesi, simiis in vitam revocatis, curru Pushpaco consenso, ad oppidum Nandigramum profectus est.
86. Ibi Raghuides capillos more ascetarum plexos solvit, et cum fratribus in urbem Ayodhyam reversus, regiam dignitatem denuo adeptus est.
87. Populus, laetitia alacer, tranquillus, victu abundans, legi sacrae obtemperans, sanus utique, neque ulla luc afflictus, a caritate annonae ceterisque calamitatibus exemptus mansit.
88. Patresfamilias nunquam ibi mortem filiorum adspiciunt, mulieresque, semper obsequio erga maritos deditae, non fiunt viduae.
89. Nullum ibi exstat periculum ab incendiis, nec proluvie aquarium merguntur homines; nullum exstat periculum a tempestatibus, neque a latronibus denique.
90. Urbesque provinciaeque opibus et frumenti copia florent, civesque omnes semper sunt laeti, plane sicuti in seculo aureo.
91. Gloriosus Raghuides autem centenis sacrificiis equinis litatis, aliisque magno auri dispendio celebratis, immensis opibus inter Brachmanas distributis,
92. centuplicem propagabit regum progeniem, et in hoc orbe terrarum quaternos civium ordines, quemque in suis officiis coercedit.
93. Denique per decem millia annorum, decies centenis additis, Ramas imperio functus, ad Brachmanis sedem evehetur.
94. Carmen hoc de Ramae rebus gestis, lustrale, sanctum, librisque sacris aequiparabile qui legerit, is omnibus piaculis liberabitur.
95. Quilibet vir, legens hocce carmen vitale, Ramayanum dictum, cum filiis, nepotibus omniisque coetu post obitum in coelo amplificabitur.
96. Brachmana hoc legens sibi parabit eloquentiae principatum; vir e stirpe militari terrae dominationem; mercator colonusve commerciorum prosperitatem; homo denique vel servili conditione, auscultans modo, capiet incrementum.

CAPUT II. BRACHMANIS ADVENTUS.

---

1. Audito hoc Naradae sermone, Valmices sermonum peritus cum discipulo ad summam admirationem raptus est;
2. et mente tacita quidem magnus anachoreta Ramam adoravit, tum Naradam ipsum est veneratus cum discipulo.
3. Naradas deinde, sapiens coelicola, sicuti decet ab isto honoratus, venia abeundi petita dimissus, in Superum sedes remeavit.
4. Quo ad mundum divinum profecto, brevi post, anachoreta adiit Tamaseae fluvii ripam, haud longe a Gange dissitam.
5. Ad quam simul atque accesserat anachoreta, conspecto vado, cui nullus suberat limus, discipulum lateri adstantem allocutus est:
6. Adspice, Bharadvaje, vadum hocce, nullo limo turbidum, iucundum pellucidumque sicuti mens bonorum.
7. Aptum id est ad lavandum, fundo aequali, placidum, limpidum, glarea minuta constrictum; deponito urceum, sodes, et porrigito mihi subligaculum e libro contextum.
8. Immergam me hoc egregio Tamaseae vado; diligenter accuretur, ne tempus opportunum praetereat.
9. Ille magistri iussu festinanter a tugurio reversus, subligaculum secum allatum magistro exhibuit.

10. Valmtices e discipuli manu accepto subligaculo indutus, in aquam immersus quum se abluisset, precibus submissa voce recitatis,
11. latice in Manium Deumque honorem rite libato, ambulavit deinceps, silvam profundam undique dispiciens.
12. Tunc ibi conspexit ardrearum par, pulcrum visu, circa Tamasaem ripam securitatis habitu ambulantum.
13. Ex hoc autem pari alterum, marem, venator indeole ferox, qui furtim subierat inobservatus, iuxta anachoretam telo percussit.
14. Hunc, membris cruroe conspersis, palpitantem in terra videns ardea femina afflita, flebiliter eiulavit per aera circumvolitans,
15. orbata coniuge suo, alato comite, rubris pennis cristato, lascivo, volucro, secum copulato.
16. Tali statu quum avem a venatore deiectam vidisset, Sapiens ille pius misericordia commotus est.
17. Quo tenero animi affectu porro nefas hoc detestatus vates, contemplans ardeam istam flebiliter clamitantem, haec cecinit:
18. Utinam ne tu, venator, per omne aevum bona fama gaudeas, quod ex ardrearum pari alterum necasti, amore flagrantem!
19. Dum ita loquebatur in concio sui corde subnascebatur ipsi cogitatio: Quidnam hoc est effatum a me, moerore proter avem afflito?
20. Per aliquod tempus meditatus sententiam istam et perscrutatus, discipulum Bharadvajum lateri adstantem his verbis compellavit:
21. Vox haec, pedibus adstricta, syllabarum numero aequalis, coniuncta cum rhythmo et modulatione, a me moerente emissa slocus dicitor, haud aliter.
22. Discipulus autem sermonem egregium, ab anachoreta prolatum, idem affirmando comprobavit, caritatem erga magistrum palam faciens.
23. Ille, postquam aqua e vado isto hausta rite se adsperserat, eandem rem secum mente revolvens, ad tugurium rediit.
24. Magnum anachoretam subsecutus est modestus Bharadvajus, discipulus probatissimus, urceum aquae plenum secum asportans.
25. Sanctus ille, quum in secessum suum intrasset, simul cum discipulo, considens in tugurio, tacitus in contemplatione defixus mansit.
26. Tunc advenit brachman, ipse mundi conditor et rector, quaterna ora gerens, augustus, egregii Sapientis invisendi gratia.
27. Quem conspicatus Valmices quidem subito assurgens, voce compressa, manibus suppliciter iunctis, venerabundus constituit, vehementer miratus.
28. Quum Brachmanem rite salutasset, et interrogaset, an perpetuo valeret, veneratus est deum suetis honoribus, aqua ad pedes lavandos, patera hospitali, et sedili apposito.
29. Alnum numen loco honestissimo consedit; deinde Valmici significavit, ut et ipse consideret.
30. Coram ibi sedente prisco rerum genitore, Valmices in contemplatione defixus erat, mente unice in istam rem intenta.
31. Lugens continuo ardeam feminam, slocum hunc iterum iterumque canebat, sui sibi non conscientis, moerori plane deditus:
32. Male factum a nefario venatore, noxia consilia agitante, quod ardeam tam dulce garrientem sine ulla causa occidit!
33. Hunc deinde Brachman ridens allocutus est anachoretarum principem: Slocus quidem a te contextus; frustra foret hoc amplius perscrutari.

34. Sponte sua, o Brachmana! tibi promanavit haec modulatio. Tu, vatum optime, totam Ramae vitam compone.
35. Ramae pii, virtutibus praediti, prudentis, constantis, res per orbem terrarum gestas enarra, sicuti ex Narada eas audivisti.
36. Quicquid rerum tum secreto, tum palam gesserunt Ramas iste prudens, Sumitride comitante, Gigantesque quotquot sunt;
37. nec non quicquid factum sive palam, sive secreto a puella Videhana: id omne secundum veritatem tibi notum fiet.
38. Meo favore nulla vox falsa in carmine tuo invenientur. Compone narrationem de Rama, divinam, slocis contextam, auditu iucundam.
39. Quamdiu in terrae solo montes et flumina suis quaeque locis manebunt, tamdiu Rameidos carmen per orbem propagabitur;
40. quamdiu Rameidos carmen a te compositum propagabitur, tamdiu subinde ad altiora ascendens in mundis meis habitabis.
41. Sic locutus almus brachman ibidem e conspectu evanuit, quo facto Valmices cum discipulo ad summam admirationem raptus est.
42. Deinde cuncti eius discipuli slocum istum iterum iterumque cecinere gaudentes, dixeruntque summopere mirati:
43. Luctus, quem magnus vates quaternis pedibus numero syllabarum aequalibus cecinit, frequenti repetitione in loci naturam abiit.
44. Vati autem, contemplationi dedito, haec sententia stetit: Rameida totam eiusmodi slocis a me contexi oportet!
45. Deinde vates ille gloriosus, generoso spiritu animatus, composuit de Rama illustri Carmen, famam illustrans, versibus generosa facinora experimentibus, iucundis, numero syllabarum aequalibus, per centena disticha continuatis.

CAPUT III. ARGUMENTI COMPENDIUM.

---

1. Postquam prima carminis semina vates religionibus addictus auditu acceperat a Narada, sapiente coelicola, contemplando amplius investigans copiosam eius explicationem,
2. quum aqua rite os eluisset, iunctis manibus, insistens verbenaे culmis versus orientem directis, carminis ordinem prosequitur.
3. Quicquid Ramae, Laxmano et Sitae, tum regi Dasarathae cum uxoribus suis, aulae regnique incolis contigerat;
4. quicquid ab iisdem dictum, decretum vel patratum etiam, id omne sanctitatis sua vi secundum veritatem perspicit.
5. Quicquid Ramae, dum fidem promissorum servans cum binis comitibus, fratre et uxore, per silvas vagabatur, acciderat, id omne visu assecutus est.
6. Ternorum temporum cognitor mirabili facultate, quam castimoniis et rerum divinarum contemplatione sibi paraverat, id omne oculis cernebat, tanquam myrobalani glandem in manu comprehensam.
7. Quo viso protinus apte composuit carmen de Ramae vita, gemmis repletum sicuti oceanum, quod omnium mortalium aures demulceret.
8. Divinus ille vates, sicuti ante narrata ei fuerant a magnanimo Narada, composuit fata stirpis a Raghu oriundae;
9. Ramae nativitatem, egregiam virtutem, comitatem erga omnes, caritatem, qua genus humanum amplectebatur, patientiam, venustatem, sinceritatem;

10. tum alias narrationes varie mirabiles in itinere cum Visvamitra suscepit, nuptiasque Janacidis arcumque diffractum;
11. contentionem inter Ramam utrumque, Dasarathidaeque virtutes, porro Ramae consecrationem decretam, et pravum Caeceidis animum,
12. nec non consecrationem obstructam et Ramae exsilium; regis moerorem, lamenta, amentiam, denique mortem;
13. civium tristitiam, eorundemque dimissionem; colloquium cum Nishadorum rege, et aurigae redditum;
14. deinde Gangis transvectionem et Bharadvaji conspectum; hortatu Bharadvaji profactionem ad montem Chitracutum;
15. casae constructionem et habitationem, Bharataeque adventum; Ramae placationem. et libationem patris funeri factam;
16. calceorum inaugurationem, et sedem imperii in oppido Nandigramo constitutam;
17. profactionem ad silvam Dandacam, congressum cum Sutxno, consesumque cum Anasuya, et medicaminis faciei traditionem; commemorationem in Sarabhangi secessu et Vasavi (Indrae) conspectum;
18. conspectum Agastii quoque, nec non arcum acceptum, congressum cum Viradho, et habitationem in campo Panchavato;
19. derisionem Surpanakhae, eiusdemque deformationem; caedem Khari et Tricipitis, Ravanaeque concitationem;
20. Marichi quoque caedem, nec non puellae Videhanae raptu, Raghuidae lamentationem, regisque vulturum necem,
21. porro Cabandhi prehensionem, et Pampae fluvii conspectum, pariterque congressum cum Savaride et cum Hanumante;
22. Raghuidae magnanimi querimoniam in Pampae ripa, aditumque ad montem Rishyamucum, congressum cum Sugrivo;
23. fiduciae mutuae confirmationem, amicitiae foedus, certamen inter Balinem et Sugrivum, Balinis caedcem, Sugrivi constitutionem in imperio;
24. Tarae lamenta, pactionem, noctem pluviale per vigilatam, iram herois Raghuidae, copiarum congregationem,
25. dimissionem simiorum in cunctas coeli plagas, orbis terrarum descriptionem, annuli traditionem, speluncam ursi conspectam;
26. porro simiorum propositum vitam inedia finiendo, nec non Sampatis conspectum, et montis adscensum, saltumque trans mare datum;
27. Oceanique iussu montis Maenaci inspectionem; Sinhicae caedem et sedis regiae Lancae conspectum;
28. nocturnum introitum Hanumantis in urbem Laneam, eiusdemque deliberationem, aditum ad forum lacu publico instructum, conspectum gynaecei regii;
29. accessum ad viridarium asocis opacum, ibique Sitae conspectum, colloquiumque cum puella Mithilensi, et pignoris traditionem;
30. gemmam mutuo a Sita traditam, pariterque arborum cladem; fugamque feminarum gigantearum, et famulorum caedem;
31. prehensum Aeris natum (Hanumantem), tumultum propter Lancam incensam, deinde saltum trans mare retro datum, nec non mella comesa;
32. Ramae consolationem et gemmam ei exhibitam; congressumque cum Oceano, pontemque Nali opera iunctum; traiectum Oceani;

33. Lancam noctu obsessam, conspirationem occultam cum Vibhishano, significationem doli ad Ravanam conficiendum,
34. Cumbhacarni caudem, Meghanadi necem, Ravanae interitum, nec non Sitam recuperatam;
35. Vibhishani consecrationem et currus Pushpaci conspectum; adventum deorum, Brachmane duce, ad fidem castitati Sitae faciendam;
36. currum Pushpacum consensem, congressum cum Bharadvajo, legationem Aeris filii, congressum cum Bharata;
37. Ramae consecrationem instauratam, totius exercitus dimissionem; Sitaequ repudium, et amorem civium conciliatum;
38. quicquid denique eventurum erat Ramae, dum in terris moraretur, id omne in ultimo carminis libro composuit sanctus anachoreta Valmices.

CAPUT IV. RHAPSODORUM INSTITUTIO.

---

1. Quum autem vir solertissimus composuisset carmen hoc, Ramayanum dictum, secum cogitabat: Quis illud per orbem terrarum celebrare poterit?
2. Dum in hac cogitatione defixus erat vates contemplationi addictus, pedes cius amplexi sunt Cusus et Lavus, anachoretarum habitu.
3. Pius ille adspexit regiam prolem, fratres gemlos, illustres, voce canora praeditos, in ipsis secessu habitantes.
4. Quos quum nosset magister adolescentes ingeniosos librorum sacrorum plane peritos, studii rerum divinarum promovendi gratia edocuit eos carmen Ramayanum,
5. in quo magna Sitae virtus caedesque Paulastii (Ravane) narratur, quod auditorum aures voluptate perfundit;
6. carmen, recitatione cantuque iucundum, ad ternos modulos accommodatum, septem tonis musicis adstrictum, cum melodia et rhythmo coniunctum;
7. ornatum quoque variis carminum affectibus, amore, fortitudine, horrore, vehementia, risu, terrore, miseratione, miraculo et lenitate.
8. Postquam ambo, tum reverentia Valmicis impulsi, tum dulcedine carminis allecti, totum id memoriter edidicerant, Valmices, sanctus anachoreta,
9. in capite eos deosculatus inclinato corpore coram adstantes his verbis allocutus est:
Cantetur hoc epos a vobis,
10. nobiles adolescentes in eremitarum concessu, et in coetu regum sapientum, qui piis operibus student, civiumque honestorum.
11. Illi autem arte musica penitus imbuti, numeri et modulationis periti, fratres voce canora praediti, Fidicinum coelestium instar formosi,
12. Ramae speciem referentes quasi duae imagines ex una expressae, sicuti iussi fuerant a vate, canebant cum summa animi intentione.
13. Aliquando, quum convenissent eremitae contemplationi addicti, sedentibus prope adstantes ambo cecinerunt hoc carmen.
14. Omnes autem anachoretae, oculos lacrimis suffusi, ad summam admirationem rapti, acclamarunt iis: Euge! pulere, belle!
15. Laeto animo anachoretae isti legis sacrae studiosi, laudaverunt Cusum et Lavum canentes, laude dignos:
16. cantus dulcedinem, et distichorum praecipue! Vel id, quod olim gestum est, quasi ante oculos positum exhibetur.

17. Sic a Sapienibus religione praestantibus laudati, spiritum vocemque altius subinde tollentes, admodum suaviter canere pergebant.
18. Aliquis ex anachoretis laetus dedit iis vas aquarium, aliquis dulcem fructum silvestrem, aliquis vestem egregiam e libro contextam;
19. alius nebridem doreadis nigrae obtulit, alius porro filum mysticum; quidam ollam testaceam, alius anachoreta funiculum ex herba munja plexum;
20. alius deinde laetus securim ad ligna caedenda illis dedit; alius vittam qua constringerent comam plexam, alius laetitia affectus funem ad ligna colliganda;
21. aliquis anachoreta vas sacrificum, alius fascem lignorum, alius sellam e fici materia fabricatam; nonnulli bona vota nuncupabant.
22. Tunc alii Sapientes prece gaudio longum aevi spatium iis optabant; cuncti dotes votivas iis concessere, verbis nunquam falentibus.
23. Sic honoratum fuit ab anachoretis antiquum istud Carmen, vitale hominibus, unde poetae victum quaesituri essent.
24. Hi duo cautores autem ubique laudati in urbibus regis etiam, regumque in aulis carmen decantabant.
25. Tunc in sacrificio equino Ramas quoque, quum transeundo eos audivisset, honorifice habitos adduci iussit per ministros idoneos.
26. Sedebat princeps in solio aureo, divino, circumdatus amicis inferiore loco sedentibus, fratribusque comitibus.
27. Visis autem fratribus istis duobus, formosis ac modestis, allocutus est Ramas Laxmanum, universamque aulicorum cohortem:
28. Audiatur hocce epos, sententiis et numeris mirifice ornatum, ex ore horum adolescentium divina specie, apte voce suavi canentium.
29. Tunc ambo suaviter, blande, voce animi affectibus obsequente cecinerunt carmen celebrati argumenti, admodum modulatum et numerosum;
30. id exhilarans omnia membra, animosque et corda, auditu gratum, refulsit in hominum coetu.
31. Hi duo pueri, regiis formae notis nobilitati, Cusus et Lavus, silvam sacram incolentes, mea “ipsius fata”, ut fertur, carmen mirabile a magno vate “Valmice conditum, decantabunt.”
32. Ambo deinde, Raghuide cohortante, carmen istud ex ordine cecinerunt. Ramas ipse autem, pariterque cohors universa tota mente illuc abrepti sunt.

CAPUT V. URBIS AYODHYAE DESCRIPTIO.

PROOEMIUM RHAPSODORUM.

1. Quorum regum virtute terra oceano cincta occupata fertur, a Manu inde sanctorum operum fama illustrium,
2. immensae maiestatis; quorum priscus atavus fuit Sagarus, cuius ope oceanus est effossus, quem incidentem sexaginta
3. filiorum millia comitabantur: ex horum regum magnanimorum Ixvacuidarum prosapia prodiit ingens hoc epos,
4. Ramayanum dictum. Id ipsum nos ambo recitabimus, integrum, continuum ab initio, cum honesto, dulci et utili coniunctum, dignum quod audiatur a benevolentibus.
5. piis aedibusque magnificis repleta; portis ad platearum

6. exitum firmata, viculis commode directis pervia, moenibus et fossa profunda cincta, omni armorum genere instructa. Rex Dasarathas nomine, magnanimus, imperii
7. amplifier, perinde ac Indras regiam suam, tuebatur hanc urbem, viridariis et mangiferarum nemoribus consitam,
8. ingentium arborum ordinibus cinguli instar circumdatam, amoena, pictam quasi quadratis versicoloribus
9. sicuti tabulam lusoriam, in xystis publicis ornatam nitidis lacubus, unde aqua ad bibendum distribuebatur, Deum altaribus tensisque decoratam; solennibus
10. pompis festisque conventibus celebratam, turba laeta et satura plenam; quasi gemmarum fodinam et sedem almae Faustitatis; affluentem eximio potu ciboque, nutritam praestantissimae
11. oryzae granis, nec non thuris, corollarum et olei sacri gratis odoribus fragrantem; elephantis, equis,
12. curribus frequentem, vehiculis cuiuscunque generis tritam, multorum regum legatis, mercatoribus illustratam; vexillis
13. super alta domuum fastigia sublatis eminentem, centenis balistis instructam, omni machinarum et armorum genere munitam, ab omni fabrorum genere frequentatam;
14. aurigarum et praeconum turba plenam, opulentam, splendore
15. incomparabilem; saltatricum et ludionum gregibus
16. undique celebratam urbem; dulcibus tympanorum, tibiarum fidiumque sonis strepentem, hymnorum cantu vocalem,
17. arcuum stridore resonantem; a ducibus fortibus, omnis artis bellicae peritis, deorum, qui hunc orbem tuentur, aemulis, militumque millibus propugnatam,
18. sicuti inferorum regiam a serpentibus; cohonestatam denique Brachmanis eximiis, ignium sacrorum cultoribus, probis, magistris eorum qui libris sacris student, munificis, fide, religione, et benignitate insignibus, magnorum Sapientum similibus, et omnes animi affectus coercentibus.

CAPUT VI. REGIS PRAECONIUM.

---

1. In hac urbe Ayodhya rex fuit, Dasarathas nomine, librorum sacrorum gnarus, bono publico intentus, longe prospiciens, magno vigore praeditus, urbanis rusticisque
2. incolis dilectus, Ixvacuidarum antesignanus, sacrificus, iustitiae observantissimus, sibi imperans, magnis Sapientibus similis Sapiens regalis, per tres mundos celebratus,
3. fortis hostium debellator, prudens, sensum domitor, divitiis aliisque opum cumulis Indrae et Cuvero aequiparandus,
4. hominum tutor sicuti Manus rex primigenius,
5. regni amplifier. A tali viro, fidei datae servatore, terna hominum studia (iucundum, utile, honestum) colente, custodiebatur urbs optima, veluti ab Indra Amaravatis.
6. In hac imperii sede cives erant laeti, iustitiae dediti,
7. progenie fecundi, suis quisque rebus contenti, alienarum abstinentes, veridici. Nemo locuplete penu non
8. instructus erat huius urbis incola; neque ullus paterfamilias, quin, negotiis bene gestis, bubus, equis, pecunia frumentoque abundaret. Nemo erat in regia sede male
9. vestitus vel pauper; nemo qui cibis immundis vesceretur vel male oleret; nemo nimis parcus vel pravus;

10. nemo quin gestaret inaures, gemmam frontalem, floridamque corollam, et perfunderetur unguentis; nemo armillis non ornatus; nemo etiam, quin auri drachmam mercede diurna lucraretur; neque erat ibi quisquam sordidus, vel mendax,
11. vel perfidus denique, non arrogans, non iracundus crudelisve, neque sui iactator; nemo non magnanimus erat, nemo calumniator, nemo alienis bonis se sustentans; non miser ullus, nec mente turbatus, nec morbo metuve laborans. Religionum observantes et constantia insignes
12. erant viri pariterque feminae; viri uxoribus suis contenti, ac mulieres maritis unice deditae. Forma, solertia, suavitate,
13. honestis moribus virtutibusque praeditae erant feminae in urbe Ayodhya, mundis ornamentis et vestibus cultae. Omnes Brachmanae ibi suis ipsorum officiis contenti erant,
14. assidui in sacris faciundis et in voluminum sacrorum lectione, a fastu et ampio famulorum comitatu aversi; nullus ex iis trium ignium neglector vel litandi
15. imperitus, nullus erat quin millia nummum largiretur; non quisquam atheus, nec falsiloquus, nec disciplina sacra destitutus. Ordo militaris Brachmanis dignitate cedebat;
16. mercatores et agricolae ordini militari obsequabantur; operarii sua conditione contenti tribus ordinibus ministrabant. Venerabantur singuli gradu potiore collocatos,
17. Patrum Manes, Deos hospitesque; aberat colluvio
18. sanguinis e violato connubii iure orta, nec non rituum
19. gentilitiorum colluvio. Erant ibi in urbe eximia homines longaevi, fidei studiosi, semper cum uxoribus, liberis
20. nepotibusque sociati. Haec urbs ab Ixvacuidarum principe plane sic sospitabatur, quemadmodum olim a Manu,
21. humani generis capite, hicce orbis terrarum. Bellatorum ignei vigoris, nunquam e proeliis gradum referentium, multa millia tuebantur eandem, sicuti leones speluncam
22. montanam. Equis etiam plena erat urbs, e Camboja et Vanayuide terra oriundis, ad Sindhum fluvium et apud
23. Vahlicos generatis, Indrae sonipedum similibus. Referta quoque erat elephantis, in Vindhii montis et Himavantis iugo natis, robore et virtute mascula praeditis, animosis
24. sine feritate; ex Airavati, Mahapadmi, Anjani et Vamani stirpe procreatis, e specie eorum qui Bhadri, Mandri et
25. Mrigi dicuntur; belluis tum dentibus tum proboscide
26. armatis, semper alacribus, montem statura aequantibus. Parasangae intervallo vel ultra etiam conspicua est urbs
27. illa, vero nomine inexpugnabilis dicta, ubi rex fuit olim sanctus Dasarathas.
28. Hanc urbem Ayodhyam, nomine suo dignam, portarum vectibus firmatam, domibus magnificis splendentem, pulcram, multis hominum millibus frequentem, regebat plane Indrae similis terrae dominus.

CAPUT VII. LAUDES MINISTRORUM REGIS.

---

1. Antistites et consiliorum participes duo aderant Cosalorum regi, Vasishthas et Vamadevus, vatum praestantissimi, librorum sacrorum et disciplinarum cum iis coniunctarum penitus gnari.
2. Aderant praeterea eidem principi octo alii ministri, integri, fidi, in curandis imperii muneribus assidui:

3. Dhrishtes, Jayantas, Vijayas, Siddharthus et Arthasadhacus, Asocus Dharmapalasque, numero denique octavus Sumantras
4. Hi doctrina instituti, modesti, nobiles, cupidinum temperantes, consiliorum ac nutuum periti,
5. semper in amicorum commoda intenti, virtutibus praediti, omnes valde strenui, assidebant regi sicuti Vasues Vasavo.
6. Ab aliorum obtrectatione erant aversi, nec virtutum suarum copia superbiebant; honesto cultu erant decori, neque consiliorum capiendorum incerti;
7. sollertes in caussis disceptandis, abstinentes, ab omnibus probati; augentes, salva aequitate, aerarium principis;
8. non sibi invicem adversantes, benevoli, affabiles; regni incolas cuiuscunque ordinis tuentes;
9. domini dicto audientes atque in eius mentem sese insinuantes; consiliis celandis idonei, idonei quoque subtilibus inventis.
10. Nihil inexploratum hi habebant, tum apud cives, tum apud exterros, quod aut in praesentia ageretur, aut actum esset; indagabant adeo per speculatores, quid homines molirentur.
11. Pacis et belli rationes norant, naturali quadam dexteritatis dote praediti, vigilabantque pro regis salute, prudentiae acie oculati.
12. Nunquam iidem a se impetrassent, ut piae ira vel libidinis explendae et commodi sui gratia falsi quid proferrent. Lenes erant in puniendo, perpensis hominum tum viribus, tum infirmitate;
13. vel filio in noxa deprehenco poenam secundum leges inflixissent; iustitiae autem respectu ne inimico quidem, dummodo esset insonis, erant iniurii.
14. Neque in urbe, nec reliquo in regno ullus erat fur, aut improbus homo, nec flagitosus quisquam, et alienarum uxorum corruptor.
15. Singuli denique ordines, sua quiske munera obeundo, incrementa capiebant. Tranquilitate gaudebat tum regnum universum, tum urbs illa, imperii caput.
16. Talibus hisce ministris circumdatus rex Dasarathas tuebatur iusto imperio conciliabatque sibi subditos, et sicuti sol radiis,
17. ita ipse terram speculatoribus perlustrans, nusquam offendebat hostem aut se potentiores, aut sibi parem.
18. Hisce ministris, peritis consiliorum auctoribus, doctis, idoneis, dexteris, sollertibus consociatus, rex ille adeptus est claritatem, quam splendidis radiis sol oriens.

CAPUT VIII. SUMANTRAE SERMO

---

1. Huic tanta maiestate insigni, pio, magnanimo, de filiis procreandis sollicito, non extiterat filius, qui stirpem propagaret.
2. Quae quum secum volveret vir magni consilii, haec ei subnata est cogitatio: Quid impedit, quominus sacrificium equinum instituam, ad filios a diis expetendos?
3. Animo in hanc sententiam confirmato, postquam deliberaverat rex cum ministris in commoda sua
4. intentis, Sumantram, optimum consiliorum socium, allocutus, Protinus, inquit, adducito mihi Vasishtam cum ceteris religionum magistris.
5. Sumantras contra, sic a rege compellatus, hunc sermonem protulit: Domine, audiantur interim, quae iam dudum ipse audivi.

6. Sanctus Sanatcumarus olim in sapientum consessu sermonem explicuit, vaticinans de futura filiorum tuorum procreatione.
7. Est quidam Casyapides, dixit ille, Vibhandaci nomine clarus; huic nascetur puer, qui Rishyasringas appellabitur.
8. Is anachoreta in silvis natus educatusque inter feras silvestres, nullum alium mortalem cognoscet, patre excepto.
9. Intemeratam servabit hic magnanimus disciplinam, qualis decet adolescentem Brachmanam, et austerae eius castimoniae per orbem celebrabuntur.
10. Eiusmodi vitam degenti omne tempus consumetur igne sacro sustentando, patrisque in obsequio.
11. Eodem autem tempore Lomapadus augustus, potentissimus Angorum rex inclarescit; cuius propter piaculum aliquod siccitas
12. horrenda e pluviarum defectu orta in eius ditione ad incolarum perniciem multos in annos perdurabit.
13. Hac siccitate vehementer conturbatus rex ille doctos religionum praesules consulat de eiusdem remedio.
14. Vos, viri venerandi, inquiet, in rerum divinarum scientia sane versati, sortis humanae quoque casus nostis; ergo declaratote voti rationem aliquam, qua expiatio fieri possit.
15. Audito Lomapadi sermone Brachmanae isti eximii respondebunt: Vibhandaci natum, o rex, cuiuscunque modi captionibus huc adducito;
16. quam primum vero Rishyasringam anachoretae natum adduxeris, des ei filiam tuam nuptum, ritu accurate observato.
17. Quorum dicto audito rex meditabundus multimodis secum volubilis, quanam captione fieri possit, ut adolescens ille strenuus ad se adducatur.
18. Quum autem, ipse consilii inops, in nulla sententia constiterit, tunc familiares convocatos denuo de consilio percunctabitur,
19. atque antistiti sacrorum domestico ministrisque instanter mandabit, ut sibi adducant honorifice habitum praeclarum istum Rishyasringam.
20. Illi vero, dicto regis audito, obsecrabunt eum afflitti, turbato vultu, ne se anachoretam metuentes eo proficiisci iubeat.
21. Deinde, varios dolos rei perficiendae aptos amplius meditati, profitebuntur se utique adducturos esse eum, et quidem sine ulla noxa.
22. Quorum commento accuratius cognito, terrae dominus, tertio die consilio cum ministris expedito,
23. vatis filium illecebris meretricum, habitum anachoretarum imitantium, captum subtili dolo e patris secessu suam in urbem adducet.
24. Tunc pluviae copia fiet in ditione regis, simul atque eo accesserit sollers anachoretae natus.
25. Porro rex Santam filiam suam, forma, ingenua indole, virtutibusque praeditam, rite illi in matrimonium dabit.
26. Hunc in modum illustris Rishyasringas, gravitate praepollens, Lomapadi regis gener fiet.
27. Idem regi Dasarathae quoque filios exoptatos comparabit maximo sacrificio, latice pingui in altarium ignes libato.
28. Hactenus a me sermo Sanatcumari, quem ille in sapientum coetu expromebat, fideliter et ex ordine est relatus.
29. Laetus inde Dasarathas, invicem Sumantram allocutus, Arcessitum Rishyasringae, inquit, fusius mihi tu narres velim.

CAPUT IX. EPISODIUM DE RISHYASRINGA

---

1. Tum Sumantras ita compellatus narrare coepit, quonam dolo a ministris regiis arcessitus sit Rishyasringas.
2. Antistes, inquit, ministris comitantibus, coram Lomapado hunc in modum verba fecit: Dolus hicce, cui nihil doli nudi subest, a nobis fuit excogitatus.
3. Rishyasringam, utpote qui sit silvicola, castimoniarum consuetudine unice contentus, feminarum, rerum ad vitam cultiorem pertinentium, voluptatisque ignarus, gratis sensum blandimentis,
4. qualia hominum mentes commovere solent, delusum e silva in urbem adducendum curabimus.
5. Instruendae sunt naves perelegantes, quibus imponantur variae arbores ad naturalium speciem arte conformatae, unde pendeant multa poma odorata, e condimentis confecta;
6. circa has arbores, variis avibus frequentatas, odoratis floribus abundantes, distendantur pro umbraculis aulaea varie picturata.
7. Eiusmodi naviculis insistant puellae venustae, oculis iuventae lascivia ebriis, omnes formoso corpore conspicuae, voce et fidibus canendi peritae,
8. nec non saltationum motibus habiles, fraudis et blanditiarum gnarae, in omni arte meretricia versatae.
9. Anachoretarum vestitu amictae eo proficiscantur puellae, et secreto eum adeuntes abducant religionibus addictum adolescentem.
10. Rex pius, sermone antistitis et ministrorum auditio, quum assensum suum significasset, hi protinus iussa eius perfecere.
11. Lauta supellectili instructae ad anachoretæ secessum profectae navibus puellæ e saltatricum choris delectæ vastam illam horrendamque silvam intravere.
12. Haud procul a tugurio subsistentes, id primum sedulo agere, ut eum conspiciant, Vibhandaci metu turbatae, fruticibus ac virgultis sese occultantes.
13. Postquam vero speculando compererant, senem a tugurio paullo longius abesse, tunc in conspectum filii prodiere, ut ei se visendas exhiberent.
14. Festive deinde illæ inter se iocari, variis lusibus pilarumque iactatione, cantantes, ludibundæ, molli motu saltantes;
15. odoratis corollis redimitæ, unguentis bene olentibus delibutæ. Nonnullæ, libidine quasi languentes, opera data in terram delabi, et rursus exsilire.
16. Vestibus volitantibus et delicatis armillarum ornamenti leniter sese invicem ferientes, venustam procacitatem ostentant.
17. Compedium aurearum tinnitibus et suavi luscinae cantu personans instar sedis Fidicinum coelestium vocalis tunc silva ista exstitit.
18. At illæ oculorum ac superciliorum vibranti nutu, gestuque manuum loti flores aequantum signa furtiva edentes, quibus iuvenes laetitia efferri solent,
19. lascivientes undique prosiliebant puellæ formosæ, ut modestum anachoretæ filium ad cupidinem accenderent.
20. Rei novae et inauditæ spectaculo in summam admirationem raptus Rishyasringas festinanter ex tugurio egressus est:
21. neque enim a natalibus inde sanctus adolescens aut feminam aut marem viderat, aut aliud quidquam ex earum rerum genere, quae in urbibus agrisque cultis parantur.
22. Tunc autem, quum puellas graciles, toto corpore formosas conspexisset, nitidis vestibus ornamentiisque insignes,

23. suavi voce canentes, proprius illuc accessit curiositate commotus Vibhandaci filius, et cognoscendi cupidus adstitit mente attonita.
 24. Illae blandiloquae, grandibus oculis conspicuae, animadversa eius admiratione, cantum cum leni susurro modulatae, simul ei arrisere;
 25. propriusque accedentes, lascivia languidae eum sunt allocutae: Quisnam tu, cuiusve natus, qui tam subito nobis adstitisti?
 26. Quamobrem solus silvam desertam pervagaris? Nos quidem nosse te cupimus, at tu verum nobis dicas, praecclare adolescens.
 27. Visis puellis nunquam antea visis, formae lenocinio praeditis, nata est ei ex affectu prompta voluntas genus suum enarrandi.
 28. »Pater meus est Casyapides, Vibhandacus nomine, cuius ego sum proles gemina, Rishyasringas nomine dictus.
 29. Tugurium nostrum, o decori facie iuvenes, prope hinc, ecce, situm est; ibi vos universos hospitio excipiam, sicuti decet.«
 30. Quo sermone audito cunctae statuerunt istius secessum invisere, eumque sunt comitatae.
 31. Vibhandaci natus hospites veneratus, Ecce, inquit, pateram hospitalem, ecce pedum lavationem, ecce radices esculentas et poma silvestria.
 32. Puellae, honore libenter accepto, dulce ridentes his verbis eum allocutae sunt:
 33. Nobis quoque, ecce, pomorum eximiorum adest copia; si tibi placet, Brachmana, poma haec in secessu nostro nata accipe,
 34. amabo, et sine mora comedere. Aqua haec e lacu puro hausta utique bibatur, o sancte adolescens.
 35. Deinde porrexerunt ei dulcia bellaria, in pomorum speciem conformata, aliaque edulia varia, dulcesque latices florum nectare saporatos.
 36. Quae degustata persuasit sibi castus asceta esse vera poma, quippe qui semper in silvis habitans nunquam talia gustasset.
 37. Puellae gaudio elatae singulae deinceps eum amplectatae, collo eius lacertos innoere, ridentes et lascivia diffluentes, nectareisque labellis afflantes in aurem ei nescio quid insurrare,
 38. et undique papillis turgidulis leniter eum attingere.
 39. At adolescens, laticum odoratorum potu exhilaratus, iuvenilibus puellarum artibus contactus, plane decipere coepit.
 40. Illae venia abeundi a Brachmana petita, per speciem statae cuiusdam caeremoniae perficiendae, metu senis cito ad discessum animum converterunt.
 41. Quum prius secessum suum, quem simulabant, haud longe inde remotum, ei indicassent, occultis tramitibus abidere, de redditu patris sollicitae.
 42. Quibus hunc in modum profectis, Rishyasringas vehementer commotus, mentis non amplius compos, desiderio aeger, huc illuc vagari.
 43. Mox ad habitationem suam reversus Casyapides, quum adolescentem cogitabundum turbatumque vidisset
 44. quaesivit ex eo, cur se non salutaret. Hodie, inquit, curarum quasi oceano mersum, filiole, te cerno.
 45. Nunquam sane religionum cultores talem habitum prae se ferunt. Confestim mihi narra, quanam re haec mutatio sit effecta.
 46. Ita compellatus a Casyapide adolescens patri caussam declaravit. Vir venerande, ait, visi sunt hic a me homines decoris oculis insignes,

47. qui pectoribus tenerrimis mirum in modum turgentibus, me attigerunt, undique presse
amplexati.
48. Cantant liquida voce, modis animum delinientibus, continuo invicem sese excipientes,
luduntque mirifice cum vibranti oculorum superciliorumque motu.
49. Rishyasringae sermone audito vir sanctus contra, Gigantes, inquit, eiusmodi formam
simulantes,
50. ut castimonias pessum dent, sub crepusculum anachoretis insidiari solent. Nequaquam,
mi fili, ulla in his fiducia est reponenda.
51. Talibus verbis adhortatus Rishyasringam Casyapides, postquam ibi pernoctaverat,
denuo in silvam egressus est.
52. At ille postridie iterum festinans eodem perrexit, ubi viderat puellas formae venustate et
tenero latere nitentes.
53. Illae autem, simulac prospexerunt e longinquo Casyapidae natum ad se accedentem,
obviam ei prodeentes cum hilari risu hunc in modum cum salutavere:
54. Veni, age, adspice secessum nostrum, o iuvenis venerande! Ibi summo cum honore
exceptus, deinde domum remeabis.
55. Quo sermone feminarum istarum blandissimo audito, ille consilium eundi cepit, puellas
duces secutus.
56. At magnanimo Brachmana in navem adducto, subito numen imbre effudit, quo orbem
terrarum exhilararet.
57. Vibhandacus interim, sapiens Brachmana, ad habitationem suam accessit; radicibus
pomisque silvestribus collectis, onere oppressus, eam intravit.
58. Quum vero tugurium vacuum vidisset, filii desiderio aeger, sicut erat fessus ab itinere,
ne pedum quidem lavatione curata, eiulans Rishyasringam nomine clamitavit,
59. quoquo versus circumspiciens; nec tamen uspiam filium cernere poterat sanctus vates
Casyapides.
60. Egressus igitur e silva ista conspexit pagum, et rusticos bubulcorumque coetus
omnimodo percunctatus est:
61. Cuiusnam est haec regio amoena? Cuiusnam sunt pagi boum gregibus abundantes?
62. Vatis sermone intellecto, omnes rustici, manibus iunctis demisse protensis, venerabundi
ei responderunt: Celebratur laudibus Angorum rex, Lomapadus nomine dictus;
63. is, o sapiens Brachmana, pagos hosce cum boum gregibus concessit Rishyasringae, quem
Vibhandaci filium esse aiunt.
64. Ita certior factus vates, divino mentis lumine rem discernens, id ipsum fato decretum
quum cognovisset, laetus animi reversus est.
65. Interim pius anachoretae natus, in egregio navigio, cum ingenti tonitruum fragore
tenebris coelo obductis,
66. simul imbre large et vehementer effuso, ad urbem regiam accessit. Quo ex imbre rex
Brachmanam advenisse arbitratus, obviam ei processit, et veneratus cum est capite in
terram demisso;
67. pateramque hospitalem ei obtulit, antistitem suum domesticum secutus.
68. Tum rex cum aulicorum cohorte, placandi eius studiosus, comitatus est eum,
lautissimisque deliciis instruxit, ut sibi eius favorem conciliaret.
69. Ipse quoque ei ministrabat, veritus ne sibi irasceretur, et filiam oculis loti similibus
nuptum ei dedit.
70. Tali modo is ibi habitabat, a rege honorifice habitus, Rishyasringas illustris cum coniuge
sua Santa.

CAPUT X. RISHYASRINGAE ARCESSITUS

---

1. Porro iam, regum praestantissime, ausculta sermonem meum salutarem, quomodo vir ille, deo patre editus, rem narraverit.
2. Orietur (*sic profatus est Sanatcumarus*) ex Ixvacuidarum stirpe rex pius Dasarathas, faustus, fidus promissorum servator.
3. Huic magnanimo amicitia iungetur cum Angorum rege; nasceturque eidem puella ornatissima, Santa nomine dicta.
4. Filiis autem carens Angorum rex iste, Lomapadi nomine clarus, regem Dasaratham hisce precibus adibit:
5. Progenie ego sum destitutus; te, amice, decet adoptandam mihi dare filiam Santam, placidae mentis puellam venustam, e qua prolem mihi parem.
6. Quo sermone audito Dasarathas, indole misericors, concedet filiam suam Santam Angorum domino.
7. Is, puella accepta, sollicitudine exsolutus ad sedem suam revertetur, laetus, votique plane compos.
8. Hanc eandem puellam rex ille nuptum dabit Rishyasringae, qui et ipse laetus erit, talem uxorem nactus.
9. Rex Dasarathas vero, sacrificii parandi cupidus, suppliciter, utpote religionum gnarus, a Brachmanum praestantissimo Rishyasringa expetet,
10. ut se adiuvet in sacro rite perficiendo, quo filios sedemque apud Superos ipse adipiscatur; optatoque potietur illius favore.
11. Deinde nascentur ei filii quatuor, incomparabili vigore praediti, prosapiae suae gloriam comparaturi, per universum orbem celebrati.
12. Hunc in modum olim Sapientum coelestium praestantissimus, sanctus ille Sanatcumarus, in anachoretarum coetu fato eventura vaticinatus est.
13. Tu vero, hominum princeps, *ad Angos* profectus, Vibhandaci filium honorifice habitum inde tecum adducito, venia prius petita ab antistite qui rebus divinis apud te preeest.
14. Sumantrae prudenti consilio audito, Dasarathas ad Vasishtham statim accessit, eumque allocutus:
15. Sumantras noster, inquit, talia narrat; des mihi veniam rei tentandae velim. Vasishthas quoque, auditis annuens, respondit ei:
16. Fiat! Cuius venia impetrata rex hilari animo cum aulicorum cohorte consiliorumque sociis profectus est ad Brachmanae sedem.
17. Silvis fluminibusque sensim traiectis, quum tandem ad urbem Lomapadi accessisset, honorifice exceptus eam intravi.
18. Ibi congressus cum Brachmana praestantissimo in Lomapadi regia conspexit ille Sapientis filium, ignis accensi instar splendentem.
19. Deinde Lomapadus laeto animo propter vetus amicitiae foedus hospitii honorem ei habuit.
20. Sic laute curatus hominum princeps, apud hospitem usque ad septimum vel octavum diem commoratus, sermonem orsus:
21. Santa, inquit, filia tua, o vir fortis civiumque moderator, cum marito suo ad urbem nostram veniat, quandoquidem magnum mihi negotium instat.
22. Consentiens rex Lomapadus, et pollicitus de profectione docti iuvenis, adiit deinde vatis filium, ut rem cum eo communicaret.

23. Tum amicitiam, tum cognationem accurate ei exposuit. Rex hicce Dasarathas, inquit, familiaris meus est valde dilectus.
24. Ab illo mihi, cum ipse prole orbus essem, et filiorum desiderio aeger, precanti in adoptionem concessa est puella venusta Santa, carissima ipsius nata.
25. Idem ille, o Brachmana! eodem iure quo ego tuus est sacer. Nunc is filiis egens, o bis natorum optime! ad te tanquam praesidium suum confugit:
26. hunc filios nancisci cupientem, mi filiole, in sacro perficiendo adiuvare te decet. Profectus hinc, cum uxore tua Santa, voti eum compotem facito.
27. Quo sermone audito vatis filius quoque, ultro regi assensus, cum coniuge iter suscepit.
28. Illi duo autem, Dasarathas ac strenuus Lomapadus, dexteris iunctis invicem se salutaverunt, et piae amore pectora amplexu foverunt.
29. Tunc rex Dasarathas ministros rebus gerendis idoneos ad imperii sui sedem dimisit, optati eventus praenuntios.
30. Sine mora, sic iis imperat, urbs mea festive ornetur, suffimentis lustretur, vici aqua conspergantur et verrantur, vexilla e fastigiis extollantur.
31. Regis adventu comperto, cives gaudio exsultantes operam dedere frequentes, ut regis iussa exsequerentur.
32. Deinde rex intravit urbem pulcre ornatam, cum concharum tympanorumque strepitu, Brachmana egregio in fronte agminis collocato.
33. Cives gaudio elati fuere, quum regem reversum viderent, comitatum vatis filio, flammæ accensae instar splendente.
34. Populi dominus vero, Rishyasringa secum adducto, arbitrabatur iam negotium se absolvisse, votorumque plene compotem esse factum.
35. Cohors aulica quoque gavisa est, quum Santam advenisse videret; puellamque venustum cum coniuge suo honorifice exceptit.
36. Laudibus celebratus piae ceteris, sicuti ipse rex, Brachmana insignis per aliquantum temporis ibi habitavit.
37. Omni obsequio cultus a Santa, forma coelesti praedita, fulgebat is perinde atque Arundhatidis consors Vasishthas, summi Brachmanis filius.

CAPUT XI. CONSLIUM DE SACRIS FACIUNDIS.

---

1. Quam primum tempus anni hibernum praeterierat, vere ineunte, rex animum intendit ad sacrificandum.
2. Veneratus capitnis inclinatione Brachmanam illum divino splendore lucentem, *Rishyasringam*, petit ab eo, ut in peragendo sacro, stirpis propagandæ gratia suscepto, se adiuvaret.
3. Is, regi opem suam pollicitus, porro eum admonuit: Sine mora, o princeps! apparatus sacrorum exportari iube.
4. Rex deinde ad Sumantram lateri adstantem conversus, Auriga! inquit, cito mihi adduc religionum magistros, quotquot sunt.
5. Sumantras igitur e regis iussu festinans omnes Brachmanas in libris sacris penitus versatos adduxit:
6. Suyajnum, Vamadevumque, Javalem, nec non Casyapidem, et antistitem sacrorum domesticorum, Vasishtham, aliosque quicunque aderant primores ex ordine sacerdotali.
7. Quos congregatos veneratus rex Dasarathas affatus est hoc sermone placido, pietatis et prudentiae pleno.

8. Nulla plane voluptate fruor, continuo filiorum desiderio aeger; quapropter consilium cepi de sacrificio equino peragendo.
9. Hanc ob caussam sacris operari cupio, in quibus equus hostia est primaria, fretus auctoritate iuvenis huius ab anachoreta prognati, eaque qua vos, viri venerandi, polletis dignitate.
10. Tunc Brachmanae cuncti, Vasishtha praeeunte, Euge! exclamantes, huic orationi assentiri, regemque ultro laudare:
11. »Omnino tu adepturus es filios optatos valde illustres, utpote in cuius animo tam pium propositum proliis masculae obtinendae gratia exstiterit.«
12. Quo sacerdotum reponso auditio rex, laetitia elatus, Sumantram ceterosque consiliorum ministros hunc in modum commonefecit:
13. Comportantor huc apparatus sacrorum secundum iussa magistrorum meorum; equus, a ministris idoneis curatus,
14. equisone comitante manumittitor, et in Sarayus ulteriore ripa campus sacer ordinator; placationes praeviae quoque rite secundum praecpta procurantur.
15. Cuilibet quidem regi fas est eiusmodi sacrificium suscipere, dummodo ne malus error sacratissimam religionem corrumpat.
16. Sacrorum turbatores, Gigantes qui rebus divinis inhiant, vel minimum vitium rimantur: impedito autem hoc sacro susceptor eius ilico perit.
17. Quare ita ordinandus est apparatus, ut sacrum hocce nostrum rite ad finem perducatur.
18. Vos autem muneri pares novi. Consiliorum ministri, fide data sic factum iri, dicto audientes, omnia secundum domini iussa accurate sunt exsecuti.
19. Tum Brachmanae isti, rege salutato et venia abeundi petita, faustum eventum praefati, eo reversi sunt unde venerant.
20. Hominum princeps vero, ad uxores accedens quas corde fovebat, Incipitote, inquit, lustrationes praealias; equidem sacra facturus sum filiorum adipiscendorum gratia.
21. Quo nuntio gratissimo intellecto mulierum formosarum ora loti instar florida effulsere, veluti solent loti flores, quando hiems praeteriit.

CAPUT XII. SACRIFICIUM INCHOATUM.

---

1. Vere denuo redeunte annus orbem suum expleverat: tunc heros ille accinxit se ad sacrificium equinum, proliis gratia susceptum.
2. Salutato igitur Vasishtha et officiose adorato, rex proliis cupidus hunc sermonem modestum orsus est:
3. Perficiatur mihi sacrificium, o Brachmana, ad sancta praecpta rite conformatum, ne litare prohibeamur a maligno quodam sacrorum turbatore.
4. Tu mihi amicus es, ac familiaris, summusque magister: a te igitur ferendum est hoc onus, sacrificii gratia susceptum.
5. Vir ordinis sui praestantissimus regi annuens, Perficiam, inquit, quaecunque tu, domine, voto expetis.
6. Deinde allocutus est sacerdotes aetate provectos, sacris operandi peritos: Constituantur hic ad custodiam homines grandaevi ac probi;
7. advocentur opifices, parietarii, fabri tignarii, nec non fossores; astrologi aliique artifices, mimi quoque et saltatores.
8. Tunc ad viros doctos religionumque gnaros conversus, Vos, inquit, rebus divinis attendite secundum regis iussa.

9. Sine mora inviteat bis natos ad hoc sacrificium, in quo multa millia hospitio excipere oportet; exstruantur deversoria regum lautissime ornata;
10. paranda quoque sunt Brachmanis coenacula pulcra magno numero, cibi potusque variis copiis repleta, bene ordinata;
11. porro stabula ad equos elephantosque collocandos, et famulorum dormitoria, denique tabernacula ampla, in quibus principum satellites, regionum peregrinarum incolae, deversentur.
12. Civium hospitio quoque paranda sunt tecta late extensa, variis dapibus et omnibus commodis instructa;
13. rusticorum etiam frequentia abundanter est passenda. Dentur in congiaria varii cibi, comiter nec nimis parce, ita ut singuli ordines suo quisque honore fruantur.
14. Neminem libidine vel iracundia suadente contemptui habere vos oportet.
15. Qui vero praecipui sunt sacrorum ministri vel artifices, his in primis honos est habendus secundum dignitatis gradus.
16. Vos, viri honesti, id agite mente benevolia, ut haec omnia fiant recte ordinata, nec quicquam negligatur.
17. Cuncti, qui convenerant, Vasishthae promiserunt, se mandata eius esse exsecuturos, nec quicquam neglectum iri.
18. Tunc, advocato Sumantra, Vasishthas hunc sermonem orsus est: Tu reges invita, et qui per orbem terrarum pietate sunt insignes:
19. Brachmanas, viros militares, negotiatores, denique servilis conditionis homines; multa horum millia e diversis terris huc advoca.
20. Mithilenum regem Janacum, bellica virtute praestantem, in omnibus disciplinis librisque sacris aequa versatum:
21. hunc faustum principem reverenter salutatum tu ipse adduc, quem veterem domini familiarem eum noris, quamobrem hoc tibi praecipue commendo.
22. Nec non Casidis regem, benignum, comi sermone semper utentem, domini nostri augusti aequalem fama illustrem.
23. Ceceorum quoque regem gradaevum, pietate insignem, domini augusti sacerum, cum filio suo adduc.
24. Angorum deinceps regem Lomapadum, religiosum, diis similem, tu ipse reverenter salutatum tecum adduc.
25. Denique tum principes orientales, tum Sindhus fluvii accolae Sauvirosque, et in Surastrene dominantes, atque meridiem versus populorem dures, sine mora huc advoca.
26. Praeterea qui per orbem terrarum nobis amici sunt reges, hos quoque adducendos cura cum comitibus et cognatis.
27. Sumantras, Vasishthae sermone auditio, ad reges invitandos festinanter multos nuntios quoquo versus dimisit.
28. Ipse autem vir probus profectus est, ut ex vatis mandato reges nominatim laudatos debita reverentia invitaret.
29. Tunc opifex universi Vasishtha summo Sapienti nuntiare, quaecunque ab ipsis sacrificii gratia parata essent.
30. Laetus bis natorum praestantissimus illis respondit: Curandum est vobis, viri honesti, ne in hoc sacrificio aliquid negligatur.
31. A nemine ullo in loco quicquam contemptum est dandum: quod enim sic datur, id datori detrimentum certo afferet.

32. Deinde post aliquot dies noctesque reges advenerunt, multas res pretiosas secum afferentes, quibus Dasaratham honorarent.
33. Quo facto Vasishthas apud regem hunc in modum verba fecit: Advenerunt, o domine! reges, sicuti iussisti;
34. qui singuli iam a me pro cuiusque dignitate honorifice sunt excepti. Rite comportata sunt omnia a ministris huic muneri intentis.
35. Procedas igitur ad litandum versus campum sacrificio destinatum, amplissimo lautitiarum apparatu undique instructum.
36. Tunc utriusque, Vasishthae et Rishyasringae hortatu, die auspicio faustis sideribus ortis terrae dominus eo profectus est;
37. omnes vero Brachmanae, quorum princeps erat Vasishthas, sacrificii equini antistitem secuti, sacris operari coeperunt.

CAPUT XIII. SACRIFICII EQUINI CONSUMMATIO.

---

1. Anno igitur peracto, sonipede isto reduce, in ulteriore Sarayus ripa regis sacrificium maturabatur.
2. Brachmanae insignes, primo honoris loco Rishyasringae concesso, rem divinam curabant in praestantissimo hoc regis magnanimi sacrificio.
3. Volumen divinorum periti sacrifici in caeremoniis rite secundum praecepta procedere.
4. Igne sacro accenso et reverenter salutato, omnem ritum expiatorium pro mactatione animalium peregerunt.
5. Deinde hi vates, succo asclepiadii acidae extrito, laeti se accinxerunt ad caeremonias perficiendas, quarum prima erat lustratio matutina;
6. porro Indrae destinata portio data est, et sanctus rex laudibus celebratus, meridiana quoque lustratio iusto tempore facta;
7. denique tertiam regis, magnanimi lustrationem fecerunt pariter Brachmanum primores, praeceptis religiose observatis.
8. Rishyasringas ceterique Superos, inter quos summum locum obtinet Indras, verbis solennibus invocarunt, voce modulata pronunciatis.
9. Suavibus hymnis carminibusque canoris, sicuti decebat, offerebant sacerdotes coelicolis portiones laticis sacri igni infusas.
10. Nulla ibi oblatio omissa est, nulla religio contaminata: omnia ad sacram disciplinam accommodata cernebantur; faustis sane auspiciis operati sunt.
11. Nemo istis diebus vel aerumna confectus visebatur, vel fame laborans; nihil non recreatum, ne inter bruta quidem, nedum inter ceteros animantes.
12. Neque mulieres cognatis orbas, nec puerulos senesve, nec pauperes famelicos ibi citra satietatem curatos conspexisses.
13. Ascetae epulabantur continuo, epulabantur mendici errores quoque; undique audiebantur hac voces: »Vos largimini! et vos epulamini!
14. Dandus est cibus, danda sunt varii generis vestimenta;« ita compellati ministri indefessi iussa exsequabantur.
15. Cernebantur plurimi ciborum cumuli, montium instar, nec non sorbitonium lacus in dies apparati.
16. Advenae e terris peregrinis, mulierumque greges cibo ac potu abunde reficiebantur in principis magnanimi sacrificio.

17. Brachmanum vero complura millia ad haec solennia convocati separatim vescebantur dapibus dulcibus variisque.
18. E vasis aureis argenteisve, magno numero allatis, viri ordinis sui honestissimi cibum potumque subinde sumebant.
19. Ministrabant Brachmanis famuli cultu eleganti conspicui, cuncti alacres, inaures politas gemmatasque gestantes.
20. Convivae hi dignitate praestantes laudare dapes tum varias, tum delicatas. Euge, saturi sumus! bene tibi sit! tales voces audiebat Raghuides.
21. Tum in caeremoniarum intervallis Brachmanae facundi, sollertes, crebros sermones de rerum caassis instituebant, alter alterum vincendi cupidi.
22. Quotidie ibi in sacrificio sacerdotes periti cunctas caeremonias peragebant e disciplinae sacrae praeceptis.
23. Nullus omnino Brachmana aderat in consessu regis, quin libros sacros penitus nosset, et sex doctrinas subsidiarias edidicisset; nullus aut irreligiosus, aut facundia destitutus.
24. Quum per ventum esset ad erectionem columnarum, quibus hostiae alligari solent, allati sunt sex stipites *vilvorum*, sex *khadirorum*, totidemque *palasorum*,
25. porro singuli trunci ficus glomeratae, arboris *sleshmaticae*, et pinus *devadarus*, e quibus duo tam crassi erant, ut amborum brachiorum amplexum excederent.
26. Omnes hae columnae affabre factae erant cura virorum, qui praeepta de sacris faciundis probe callebant, et ad magnificentiam solennium augendam inauratae.
27. Erant igitur columnae viginti una numero, altae viginti unius cubitorum, condecoratae aulaeis vicenis et uno singulatim distributis;
28. omnes iusto ordine dispositae, et a fabris firmiter solo infixae; octangulae pariter et tereti forma elaboratae.
29. Hae columnae, aulaeis inumbratae, floribus odoribusque co honestatae, splendebant sicuti in coelo lucidum septem Sapientum sidus.
30. Area ad mactandas hostias regi ordinata fuit a sacerdotibus peritis in formam aquilae, triplici serie octonas denas scrobes sacrificales exhibentis.
31. Alligatae ibi erant hostiae, singulis numinibus destinatae, bestiae aquatiles, terrenae, et aerem pervagantes, volucres aligerae, et quaecunque sunt ferae silvaticae,
32. porro variae bestiae humi serpentes; variae herbae quoque erant apparatae.
33. Eligebantur nimirum e praeceptis sacris animalia quaeque sui generis capita; erant autem in universum trecentae hostiae columnis adstrictae.
34. Stabat ibi equus generosus, lustratus cunctisque numinibus devotus, quem Causalia versus dexteram circumambulatum sedulo
35. co honestavit sertis odoriferis aliisque ornamenti; tum mactavit eum tribus ensibus summo cum gaudio.
36. Deinde Causalia prolis masculae desiderio mota, placida mente unam noctem permansit apud alipedem mactatum.
37. Sacrificus, antistes qui precationum verba praiebat, et hymnorum cantor ad equum adduxerunt uxores Dasarathae secundo ac tertio loco nuptas, ut reginae a latere essent.
38. Brachmanae, Rishyasringa praeeunte, dum regina equo assidebat, laeti pia vota pro ea nuncupabant.
39. Sacrorum praesul, sensuum suorum coercitor peritissimusque, medullam alipedis exemit et rite elixandam curavit.
40. Huius medullae nidorem rex interim naribus ducebat, piacula sua iusto ordine, sicuti decebat, averruncans.

41. Membra equi, quotquot erant, singulatim dissecta et parata universi sexdecim sacrifici rite in ignem iniecerunt;
42. ceterae victimae super lignis ficulneis cremabantur; uni equo focus e cannis *vetasis* erat exstreuendus.
43. E rituum disciplina sacrificium hoc equinum tridui spatio conclusum est.
44. Primo eius die *chatushtomi* caeremonia celebrabatur; secundo loco *ucthium* numerabatur, tertio denique loco *pernoctatio*. Multa ibi solennia docte ex voluminum sacrorum praecepsis fuere disposita.
45. In pernoctatione *jyôtishtômum* et *âyus* apparabantur, porro *abhijit* et *visvajit*, nec non *aptôryâmi* gravissimum sacrum.
46. Sacrificio peracto hominum princeps, rex stirpis suae amplifier, orbem terrarum sacerdotibus dono dedit.
47. Antistiti tribuit regionem orientis, amplam, dextrae vigore quaesitam; sacrifico autem regionem occidentalem,
48. theologo australem, tum hymnorum cantori septentrionalem. Tali modo dispensata est largitio in sacrificio hoc equino omnium sanctissimo, a numine suapte vi existente olim constituto.
49. Qua largitione facta laetus fuit faustus Ixvacuides; sacerdotes vero universi allocuti sunt regem ab omni labe lustratum:
50. Domine, te solum par est orbem terrarum sospitare; nobis nihil opus est agris, siquidem ad tuendum sumus inhabiles.
51. Nos semper contenti sumus rerum divinarum studio, o rex: aliam mercedem qualemcumque dare nobis velis.
52. Tunc rex decies centies mille vaccas illis dedit, centum mille millia auri, argentique pondus quadruplex.
53. Sacerdotes vero consociati inter se has opes obtulerunt Rishyasringae anachoretae et sapienti Vasishthae.
54. Donis acceptis Brachmanae hilari animo Dasaratham monuere, ut aliquod optatum comminisceretur.
55. At rex ad Rishyasringam conversus, Stirpis meae incrementum, inquit, mihi impetrare velis, vir sancte!
56. Bis natorum praestantissimus ille regi annuit his verbis: Nascentur tibi filii quatuor, stirpis tuae propagatores.

CAPUT XIV. RATIO NECANDI RAVANAEC EXCOGITATA.

1. Prudens ille, voluminum sacrorum gnarus, responsum quod dederat aliquamdiu meditatus, mente ad se revocata regem denuo est effatus:
2. Parabo tibi aliud sacrum, genitale, proliis masculae adipiscendae gratia, cum carminibus in Atharvanis exordio expressis rite per agendum.
3. Tum coepit modestus Vibhandaci filius, regis commodis intentus, parare sacrum, quo eius desiderium expleret.
4. Iam antea eo convenerant, ut suam quisque portionem acciperent, Di cum fidicinum coelestium choris, Beatique cum Sapientibus;
5. Brachman Superum regnator, Sthanus, nec non augustus Narayanus, Indrasque almus, coram visendus Ventorum cohorte circumdatus,
6. in magno isto sacrificio equino regis magnanimi. Ibidem vates ille deos, qui portiones suas accipiendo gratia advenerant, apprecatus, En! inquit,

7. hicce rex Dasarathas filiorum desiderio castimoniis adstrictus, fidei plenus, vestrum numen adoravit sacrificio equino.
8. Nunc iterum accingit se ad aliud sacrum peragendum: quamobrem aequum est, ut filios cupienti vos faveatis.
9. Ille ego, qui manus supplices tendo, vos universos pro eo appreco: nascantur ei filii quatuor, fama per triplicem mundum clari.
10. Divi supplicem vatis filium invicem afiari: Fiat quod petis! Tu nobis, vir sancte, imprimis es venerandus, nec minus rex ille;
11. compos fiet voti sui egregii hominum princeps. Ita locuti Di, Indra duce, ex oculis evanuerunt.
12. Superi vero, legitime in concilio congregati, Bracmanem mundi creatorem his verbis compellarunt:
13. Tuo munere auctus, o Brachman! gigas nomine Ravanas, pae superbia nos omnes vexat, pariterque Sapientes castimoniis gaudentes.
14. A te propitio olim ex voto ei hoc munus concessum fuit, ut ne a diis, Danuidis, Geniisve necari posset.
15. Nos, oraculum tuum reveriti, facinora eius qualiacunque toleramus. At ille gigantum tyrannus ternos mundos gravibus iniuriis vexat.
16. Deos, Sapientes, Genios, Fidicines coelestes, Titanes, mortales denique, exsuperat ille aegre cohibendus, tuoque munere demens.
17. Non ibi calet Sol, neque Ventus pae timore spirat, nec flagrat ignis, ubi Ravanas versatur.
18. Ipse Oceanus, vagis fluctibus redimitus, isto viso stat immotus; eiectus fuit e sede sua Cuverus, huius robore vexatus.
19. Ergo ingens nobis periculum imminet ab hoc gigante visu horribili; tuum est, alme Parens! auxilium parare, quo hic deleatur.
20. Ita admonitus ille a diis universis, paulisper meditatus, Ehem! inquit, hancce inveni rationem nefarium istum necandi.
21. Petierat is a me, ut a Gandharvis, a Geniis, a Divis, Danuidis Gigantibusque necari non posset, et me annuente voto suo potitus est.
22. Prae contemptu vero monstrum illud homines non commemoravit: ideo ab homine est necandus; nullum aliud exstat leti genus, quod ei sit fatale.
23. Postquam audiverant gratum hunc sermonem Brachmanis ore prolatum, Di cum duce suo Indra summopere gaudio erecti sunt.
24. Eodem temporis momento Vishnus istuc accessit, splendore insignis, concham, discum et clavam manibus gestans, croceo vestitu, mundi dominus;
25. vulturis Vinateii dorso, sicuti sol nimbo, vectus, armillas ex auro candente gerens, salutatus a Superum primoribus.
26. Quem laudibus celebratum reverenter Di universi compelarunt: Tu animantium afflictorum es vindex, Madhus interfector! quamobrem nos afflicti te apprecamur:
27. sis praesidio nobis numine tuo inconcusso. Dicite, inquit Vishnus, quid pro vobis facere me oporteat.
28. Audito eius sermone, Di hunc in modum respondent: Rex quidam, nomine Dasarathas, austoris castimoniis sese castigavit, litavit sacrificio equino, prolis cupidus et prole carens.
29. Nostro hortatu tu, Vishnus, conditionem natorum eius subeas; ex tribus eius uxoribus, Pudicitiae, Venustatis et Famae similibus,

30. nasci velis, temetipsum quadrifariam dividens.
31. Ibi tu in humanam naturam conversus Ravanam, gravissimam mundi pestem, diis insuperabilem, o Vishnus! proelio caede.
32. Gigas ille vecors Ravañas Deos cum Fidicinum choris, Beatos et Sapientes praestantissimos vexat, audacia superbiens.
33. Etenim ab hoc furioso Sapientes, Fidicines et Nymphae, ludentes in Nandano viridario, sunt proculcati.
34. Tu es nostrum omnium summa salus, divine bellator! Ut deorum hostes extinguis, ad sortem humanam animum converte.
35. Augustus ille Narayanus, diis hunc in modum coram hortantibus, eosdem apto hoc sermone compellavit:
36. Quare, quaeso, hac in re negotium vestrum a me potissimum, corporea specie palam facto, est peragendum? aut unde tantus vobis terror fuit iniectus?
37. His verbis a Vishnu interrogati Di talia proferre: Terror nobis instat, o Vishnus! a Ravana mundi direptore;
38. a quo nos vindicare, corpore humano assumpio, tuum est. Nemo aliis coelicularum praeter te hunc scelestum enecare potis est.
39. Nimirum ille, o hostium domitor! per diuturnum tempus sese excruciaverat severissima abstinentia, qua magnus hicce rerum Parens propitius ipsi redditus est.
40. Itaque almus votorum sponsor olim ei concessit securitatem ab omnibus animantibus, hominibus tamen exceptis.
41. Hinc illum, voti compotem, non aliunde quam ab homine necis periculum urget: tu ergo, humanitate assempta, eum interfice.
42. Sic monitus Vishnus, Superum princeps, quem mundus universus adorat, magnum Parentem ceterosque deos,
43. in concilio congregatos, recti auctores, affatur: Mittite timorem; bene vobis eveniat!
44. Vestrae salutis gratia, postquam proelio necavero Ravanam cum filiis nepotibusque, cum amicis ministris, cognatis sociisque,
45. crudelem istum aegre cohibendum, qui divinis Sapientibus terrorem incutit, per decem millia annorum decies centenis additis, commorabor in mortalium sedibus, orbem terrarum imperio regens.
46. Tum divini Sapientes et Fidicines coniuncti cum Rudris Nympharumque choris celebravere Madhus interfectorum hymnis, quales sedem aetheriam decent.
47. »Ravanam illum insolentem, acri impetu actum, superbia elatum, Superum hostem, tumultus carentem, bonorum piorumque pestem, humanitate assumpta pessum dare tuum est.«

CAPUT XV. NECTARIS APPARATIS.

1. Quum tales in modum divinus Vishnus provida mente diis opem suam spopondisset, deliberavit de solo genitali in utero humano, quod sibi aptum foret.
2. Deinde ille, cuius oculi blando lumine loti folia referunt, semet ipsum quadrifariam dividens, patrem sibi elegit regem Dasaratham.
3. Eodem tempore illustris ille princeps, hostium debellator, prole mascula orbus, parabat sacrum genitale, quo prolem nanciseretur.
4. Vishnus, consilio capto, et venia abeundi a magno Parente petita, e conspectu evanuit, reverenter salutatus a Diis Sapientibusque.

5. Ister autem, dum ille litabat, ex igne lustrali coram emicuit splendidissimum animal, ingenti vi et vigore conspicuum, fuscum,
6. purpureo amictu indutum, ore purpureo, voce tympani instar gravi, cuius pili, barba et profusa caesaries mansueti leonis iubam referebant;
7. faustis notis insigne, aetherio cultu ornatam, montis cacumen celsitudine aequans, trucis tigridis incessu gradiens, gemmarum stellantium cumulo, et igni ardenti simile;
8. ambobus brachiis librans pateram amplam ex auro fulgido caelatam, argentea ora inclusam, divini nectaris plenam:
9. quasi sponsam amatam, ipsam quoque ambigua imagine oculos fallentem.
10. In regem Dasaratham intuens his verbis cum affatur: Scias, o rex! me hominem a magno rerum Parente genitum huc advenisse.
11. Tum rex, aulicis circumdatus, supplex respondet: o Sancte! salve mihi hospes! Quid a me tui gratia est faciendum?
12. At homo a magno Parente genitus, denuo hanc orationem orsus est:
13. Hodie, o rex! pietatis erga deos fructus a te capitur; accipe, principum praestantissime! hocce nectar a diis apparatum, genitale, opiparum, corpori salubre.
14. Hoc tu uxoribus te dignis eibere iussis largire; impetrabis ex iis filios, quorum caussa tu sacrис operaris.
15. Rex, Euge! exclamans, accepit capitique suo imposuit pateram auream, divini potus plenam, a diis datam;
16. ac mirabile istud animal, suave adspectu, venerabundus, summo gaudio affectus, versus dexteram circumambulavit.
17. Tunc illud visu mirabile fulgentissimumque prodigium ibidem ex oculis evanuit.
18. At Dasarathas, nectar a diis paratum nactus, summopere laetus fuit, haud secus quam homo egenus, qui subito divitias nactus foret.
19. Aula eius radiis gaudii illuminata esse videbatur, sicuti coelum radiis candidae lunae autumnalis.
20. Ille, quum in gynaeceum intrasset, ad Causaliam conversus, Accipe, inquit, hocce nectar tibimet ipsi genitale.
21. Quibus dictis rex Causaliae dedit dimidium nectaris; Sumitrae quoque dimidiā partem alterius dimidii dedit;
22. Ceceidi denique, filium ex ea gignendi gratia, dedit partis residue dimidium.
23. Tum terrae dominus, re denuo perpensa, reliquam partem potus ambrosiae aequiparabilis Sumitrae obtulit.
24. Hunc in modum rex uxoribus suis singulatim nectar istud distribuit, quod nactae praestantissimae principis coniuges spem prolis cunctae conceperunt, animis gaudio elatis.
25. Deinde feminae, epoto hilariter latice sacro, quem rex ipse iis suppeditaverat, splendore Igni Solique similes, ex ordine foetus faustos utero concepere.
26. Rex autem, intuens in uxores praegnantes mente serenata laetus fuit, veluti Indras, quando a Superum, Beatorum Sapientumque coetu adoratur.

CAPUT XVI. SIMIORUM PROCREATIO.

1. Vishnu vero ad conditionem filiorum regis magnanimi transgresso, protinus alnum Numen primigenum deos convocatos alloquitur:
2. Vishnui, fido promissorum servatori, forti, omnium nostrum salutis studioso, creatore certaminum socios transformia corpora habentes,

3. praestigiis habiles, iutrepidos, procellam velocitate acquantes, rebus agendis aptos, sollertia praeditos, Vishnum vigore aemulantes, nullis laqueis capiendos,
4. doli gnaros, aetheria corpora indutos, omnium telorum vi instructos, perinde ac deos qui ambrosia vescuntur.
5. E Nymphis praecipuis, e Gandharvarum corporibus, e Geniorum et Anguium puellis, Aligerabusque;
6. nec non ex Hippocephalarum et Simiarum feminarum corporibus creatote filios Simiorum specie, vestrum ipsorum vigorem aemulantes.
7. Sic olim a me creatus est Jambhuvantes, ursorum princeps: ex ore meo oscitantis subito is processit.
8. Ita compellati ab almo Parente illi, iussa se perfecturos esse polliciti, generavere filios simiorum specie.
9. Divi, Sapientes, Fidicines, Praepetes, illustres Genii, Praeconesque procrearunt natos masculos, silvicolas;
10. Angues porro, Hippocephali, Beati, Aligeri, Serpentesque frequentes alacriter generavere prolem innumerabilem.
11. Indras genuit Balinem, simiorum principem, Mahendro monti similem; Sol, ferventissimum sidus, Sugrivum;
12. Vrihaspates antem genuit ingentem cercopem nomine Tarum, inter omnes Simios ingenio praestantem.
13. Cuveri, divitarum datoris, filius exstitit faustus Gandhamadanus; tum Visvacarman, deorum faber, genuit ingentem cercopem nomine Nalum.
14. Ignis filius faustus Nilus, flamma instar fulgens, splendore et gloria ob virtutem ipsum Ignem antecellebat.
15. Asvini gemelli, forma et agilitate praediti, ex sese procreavere Maindam et Dvividam, propter formam laudatos.
16. Varunas genuit simium nomine Sushenum; Imber vero, deus potentissimus, Sarabhum.
17. Aeris proles genuina fuit faustus simius, Hanumantes nomine, qui fulgur corpore suo referebat, Vinateio vulturi (*Garudae*) velocitate par.
18. Tales ad multa millia creati sunt a diis, Ravanae decemcipitis necem cupientibus, simii immanni robore praediti, formam ad arbitrium mutantes.
19. Tales ursi, simii et *boosuri*, (boum more caudati cercopes) elephantes ac montes statura aequantes, leoninis corporum nervis, confestim propagabantur.
20. Uniuscuiusque dei quae forma est propria, quae vis, quae virtus, harum similis cuique natus proveniebat.
21. Nonnulli quoque simii fortitudine eminentes editi sunt ex utero boosurarum, ursarum et hippoccephalarum.
22. Cuncti saxorum iaculatores, cuncti arbores pro hastis gestantes, cuncti unguibus dentibusque armati, et omnium telorum periti:
23. quales vel montium iuga quassare valerent, diffindere solidos truncos, ciere impetu suo Oceanum ipsum,
24. fluviorum dominum, dirumpere terram pedibus, ingentia freta transilire, scandere verticem aetherium et nubes pugnis corripere;
25. valerent quoque corripere elephatos furiatos in silvis vagantes, mugitibusque suis attonitas volucres ex aere praecipitare.
26. Talium simiorum versipellium, magnanimorum agminis ducum, centies centena millia sunt generata.

27. Hi primores inter praecipuos simiorum greges agminum ductores fuere, aliosque porro generavere fortis simios.
28. Ex iis quidam silvicolae ursorum regem secuti sunt, variosque inde montes et imperia saltuum tenuere.
29. Sugrivo autem Solis nato, et Balini Indrae nato, fratribus *uterinis*, universi simiorum principes sese adiunxere.
30. Hi, vulturum impetu praediti, certaminum periti, huc illuc vagantes, leones, tigrides et immanes serpentes lacescebant.
31. Universos tum ursos, tum *boosuros* simiosque fortissimus Balines, validis lacertis praeditus, tuebatur brachiorum suorum robore.
32. Orbis hicce terrarum, montibus fretisque distinctus, plenus fuit eiusmodi bellatorum, diversas sedes incolentium, varia specie insignium.
33. Hisce simiis, agminum ductoribus, validis, nubium congeriem montesve statura aequantibus, visu horrendis,
34. terra undique frequentata est, ut Ramae socii praesto forent.

CAPUT XVII. RISHYASRINGAE REDITUS.

---

1. At sacrificio isto equino magnanimi principis consummato, Dii, suam quisque victimarum partem expetitam nacti, eodem profecti sunt, unde advenerant.
2. Vates quoque magnanimi domum rediere honore affecti, nec non reges, qui ad sacra celebranda convenerant.
3. Tum rex Dasarathas hos discessuros benigno animo in commune cohortari coepit:
4. Commodo proficiscamini, populorum domini! quisque in regnum suum. Evidem bene vobis volo: salvete, et votis brevi potimini!
5. Vos omnes, viri honestissimi, dispicite quid opus sit ad ditionem vestram tuendam; etenim rex, ditione sua electus, mortui instar habetur.
6. Quisquis igitur gloriam cupit, sedulus esse debet in tuenda ditione: non tam sacrificiis sedes apud Superos quaeritur, quam hoc munus obeundo.
7. Plane ut homo quilibet curam diligentem adhibere solet corpori suo vestitu ceterisque praesidiis instruendo, sic regem pro imperio facere oportet.
8. Tum in futuros eventus regibus res sunt ordinandae, tum praesenti quoque tempori consolendum, ne quid pravi subnascatur.
9. Talibus monitis rex reges cohortatus est, quibus auditis mutua fide obstricti versus diversas coeli plagas discessere.
10. Deinde Dasarathas, lustralibus votis exsolutus, uxorum suarum cohorte circumdatus, animo exhilarato,
11. postquam reges abierant, cum famulis, militibus, vehiculisque faustus urbem intravit, sacerdotibus eximiis in fronte agminis collocatis.
12. Post aliquantum temporis Rishyasringas, valde honoratus, iter ingressus est cum Santa temperantibusque Brachmanis.
13. Prosequebantur eum rex prudens cum comitatu suo, doctus Vasishthas, et urbis regiae cives.
14. Santa insidens carpento ingenti, veste sragula velato, candidis bubus iuncto, famulorum cohorte cincto;
15. dotata multis opibus, tum gemmarum copia, tum caprarum et ovium gregibus; ornata quoque vario mundo muliebri perinde

16. atque altera Fortuna, summo cum gaudio profecta est, femina generosa, coniugi suo dedita sicuti Paulomis Indrae, urbium quassatori.
17. Quum iucunde ibi commorata esset, omnibus deliciis affluens, officiose culta a cognatis, praesertim a feminis regiis, nunc a marito edocta,
18. in silva esse habitandum, illa facie decora insignis vel vitam silvestrem laudat, sorte sua nihilominus contenta.
19. Rex quoque cum aulica cohorte prosecutus est egregium vatis filium severissimae sanctitatis, natamque suam venustam.
20. Tunc ex mandato Rishyasringae habitatione silvestri praeparata, gratum hospitium reliquerunt, omnibus copiis domesticis honorifice instructi.
21. Deinde vatis filius gravitate pollens regem convenit, et comiter enm admonuit, ut domum reverteretur.
22. Cuius dicto audito rex in fletum et in lamenta effusus his verbis compellavit Causaliam, Sumitram, claramque Ceceidem:
23. Vos omnes intentis oculis Santam intuemini, haud facile in futurum vobis visendam!
24. At illae pariter Santam amplexatae, oculos lacrimis suffusae, vota nuncuparunt pro incolmitate Brachmanae et uxoris eius.
25. »Ventus et Ignis et Luna, Tellus, Amnes, coelique plagae in silva te perpetuo custodian, coniugis tui religionibus addictam.
26. Sacer a te colendus est, utpote imprimis venerabilis, ignium sacrorum ministerio, et quae alia sunt eiusmodi.
27. Maritus quoque a te colendus est, omnis labis expers puella, tum in qualibet vitae conditione, tum blandis in secreto sermonibus; maritus sane mulierum est numen.
28. Rex autem assidue Brachmanas ad te mittet, qui inquirant utrum valeas: noli unquam, optima filiola! animum despondere.«
29. Talibus Santam consolatae et in fronte haud semel deosculatae, protinus cunctae mulieres a rege admonitae domum rediere.
30. Ipse heros, iuvene sancto versus dexteram circumambulato, delegit aliquot militum suorum turmas, quae prudentem Rishyasringam comitarentur.
31. Bis natorum optimus contra, rege salutato, Bene tibi sit! inquit, rex potentissime! Fac ut iustitia subditos tibi concilie.
32. His dictis vatis filius profectus est, quem abeuntem rex ibidem subsistens luminibus immotis prosecutus, tum demum,
33. quum ille non amplius cernebatur, reverti coepit, mente tamen propter caritatis affectum in illo defixa.
34. Redux in urbem suam regiam, et civium bonis votis exceptus, permansit ibi laetus, filiorum natales exspectans.
35. Interea illustris Rishyasringas sensim processit ad Lomapadi urbem Champam, arboribus *champacis* quasi corona cinctam.
36. At Lomapadus, quamprimum de vatis adventu certior factus fuerat, cum Brachmanis ac ministris obviam ei occurrens, Salve, ait, bis natorum optime!
37. Fausta sorte id mihi contigit, ut tu, vir egregie, cum uxore comitibusque incolmis huc redires.
38. Pater tuus bene valet; idem assidue nuntios huc misit, quibus certior fieret, an tu, vir venerande, et uxor tua praecipue, recte valeretis.
39. In honorem Rishyasringae rex prudens p[re] laetitia urbem festo apparatu ornandam curaverat.

40. Rishyasringas et ipse laetus cum rege simul, antistite domestico praeeunte, imperii sedem intravit.
41. Ibi deinceps commorabatur generosus vatis filius, a rege aulicisque pro cuiusque conditione honorifice habitus.

CAPUT XVIII. RISHYASRINGAE DISCESSUS IN SILVAM.

---

1. Post Rishyasringae adventum rex, Brachmanae cuidam haec mandavit: Vade age ad sedem vatis, nuntia sancto Casyapidae,
2. filium eius sanctum, generosae indolis, qualem haud facile quis nanciscatur, huc rediisse.
3. Mea vice veneratus capite demisso bis natorum optimum, propitium mihi redde filii gratia, sicuti iam a me fieri coeptum est.
4. Quo regis sermone auditio vir honestus illuc se contulit, ubi Casyapides versabatur; tum precatus vatem sanctissimum ut sibi faveret,
5. et capite demisso veneratus, orditur modestam orationem a rege ipsi mandatam:
6. Filius tuus clarissimus ad nos rediit, peracto sacrificio regis Dasarathae, socii sui magnanimi.
7. Tali nuntio ex ore Brachmanae accepto vir celebratissimus consilium cepit de itinere ad urbem, ut filium inde secum ad secessum abduceret.
8. Eo igitur profectus est discipulis circumdatus bis natorum optimus, propter sanctitatem omnimodo honoratus a rusticis pastorumque coetibus.
9. Vulgo accurrere homines, commeatum copiam dono offerentes, et capite demisso eum percunctari: Quid, o anachoreta, facere nos tibi oportet?
10. Ille vatum princeps omnes, qui convenerant affatus: Cur, inquit, hic mihi honos habetur? Id certo cognoscere cupio.
11. Responderunt magnanimo: Dominus noster tuus est affinis; huius iussa exsequimur. Omnem aegritudinem animo pelle.
12. Quorum sermone animum recreante ac fausto auditio, ille tum pro rege, tum pro eius ministris et urbe bona vota nuncupavit.
13. Famuli nonnulli, laetitia affecti, festinanter abierte, ut regi Vibhandaci dicta referrent, utpote gratum nuntium allaturi.
14. Quibus compertis rex obviam ei procedens, comitante antistite domestico, pateram hospitalem manu tenens accurrit.
15. Viso autem anachoretarum principe, iterum iterumque veneratus, rex potentissimus Vibhandacum his verbis alloquitur:
16. Hodie natalium meorum fructum percipio e tuo conspectu, vir sancte! *Oro te, ne mihi propter filium dolo abductum succenseas.*
17. Brachmana praestantissimus sermonem regis comprobans, Noli timere, inquit, domine! propitius tibi sum propter probitatem tuam.
18. Inde gaudio affectus princeps, praeeunte vate, ad urbem accessit, faustus et auspicatissimis vocibus exceptus.
19. In praesentia tanti viri adstabant cives universi manibus suppliciter iunctis, debita reverentia denuo eum salutantes.
20. Tum mulieres aulicae Santam eleganter ornatam ad Brachmanam deduxerunt, nomine prolato dicentes:
21. En tibi, honorum dator, nurum tuam! Pius ille, Santam benigne exceptam amplexus et sinu fovens, ad summam admirationem raptus est.

22. Puella e gremio eius surrexit, et senem venerata, deinde manibus suppliciter iunctis ad latus soceri sui constitit.
23. Bis natorum optimus vero, postquam sacrum lustrale pro filio fecerat, honoratus a sapientibus simul cum filio in silvam abiit.

CAPUT XIX. DASARATHIDARUM NATALES.

---

1. Post peractum sacrificium anni orbis sex tempestatis expletus est; tum duodecimo mense *Chaitro*, die nono, sub domo lunari cui Aditis patrona praeest,
2. quinque stellis ad fastigium orbis sui sublatis; in signo Cancri Iovis stella cum Luna simul oriente:
3. Causalia partu edidit mundi dominum, ab universis animantibus adoratum, Ramam, divinis notis insignitum.
4. Quo nato immensae maiestatis gloriabatur Causalia, haud secus atque Aditis Superum principe, fulminum iaculatore.
5. Etenim is, puer Lotophyllops, ad salutem animantium et ad Ravanae necem e dimidio essentiae Vishnus procreatus erat.
6. Ceceis enixa est filium vere fortem, Bharatam nomine, cunctis virtutibus praecellentem, in quo quarta Vishnus pars coram visebatur.
7. Porro Sumitra peperit filios gemellos, Laxmanum et Satrughnam, fidos in obsequio, magnis conatibus pares, parte aliqua Vishnus dotatos.
8. Bharatas autem, placidae indolis puer, natus est sub octava domo lunari, quae Pushya dicitur, sub Piscium signo; Sumitridae denique nati sunt sub nona domo lunari, Serpentum propria, dum Sol in Cancro oriebatur.
9. Sic nati sunt singulatim regi quatuor filii magnanimi, virtutibus praediti ipsique similes, nitore quaternas stellas sideris *Proshthapadi* aemulantes.
10. Cecinere dulces modos coelitum Fidicines, tripudiavere Nympharum chori, insonuere tympana coelestia, et florum imber ex aethere decidit.
11. At in urbe Ayodhya ingens festum celebrabatur summa populi frequentia. Plateae, quamvis amplae, turba hominum ac saltatorum mimorumque gregibus oppletae,
12. cantibus nec non variis organis resonantes, nitebant ubique rebus pretiosis cuiuscunque generis instructae.
13. Rex fecit largitiones aurigis, praeconibus, panegyristis; dedit Brachmanis opes et multa vaccarum millia.
14. Post undecimum a *cuiusque* natalibus diem Nominalia celebravit: magnanimum filium natu maximum Ramam dixit;
15. e Ceceide genitum, Bharatam; Sumitridem, Laxmanum, eiusque fratrem natu minorem, Satrughnam.
16. Hunc in modum Vasishthas summa cum laetitia nomina singulis imposuit. Inter hos quasi vexillum eminebat Ramas natu maximus, patris deliciae; ab omnibus naturis Numinis primigeni instar habitus.
17. Omnes hi Dasarathae filii voluminum sacrorum gnari fuere; animosi; omnes in salutem publicam intenti, omnes doctrina instructi, omnes virtutibus praecellentes.
18. Ex his tamen illustris Ramas, vere fortis, nemini non maxime placebat, sicuti luna nebularum immunis.
19. Elephantorum cervice, equorum dorso vectus, et in curru aurigando laudabatur; artis sagittandi erat studiosus, praecipue autem patris obsequio gaudebat.

20. Ab infantia inde semper admodum carum habebat Laxmanum, bonae fortunae amplificatorem, frater eius natu maior, generis humani deliciae;
21. Laxmanus quoque, fortuna favente natus, cuncta ministeria grata Ramae praestabat, quasi esset altera anima, extra eius corpus posita.
22. Neque hominum optimus sine isto unquam somno indulgere, nec nisi eodem socio dulcem cibum ipsi paratum capere solebat.
23. Quandocunque Ramas equo consenso venatum exibat, a tergo eum sequebatur Laxmanus arcum gestans, et ad custodiam intentus.
24. Sicuti Ramae Laxmanus, pariter Bharatae quoque frater Satrughnas erat ipsa vita carior.
25. Hi omnes, fama celebrati, mutuo affectu inter se iunctu, patris animum delectabant, tum modestia sua, tum virtute mascula.
26. Cum quatuor hisce filiis tam egregiae indolis rex Dasarathas plane referebat speciem magni Parentis, mundi custodibus circumdati.

CAPUT XX. VISVAMITRAE ADVENTUS.

---

1. Postea rex Dasarathas, recti studiosus, simul cum rerum divinarum magistris cognatisque de natorum matrimonio consilia agitare coepit.
2. Eodem autem tempore magnus vates, Visvamitrae nomine clarus, advenit ad invisendum in urbe Ayodhya populorum principem.
3. Huius viri religiosi ac sapientis nimirum sacrificium aliquod impediens, ut traditum est, a gigantibus, praestigiis, audacia et robore insolentibus.
4. Cuius sacrificii tuendi gratia regem invisere cupiebat anachoreta (piše: auachoreta, greška?), quandoquidem nullo modo sine impedimento litare valebat.
5. Cupidus igitur regem adeundi, compellavit ianitores custodiae praepositos : Nuntiate regi, me, Gadhis filium, advenisse.
6. Sermone eius auditio, omnes vehementer commoti ad regis cubiculum properare, tali mandato exciti.
7. Atrium regale ingressi, inclinato corpore adstantes nuntiarunt domino, advenisse magnum anachoretam Visvamitram.
8. Tum rex Dasarathas cum ministris suis et antistite domestico obviam processit vati, haud aliter ac Brachmanem Indras hospitio excipere solet.
9. Quam primum venerat in conspectum ascetae, divino lumine fulgentis, laudatissimi religionum cultoris, hilari vultu rex pateram hospitalem ei obtulit.
10. Ille accepta patera, ritu solenni oblata, benigne quaesivit e terrae domino, utrum recte valeret.
11. De prospera conditione urbis, aerarii, agri, cognatorum familiariumque accurate percunctatus regem sanctus Causicus:
12. Num vicini tui omnes, inquit, obsequium tibi praestant? num hostes sunt devicti? num officia tum divina tum humana probe a te servantur?
13. Deinde anachoretarum princeps, subridens ad Vasishtam conversus, debito honore salutatum interrogavit, quomodo valeret.
14. Omnes, illo comitante, cubiculum regium intravere, et pro cuiusque dignitate consedere.
15. At rex generosissimus laetitia affectus magnum vatem Visvamitram venerabundus affatur:
16. Sicuti ambrosiae impetratio, sicuti imber post diurnam siccitatem, sicuti homini filiorum orbo proles ex consorte placita parta, sicuti rei amissae recuperatio,

17. sicuti laetitiae ingentis exordium: talis plane mihi adventus tuus videtur. Salve, o magne vates! Quodnam optatum tibi est cordi?
18. quid faciam? Edocere me velis. Tu mihi summa es auctoritas, o Brachmana; faustis auspiciis advenisti, dignitatum dator.
19. Hodie fructuosos natales meos, vitamque bene peractam censeo: quandoquidem te ordinis sacerdotalis principem adspexi, e nocte mea dies clarissimus illuxit.
20. Tu quidem, olim regis sapientis titulo illustratus, castimoniis sapientis Brachmanae dignitatem nactus multimodis mihi es venerandus.
21. Id factum sane mirabile fuit. Tu mihi saluberrima es lustratio, et in felicitatis sedem ego sum translatus tuo adspectu, o domine!
22. Fare age, quodnam officium tibi sit praestandum, cuius caussa me conveneris. Equidem tuo favore beatus, tuis commodis augendis studeo.
23. Neque sollicitum te esse oportet de negotio expediendo, vir sancte: ego id omnino conficiam; quippe tu mihi numinis instar es.
24. Intellecta hac blandissima oratione, auditu iucunda, a rege prudenti comiter prolata, vatum princeps, propter virtutem celebratus et penitus in virtute versatus, summo gaudio affectus est.

CAPUT XXI. VISVAMITRAE SERMO.

---

1. Audito regis praestantissimi sermone, mirifice diserto, augustus Visvamitras pilis prae gaudio erectis respondit:
2. Pronuntiatus est a te, rex potentissime, sermo eiusmodi, qualis te decet, utpote e magna prosapia oriundum et Vasishtae consiliis utentem.
3. Quod autem optatum a me expetitum tu mihi concessisti, cuius negotii respectu huc veni, id nunc audiatur.
4. Ego, vir fortis, voto quodam religione motus me obligavi, quod ne solvere possim mihi obstant duo gigantes, transformia corpora habentes.
5. Enimvero, sacro votivo saepe iam adornato, in ipso litandi momento gigantes isti deterrimi carnis crudae atque cruoris imbre altare obruere.
6. Ita contaminato et ad irritum redacto voti mei proposito, conando fessus, animum despondens, regionem istam desero.
7. Scilicet non mihi est consilium, o rex, iram meam effundendi, quoniam haec caeremonia eiusmodi est, in qua diras imprecari haud fas sit.
8. Tuo favore fieri potest, ut sine impedimento religionis fructum percipiam: tuum est me afflictum tueri, qui praesidii inops te conveni.
9. Peto a te, rex potentissime, ut mihi tradas tuum ipsius filium natu maximum Ramam, vere fortem, adolescentium more cincinnis tempora inumbratum.
10. Is a me custoditus divino suo vigore utique gigantibus istis, quicunque me turbant, disperdendis par est.
11. Impertiam quoque dotes ei, multimodis salutares, quibus ille famam vel per ternos mundos propagatam consequetur.
12. Isti duo quidem, cum Rama congressi, nullo modo obsistere poterunt; nec tamen aliis quisquam homo praeter Raghuidem iis trucidandis sufficit.
13. Nefarii isti, audacia vecordes, fati laqueis iam obnoxii, vir summe, haudquaquam sunt pares Ramae magnanimo.
14. Neque caritate erga natum frangi te oportet: ego tibi fidem meam obstringo; duos istos gigantes iam caesos puta.

15. Ramam magnanimum vere manu fortem esse, tum equidem novi, tum illustris
Vasishtas ceterique qui hic castimoniis sunt addicti.
16. Si praemia piorum operum gloriampque per orbem terrarum quaerere tibi studes,
summe rex, Ramam mihi concedere te oportet.
17. Si universi magistri, Vasishtha praeeunte, mihi assentuntur, tunc Ramam dimittito.
18. Decem noctibus elapsis fiet sacrificium, in quo bini gigantes caedendi sunt a filio tuo
Rama, facinora mirabilia edituro.
19. Cura igitur, o Raghuide, ne tempus sacrificio praestitutum praetermittatur. Bene ibi
eveniat! Noli angori animum tradere.
20. Tali oratione proba et salutari habita conticuit pius ille, illustris Visvamitras, magnus
anachoreta.
21. At regum rex, intellecto fausto istius sermone, ingenti angore oppressus, titubavit et
animum defecit.

CAPUT XXII. DASARATHAE SERMO.

---

1. Audita hac Visvamitrae oratione rex turbatus, per aliquantum temporis quasi sui non
compos, postquam sensum recuperaverat, ita fatur:
2. Nondum plenos sedecim annos natus est Ramas hicce meus, loti flores oculis referens;
nullam in eo video facultatem pugnandi cum gigantibus.
3. Praesto est, ecce, exercitus numeris suis absolutus, cuius ego sum dux et imperator, quo
comitante profectus ipse contra Noctivagos istos pugnabo.
4. En! adsunt mihi satellites, viri manu fortes armisque exercitati, idonei ad pugnandum
cum gigantum catervis: Ramam abducere non te oportet.
5. Ipse ego, arcum manu tenens, propugnator in prima acie, quamdiu spiritus suppetet,
tamdiu cum Noctivagis proeliabor.
6. Sacrum tuum votivum ab impedimentis undique tutum exsolvetur. Ego illuc proficiscar:
Ramam abducere non te oportet.
7. Infans puer is et experientia destitutus, non intelligit quid valeant vires, quid non, neque
gigantibus par est: enimvero versuti sunt in proeliis gigantes.
8. Sciunctus a Rama profecto ne temporis momentum quidem vitam tolerare potero,
summe vates!
9. Ramam abducere non te oportet. Mihi seni iam novies mille annos nato vix tandem hi
filii omnimodo expetiti provenere;
10. e quatuor pueris natu maximum et iure potiorem summa caritate amplector: Ramam
abducere non te oportet.
11. Quod si necessario Ramas iste meus a te, anachoreta, est abducendus, proficiscatur
mecum simul, comitatus exercitu quadrifariam (*curribus, elephantis, equitibus,*
peditibusque) instructo.
12. Quid valent viribus gigantes illi? Cuiusnam filii et quinam sunt ipsi? quali statura? et
quosnam habent patronos?
13. Quomodo tandem illis insidiarum callidis obsisti poterit a Rama, aut a militibus meis, o
Brachmana, aut a memet ipso?
14. Singula mihi declara, vir sancte, ut intelligam, quomodo in proelio stare possim contra
nefarios istos: audacia nimirum inflati sunt gigantes.
15. Quo sermone audito respondit ei Visvamitras: Est gigas ex Pulastii stirpe prognatus,
Ravanas nomine.

16. Hic, munere a Brachmanane ipsi concesso abutens, triplicem mundum vehementer vexat, ingenti robore, ingenti audacia, multis gigantibus stipatus.
17. Ravanas autem, o Rex, immanis gigantum dominus, fertur Visravasis filius et frater Cuveri.
18. Huius nutu instigati duo gigantes validissimi, Marichus ac Suvahus, sacrum meum impedire conabuntur.
19. Ita edocitus ab anachoreta rex ei haec reponit: Haud sane ego potis sum in proelio obsistere isti nefario;
20. tute, vir sancte, clementia utere erga filiolum meum et erga me infelicem: tu mihi instar numinis es venerandus.
21. Divi, Danuidae, Fidicines, Genii, Alites ac Serpentes nequaquam pares sunt proelio contra Ravanam sustinendo; quanto minus hoc in homines cadit?
22. Illum fortibus fortitudinem eripuisse fama traditum accepimus. Evidem neque cum ipso, neque cum eius copiis certare potis sum.
23. Nullo modo filiolum meum immortalibus similem, tenera adhuc aetate, proeliorum rudem, o Brachmana, tibi tradam.
24. Nimirum duo isti sacrificii tui turbatores, Sundi et Upasundi filii, in pugna fati letiferi instar sunt: profecto non tibi tradam filiolum.
25. Ambo, tum Marichus, tum Suvahus, fortes sunt atque astuti: cum horum alterutro fortasse ego pugnaverim, cinctus amicorum cohorte.

CAPUT XXIII. VASISHTHAE SERMO.

---

1. Quam regis orationem, fracta prae affectu voce prolatam, simul atque audiverat Causicus, indignabundus haec reponit:
2. Dudum te facturum quicquid peterem pollicitus, nunc fidem datam infringere cupis. Insuetum est Raghuidis, tali modo sanctam veritatis legem violare.
3. Quod si tute hoc sustines, equidem abibo sicuti veneram. Fide promissorum infracta, Cacutsthide, iucunde vivas cum filiis tuis.
4. Ira commoto Visvamitra illo sapiente, contremuit totus orbis terrarum, pavorque Superos incessit.
5. Vasishthas autem, vir sanctus et prudens, e magnorum Sapientum numero, quum mundum universum terroris speciem prae se ferre intellexisset, regem ita allocutus est:
6. Ex Ixvacuidarum stirpe prognatus tu quasi praesens es recti effigies, constans, pius, faustus;
7. rectum deserere non te decet. Per triplicem mundum celebratus, o Raghuide! tanquam vir iustus, in officio tuo permaneto; pravitatem invehere non te decet.
8. Pollicitus te esse facturum, postmodo quum detrectaveris, perdes quicquid piis operibus meruisti: itaque Ramam dimitte.
9. Sive peritus armorum sit, sive rudis: custoditum a Cusici nato gigantes in proelio profligare non poterunt.
10. Ille idem Rectum est corpore indutum; ille virorum fortium praestantissimus; ille bonae mentis caput in hoc mundo, ipsumque castimoniae studium.
11. Novit idem Cusici filius tela aetheria, quotquot sunt, quae ne dii quidem norunt, nedum ceteri per orbem terrarum homines.
12. Tela haec aetheria olim, dum terram adhuc imperio regebat, tradita ei fuere a benigno Crisasvo, vigore incomparabili praedito.

13. Sunt nimirum hi filii Crisavvi, ex Proavi animantium filiabus geniti, multiformes, strenui, corusci, victoriam afferentes.
14. Bellona ac Debellona, ambae Daxi filiae, graciles puellae, pepererunt tela armaque, agmen centenarium splendidissimum.
15. Harum Bellona quae dicitur, primum quinquaginta filios praestantes nacta est, qui Titanum copias delerent, immensos, nec tamen visu percipiendos;
16. Debellona deinceps alios filios quinquaginta partu edidit, Subsidiorum nomine, robustissimos, aggressu difficiles, vix superandos.
17. Et haecce quidem tela penitus novit Cusici natus; quin immo vir iustus valet alia progignere, quae nunquam antea exstiterunt.
18. Haec universa, nullo excepto, tradet Ramae magnus ille anachoreta, quibus telis instructus Ramas sine dubio monstra ista devincet.
19. Propter incrementum Ramae, subditorum etiam, ac tuimet ipsius, eius profectionem diffidenter detrectare, o Rex, non te oportet.

CAPUT XXIV. DISCIPLINARUM TRADITIO.

---

1. Vasishtha hunc in modum monente, rex ultro hilari vultu Ramam cum Laxmano advocavit.
2. Solennibus in discessu votis a matre ac patre Dasaratha nuncupatis, antistite Vasishtha fausta quaeque vaticinante,
3. rex caritate motus filium in fronte deosculatus est, tum tradidit eum simul cum comite Laxmano Cusici nato.
4. Protinus, quum Ramas, loti flores oculis referens, in Visvamitrae ductum traditus viseretur, spiravit ventus lenis, sensu iucundus, neque ullum pulverem ciens.
5. Decidit e coelo florum imber, auditus est concharum tympanorumque coelestium clangor, cantibus tripudiisque consonus, Raghuidarum prole iter ingrediente.
6. Visvamitras in fronte incedebat; pone eum Ramas illustris, circa tempora cincinnatus arcitenens; hunc Sumitrides sectabatur.
7. Dii cum Vasavo, quum Ramam in Visvamitrae ductum transiisse viderent, incredibili gaudio affecti sunt, utpote Decemcipitis necem cupientes.
8. Visvamitram magnanimum ambo, Ramas et Laxmanus, tunc sequebantur, sicuti divinum Indram Asvini gemelli.
9. Ambo brachium laevum et dexteræ digitos illigati tegmine scorteo, *ne nervi ictibus laederentur*, acinacem, pharetram arcumque gestantes, illum sequebantur tanquam Sthanum, quasi ipsi forent geminati Cumari, ex igneo semine procreati.
10. Qui quum paullo plus dimidio parasanga in australi Sarayus ripa processissent, Visvamitras suavi voce Ramam affatus est, nominatim eum compellans:
11. Mi filiole Rama! aqua statim rite te lustrari oportet. Salutare quid tibi commonstrabo: curandum est ne tempus opportunum praetereat.
12. Accipe tu carminum complexum, quae Pollentia et Praepollentia dicuntur.
13. Non invadet te lassitudo, nec senium, nec membrorum deformitas; neque te sopitum socordemve laedere poterunt nocturna portenta;
14. non tibi brachiorum robore par est quisquam per orbem terrarum, nec facile quisquam invenietur vel in triplici mundo, quando tu, o Raghuide, Pollentiam ac Praepollentiam recitaveris.
15. Non decore, non dexteritate, non doctrina consiliorumve delectu, non responsis expromendis, quisquam in hoc orbe te, candide adolescens, aequabit.

16. Geminam hanc disciplinam nactus, perennem quoque gloriam es adepturus: enimvero Pollentia et Praepollentia sunt matres sapientiae ac prudentiae.
17. Fame vel siti, o Raghuide, te nunquam laboraturum esse, persuasum habeas; ad firmissimam stationem in triplici mundo pervenies.
18. Nimirum hae disciplinae magni Parentis sunt filiae; tu autem, Cacutshide, es vas idoneum, quo ambae recipientur.
19. Quum tu praeditus sis virtutibus divinis ex indole tua enatis, dotibusque praeterea incomparabilibus, tum hae disciplinae ad maiorem excellentiam virtutes tuas excolet.
20. Deinde Ramas aqua lustratus, iunctis manibus humiliter adstans, hasce disciplinas a magno vate contemplationi dedito traditas accepit.
21. Quibus amplificatus heros maiore vigore ultro effulsit, sicuti tempore autumnali alnum Solis sidus, mille radiis coronatum.
22. Postquam ambo fratres Cusici filio cuncta ministeria, quae magistro debentur, praestiterant, hi tres eam noctem ad Sarayus ripam percommode requievere.

CAPUT XXV. COMMORATIO IN CUPIDINIS EREMO.

---

1. Postero mane, simul atque illuxit, Visvamitras magnus anachoreta appellavit Cacutsthidem, in foliorum acervo cubantem:
2. Proh felix prole sua Causalia, o Rama! iam apparet crepusculum matutinum. Surge age, hominum princeps! Curandae sunt religiones quotidianaes.
3. Regii adolescentes strenui, audita Sapientis gravissima exhortatione, post lavationem corporis ac solennes aquae libationes, preces sacratissimas submissa voce recitavere.
4. Deinde perfuncti religionibus quotidianis, coniunctim ad Visvamitram, castimoniarum thesaurum, accessere; ut et hunc venerarentur.
5. Denuo iter ingressi iuvenes fortissimi conspexerunt post aliquantum temporis aetherium amnem nymphae Triviae, prope faustos cum Sarayu confluentes.
6. Ibi situs erat sanctus eremus Sapientum contemplationi deditorum, qui a multis inde annorum millibus severissimis castimoniis sese castigaverant.
7. Quo viso ambo Raghuidae, gaudio allecti, magnanimum Visvamitram his verbis interrogare: Cuiusnam est sanctus hic eremus?
8. quinam mortales eum incolunt? Id cupimus audire, vir divine, cognoscendi studio commoti.
9. Quorum quaestione intellecta, vatum princeps ridens respondit: Audiatur, o Rama! cuiusnam sit antiquus hic eremus.
10. *Candarpus* olim fuit corporeus, quem sapientes Cupidinem appellant. Is adiit subito Uuae maritum (Sivam) statim post nuptias factas, ut eo potiretur.
11. Auctor ille nequitiarum Sthanum hic sese coercentem et solvendo castitatis voto intentum abortus est, sed a magnanimo voce indignabunda: Apage! repulsus.
12. Quem spretum quum Rudras torvo lumine adspexisset, corpore improbi soluto cuncta eius membra extabuere.
13. Ita incorporeus faetus Cupido ira dei potentissimi, o Raghuide, ab eo inde tempore *Anangi* nomine celebrari coepus est, et haecce terra fausta *Angorum* dicitur, ubi corpus ille amiserat.
14. Huius proprius olim fuit sanctus hic eremus, nec non anachoretae isti.
15. Habitant ibi viri sensuum coercitione gaudentes, omnes grandaevi, continuo de rebus divinis verba facientes, castimoniis ab omni labe purgati.

16. Hodie huc unam noctem devertamur, venuste adolescens, in spatio binis amnibus sanctis inclusus; cras autem traiiciemus.
17. Nunc ablutione facta puri accedamus ad sanctum Cupidinis eremum, in quo commode pernoctabimus.
18. Qui dum ila inter se colloquebantur, anachoretae praesago piae mentis lumine adventum eorum summa cum laetitia cognoverant.
19. Nuntiavere Cusici nato, pateram hospitalem, pedum lavationem, et quae praeterea hospitibus debentur, esse parata; postea Ramam et Laxmanum etiam hospitio excepere.
20. Officiis hisce perfuncti et colloquiis delectati, vates isti preces vespertinas, sicuti decebat, voce submissa et intento animo recitavere.
21. Tum hospites, sanctis anachoretis loci incolis assidentes, percommode ibi in Cupidinis eremo requieverunt.

CAPUT XXVI. ACCESSUS AD TADACAE SILVAM.

---

1. Diluculo claro exorto, ambo hostium domitores Visvamitram, religionibus quotidianis perfunctum, ducem secuti ad fluvii (*Gangis*) ripam accesserunt.
2. Tum anachoretae isti magnanimi, propter sanctitatem laudati, quum navem commodam suppeditassent, universi Visvamitram monuere:
3. Conscende navem, vir venerande, adolescentibus regiis comitantibus. Securo itinere perge; cura, ne tempus opportunum praetereat.
4. His assensus Visvamitras, vatibus salutatis, cum binis comitibus traiecit amnem ad Oceanum properantem.
5. Cuius in medium alveum delati Ramas fraterque eius natu minor audire strepitum, undarum impetu in maius auctum.
6. Ramas igitur in medio alveo ex anachoretarum principe quaesivit: Quisnam est hic tumultus fragorque aquae aestuantis?
7. Audito Raghuidae sermone, a studio cognoscendi profecto, vir pius de soni huius caussa certiorem eum fecit.
8. In Cailasi montis cacumine, Rama, est lacus, qui quoniam sola mentis vi a Brachmane olim creatus fuit, inde lacus *Manasus* (*quasi mentalis*) dictus est.
9. Ex hoc lacu effusus, qui Ayodhyam alluit, amnis purus Sarayus nomen inde traxit, quod e Brachmanis lacu procedit.
10. Huius in Gangem confluentis eiusmodi strepitus collisu aquarum excitatur.
11. Tu, Rama, confluentes debita reverentia adora. Protinus Raghuidae utriusque fluvii numen salvere iusserunt, et ad ripam australem appulsi alacri incessu viam carpere coeperunt.
12. Ibi haud procul silvam visu horrendam conspicatus regis optimi filius Ixvacuides ex vatuum principe quaesivit:
13. Cuiusnam est silva ista horrenda, quae tanquam spissa nubium congeries nobis imminet? Videtur esse invia, avium catervis pervolitata, cicadarum turbis resonans, ferarum immanium oscinumque dira crocitantium plena;
14. leonibus, tigribus, apris, ursis, rhinocerotibus elephantisque frequentata;
15. *dhavis, asvacarnis, cacubhis, vilvis, tinducis, patalis*, variis arboribus vepribusque obsita; quo nomine ea appellatur?
16. Huic respondet illustris Visvamitras, magnus anachoreta: Ausulta, puer Cacutsthide, cuiusnam sit ista horrida silva.

17. Duae hae regiones ampliae Malajorum et Carushorum, optime adolescens, olim divino opificio formatae fuere.
18. At Indras mille oculis splendens, fame impulsus, ut fertur, caeso socio suo Namuche, propter scelus violatae amicitiae sordibus sese contaminaverat.
19. Hunc ibidem protinus Superi cum Sapientum coetu urceis aquarum lustralium plenis, omnem maculam tollentibus, abluerunt.
20. Qui deus quum in hae terra maculam sordesque ex amici parricidio ipsi adhaerentes deposuisset, summo gaudio affectus est.
21. Quam primum Indras a maculis sordibusque purgatus fuerat, laetus huic terrae munus eximium concessit.
22. Hae duae regiones ampliae, ait, famam per orbem terrarum adipiscentur, *Malajorum* et *Carushorum* dictae, siquidem corporis mei maculas sordesque retinent.
23. Ratum esto! ita Superi, audita nominis significatione a Vasavo prolata, deo fruges maturanti annuerunt.
24. Hae duae ampliae regiones Malajorum et Carushorum, o hostium domitor, diu fertilitate floruerunt.
25. Postero autem tempore Yaxa quaedam versipellis, robustissima, utpote mille elephantorum robur possidens,
26. cui Tadacae nomen erat, Sundo Ditidarum principi nupsit, ex qua genitus est gigas Marichus, Indram fortitudine aemulans.
27. Tadaca vero nefaria utramque regionem, tum Malajorum, tum Carushorum, continuo devastat.
28. Haec eadem, viam obstruens, ultra dimidium parasangae hinc habitat; nobis versus eam partem eundum est, unde Tadacae silva obiacet.
29. Tu, lacertorum robore fretus, meo iussu caede nefariam illam, hanc regionem fac denuo pestis suae immunem.
30. Qualis nunc est, nemo eam adire potest, a Yaxa horrenda et intolerabili pessumdatam.
31. Hactenus tibi verum exposui, quomodo horrida haec silva iam olim vexata fuerit a Yaxa quae neque hodie cessat.

CAPUT XXVII. TADACAE GENERATIO.

---

1. Audita incomparabilis anachoretae narratione miraculi plena, Ramas denuo dubitationem interrogando proposuit:
2. Quandoquidem Yaxi viribus parum valere feruntur, quomodo fit, ut femina imbecilla mille elephantorum robur possideat?
3. Intellecta quaestione a splendidissimo Raghuide prolata, Visvamitras respondit: Disce, unde ea tantopere viribus aucta sit.
4. Exstitit olim eximus Yaxus, Sucetus nomine clarus. Is prole carens, bene moratus, severis castimoniis sese castigavit;
5. quo facto propitius rerum Parens huic Yaxorum principi filiam largitus est gemmae instar pulcrum, cui Tadaca nomen inditum;
6. robur quoque mille elephantorum virginis concessit rerum Parens: at filium Yaxo, quantumvis cupienti, non itidem concessit.
7. Praeclaram hanc puellam pubescentem, forma et iuventa insignem, nuptum dedit pater Sundo, Jambhi filio.
8. Post aliquod tempus vero Yaxa partu edidit natum Marichum, aggressu difficilem, qui diris in gigantem conversus est.

9. Caeso autem Sundo isto, Tadaca cum filio suo Agastium, vatum praestantissimum, aggredi molitur.
10. Furore acta, rugiens, devorandi consilio eum incursat. Quam quum irruentem videret almus vates Agastius, his verbis:
11. »In giganteam naturam transi!« diras Maricho precatur; indignabundus deinde Tadacam quoque exsecratus est;
12. Tu, quum a stirpe nobilis Yaxa sis, nunc carnis humanae avida, depravata, distorto vultu, hacce forma exuta, illico formam horrendam indue.
13. Eadem illa Tadaca, diris exagitata, furore vecors, devastat hanc regionem, ab Agastio antea habitatam.
14. Hanc igitur Yaxam nefariam, horrendam, audacissimam, o Rama, tu caedito, ut boum armentis Brachmanisque opem feras.
15. Etenim in tribus mundis nemo aliis exstat praeter te, Raghuide, qui isti diris implicatae interficienda par sit.
16. Neque ulla misericordia propter feminae caedem commoveri te oportet: regum filiis perpetrandum est, quicquid ad salutem quaternorum ordinum pertinet.
17. Subditos tuendi gratia perpetrandum est, sive crudele sit, sive mite; sive purum, seu cum piaculo coniunctum: ne dubita.
18. Haec est lex perpetua eorum, quibus imperandi onus incumbit. Impiam caedito, Cacutshide! Nullum pro ea ius valet.
19. Sane, ut memoriae traditum est, Indras olim Virochani filiam Mantharam, quae terram vastare cupiebat, enecavit.
20. A Vishnu quoque olim Bhrigus uxor, marito dedita, Cavyi mater, quum mundum Indra orbare moliretur, est trucidata.
21. Ab his aliquis multis regum filiis magnanimis mulieres impietate gaudentes, optime adolescens, caesae fuere.

CAPUT XXVIII. TADACAE CAEDES.

---

1. Intellecta vatis sententia mascula, Raghuides, principis eximii proles, manibus suppliciter iunctis viro votorum tenaci respondit:
2. Evidem his verbis: »Visvamitiae dicto audientem te esse oportet«, a patre ac matre sum admonitus, magne vates.
3. En ego, patris iussu tuoque, qui incomparabili luce splendes, sceleratae Tadaceae necem perficiam.
4. Boum armentis Brachmanisque ut opem feram et huic regioni consulam, promptus sum ad mandatum hocce tuum sine detractione exsequendum.
5. Ita locutus hostium domitor, pugno medium arcum prehendens, nervum resonare fecit acutum, strepitique cunctas coeli plagas implevit.
6. Inde ferae silvam incolentes territae fuere; ipsa Tadaca conturbata est, ad nervi sonum expergefacta.
7. Quo auditu, suspicata quid esset, femina gigantea, furore vecors, eo currit infensa, unde sonus propagatus fuerat.
8. Raghuides intuens deformem illam, distorto vultu, statura enormem, indignabundus Laxmanum affatur:
9. Adspice, Laxmane, Yaxae formam terribilem, portentosam, cuius conspectu pavidorum corda facile fracta forent.

10. Adspice illam aggressu difficultem, praestigiarum vi praeditam: hodie eam in ordinem cogam, auribus naribusque truncam.
11. Neque enim a me impetro, ut interficiam illam, utpote feminei sexus iure tutam; sed fortitudinem eius impetumque retundere volo: sic stat sententia.
12. Dum sic loquebatur Ramas, Tadaca furore vecors, brachiis alte sublatis, rugiens eum incursavit.
13. At vates divinus Visvamitras voce indignabunda abominatus illam, »Macti sunto Raghuidae!« exclamare, victoriamque iis praesagire.
14. Tum Tadaca horridum pulverem ciens ambos Raghuidas glomerato pulveris turbine aliquantis per occaecavit.
15. Deinde, ad praestigias conversa, vehementi imbre lapideo eos obruit, quo facto Ramas ira exarsit.
16. Is retundens immanem imbre lapideum sagittarum imbre, incursantis manum utramque telis alatis abscidit.
17. Tum brachiorum extrema parte iam mutilam, e propinquo circa se rugientem, Laxmanus auribus naribusque truncam reddidit.
18. Yaxa vero transformi corpore praedita in varias formas transiit, praestigiisque suis eos eludens ex oculis evanuit.
19. Continuo faustus Gadhis natus, utrosque lapidum imbre undique obrutos cernens, his verbis admonuit:
20. Mitte lenitatem, Rama! Timendum est, ne Yaxa illa impia ac scelerata, sacrificiorum turbatrix, mox praestigiis suis incrementum capiat.
21. Utique sine mora caedito illam: iamiam instat crepusculum, et crepusculi tempore gigantes sane sunt aggressu difficiles.
22. Ita admonitus Ramas Yaxam cum lapidum imbre ingruentem undique sagittis obstruxit, exhibens artem suam sine oculorum ope ictus ad sonum collineandi.
23. Illa telorum retibus quasi illaqueata, praestigiis pollens, Cacutshidem Laxmanumque cum rugitu incursavit.
24. Quam velociter irruentem, fulguris instar vehementem, Tadacam deformem, caedis avidam, horrendam, denso nubium globo similem,
25. lacertos alte tollentem, confixit Ramas in pectore sagitta in lunae crescentis speciem curvata,
26. quo telo fulmineo ista graviter confossa spissum cruentum evomuit, ceciditque, exspiravitque.
27. Quum monstrum visu horrendum caesum viderent Superum princeps ceterique divi, »Euge! euge!« acclamantes, Cacutshidem consalutavere.
28. Indras, qui mille oculis splendet, in coelo apparens, magnopere laetus cum toto immortalium agmine Visvamitram talibus affatur:
29. Vates Causice, en! vide nos cum Indra adesse, propitiatos facinore hocce Ramae immenso vigore praediti.
30. Tu salve, et ex nostro mandato benevolentiam erga Ramam exhibe. Tuum est, amplificare eum viribus, quas castimoniis et contemplatione tibi quaesivisti.
31. Quaecunque tela a filio magni Parentis, Crisasvo, praestantissimo rege, tu adeptus es, eadem universa huic suppedita.
32. Dignus est, o Brachmana, qui ea accipiat, utpote tibi obsequendi studiosus: ingens opus pro nobis perficere oportet regium adolescentem.
33. Quibus dictis Superi omnes Visvamitram salutantes eo abierunt, unde venerant.

34. Tum egregius vates, laetus, et Tadacae caedem comprobans, Ramam in fronte
deosculatus, talia fatur:
35. Hic, o Rama, blandi adspectus puer, hodie noctem commoremur; cras primo mane ad
secessum meum pergemus.
36. Audito Visvamitrae sermone Ramas hilaris ibidem in Tadacae silva commode
pernoctavit.
37. Eo ipso autem die silva ista, diris liberata, nova amoenitate effulsit, veluti Chaitrarathum
Cuveri viridarium.
38. Enecata ista Yaxi filia Ramas, plausu exceptus a Superum ac Beatorum coetu, ibi cum
anachoreta requievit, de hora diluculi, *ne eam praetermitteret*, admonitus.

CAPUT XXIX. TELORUM TRADITIO.

---

1. Post noctis huius quietem magnus vates Visvamitras ridens Raghuidem verbis suavi
voce prolatis alloquitur:
2. Probasti te mihi; macte, regum proles nobilissima! Summa caritate motus do tibi
universa tela, quibus per orbem terrarum
3. inimicos tuos vi coercitos in proelio vinces, si vel Dii sint Titanesve, cum Gandharvis ac
Serpentibus consociati.
4. Dabo tibi tanquam amoris pignus quaecunque tela ego novi, Cacutsthide! Scilicet his
dignum te censeo.
5. Dabo tibi, o heros, vindictae discum, magnum, aetherium; porro iuris discum, nec non
fati discum; tum Vishnus discum acerrimum, Indraeque discum invictum;
6. telum fulmineum, nec non Sivae tridentem egregium; Brachmanis caput, Iaculum
quoque, fortissime adolescens,
7. Brachmanicum telum incomparabile; binasque clavas, quae *Modaca* et *Sikhara* dicuntur,
8. splendidas tibi offero, hominum princeps.
9. Tum legis laqueum, fatique laqueum invictum, Varuni quoque laqueum do tibi
celebratissimum.
10. Accipe, o Rama! haecce duo fulgura, Siccum et Humidum, a me tibi parata; porro
Tridentiferi telum, nec non telum Narayani.
11. Telum Igneum, cui nomen est Apex; Ventique proprium, quod Turbo dicitur, do tibi,
candide adolescens.
12. Telum Hippocephalum dictum, pariterque Ardeae rostrum, hastasque binas hasce
accipe, Irretortam ac Victricem.
13. Horrendum pistillum ossifragum, et manicam e craniis contextam, qualia gestant
Titanes; ea cuncta tibi trado.
14. Porro ingens Aligerorum telum, cui nomen est Delenimentum; ensemque
praestantissimum do tibi, heroica regis proles;
15. Fidicinum coelestium quoque telum magni aestimatum, cui nomen est Fascinatio. Do tibi
Soporiferum et Quietale, telumque Solare;
16. tum Pluviale, tum Torridum; Aestuosum atque Unctorium; Illecebriam porro, invictum
Cupidinis telum;
17. Lemurum telum Crudivorum, Cuverique telum do tibi, et Giganteum, quod hostium
exercitibus fortunam, constantiam spiritumque vitalem aufert;
18. telumque tum Verax, tum Fallax, nec non telum magnarum praestigiarum; Heroicum, cui
nomen est inditum a vigore et splendore, quod adversariis vigorem eripit;

19. telum Lunare, Glaciale dictum; Visvacarmanis quoque bene compactum; telumque invictum Letiferum; denique frigido mucrone sagittam, quod est telum Humanum.
20. Haec atque alia do tibi, utpote mihi dilectissimo: accipe ea cuncta a me, viri optimi nate.
21. Tunc eximius anachoreta, lustratus, ore ad orientem converso adstans, tradidit, Ramae praestantissimum carminum complexum.
22. Quorum universorum comprehensio vel diis difficilis est ad adipiscendum, haec eadem vir venerandus Raghuidem edocuit.
23. Dum vates ille voce submissa integrum carminum complexum recitabat,
circumsteterunt iuvenem tela mirabilia, speciem corpoream induita,
24. et manibus iunctis sese ei obtulerunt, talia dicentes: Adsumus, en, generosissime Raghuide, nos, tui famuli.
25. Cacutsthides autem, comiter excipiens eos, singulosque manu prehendens, cohortatus est hunc in modum:
26. Menti meae praesentes estote! Deinde hilari animo Ramas illustris, magnum anachoretam Visvamitram veneratus, ad ulterius progrediendum se accinxit.

CAPUT XXX. SUBSIDIORUM TRADITIO.

---

1. Telis acceptis Cacutsthides, laetitiam vultu prae se ferens, inter eundum Visvamitram ita affatur: Dotatus sum equidem telis,
2. vir sancte, aggressuque difficilis vel Superis factus; sed telorum subsidia quoque cognoscere cupio, vatum praestantissime.
3. Dum tali modo Cacutsthides loquebatur, Visvamitras asceta, constans, religionibus addictus, purus, subsidia nuncupare orsus est:
4. »Veridicum, Honestum, Audacem, nec non Veloce; Ianitorem, qui Progressus dicitur;
aversum Vultum, Vultumque deiectum;
5. Scopum pariterque Ascopum; Scleromphalum et Euomphalum, Decophthalmum et Hecatostomum; Decempicitem et Centiventrem;
6. Teratoscopum et Auspicem; Averruncum eique coniunctum Intaminatum; Infatigabilem et Vigilem; Daemonium nec non Turbatorem,
7. manu Fortem, Lusum, Opulentumque; Oscitantem et Chrysomphalum, Socialem Custodemque pariter:
8. fulgidos hosce Crisasvi filios, formam pro arbitrio mutantes, accipe a me. Salve,
Raghuide! tu munere dignus es.«
9. Euge! exclamans Cacutsthides, arripuit istos ab asceta Visvamitra sic ipsi traditos, tum statores, tum hostium profligatores.
10. Hi vero, formam aetheriam induti, aetherio cultu ornati, partim prunarum ardentium similes, partim fumo atro comparandi, manibus suppliciter iunctis, Ramam suavi voce allocuti sunt:
11. Ecce nos dicto tibi audientes, o Rama! Impera nobis hic adstantibus, Raghus proles!«
12. Abeat is nunc licet, inquit ille, prout cuique lubet; animo meo praesentes rerum gerendarum temporibus mecum consociamini.
13. Isti protinus, salutato Rama ac versus, dexteram circumambulato, abiere sicut advenerant.
14. Quibus dimisis, Ramas deinde magnum vatem Visvamitram inter eundum sermone suavi ac modesto affatur:
15. Quodnam est nemus istud umbrosum, quod, parvo intervallo a monte remotum, nubis simile hinc conspicitur?

16. Id magnopere cognoscere cupio. Est enim adspectu pulcrum, capreis frequentatum et admodum delectabile, avibus varii generis dulce cantantibus ornatum.
17. Iam emensi sumus, vatum optime, saltum istum impervium, visu horrendum, quantum equidem colligo ex huius regionis amoenitate.
18. Cuncta mihi enarra, vir venerande: cuiusnam est hic secessus, quem invasere maligni isti ac nefarii religionum turbatores crudeli consilio sacrum tuum impediendi?
19. Quaenam est illa regio, ubi tu aream sacrificalem apparasti?
20. Meum est, securitatem praestare caeremoniis ac caedere Gigantes. Quae omnia edoceri cupio, anachoretarum praestantissime.

CAPUT XXXI. COMMORATIO IN EREMO CONSUMMATO.

---

1. At excenso adolescente de silva ista sciscitante, augustus Visvamitras rem exponere coepit.
2. Hic, fortissime Rama, inquit, sanctus ille Vishnus diis venerandus habitavit, ut castimonias exerceret et contemplationi vacaret.
3. Antiquus hic eremus pumilionis magnanimi fuit, Consummati nomine insignitus, quia ibidem iste castimonis ad consummationem pervenerat.
4. Superato deorum principe Indra aliquando Balis, Virochani natus, triplicis mundi imperio fruebatur, robore superbiens ac demens.
5. Tunc, Bali sacrificium parante, Indras ceterique Superi metu turbati Vishnum in hoc eremo compellarunt:
6. Balis Virochanides, o Vishnus, potentissimus ille, sacrum parat, cunctis animantibus optatorum largitor, utpote opibus pollens Titanum rex;
7. et quotquot alicunde ad eum devertunt petitores, hisce, quicquid ubicunque et quomodocunque petant, nihil non largitur.
8. Tute ergo, deorum salutis gratia ad magicam artem conversus, specie pumilionis assumpta, o Vishnus, opus pulcerrimum perfice.
9. [Eodem tempore Casyapus, ignis instar fulgens, una cum Aditide maiestate quasi illuminatus, almus divinae coniugis consors,
10. voto per mille annos divinos continuato exsolutus, munerum datorem, Madhus interfectorum, laudibus extollebat:
11. Te sanctum, sanctitatis cumulum et corpoream quasi speciem, quod religionibus bene observatis merui, te, inquam, Genium summum *mentis oculis* cerno.
12. In corpore tuo, domine, video universum hunc mundum. Tu es sine principio aeternus, inenarrabilis: ad te, tanquam praesidium meum, ego configuo.
13. Hares propitius Casyapum ab omni labe purgatum sic affatur: Elige munus aliquod: bene tibi eveniat! Dignum munere te censeo.
14. Quibus dei verbis auditis Marichi filius Casyapus, Suscipe, venerande, inquit, conditionem filii ex me et Aditide geniti.
15. Fieri velis Indrae frater natu minor, o Titanum debellator: nam te decet Superis moerore afflictis auxilium ferre.
16. Deinde splendidissimus Vishnus ex utero Aditidis editus est sub specie mendici erronis, umbraculum, vas fictile et crinum apicem *in vertice ceteroquin raso* gestantis.]
17. Ita compellatus a Superis Vishnus pumilionis speciem induit, et ad Virochani filium accedens, spatium trium passuum suorum petiit.
18. Quod donum quum accepisset, Vishnus, forma in immensum dilatata, tribus passibus totidem mundos permensus est, Ter gradiens inde dictus.

19. Scilicet uno passu tellurem universam exsuperavit, secundo aeternum aethera, tertio coelum; et postquam
20. Titanem istum Balem ad sedes inferas detruserat, Indrae triplicis mundi imperium restituit, peste illa deleta.
21. Eremus, ab isto piorum operum auctore habitatus, a me quoque propter divini pumilionis observantiam colitur.
22. Hunc secessum incursant Gigantes sacrum impedituri, qui nefarii a te, fortissime adolescens, sunt interficiendi.
23. Hodie accedemus ad praestantissimum eremum Consummatum, cuius dominium, mi filiole, eodem iure tuum est, quo meum.
24. Ita locutus magnus anachoreta admodum laetus, Rama et Laxmano secum deductis, secessus sui fines placido vultu intravit.
25. Eremi consummati incolae, e longinquo appropinquantem conspicati, subito undique evolantes, pro se quisque Visvamitram salutare.
26. Simul atque intraverat, obtulerunt ei pedum lavationem, pateram hospitalem ac sedile; pariter deinde regios adolescentes hospitio excepero.
27. At Raghuidae, hostium domitores quum aliquantis per sese recreassent, anachoretarum principem allocuti sunt:
28. Hodie, quod bene tibi eveniat, magne vates, praevias caeremonias ordire; eremus hicce Consummatus denuo consummetur. Vera esto oratio tua.
29. Ita compellatus augustus Visvamitras, inter Sapientes eminens, protinus praevias caeremonias orsus est, mente sensibusque coercitis.
30. Ambo iuvenes autem, cum eam noctem rite compositi peregissent, diluculi tempore surrexerunt, religionesque matutinas observarunt;
31. tum, aqua lustrati, puri, post preces leni murmure recitatas, salutavere Visvamitram, igni sacro, cui pingues latices libaverat, assidentem.

CAPUT XXXII. VISVAMITRAE SACRIFICIUM.

---

1. Deinde regii adolescentes, gnari quid cuique loco et temporis conveniret, opportuno hoc sermone Causicum vatem allocuti sunt:
2. »Discere cupimus, vir sancte, quonam tempore duo isti Noctivagi sint arcendi? Eloquere, ne momentum rei agendae praetermittatur.«
3. Dum Cacutsthidae, regia proles, sic loquebantur, universi anachoretæ eos edocuerunt:
4. Ab hodierno inde die usque ad sextam noctem vobis, Raghuidae, est vigilandum. Vates hicce praevias caeremonias inchoavit, et per omne hoc tempus in silentio perstabit.
5. Intellecta sententia anachoretarum contemplationi deditorum, ambo pervigiles sex dies noctesque silvam sacram custodierunt.
6. Excubias egerunt hostium domitores strenui, sagittandi peritissimi, ut custodirent insignem vatem Visvamitram.
7. At praedicto tempore praeterlapso, quum sextus dies advenisset, Ramas ad Sumitridem conversus, Vigil esto, inquit, animumque intende!
8. Usque ad hunc diem horrendi Gigantes nondum advenerunt; hodie vero nobis ambobus horrendum certamen cum Gigantibus instat.
9. Dum Ramas pugnandi cupidine incitatus ita loquebatur, subito exarsit flammis coruscis area sacrificalis, ab ignis ministro et antistite circumcessa,
10. verbenis, cyathis paterisque, lignis aridis florumque cumulis instructa; et inchoatum est ex ordine sacrificium istud, carminibus solennibus accommodatum.

11. Tunc ingens fragor horrificus per aethera erupit, qualis nubes coelo caliginem obducens pluvia anni tempestate cernitur.
12. Hunc in modum praestigiis visui obiectis, impetum fecerunt duo gigantes, Marichus Suvahusque, uterque cum sectatorum suorum turba.
13. Propius advecti visu horrendi isti cruoris imbres emiserunt: tunc Ramas subito irruentes in coelo conspexit.
14. Quos quum videret incursantes et imbre sanguinis effundentes, iuvenis, oculis, loti similibus decorus, hisce fratrem affatur:
15. Adspice, Laxmane, nefarios istos Gigantes carnivorus, Humano telo mox discutiendos, sicuti nubes procellae impetu discuti solent.
16. Ita locutus Raghuides, simul festinanter telum Humanum arcui aptatum vehementi ira commotus fixit in Marichi pectore.
17. Is percussus telo isto praestantissimo, ultra centum parasangas coniectus fuit in aestuantes oceanii fluctus.
18. Quum Ramas Marichum longe reiectum videret attonitum, et frigidi mucronis vi excruciatum sese volitantem, ad fratrem conversus:
19. Ecce, Laxmane! inquit, frigidus mucro, telum hocce Humanum, carminibus incantatum, illum obstupefactum aufert, nec tamen spiritu vitali privat.
20. Ceteros istos Gigantes quoque profligabo, immites, sceleratos, nil nisi nefas meditantes, sacrorum turbatores, sanguinem potantes.
21. Deinde telum Igneum, fulgens, eximium, exprompsit et in Suvahus pectore fixit, qui confossus humi procubuit.
22. Telum Aerium iaculatus illustris Raghuides reliquos confecit, quo facto generosus adolescens gaudium anachoretis attulit.
23. Profligatis gigantibus cunctis, sacri turbatoribus, salutabatur a vatibus venerabundis Raghus proles, sicuti Indras, propter victoram reportatam.
24. At sacrificio bene peracto magnus anachoreta Visvamitras, quum coeli plagas in statum tranquillum restitutas cerneret, talibus Cacutsthidem affatur:
25. Voti mei factus sum compos; tu vero, iuvenis fortissime, magistri iussa peregisti, et eremus hicce Consummatus in posterum vel consummatior est redditus.

CAPUT XXXIII. COMMORATIO IN RIPA SONI.

---

1. Rebus bene gestis Ramas et Laxmanus, iuvenes alacres, noctem ibidem quievere, animo ad laetitiam erecto.
2. Postero mane quum illuxisset, matutinis religionibus perfuncti, ambo una Visvamitram ceterosque Sapientes adierunt.
3. Venerati anachoretam, ignis instar fulgentem, adolescentes blande loquentes orationem blandam generosamque protulerunt:
4. Nos ambo, en! famuli tui, vir praestantissime, adsumus; impera nobis pro arbitrio: quodnam iussum exsequi nos oportet?
5. Ad haec utriusque dicta vates isti, Visvamitra duce, uno ore Ramae responderunt:
6. Celebrabitur a rege Mithilensi Janaco sacrificium sanctissimum, quo nos proficiscemur.
7. Tu quoque, iuvenis nobilissime, eodem perges, ubi arcum mirabilem maximique pretii visere te oportet.
8. Is arcus immenso robore terribilis, lucidissimus, olim a consessu deorum datos *illi* est sacrificii occasione.

9. Huic tendendo non Dii sunt pares, nec Fidicines coelestes, nec Titanes, nec Gigantes: quanto minus igitur homines?
10. Quum terrae domini arcus istius virtutem experiri cuperent, eum tendere non potuere validissimi regum filii.
11. Hunc arcum magnanimi Mithilensium regis, o Cacutsthide, simulque sacrum mirabile ibi spectabas.
12. Mithilensis nimirum hocce telum praestantissimum, firmo umbilico instructum, tanquam sacrificii praemium ab universis Diis expetiverat,
13. in cuius regis domo id sacrificio impetratum permansit, cohonestatum variis odoribus suffimentisque bene olentibus.
14. Dictis assentiens Ramas, generosae indolis adolescens, accinxit se ad proficiscendum cum vatibus istis, qui Visvamitram sequebantur.
15. At ipse vir sanctus, discessurus ad urbem Mithilam, numina silvestria hisce verbis adoravit:
16. Vos omnes, valete! Evidem consummatus, relinquens eremum Consummatum, Himavantis iuga in ulteriore Gangis ripa adibo.
17. Deinde eremo versus dexteram circumambulato, egregius anachoreta, ad septentrionem sese dirigens, progredi coepit.
18. Proficiscentem comitabantur discipuli divinarum rerum studiosi, cum centum non amplius plaustris ad hoc iter paratis.
19. Ferarum mansuetarum quoque et volucrum agmina, eremum Consummatum incolentium, comitabantur magnanimum Visvamitram religionibus divitem.
20. Longum iter permensi, sole iam ad occasum vergente, anachoretae paravere stationem nocturnam, postquam ad Soni ripam pervenerant.
21. Post solis occasum, unda fluviali lustrati, igne sacro ministrato, consederunt circa ducem suum viri gravissimi.
22. Ramas etiam cum Sumitride, coetum sanctum veneratus, consedit iuxta Visvamitram prudentem.
23. Deinde hominum princeps, manibus iunctis, cognoscendi studio impulsus interrogavit vatem:
24. Quaenam, vir sancte, est haec regio opulentis incolis splendens? Hoc discere cupio: tu, quaeso, accurate mihi enarrare velis.
25. Ramae verbis invitatus Visvamitras dignitate pollens omnem istius regionis memoriam exponere coepit.

CAPUT XXXIV. BRACHMADATTIS NUPTIAE.

---

1. Fuit magnus rex nomine Cusus, a Brachmane oriundus, strenuus in officiis obeundis, recti gnarus, virorum bonorum cultor.
2. Hic magnanimus ex consorte aequa nobili Vidarbhana genuit quatuor filios sui similes, magno vigore praeditos:
3. Cusambum, Cusanabhum, Amurtarajasem, Vasumque, splendidos omnes, magno conatu annitentes, ut ordinis militaris munera explerent.
4. Hosce filios iustissimos ac veridicos hortatus est Cusus: Assidui estote in ordinando imperio, quo facto pulcrum virtutis praemium merebimini.
5. Auditis Cusi monitis hi quatuor iuvenes regii, civibus valde probati, ad urbes condendas sese applicuerunt.

6. Magnificus Cusambus extruxit urbem Causambiam, Cusanabhus vero condidit urbem Mahodayam;
7. Amurtarajasis terrae domini sedes nomen habuit Dharmaranya; rex magnanimus Vasus denique condidit sibi urbem, imperii caput, nomine Girivrajam.
8. Haec ipsa terra, Rama, Vasus istius fuit propria: hinc, ecce, quoquo versus quinque montium iuga eminus cernuntur.
9. Amnis amoenus et clarus, Sumagadhes, ad Magadhorum terram conversus, in medio quinque montium quasi sertum floreum nitet.
10. Haec ipsa est terra Magadhensis, a Vasu isto magnanimo olim possessa, fertilis, frugumque corona redimita.
11. Cusanabhus vero, Raghuide, Sapiens regalis, pius, e nympha Ghritachia eximias centum puellas generavit.
12. Hae forma et iuventa decorae, aliquando eleganti cultu in viridarium egressae, fulgurum instar pluvia anni tempestate coruscantium,
13. cantantes, saltantes, fidibusque canentes, summa laetitia lasciviebant, exquisito mundo ornatae.
14. Quas quum vidisset toto corpore venustas, forma per orbem terrarum incomparabiles, Aer omnia permeans talia fatur:
15. Ego vos omnes concupisco, uxoresque vos ducam. Relinquatur sors humana: aevum diuturnum nanciscemini.
16. Fragilis semper est iuventa, praecipue in genere humano: vos, perpetuam iuventam nactae, immortales puellae fietis.
17. Audito sermone Aeris, impetu indefessi, centum istae puellae, in ludibrium rem vertentes, unno ore respondent:
18. Tu ventorum domine, ut aiunt, cunctorum animantium penitissima pervadis; nos omnes potentiam tuam probe novimus: quare contemptim nobiscum agis?
19. Cusanabhi filiae sumus cunctae, idoneae scilicet, Superum princeps, quae deum statu suo dimoveamus; attamen nobilitatem nostram tuemur.
20. Quod utinam ne tempus unquam adveniat, stulte! Non sane, spreto patre veridico, electionem sponsi ex nostro arbitrio ambimus.
21. Pater utique est dominus noster: is summi numinis instar. Cuicunque nos pater nuptum dederit, ille ipse nobis erit maritus.
22. Quarum dictis auditis Aer, potentissimum numen, ira vehementi concitatus, in omnia puellarum membra penitus sese insinuans, ea infregit *spina dorsi detorta*.
23. At puellae Aeris vi infractae patris domum intravere, humique sunt proolutae, conturbatae, pudibundae, ocellos lacrimis suffusae.
24. Tum rex, dilectas puellas miseras, modo venustissimas, nunc corpore fractas intuens, ipse conturbatus ex iis quaesivit:
25. Quid hoc? Narratote, filiolae! Quis aequitatem adeo spernit? A quonam vos gibberae estis effectae? Pariter affectum gestu significantes, vos omnes siletis.
26. Intellecta prudentis Cusanabhi quaestione, capitibus pedes eius tangentes, centum istae puellae dixerunt:
27. Aer omnia permeans, o rex, dehonestare nos conatur: pravam viam ingressus, aequitatem non respicit.
28. Ille idem, libidinis impotens, hoc a nobis universis responsum tulit: Patrimae sumus; tu vale!

29. Nos non in nostra ipsarum potestate constitutas scias. A patre nos expete, an forte natas tibi nuptum dederit. Nos non vago arbitrio vivimus: ignoscere nobis, Dive, velis.
30. Ille ad nefas obfirmatus respuit sententiam nostram, dumque ita loquebamur, Aeris vi cunctae vehementer percusae fuimus.
31. Quarum sermone auditio rex illustris piissimusque egregiam puellarum centuriam hunc in modum affatur:
32. Patientia temperantes decet, filiae: magnum officium a vobis expletum est, quod unanimi consensu nobilitatem meam respexit.
33. Patientia sane est feminarum ornatus, utique in virorum iniuriis tolerandis; difficilis autem est patientia, praecipue quando a Coelitibus indigna patimur.
34. Patientia est largitio, patientia fides, patientia sacrificium, filiolae; patientia est laus, patientia pietas; in patientia situm est mundi moderamen.
35. Hodie tempus opportunum vos nuptum dandi advenisse equidem omnino censeo. Ite cum bona pace, filiae! excogitabo aliquid vobis salutare.
36. Sic dimissis puellis rex optimus, recti gnarus, de harum matrimonio consuluit consiliorum socios.
37. Quoniam vero puellae istae ab Aere ibi olim gibberae factae fuerant, ab eo inde tempore urbs illa Canyacubja appellari coepit.
38. Eodem autem tempore vir praclarus, nomine Chulines, austerae virilitatis, purissimae vitae, sanctas castimonias exercebat.
39. Ad sapientem sese castigantem accessit Fidicina quaedam coelestis, ut ei famularetur, Urmilae filia, cui nomen erat Somada.
40. Haec humiliter eum venerata, honestissima femina, assidua in ministeriis ibi habitavit, quo facto sese probavit magistro.
41. Is ergo tempore opportuno animum erga eam declarans, Probasti te mihi, inquit: bene tibi cupio; quid faciam, quod tibi sit gratum?
42. Fidicina, dulci voce praedita, summopere laeta, quum anachoretam sibi propitum cognovisset, ipsa facunda facundiae gnarum affatur:
43. Tu, divina quadam sorte favente, propter sanctimoniam in numinis consortium transiisti; equidem filium opto, divinae sanctimoniae devotum.
44. Coelibem vitam ago, (salve mihi!) neque ullius viri sum uxor. Quandoquidem ad te me converti, o Brachmana, aequum est, ut mihi concedas filium.
45. Fidicinae propitius Sapiens divinus dedit filium egregium, quem Brachmadattem dixere, spiritalem Chulinis prolem.
46. Ille idem rex Brachmadattes tunc, summa prosperitate fruens, urbem Campiliam, sicuti Superum princeps coelum, incolebat.
47. Pius rex Cusanabhus autem consilium cepit, ut huic centuriam filiarum nuptum daret.
48. Invitato igitur rege Brachmadatte, vir gravissimus tradidit ei puellas, gaudia corde intimo praeciپiens.
49. Harum singularum dexteram, o Raghuide, ex ordine prehendit Brachmadattes terrae dominus, quasi foret Superum rector.
50. Vix autem manu eius contactae centum istae puellae, protinus gibborum deformitate sanata, curis exsolutae, summa cum venustate enituere.
51. Rex Cusanabhus, cernens illas ab Aeris vi liberatas, magnopere laetus est, et gaudio iterum iterumque commotus;
52. celebratis vero nuptiis regem Brachmadattem cum uxoribus honorificentissime habitum ad imperii sedem dimisit.

53. Ibi Fidicina coelestis, sicuti decebat, nurus suas benigne exceptit, unamquamque blande demulcens et Cusanabhum laudibus extollens.

CAPUT XXXV. STIRPIS VISVAMITRAE PRAECONIUM.

1. Quum rex Brachmadattes post nuptias perfectas discessisset, Cusanabhus filiis orbus sacrum genitale apparavit.
2. Id sacrificium dum peragebatur, generosissimus Cusus, Brachmanis filius, *coram visendum se exhibuit*, et regem Cusanabhum talibus affatus est:
3. Nascetur tibi, mi fili, tui similis filius iustissimus, Gadhes, cuius ope tu perennem per totum orbem gloriam es adepturus.
4. Ita compellato rege Cusanabho Cusus, in aethera sublatus, rediit ad aeternam Brachmanis sedem.
5. Post aliquantum temporis deinde prudenti Cusanabho natus est filius iustissimus, Gadhes nomine dictus.
6. Is pater meus fuit, pius Gadhes, vere fortis; e Cusi prosapia ego sum oriundus, generatus a Gadhe, o Raghuide.
7. Exstiterat mihi quoque soror natu maior, femina casta, Satyavatidis nomine insignis, coniugio iuncta Richico.
8. Generosissima haec Causicis, maritum prosecuta, cum ipso corpore in coelum evecta est; eadem in magnum fluvium conversa.
9. Nunc soror mea coelestis, Himavantis iugo suffulta, animantium recreandorum gratia aquae purae rivum amoenum indo profundit.
10. Quapropter ego religionibus intentus Himavantis clivum iucunde incolo, cum sorore mea Causicide mutuo amore coniunctus.
11. Ipsa vero Satyavatis, casta, propter fidem celebrata, marito dedita, nobilis Cusidarum proles, inter nymphas fluviales eminent.
12. Voti solvendi gratia equidem, relicta illa, huc me contuli; et in eremum Consummatum secedens, tua virtute, o Rama, sum consummatus.
13. Sic tibi originem prosapiae nostrae declaravi, veteresque huius regionis memorias, fortissime iuvenis, qua de re tu me interrogasti.
14. Iam praeterit media nox, Cacutsthide, me tecum confabulante. Nunc somno indulge: salvus sis, neque ullum impedimentum in itinere nobis obstet.
15. Immota stant arbores cunctae, ferae et volucres in cubilibus latent, nocturnisque tenebris obductae sunt coeli plagae.
16. Sensim evanescit crepusculum, polus quasi oculis cingitur; densa siderum stellarumque silva scintillis undique effulget;
17. oriturque luna, frigidum sidus, tenebras dispellens, lumine suo exhilarans animantium per orbem terrarum corda.
18. Noctivaga quaeque sunt animalia hinc inde proserpunt, Geniorum etiam Gigantumque agmina, truculentique Lemures carnivori.
19. Ita profatus conticuit vates gravissimus. Anachoretae eius comites cuncti, Euge! pulcre! exclamantes, eum sunt venerati.
20. »Magna est ista prosapia Cusidarum, recti semper studiosa; Brachmani similes fuerunt magnanimi principes, a Cuso genus repetentes:
21. imprimis tu, vir venerande, fama celebratissimus; et soror tua Causicis, inter nymphas fluviales eminens, novum splendorem gentilitium tibi affert.«

22. Ita laudatus ab egregiis anachoretis faustus Gadhis filius somno sese tradidit, instar solis ad occasum vergentis.
23. Ramas quoque cum Sumitride, nonnihil admiratione commotus, laudato vate praestantissimo, ad somnum se composit.

CAPUT XXXVI. NYMPHAE GANGAE ORIGO.

---

1. Residuum noctis commoratus ad Soni ripam cum Sapientibus Visvamitras, quam primum illuxerat, comitem compellavit:
2. Nox iam luci cessit, Rama; crepusculum matutinum appetit Surge, age! surge, sodes! Ad iter prompto sis animo.
3. Cuius adhortatione audita, Ramas religionibus matutinis functus ad iter sese accinxit, atque hunc sermonem protulit:
4. Praefluit hinc Sonus, aquis iucundis, profundus, insulis distinctus; utra via, o Brachmana, nos traiectari sumus?
5. Sic interrogatus a Rama Visvamitras respondit: Haecce est via a me monstrata, qua vates pergere solent.
6. Deinde longum iter emensi, media iam diei hora exacta, conspexere Gangem, fluviorum praestantissimum, ab anachoretis cultum.
7. Viso amne, aquas sanctas profundaente, a cycnis gruibusque circumvolitato, cuncti anachoretae pariterque Raghuidae laeti fuere.
8. Ad eius ripam communi opera pernoctandi apparatus ordinarunt; et lavatione rite lustrali, aqua Manibus Divisque libata, latice pingui in ignem injecto,
9. et gustato eius residuo nectari aequiparando, consederunt in Jahnuidis ripa, placidi, animoq[ue] exhilarato, undique cingentes Visvamitram magnanimum;
10. ceteri, sicuti decebat, paullo remotiores, ambo Raghuidae pro dignitate *propius ei assidentes*.
11. Tum Ramas, gaudio elatus, ad Visvamitram se convertens, Vir sancte, inquit, Gangae, nymphae Triviae, originem discere cupio.
12. Excitatus Ramae verbis magnus vates Visvamitras Gangae generationem et incrementum narrare orditur.
13. Montium princeps est, inquit, qui dicitur Himavantes, ingens metallorum penetrale; huic natum est par puellarum, forma per orbem terrarum incomparabile.
14. Quarum quae mater ambarum exstitit, Merus erat filia, tereti latere decora, nomine Mena: venusta sane femina, uxor Himavantis dilecta.
15. Ea partu edidit hancce Gangam, filiam Himavantis natu maiorem; altera eiusdem nata appellata est Uma.
16. Postea Superi omnes, officiorum divinorum studiosi, puellam natu maiorem a montium principe in matrimonium petierunt, Gangam, nympham Triviam.
17. Himavantes, pietate motus, triplicem mundum iuvare cupiens, tradidit iis filiam, orbis lustratricem, Gangam sponte sua vagabundam.
18. Divi, grata accepta Ganga triplicis mundi tramites permeante, in sedes suas redierunt, ex animi sententia optatorum compotes.
19. Quae autem secundo loco genita erat montis filia, ea, austeri religionibus addicta, castimonias exercuit casta virgo.
20. Hanc filiam suam severissimae sanctitatis mons excelsus nuptum dedit Rudro (*Sivae*) incomparabili, Umam, per orbem universum adoratam.

21. Tales exstiterunt binae hae montium regis natae: Ganga, nympharum fluvialium praestantissima, tum vero Uma inter deas eminens.
22. Illa eadem igitur montium principis filia, fluvii coelestis praeses, ad Superos ascendit, ab omni labe pura, aquas amoenas profundens.

CAPUT XXXVII. UMAE MAGNANIMITAS.

---

1. Vix finito istius sermone, ambo iuvenes fortes, Raghuides et Laxmanus, narrationem cum plausu excipientes, vatum principem compellarunt:
2. Narrata nobis est a te, Brachmana, sanctissima rerum divinarum memoria; nunc exponere velis de filia montium regis natu maiore:
3. quam ob caussam mundi lustratrix illa tres tramites fluctibus proluat? quaenam opera, vir sancte, eadem in tribus mundis perfecerit?
4. Talia dicente Cacutsthide, Visvamitras religiosissimus in anachoretarum coetu totam narrationem a principio explicuit.
5. Olim, mi Rama, inquit, post nuptias factas sanctus Caerulicervicus et Uma dea aemulatione mutua ad concubitum sese converterunt.
6. Dum sollers Caerulicervicus, numen potentissimum, in Deae sinu delectabatur, centum anni divini elapsi sunt.
7. In tali Cupidinis certamine neuter coniugum vinci semet passus est, nec vero etiam diva progeniem inde concepit, o Rama, hostium domitor.
8. Tunc Superi turbati, Magno Parente duce, *secum reputabant*: Quae hic generatur proles, quis eam sustinere poterit?
9. Omnes igitur adierunt deum, qui iuvenem in vexillo gestat, et humiliter adorantes magnanimum Caerulicervicum his verbis allocuti sunt:
10. Divum Dive, fauste, qui omnium animantium salute gaudes! Superum supplicationi propitium esse te decet.
11. Non tolerare poterunt mundi seminis tui progeniem, Coelitum praestantissime: sanctis votis adstrictus cum coniuge tua Diva castimonias exerce.
12. Triplicis mundi servandi studio motus, vigorem masculum tuum ipso vigore cohibe. Sospita hancce animantium universitatem; noli naturae vastitatem efficere.
13. Audito Superum sermone potentissimus mundi dominus, hac voce: Fiat! prolata, iis annuit, ac porro ita loqui orditur:
14. Cohibebo equidem coniunctim cum Uma vigorem meum masculum ipso vigore. Tum Coelites, tum terra, placida quiete fruantur.
15. Sed dicant mihi Superum primores, semen meum, vigoris plenissimum, quod e sede sua excitatum est, quis hoc sustinebit?
16. Ita interrogati Superi responderunt deo iuvencum in vexillo gestanti: Quod semen hodie tibi excitatum est, id tellus sustinebit.
17. His dictis admonitus Coelitum princeps vigorem suum masculum in terrae solum effudit; quo tellus cum montibus silvisque plane penetrata est.
18. Tunc Superi denuo hunc in modum Ignem adhortari: Aggredere tu cum Aere consociatus mirificum Rudri semen.
19. *Ambobus hisce deum iussa alacriter exsequentibus*, id ab Igne rursus penetratum est; inde exstitit mons Candidus,
20. nec non divina silva Arundinea, flammae solisque iubar referens, ubi natus est strenuissimus Carticeius, ex igne ortus.

21. Deinde Superi pariterque Sapientum coetus tum Umam tum Sivam magnopere venerati sunt, summo gaudio affecti.
22. At montis nata Coelites intuens, oculos prae ira rubore suffusa, indignabunda diras omnibus imprecari:
23. Quoniam ego, prolis desiderio congressa cum marito, impedita sum a vobis, vestrae quoque uxores ab hoc inde die steriles sunt.
24. His dictis quum omnes Superos obiurgasset, tellurem quoque detestata est: »O Terra, tu varias conditiones patieris, multorumque uxor eris;
25. ac mea indignatione contaminata laetitiam filiorum partu non es adeptura; maligna, quae mihi prolem masculam invidisti.
26. Tunc deorum princeps (*Sivas*), quum Superos pudore confusos videret, accinxit se ad proficiscendum versus plagam coeli a Varuno custoditam.
27. Ibi dominus potentissimus, consociatus cum Diva, ad latus septentrionale montis in excelso Himavantis vertice castimoniis sese dicavit.
28. Ita tibi exposui narrationem de dea Montigena, o Rama; nunc tu cum Laxmano Gangae originem quoque a me traditam accipe.

CAPUT XXXVIII. CARTICEII GENERATIO.

---

1. Dum deorum princeps Trioculus castimonias exercebat, Coelites, exercitus sui ducem desiderantes, Magnum Parentem adierunt,
2. et supplicum habitu, uno ore, cum ducibus suis, Indra atque Igne, almum rerum Parentem faustis hisce verbis affati sunt:
3. Qui nostri exercitus dux olim a te, venerande, nobis datus fuerat, is ad eximias castimonias exercendas cum Uma secessit.
4. Quid interim faciendum sit salutis animantium gratia, moderare tu, utpote moderaminis gnarus: tu ultimum nobis es perfugium.
5. Intellecto deorum sermone Magnus mundi universi Parens, placidis dictis consolatus Coelites, haec respondit:
6. Quod a dea Montigena dictum est, vos ex uxoribus vestris prolem non esse generaturos, id effatum fatale, ne dubitetis, irritum fieri nequit.
7. Sed adest, ecce! Ganga aethera perambulans, ex qua Ignis, qui sacris vescitur, generabit exercitus deorum ducem, hostium domitorem.
8. Natu maior montium regis filia hunc filium fovebit, neque dubitandum est, hoc magnopere ab Uma probatum iri.
9. Quo sermone audito Superi, optati compotes, venerabundi Magnum Parentem adorarunt.
10. Cuncti igitur profecti ad montem Cailasum metallis gemmatum, Ignis mandarunt, ut filium generandum curaret.
11. »Tu, qui sacris vesci soles, hocce deorum negotium perficiendum suscipe. Emitte semen potentissimum in montis filiam Gangam.«
12. Ignis Superis opem suam pollicitus, Gangam adiit, et, Concipe foetum ex me, Diva! inquit; quandoquidem Superis ita placet.
13. Quibus dictis auditis, ilia formam aetheriam assumpsit, et *undarum aestuantium ambagibus eius impetum elusit*.
14. Ignis autem, visa nymphae superbia, quoquo versus sese dilatavit, et undique eam irroravit.

15. Quum omues Gangae torrentes ab eo oppleti essent, divinorum sacrorum antistitem (*Ignem*) ea protinus affatur:
16. Non sufficio, dive, tolerando vigori tuo masculo, nimis vehementi; uror flammis hisce, et plane animi angor.
17. Tunc Ignis, qui omnium deorum sacris vescitur, Gangae respondit: Hic ad Himavantis radices hicce foetus deponatur.
18. Illa, Ignis dicto intellecto, foetum splendidissimum, semen mirabile, e torrentibus suis effudit.
19. Quod ex illa effluxerat purum, micans sicut arena Jambunadi fluvii, quam primum terram contigit, in aurum mutatum est.
20. Ex acritudine porro aes ac metallum ferrugineum nascebatur; quae hisce sordes inerant, eae in stannum et plumbum convertebantur.
21. Vix autem, ejecto foetu, radiis eius illuminatum totum istud nemus monte cinctum aureum est factum.
22. Aurum purum pulcro colore effusit, ex Ignis vigore natum, quasi corporea Ignis forma, Jatarupa ab eo inde tempore dictum, o Raghuide.
23. Deinde puerum conspicati Ventorum greges Indra duce, ut lac ei suppeditarent, Criticas arcessivere, *nutrices eius futuras*.
24. Hae, consilio capto, postquam egregiam sibi conditionem pepigerant, ut ipsarum in commune filius diceretur, vix nato lac praebuere.
25. Dii universi, illis assentientes, Ne dubitetis! inquiunt; puer hic per triplicem mundum Carticeii nomine celebrabitur, quasi Critticarum filius.
26. Quorum sermone auditio, nutrices foetum abortu ex utero elapsum abluerunt, summa cum venustate ignis instar radiantem.
27. Superi vero, quoniam abortu ex utero elapsus fuerat, Cacutsthide, Scandum quoque dixerunt Carticeum, validis lacertis praeditum flammaeque similem.
28. Praesto deinde fuit lac praestantissimum sex Critticarum, quem laticem ex mammis enatum puer sex ora gerens imbibit.
29. Quo lacte hausto is uno die iuveniliter protinus adolevit, et bellica fortitudine sua Ditidarum agmina devicit.
30. Hunc splendidissimum Immortales universi, Igne duce congregati, coelestis exercitus imperatorem aqua lustrali inaugurarunt.
31. Sic tibi, mi Rama, nymphae Gangae propaginem declaravi, nec non felicem sanctamque Cumari originem.

CAPUT XXXIX. SAGARIDARUM PROCREATIO.

---

1. Causicus, quum Ramae edocendi gratia prolatam hanc suavem narrationem absolvisset, alium denuo sermonem coram Cacutsthide orsus est.
2. Fuit olim, o heros! inquit, rex Ayodhyae dominus, Sagarus nomine, pius; is, prolis cupidus, prole carebat.
3. Sagaro coniux primaria erat Vidarbhorum regis filia, Cesinia dicta: femina piissima ac veridica.
4. Idem Arishtanemis natam, forma per orbem terrarum incomparabilem, secundo loco uxorem duxerat, quae Sumatis nomen habebat.
5. Cum duabus hisce uxoribus magnus ille rex ad Himavantem secedens, in monte, unde Bhrigus amnis scaturit, castimonias exercuerat.

6. Deinde, centum annis expletis, propitiatus castimoniis Bhrigus, inter vates veridicos eminens, Sagaro bonum largitus est *his verbis*:
7. »Ampla prolis impetratio tibi continget, vir innocue; famamque in terris incomparabilem tu, hominum princeps, adipisceris.
8. Altera uxorum tuarum generabit primo loco tibi, amice, natum stirpis propagatorem; altera deinde partu editura est sexaginta filiorum millia.«
9. Ambae reginae, regum filiae, virum praestantissimum, dum loquebatur, conciliare sibi studentes, summo gaudio affectae, manibus suppliciter protensis eum percunctari:
10. »Utra nostrum, Brachmana, unum habebit filium? utra multos numero partu editura est? Hoc accurate discere cupimus.
11. Ratum esto dictum tuum.« Quo illarum sermone audito Bhrigus sanctissimus suavi voce respondit:
12. Libero hac in re arbitrio utimini! Utrivis vestrum vel unicus stirpis propagator nasci potest, vel multi, manu fortis, fama celebrati, magnis conatibus pares.
13. Utra vestrum utrum munus expedit? Vatis dicto intellecto, Raghuide, Cesinia coram rege sibi elegit filium stirpis propagatorem.
14. Sumatis deinde, pulcre pinnati Garudae soror, sexaginta millia filiorum elegit, qui magnis conatibus pares et fama illustres futuri essent.
15. Rex autem, vatem istum versus dexteram circumambulatum capite demisso veneratus, cum uxoribus ad imperii sui sedem remeavit.
16. Postea, tempore progrediente, coniux ordine prior Cesinia Sagaro filium peperit, cui Asamanjae nomen factum est.
17. Sumatis vero, iuvenis fortissime, foetus vice cucurbitam peperit, e qua cortice rupto sexaginta filiorum millia prodire.
18. Hosce pusillos nutrices in urceis liquida lactis pinguedine plenis fovebant, donec post diuturnum tempus iuventae vigorem tandem nacti essent.
19. Tunc exstitere Sagaro sexaginta filiorum millia, cuncti aetate aequales, fortitudine pariter insignes.
20. Natu maximus quidem Sagari filius, o princeps, Asamanjas hostium vexator inter illos imperii heres constitutus erat.
21. At is puerulos correptos in Sarayus undas coniicere solebat, quos quum mersos cerneret, insuper irridebat.
22. Facinora adeo nefaria ausus, virorum bonorum insectator, in civium perniciem intentus, a patre ex urbe in exsilium actus est.
23. Huius Asamanjae exstitit filius, nomine Ansumantes, fortitudine insignis, qui universo populo probatus ipse quoque erga omnes sermone comi utebatur.
24. Longo tempore post Sagarus animo concepit consilium sacrificium equinum celebrandi.
25. Quod quum faciendum esse decrevisset, comitatus religionum magistris, ipse quod ad ritum sacrificium attinet Vedorum gnarus, sacrificium inchoavit.

CAPUT XL. TERRA EFFOSSA.

1. Audito Visvamitrae sermone Raghuides, summo gaudio affectus, in narrationis fine anachoretam flammea instar splendentem allocutus est:
2. Salve, Brachmana! Audire cupio fusius explicatam hancce narrationem, quomodo atavus meus sacrificium istud obtulerit.
3. Visvamitras contra leniter arridens Cacutsthidae respondit: Audiantur itaque res gestae Sagari magnanimi.

4. In terra illa, ubi beatus Sivae sacer, Himavantes, montium excelsissimus, et mons Vindhius, quasi aemuli invicem sese adspiciunt,
5. in horum montium medio, optime adolescens, sacrificium apparabatur: etenim haec regio sancta prae aliis laudatur tanquam ad operandum sacris idonea.
6. Ansumantes autem arcitenens, magno curru invectus, mi filiole, equi curam susceperat, Sagari consilio obsequens.
7. Tunc interlunii die, dum ille sacrificium inchoabat, Vasavus (*Indras*), forma Gigantea assumpta, equum sacrificalem abstraxit.
8. At equo isto regis magnanimi surrepto, omnes religionum magistri Sagarum operantem hunc in modum compellarunt:
9. Equus sacrificio destinatus, ecce! interlunii die subito impetu abstractus est. Tu ergo, caeso equi raptore, ipsum equum fac ut reducas.
10. Haec est sacri turbatio, in omnium nostrum perniciem eruptura; quapropter omnimodo curetur, o rex, ut imperturbato sacro litari possit.
11. Magistrorum oratione in consessu isto audita, terrae dominus sexaginta filiorum millia ad se convocata his dictis affatur:
12. Filii mei, viri fortissimi! Non intelligo, quomodo Gigantes tantum valuerint; siquidem sacerdotes, auctoritate graves, carminibus lustrati, eximium hoc sacrum instituerunt.
13. Quisquis ille sit, sive ad sedes infernas profectus, sive in aequoris profundo latens, caedite raptorem et equum mihi reducite, filioli: quod bene vobis vertat!
14. Tellurem universam Oceano redimitam peragrate, eamque progrediendo diligenter effodite, donec quadrupedem conspexeritis.
15. Singuli per unius parasangae spatium terrae solum diffindentes pergite, meoque iussu equi nostri raptorem persequimini.
16. Evidem, praeviis caeremoniis lustratus, una cum nepote ac religionum magistris hic ibidem permanebo, donec quadrupedem conspexero.
17. Vos interim valete! Illi omnes validissimi iuvenes regii, alaci animo, patris dicto excitati, tellurem peragravere.
18. Singuli hominum principes usque ad parasangae longitudinem solum terrestre diffindere lacertis fulminum ictus aequantibus.
19. Tellus autem, verutis fulgurum similibus vomeribusque acerrimis a Sagaridis diffissa, prae dolore ingemuit.
20. Tunc monstrorum inferorum, quae effossis latebris enecabantur, Raghuide, Serpentum, Titanum Gigantumque clamor horrendus tollebatur.
21. Isti omnes truculenti per sexaginta millia parasangularum tellurem diffiderunt usque ad inferos.
22. Hunc in modum, princeps praestantissime, regis filii Jambus insulam montibus cumulatam effodientes undique circumibant.
23. Quo facto Divi una cum Fidicinum, Titanum Serpentumque agmine, cuncti animo conturbato Magnum Parentem adire.
24. Cuius numine propitiato, moestitiam vultu prae se ferentes, vehementer territi Magnum Parentem his verbis affati sunt:
25. Alme! tellus universa a Sagari filiis effoditur, hisque fodientibus, o Brachman, ingens fit animantium strages.
26. »En! hic ille est sacri nostri direptor! ab hoc equus fuit abductus! « ita increpantes Sagaridae caedunt cuncta animantia.

CAPUT XLI. CAPILI CONSPECTUS.

---

1. At oratione deorum audita almus rerum Parens perterritos fatique vi ineluctabili amentes contra admonuit:
2. Prudens Vasudevus, Madhus interfector, cui amplissima haec Tellus carae coniugis loco habetur:
3. ille idem almus dominus, Capili propriam formam indutus, terram continuo custodit. Huius ira incensa comburetur regia proles.
4. Telluris quoque diruptio fatalis dudum praevisa fuit, nec non filiorum Sagari pernicies, ab illo ventura longe prospiciente.
5. Magni Parentis dictis auditis, hostium domitor, Divi isti triginta tres, summo gaudio affecti, eodem abiere unde advenerant.
6. Dum terra diffindebatur, strenuissimorum Sagari filiorum insonuit vastus procellae instar strepitus.
7. Deinde tellure universa diffissa ac versus dexteram circumambulata, Sagaridae cuncti patrem adeuntes talia dicta protulere:
8. Peragrata est tellus universa, enecatique animantes terrigenae, Divi, Danuidae, Gigantes, Lemures, Angues, Serpentes;
9. nihilo magis tamen equum tuum conspicimus, vel equi raptorem denique Salve! Quid facere nos iubes? Hac de re consilium pensitetur.
10. Filiorum sermone intellecto, Raghuide, rex potentissimus Sagarus, irae plenus, illis haec regerit:
11. Porro fodite, sic bene sit vobis! Post terram diffissam raptoremque repertum perfecto negotio huc revertimini.
12. Patris sui, Sagari magnanimi, iussa exsecuturi, sexaginta filiorum millia ad sedes infernas ruere.
13. Quibus effossis, conspexere deinde unum ex elephantis versus quaternas plagas coelestes constitutis, montis instar excelsum, Virupaxum, terrae solum sustinentem.
14. Immanis haec bellua, Raghuide, orbem terrarum universum cum montium iugis saltibusque capite sustinebat.
15. Quandocunque magnus ille elephas interlunii vel plenilunii tempore sui sublevandi gratia piae lassitudine caput quassat, tunc terrae motus fieri solet.
16. Sagaridae magnum hunc elephantum, plagae coelestis custodem, quum versus dexteram circumambulasset, infera effodiendo ulterius progredi.
17. Deinceps, plaga orientali relicta, australem effoderunt. In australi quoque plaga conspexere alterum belluarum principem.
18. Quem magnum elephantum Mahapadmum, montis instar excelsum, tellurem capite sustentantem conspicati, in admirationem rapti sunt.
19. Hunc illi, sexaginta magnanimi Sagari filiorum millia, postquam versus dexteram circumambulaverant, plagam occidentalem effoderunt.
20. In occidentali quoque plaga viri fortissimi conspexere elephantum huic regioni suppositum Saumanasum, ingentem, montis instar excelsum.
21. Quem versus dexteram circumambulatum quum interrogassem, num recte valeret, fodientes deinde perrexerunt ad plagam a Cuvero custoditam.
22. In septentrionali regione, Raghuide, conspexere Himapandurum faustum, faustis notis insignitum, tellurem hancce sustentantem.

23. Cuncti, ad sexaginta filiorum millia, quum eo accessissent, elephanto versus dexteram circumambulato, infera porro diffindere.
24. Deinde Sagaridae progressi ad plagam laudibus celebratam, quae inter septentrionem et orientem sita est, ira incitante terram perfoderunt.
25. Ibi vero hi pariter magnanimi, tremendo impetu et robore praediti, conspexere Capilum, Vasudevum aeternum,
26. atque haud longe a deo remotum equum per campos vagantem.
27. Tum, gaudio incredibili elati, illum scilicet equi raptorem esse arbitrati, oculis pre ira flagrantibus cuncti illum incur sare, simulque, Tene! tene! clamare.
28. Tu profecto nobis quadrupedem sacrificalem surripuisti. Iam tu, sceleste, scito, nos Sagari filios comprehensum te tenere.
29. Horum sermone audito Capilus, ira vehementi commotus, gravem fremitum ore emisit.
30. Quo facto protinus immensi illius Capili magnanimi nutu in cineris acervum conversi sunt cuncti Sagaridae.

CAPUT XLII. PROCURATIO SACRIFICII A SAGARO SUSCEPTI.

---

1. At rex Sagarus, secum reputans iam dudum profectos esse filios, affatus est nepotem suo ipsis vigore splendentem:
2. Tu es bellicosus, rerumque peritus, antiquis heroibus vigore aequiparandus; investiga iter patruorum tuorum, et cuiusnam iussu equus sit abreptus.
3. Subterranea animalia valida sunt atque immania: quae ut abs te propulsare possis, prehende tu arcum ensemque.
4. Veneratus venerabiles, occisis deinde turbatoribus, confecto negotio huc revertere, sacrificium meum ad finem perducturus.
5. Sic rite compellatus a Sagaro magnanimo Ansumantes, postquam arcum acinacemque sumpserat, levi passu profectus est.
6. Regis hortatu, o princeps, progrediebatur is per viam subterraneam a patruis magnanimis effossam.
7. Ibi conspexit vir fortis elephantum sub mundi cardine collocatum, quem Divi, Danuidae, Gigantes, Lemures, Alites Serpentesque venerantur.
8. Hunc ille versus dextram circumambulatum rogavit, an recte valeret; deinde de patruis suis sonipedisque raptore percunctatur.
9. Elephantus vero, hisce auditis, magni consilii iuvenem contra affatus, Asamanjide! inquit, confecto negotio tu brevi cum equo remeabis.
10. Cuius tali dicto audito ille omnes elephantos sub mundi cardinibus collocatos ex ordine apte interrogare perrexit.
11. Ab hisce mundi custodibus fandi doctis ipse facundus honorifice habitus gratum responsum tulit, se cum equo redditum esse.
12. Quorum dicto audito levi passu illuc progressus est, ubi eius patrui Sagaridae in cineris acervum conversi iacebant.
13. Tunc vero Asamanjae filius, doloris vi superatus, miserabiliter eiulavit, caedem istorum lugens.
14. Haud longe inde equum sacrificio destinatum libere vagantem vidi hominum princeps, dolore ac moestitia afflictus.
15. Ille quidem Manibus regiae prolis libationem facere cupiebat iuvenis fortis, sed laticis puri egenus nullum aquae lacum deprehendit.

16. Circumlata deinde oculorum acie conspexit alitum regem, patruorum suorum avunculum, pulcre pinnatum Garudam, montis instar excelsum.
17. Iste Vinatae natus praevalidus eum his verbis allocutus est: Noli moerere, hominum princeps! Caedem istam orbis universus comprobavit.
18. A Capilo inexsuperabili combusti sunt hi iuvenes praevalidi. Neque te, vir prudens, oportet iis aquam terrestrem dare:
19. Ganga, Himavantis filia natu maior, mundum universum lustrans, in cinerem conversos undis suis perfundat.
20. A nympha ista, quam mundus in deliciis habet, irrigatus cinis hicce sexaginta Sagari filiorum millia ad orbem coelestem evehet.
21. Gangam adduc, quod bene tibi eveniat, a Superum sedibus: Gangae descensus efficiatur, si tantopere vales.
22. Nunc, equo recepto, eadem via regredere, qua huc advenisti; etenim tuum est, o iuvenis, avi tui sacrificium ad finem perducere.
23. Audita Garudae oratione fortissimus Ansumantes, fama celebratus, equo festinanter prehenso, iter retro relegit.
24. Quamprimum convenerat regem caeremoniis praeviis operatum, o Raghuide, certiorem eum fecit de rei eventu, nec non de Garudae oraculo.
25. Rex autem quum audivisset horrificam Ansumantis narrationem, sacrificium rite de more consummandum curavit, deinde faustus sacris litatis ad urbem regiam rediit;
26. sed, quamvis prudentia insignis, de Gangae arcessitu consilium nullum reperiebat.
27. Ita consilii inops magnus rex post tempus diuturnum, postquam per triginta millia annorum imperio praefuerat, ad Superos abiit.

CAPUT XLIII. MUNUS BHAGIRATHI CONCESSUM.

---

1. Sagaro fati lege perfuncto, cives imperii regem sibi crearunt Ansumantem piissimum, qui quidem, o Raghuide, princeps fuit egregius.
2. Huic exstitit filius, Dilipae nomine celebratus.
3. In hunc filium imperandi munere deposito, Ansumantes in amoeno quodam Himavantis vertice castimonias austeras exercuit.
4. Cupiebat nimirum ille, Superos maiestate aequans, sanctum Gangae descensum assequi, sed optati sui non compos factus est princeps optimus.
5. Triginta duobus annorum millibus elapsis, postquam in silvam secesserat, rex gloria insignis sedes coelestes nactus est pro castimoniarum merito.
6. Augustus Dilipas vero, avorum clade comperta, quamvis perculta luctu mente, consilium nullum reperiebat.
7. Quomodo effici poterit Gangae descensus? quomodo libatio in illorum tumulo? quomodo tandem eos in coelum traducam? Tales cogitationes secum volvebat.
8. Cui continuo haec meditanti, pietatis bene gnaro, natus est filius, Bhagirathes nomine, religionum observantissimus.
9. At Dilipas augustus, multis sacris litatis, per triginta annorum millia imperium administravit;
10. nullum vero consilium assecutus, quonam pacto illi ab inferis protrahi possent, morbo laborans fati legem subiit.
11. Princeps egregius ad Indrae orbem, quem benefactis suis meruerat, est evectus, filio Bhagirathe ad munus regium aqua lustrali inaugurato.

12. Bhagirathes quidem sapiens rex fuit ac pius, o Raghuide, sed prolis desiderio anxius, liberis orbus permanxit.
13. Demandata itaque ministris imperii cura, ipse in Gangae descensum intentus diuturnas castimonias exercuit in saxo Gocarno:
14. brachiis sursam porrectis, medius inter quinque ignes, singulis mensibus semel cibum capiens, perdomitis sensibus, per hiemem in solo udo cubans, pluvio anni tempore sub dio perdurans.
15. Qui quum per aliquot annorum millia in tam atroci cruciatu perstisset, propitius ei redditus est almus Brachman, summus animantium dominus.
16. Tum Diis comitantibus magnus Parens ad Bhagirathem sese castigantem accedens, magnanimum ita affatur:
17. Amplissime Bhagirathe! hominum princeps! equidem tibi faveo, ac propter castimonias bene exercitas munus aliquod expetas licet.
18. Totius mundi magno Parenti praeclarus Bhagirathes, validis lacertis praeditus, respondit, manus iunctas suppliciter protendens:
19. Si alcum numen mihi favet, si fructuosa est castimonia, nanciscantur ope mea libationem cuncti Sagari nati.
20. Cinere istorum magnanimorum Gangae undis irrorato, transeant in coelum immensum omnes hi proavi mei.
21. Prolem quoque, Dive, dare velis, ne intreat prosapia nostra: Ixvacuidarum stirpis gratia concedatur mihi donum hoc insigne.
22. Vix loqui desierat rex, quum totius mundi magnus Parens voco dulci, dulcisona, faustum oraculum ei edidit:
23. Magnum est quod optas, curulis bellator Bhagirathe. Ita fiat! Salve mihi, stirpis Ixvacuidarum columen!
24. En tibi nympham Gangam, filiam Himavantis natu maiorem; divinus Sivas est propitiandus, o rex! ut hanc vertice excipere velit.
25. Tellus enim Gangae in praeceps ruentis impetum sustinere nequit; neque alium video huic excipiendae parem praeter Tridentiferum.
26. Ita admonito rege, Gangam deinde cohortatus, mundi creator rediit in sedes aetherias, cum omnibus divis Ventorumque cohorte.

CAPUT XLIV. NYMPHAE GANGAE DESCENSUS.

1. Postquam abierat genitor animantium, rex pollice pedis extremo in terrae solum infixo, integrum annum perduravit:
2. brachiis sursum porrectis, sine sustentaculo, aerem pro cibo captans, sine tecto, immobilis, stipitis instar erectus, noctu diuque insomnis.
3. Tunc, anno peracto, Umae maritus, pecudum altor, quem universus orbis adorat, talibus affatus est Bhagirathem:
4. Propitius tibi sum, vir optime; gratificari tibi volo: excipiam ego vertice montium regis filiam.
5. Deinde consenso Himavantis fastigio deus rerum potens, Praecipa! inquit, compellans Gangam, fluminis aetherii nympham.
6. At filia Himavantis natu maior, quam universus orbis adorat, quum Umae maritum sibi imperantem audivisset, ira vehementi commota est.
7. Conversa protinus in speciem immanem, cum impetu vix tolerando praecipitavit ex aethere in faustum Sivae verticem.

8. Secum cogitabat nimirum Diva illa, Ganga inexsuperabilis: Penetrabo egomet in Tartarum, gurgite meo Sancarum abripiens.
9. Tunc vero almus Sivas Trioculus cognita istius superbia, iratus eam detrudere in humilem conditionem decrevit.
10. Ceciderat nympha sancta in sanctum Rudri verticem, imperviis comae plexae nodis Himavantis silvosi similem.
11. Inde illa nullo modo ad terram pervenire poterat, quamvis validis conatibus, neque exitum nacta est, errabunda inter comae orbes in altum exstructos.
12. Ibidem vagabatur Diva per magnum annorum numerum, quam conspicatus Bhagirathes denuo severissimis castimoniis sese applicuit.
13. Hisce admodum propitius ei redditus Sivas tandem dimisit Gangam in lacum Vindum effusam.
14. Ex ea sic dimissa septem flumina ortum habuere: Hladinis, Pavanis, tertioque loco Nalinis;
15. hae tres Gangae, faustae, benignis aquis abundantes, versus plagam orientalem profluxere.
16. Suchaxus vero, Sitaque, nec non ingens Sindhus, hi tres laetis limpidisque undis scaturientes versus plagam occidentalem profluxere.
17. Septima denique ex hisce, Ganga, regem Bhagirathem sequebatur, ex aethere in Sancari verticem, inde in terram delapsa.
18. Ibi aqua, raucam fragorem ciens, sinuosis flexibus vagabatur. Piscium testudinumque turbis, tum delphinum gregibus delabentibus ac delapsis, nitebat undique tellus.
19. Tunc divini Sapientes, Fidicines, nec non Geniorum, Beatorumque agmina, dispiciebant amnem e coelo in terram effusum.
20. Divi tensis urbes aequantibus, equis vel excelsis elephantis vecti, alii praepeti volatu per aerem, undique adstitere.
21. Miraculum istud mundo ostentatum, Gangae descensum egregium, visendi cupidi convenere Coelites, incomparabili splendore insignes.
22. Hisce in unum coeuntibus, eorumque gemmeis ornamentis, coelum ab omni nube purum centenis solibus illuminari videbatur.
23. Delphinum anguumque gregibus, lubricis quoque piscibus cinctus erat aether quasi fulminibus quoquoversus dissipatis.
24. Albentibus undarum spumis in mille partes dispersis distinctus erat aer, quasi cycnorum agminibus per coelum autumnale volitantium.
25. Hic properantius recurrit flumen, illuc tortuoso tramite accedit; hic in latum porrigitur, illic lentissimo motu paene stagnat.
26. Alicubi fluctus fluctu reciprocante repulsus, passim in sublime emicans, rursus in humum decidit.
27. Ita in Sancari vertice fracta, fracta rursus in terrae solo, unda late splendebat, limpida, pura ab omni labe.
28. Divini Sapientes, coelestesque Fidicines, in sedibus terrestribus habitantes, attingebant aquam istam, confisi fore lustralem, quippe quae a Sivae corpore deffluxisset.
29. Qui diris obnoxii ex aethere in tellurem praecipitaverant, hoc latice penitus lustrati, denuo in coelum subiere.
30. Gaudio efferebatur genus humanum adspectu huius aquae pellucidae: etenim irroratum e Ganga ab omni labe purum est redditum.

31. Bhagirathes vero, rex sapiens, curru divino consenso maiestate pollens in fronte incedebat, quem Ganga a tergo sequebatur.
32. Divi omnes cum Sapientibus consociati, Ditiadae, Danaidae, Gigantes, Fidicinum Geniorumque proceres,
33. cum Hippocephalis magnisque Serpentibus, nec non frequentes Nympharum chori, Bhagirathis currum prosecuti sunt; praeterea quaecunque sunt aquatilia alacriter Gangae vestigia legebant.
34. Quocunque praeibat rex Bhagirathes, eo procedebat Ganga celebratissima, nympharum fluvialium optima, omnium delictorum piatrix.
35. Ibi vero, dum forte Jahnus, sanctitate mirabilis, sacris operabatur, Ganga aream sacrificalem viri magnanimi inundavit.
36. Cuius nymphae superbia cognita, Jahnus ira incensus, o Raghuide, omnem fluminis aquam ebbit, quod maximo miraculo esset.
37. Quo facto Divi et Fidices Sapientesque, vehementer exterriti, Jahnum, virum sanctissimum, adoravere, Gangamque filiae loco adoptandam magnanimo obtulere.
38. Hac conditione placatus vir maiestate praepollens rursus ex auribus aquam emisit.
39. Inde Ganga Jahnus nata sive Jahnus vulgo dicitur. Ulterius deinde ea perrexit Bhagirathis currum proseundo,
40. et quum ad Oceanum pervenisset nympharum fluvialium praestantissima, sedes infernas subiit, ut inferias istas solvendas iuvaret.
41. Rex autem, Ganga comitante ad Oceanum progressus, intravit loca subterranea per tramitem a Sagaridis effossum.
42. Deinde, perducto fluvio in Erei profunda, proavos suos cunctos in cinerem conversos libatione recreavit.
43. At Sagari filii, Gangae undis ibi proluti, aetheriam formam quum protinus induissent, gaudio elati in coelum ascenderunt.
44. Quos omnes proavos magnanimi istius ope prolutos conspicatus Brachman, deorum agmine circumdatus Bhagirathem hisce affatur:
45. Exsoluta sunt, heros fortissime, et in coelum divum more evecta Sagari magnanimi filiorum sexaginta millia.
46. Quamdiu Oceani aqua in orbe terrarum immota perstabit, tamdiu Sagari filii cuncti in coelo divum more perstabunt.
47. Haec autem Ganga filia tua natu maxima fiet, nomineque a te impertito perpetuo per orbem celebrabitur.
48. Gangis nymphe divina Trivia Bhagirathisque audiet: quandoquidem tres vias collustrat, inde Trivia nuncupatur.
49. Iam tu, populorum domine, proavis universis aqua libata inferias hinc mitte, promissumque solvendum cura.
50. Abavus tuus olim, gloriosissimus ille, inter pios eminens, huius voti non factus est compos.
51. Similiter quoque Ansumantes, mi filiole, vigore per orbem terrarum incomparabilis, de Ganga deducenda sollicitus promissum solvere non potuit.
52. Tum rex sapiens, virtutibus praeditus, gravitate magnis Sapientibus aequiparandus, castimoniis eximius, in muneribus ordinis militaris obeundis constans, pater tuus, vir amplissime,
53. illustris Dilipas, nec ipse Gangam deducere potis fuit, quamvis anxie sollicitus. Tibi vero, hominum fortissime, contigit promissum istud explere;

54. tu nactus es summam per orbem terrarum gloriam, ab ipsis Coelitibus probatam.
55. Hic Gangae descensus tua ope, hostium domitor, confectus est, quo facto tu tibi ingens pietatis sacrarium parasti.
56. Prolue temet ipsum, vir excelse, aqua semper salutari, lustratusque meritorum praemiis fruere.
57. Avorum tuorum omnium in honorem fac libationem solennem. Bene tibi esto! Equidem in sedem aetheriam revertor; tu quoque domum redi.
58. Talibus affatus almos Brachman Bhagirathem, hostium domitorem, cum deorum comitatu ad sedem suam inconcussam remeavit.
59. Bhagirathes autem, rex sapiens, clarissimus, celebratis ex ordine Sagaridarum inferiis sicuti decebat,
60. ipse quoque aqua rite lustratus ad urbem suam reversus est, opibusque auctus regni sui imperio praefuit.
61. At populus tali principe reduce laetus, o Raghuide, dimissa moestitia et aegritudine, omnibus copiis effloruit.
62. Sic tibi, Rama, Gangae memoriam fusius ego explicui. Fausta tibi precor! salve! Tempus vespertinum iam praeterit.
63. Lustralis est, opesque, famam, aevum diuturnum, sedem apud Superos denique audientibus parat haec narratio de Gangae descensu, a me tibi enarrata.

CAPUT XLV. AMBROSIAE ORIGO.

---

1. Audito Visvamitrae sermone Raghuides, pariter ac Laxmanus, ad summam admirationem raptus, hisce magistrum affatur:
2. Est valde mirabilis, Brachmana, narratio haec a te prolata: sanctus Gangae descensus, nec non Oceani expletio.
3. Nox haec, o hostium domitor, in breve temporis momentum contrahi nobis visa est, dum meditabamur omni ex parte narrationem istam tuam.
4. Mihi sane aeque ac Sumitridae nox integra consumta est meditando faustum Visvamitrae narrationem.
5. Ubi dies clare illuxit, Raghuides hostium domitor his verbis adiit sanctum vatem Visvamitram, qui modo religiones matutinas perfecerat:
6. Iam discessit nox alma; auscultata est mirabilis rerum memoria, nunc traiiciamus amnium praestantissimum, lustrales nymphae Triviae undas.
7. Adest, ecce! navis ampla et bene instructa, piorum anachoretarum nutu, qui te virum divinum advenisse cognoverunt, celeriter advecta.
8. Quo sermone Raghuidae magnanimi auditio, Causicus discipulorum cohortem transvehendam curavit.
9. Ad ripam septentrionalem appulsi, salutato anachoretarum coetu, dum iuxta amnis cursum progrediebantur, conspexere urbem Visalam.
10. Propere inde Sapientum princeps cum Raghuidis profectus est ad urbem Visalam, amoenam, Superim sedibus aequiparandam.
11. Interim inclytus Ramas prudentem Visvamitram venerabundus interrogavit de urbis egregiae origine.
12. Quaenam, *infit*, regum prosapia Visalae imperat? Id audire velim, si tibi placet, vir sapientissime! Vehementi sane cognoscendi studio commoveor.
13. Quibus Ramae dictis auditis, vatum princeps sese accinxit ad repetendam veterem Visalae memoriam.

14. Ausculta mihi, inquit, Raghuide! dum faustum Indrae facinus narro; quae res in hac ipsa terra gesta est, eam vere traditam accipe.
15. Fuerunt olim in prima et perfecta mundi aetate Ditidis filii praevalidi, altera ex parte Aditidis, praeclari, fortis, pii.
16. Erant utrique Casyapi magnanimi progenies, fratres aemuli, ex duabus sororibus partu editi, prae ambitione alteri alteros vincere cupientes.
17. Hi aliquando congressi, ut fertur, viribus freti inter se consultare, quomodo senii immunes immortalesque fieri possent.
18. Qua de re deliberantes prudens consilium cepere oceanum lacteum agitandi, sperantes fore ut inde laticem saporatum nanciserentur.
19. Decreto igitur opere, serpente Vasuce usi pro fune iugali, monte Mandaro pro rude, immenso vigore praediti oceanum agitarunt.
20. Post mille annos serpentis, quem huc et illuc torquebant, capita, venenum acerrimum evomentia, dentibus saxa momordere.
21. Erupit inde, ignis instar, virus pestiferum, quo urebatur orbis universus, deorum, Titanum hominumque sedes.
22. Tunc dii auxilii inopes ad magnum Sancari numen sese converterunt, pecudumque altorem Rudrum hac voce: Fer opem nobis! fer opem! adorarunt.
23. Ibi coram adspiciendum sese exhibuit, concham, discum clavamque gestans, Vishnus cum leni risu Rudrum tridentiferum affatus:
24. Ex oceano a divis agitato quicquid primum emerserit, id tuum omnino esto, Coelitum princeps, siquidem tu horum natu es maximus.
25. Hic adstans accipe, domine, tanquam primitias hocce venenum. Talia locutus deus praestantissimus ibidem e conspectu evanuit.
26. At Sivas, viso deum pavore, dictoque Arcitenentis audito, venenum istud atrox ac letiferum hausit, quasi merum nectar foret.
27. Quo facto, diis relictis, abiit Superum princeps, almus Sivas; dii vero Titanesque coniunctim oceanum agitavere.
28. Interim quum mons ille excelsus, pro rude adhibitus, ad inferos delapsus esset, dii Fidicinesque Madhus interfectorum adorarunt.
29. Tu es salus omnium animantium, imprimis Coelicularum; sospita nos, validis lacertis praedite! Te montem extrahere oportet.
30. Hisce auditis Vishnus, testudinis formam indutus, montem dorso sublevavit, ibique sub oceano cubuit.
31. At simul Pulricomus ille, qui mundum permeat, summus Genius, montis cacumen manu prehendens, inter medios divos adstans, aequor agitavit.
32. Inde post mille annos vir artis medicae gnarus (*Dhanvantares*) surrexit, placidus, baculum urceumque gestans.
33. Inter aquarum agitationem dum sapor eliciebatur, generose adolescens, emerserunt inde bellissimae puellae, quae ab aquis et sapore Apsarases dictae sunt.
34. Harum Apsarasum splendidarum sexagies centies centena millia exstitere; ancillae autem, quae illis ministrarent, erant innumerabiles.
35. Quas quum nec Dii nec Danuidae uxores ducere vellent, propter hanc repudiationem corpora earum vulgata sunt.
36. Emersit porro e latice saporato Varuni nata (*Sura dicta*) conditionem nuptialem quaerens.

37. Ditidis quidem filii hanc nympham Varunidem non recepere; Aditidis nati contra recepere puellam intemeratam.
38. Hinc a Sura recepta Dii postea *Suri cognominati sunt*; Ditiadae altera ex parte *Asuri*, quia eandem repudiaverant.
39. Ibidem surrexit equus Uchchaissravases (*ab arrectis auribus dictus*) et gemma Caustubha dicta, nec non *Somadevus*, lunae praeses.
40. [Tandem post diuturnum tempus indidem enata est puella, in loti calice sedens, admodum formosa, prima iuventa florens, per totum corpus tum mundo
41. muliebri compta, tum faustis notis insignita, diademate armillisque caput et lacertos cincta, nigris cincinnis decora,
42. auri liquefacti instar fulgens, monilibus ex margaritis ornata, dea potentissima, quadribrachia, pulcra facie, loti florem manu tenens.
43. Haec eadem, inquam; tali modo edita, diva Faustitas, per universum orbem adorata, ipsa Lotigena in Lotomphali Vishnus amplexum protinus sese insinuavit.]
44. Tum Dii Titanesque cum Fidicinum choris oceanum denuo versando miscuere, unde tandem concretum est istud, *quod maxime cupiebant*, nimirum ambrosia praestantissima.
45. At huius fruendae gratia ingens stirpium exstitit strages: etenim Aditidis nati Ditiadas bello impugnarunt;
46. altera ex parte obviam iis processere Asuri cuncti cum Gigantibus consociati. Commissum est proelium atrocissimum, quo triplex mundus obstupesceret.
47. Dum omnia ad internacionem ruebant, Vishnus praevalidus interim, usus praestigiis quibus oculos fallere solet, cito ambrosiam abstulit.
48. Qui Vishnui aeterno, summo Genio, minus obstiterant, proculcati sunt in hac pugna a deo rerum potente.
49. Aditidis nati bellicosi Ditidis filios ad internacionem delevere in atroci hoc conflictu inter utriusque divae prolem.
50. Profligatis denique hostibus, imperium adeptus urbium evensor Indras, laetus mundos rexit, pariterque Sapientum et Praeconum coelestium agmina.

CAPUT XLVI. FOETUS DITIDIS DIFFISSUS.

---

1. At Ditis, propter hanc filiorum stragem vehementi moerore confecta, coniugem suum Marichidem Casyapum talibus affatur:
2. Orba sum, alme, filiis istis tuis praevalidis. Parere cupio filium Indrae interfectorum, quem diuturnis castimoniis sum meritura.
3. Ipsa equidem ritus sanctos servabo; tuum est efficere, ut utero concipiam: te sane decet, Indrae interfectorum mihi concedere.
4. Quibus uxoris dictis auditis Marichides Casyapus, maiestate pollens, Ditidi moestissimae haec retulit:
5. Ita fiat! Salvere te iubeo! Puram te serva, mulier castissima, generabisque filium, qui Indram in certamine profligare possit.
6. Quando per plenos mille annos puram temet servaveris, tunc filium triplicis mundi debellatorem ex me generabis.
7. Ita locutus vir gravissimus manu blande eam attractavit; amplexuque dato fausta ei precatus ad solitas religiones secessit.
8. Illo prolecto Ditis, admodum laeta, in verbena cumulo decumbens austerrissimas castimonias exercuit.

9. Quam dum illa vitam degebat, ultro eam adiit Sacrus, et summae humilitatis studiosus totus in eo erat, ut ei ministraret.
10. Ignem, verbenas, ligna, aquam, nec non fructus radicesque silvestres ei suppeditabat deus mille oculis insignis, et quicquid praeterea gratum esset.
11. Membra defricando ac lassitudinem leniendo Sacrus omni tempore circa Ditim assiduus erat.
12. Quum ad mille annorum numerum explendum decem modo deessent, Raghuide, illa summopere laeta Indram allocuta est:
13. Decem adhuc anni, fortissime belli dux, in castimoniis peragendi mihi restant. Bene tibi sit!
14. Mox fratrem conspicias, quem ego commodi tui gratia, filiole, victoriae ambitiosum fovebo. Tali filio meo tergemini mundi victore tu mecum gaudebis, ipse curarum immunis.
15. A patre tuo magnanimo precibus sollicitato hoc donum mihi fuit concessum, ut post mille annos expletos filium parerem.
16. Haec effata diva, sole circa medium coelum versante, somno abrepta est, atque inter dormiendum pedes in statione capitis posuit.
17. Quam quum ita pollutam videret Indras, pedibus in capitis statione positis capillos contingentem, in risum gaudiumque effusus est.
18. Penetravit itaque urbium evensor, sollertia eminens, per corporis foramen in eius uterum, foetumque septies discidit.
19. At foetus dum centuplici fulminis acie diffindebatur, clara voce eiulavit, quo facto Ditis expergefacta est.
20. Indras vero, Noli eiulare! inquit, foetum increpans, ac viribus pollens quamvis eiulantem diffidit.
21. Ditis contra, Parce huic! parce, obsecro! clamabat. Tunc Indras, venerandae matris vocem reformidans, exsiluit;
22. manibusque, quibus fulmen tenebat, suppliciter protensis; hunc in modum Ditim compellavit: Contaminata obdormivisti, o Diva, pedibus capillos contingens;
23. hanc occasionem nactus septies discidi istum, qui Indrae interfector futurus erat, cuius facinoris te mihi veniam dare aequum est.

CAPUT XLVII. CONGRESSUS CUM SUMATE.

---

1. At foetu in septem partes diviso, Ditis sanctissima deum mille oculis insignem, aggressu difficilem, placidis verbis affatur:
2. Mea culpa foetus hicce septies disceptus est; nulla hanc ob rem in te cadit culpa, Superum princeps, Balis interfector.
3. Attamen gratum aliquid mihi fieri velim in foetus mei iactura. Fiant hi septemgemi filioli mei custodes septem stationum, quas venti insident, vagenturque per aethera turbinum humeris vecti.
4. Celebrentur *Marutorum* nomine nati mei, formam aetheriam induit.
5. Unus ex his Brachmahis mundum incolat, alter Indrae mundum; tertius porro, *Aer* dictus, magnam gloriam adepturus, polum terrae proximum;
6. ceteri quatuor vero ex me geniti tuo iussu, Superum princeps, divinae sortis participes, totidem mundi plagas occupabunt.
7. Sic tibi bene sit! Talibus istius dictis auditis, urbium evensor, mille oculis insignis, Balis interfector, venerabundus Ditidi haec reponit:

8. Hi ex te geniti, aetheria forma assumpta, meo iussu Maruti, nomine a temet ipsa invenio, appellabuntur.
9. Ambrosia vescentes iidem ipsi filii tui mecum consociati per ternos mundos vagabuntur sine ullo metu, curisque exsoluti.
10. Postquam hi duo, mater filiusque, in sancto secessu talia inter se pepigerant, redierunt in coelum, ambo optatorum potiti, sicuti quidem fama traditum accepimus.
11. Haec autem ipsa est regio, Cacutsthide, a magno Indra olim habitata, ubi is tali modo Ditidi castimoniis consummatae ministравit.
12. Ibidem sapienti regi Ixvacui ex coniuge Alambusha natus est filius recti studiosissimus, Visali nomine celebratus, qui in hoc situ urbem Visalam a se dictam condidit.
13. Visali filius exstitit Hemachandrus, rex fortissimus;
14. huic qui proxime successit, Suchandrus appellatus est. Suchandri filium deinceps Dhumrasvae nomine celebratum novimus,
15. a quo porro Srinjayas est procreatus. Srinjaya filius exstitit faustus Sahadevus, maiestate pollens;
16. Sahadevi, Cusavas, recti studiosissimus; Cusavae, inclytus Somadattas, maiestate pollens.
17. Huius filius inclytus in praesentia hanc urbem incolit, Sumates dictus, immortalium similis, invictus.
18. Ixvacus autem benignitate effectum est, ut omnes reges Visalenses diurni essent, magnanimi, fortes iustique.
19. Hic hodie unam noctem commode somno indulgebimus: cras quam primum illuxerit, optime adolescens, Janacus nobis erit invisendus.
20. Interim Sumates rex, comperto Visvamitram appropinquasse, obviam ei processit, magnanimumque veneratus est.
21. Ipse, antistite cognatisque comitantibus, honorifice exceptum Visvamitram postquam reverenter interrogaverat, an recte valeret:
22. Sum fortunatus, inquit, gratulorque mihi, quandoquidem tu, magne vates, in sedem meam conspectumque venisti; nemo est me fortunatior.

CAPUT XLVIII. EXSECRATIO INDRAE ET AHALYAE.

---

1. In hoc congressu quum alter de alterius incolumitate certiores facti essent, post varios sermones Sumates magnum vatem talibus affatur:
2. Hi duo adolescentes, quaeso, vigore deorum aemuli, leonum elephantorumve incessu gradientes, fortes, tigribus taurisque comparandi,
3. grandibus oculis quasi loti foliis decori; acinacem, pharetram arcumque gestantes, non minus formosi quam Asvines gemelli,
4. prima iuventa florentes, quasi forent Immortales e Superum sedibus sua sponte in terram devecti: quomodo pedestri itinere huc pervenere? quo consilio?
5. et cuiusnam sunt nati, o vates? Illustrant sane hanc regionem, sicuti Sol ac Lunus polum aetherium, similes inter se, pariles statura vultu gestuque.
6. Cuius sermone auditio Visvamitras ei res gestas, tum commorationem in eremo Consummato, tum caedem Gigantum ex ordine declaravit.
7. Qua narratione intellecta rex, ad summam admirationem raptus, hospites suos, geminos Dasarathidas, veneratus est.
8. Tum Raghuidae Sumatis hospitio honorifice excepti, quum unam noctem ibi quievissent, versus Mithilam sunt progressi.

9. Anachoretae, ubi primum faustum Janaci urbem ex longinquo prospexerant, hilari animo, Euge! bene! exclamantes eam salutavere.
10. Ibi in silva suburbana prope Mithilam conspecto secessu antiquo, solitario, sancto, Raghuides vatum principem interrogavit:
11. Quidnam hoc est quod cerno, secessus amoeni specie, sed ab anachoretis deserti?
Discere cupio, vir venerande, cuiusnam fuerit hic antiquus eremus.
12. Audita Raghuidae percunctione inclytus vates Visvamitras, facundia praeditus, haec contra retulit:
13. Narrabo tibi ex vero, cuiusnam hic eremus fuerit, abominatus postea piae ira a viro magnanimo.
14. Egregii vatis Gautami, nobilissime adolescens, olim fuit hic secessus, coelesti specie, quem vel ipsi dii honorarent.
15. Is anachoreta cum uxore Ahalya consociatus hic per multa annorum millia castimonias exercuit.
16. Quodam die autem quum anachoreta longius inde abiisset, Indras venustam feminae in secessu sedentis formam speculatus est.
17. Occasione oblata igitur coeli princeps, libidine contactus, anachoretae habitum induit, talibusque Ahalyam affatur:
18. Amore flagrantes, modesta mulier, non exspectant, donec menstruorum tempus praeterierit; ego vero tecum coniungi cupio, o tereti latere decora puella!
19. Illa, etiamsi agnoverat Indram sub anachoretae habitu, demens consilium cepit ei obtemperandi, capta cupidine Coelitum principis.
20. Tum, postquam animam suum expleverat, Superum principem admonuit: Optato potita sum, domine;
21. cito iam hinc abi: omnimodo tibimet ipsi mihi a Gautamo cave. At Indras ridens Ahalyam his verbis compellavit:
22. Satisfactum est mihi, iuvenili femore venusta! Abibo, sicuti adveneram.
23. Ita post concubitum cum illa discessit ex tugurio, festinanter turbatoque animo, anxius nimirum de Gautami reditu.
24. At protinus conspexit eo accendentem magnum vatem, vel Diis Danuidisque aggressu difficultem, vigore mirabili, quem sanctitate sibi quaesierat, praeditum; irroratum aqua e stagno lustrali, flammae instar splendentem.
25. Viso ibi anachoreta praestantissimo, qui ligna ad alendum ignem sacrum collegerat, verbenamque manu tenebat, Superum rex territus vultum deiecit.
26. Vates contra moribus probus, quum improbum illum sub anachoretae habitu cognovisset, per iram haec ei inclamavit:
27. Quandoquidem tu, vecors, meam ipsius speciem simulans, facinus nefandum patrasti, illico spado fies.
28. Vix dum magnanimus vates iratus Indram talibus obiurgaverat, eodemque temporis momento testiculi eius humi cecidere.
29. Tum is, exstincta virilitate, in spadonem mutatus, austera viri sanctitate perculsus animum despondit, et languor enervis eum occupavit.
30. Hunc in modum diras Indrae imprecatus, Gautamus uxorem quoque exsecratus est: Hic ibidem per multa annorum millia habitabis;
31. aere vescens, nullo cibo recreata, temet ipsam excrucians, in cinere cubans, cunctis animantibus invisibilis in hoc secessu remanebis.

32. At quando Ramas, invictus ille Dasarathides, ad horridam hanc silvam accesserit, tunc demum pura fies.
33. Eius hospitio, improba mulier, a libidine ac dementia liberata me coram gaudio affecta formam propriam recuperabis.
34. Ita affatus contaminatam inclytus Gautamus in amoeno quodam Himavantis cacumine castimoniis serenissimis sese castigavit.

CAPUT XLIX. AHALYAE LIBERATIO A DIRIS.

---

1. At Sacrus spado factus deos Igne duce congregatos, tum agmen Sapientum, coelitumque Praecones, oculis prae pavore deiectis ita alloquitur:
2. Evidem, dum Gautami magnanimi sanctimoniam impedire studeo, iram eius concitando vestrum re vera, Superi, negotium peregi.
3. Spado factus sum ab irato, illa quoque (*uxor eius*) est deformata; attamen eripui ipsi castimoniarum fructum vehementi, quam effudit, dirarum imprecatione.
4. Quamobrem aequum est, ut vos omnes, Superum principes, cum Sapientum agmine Praeconibusque, me vestri commodi gratia emasculatum denuo masculum reddatis.
5. Sermone dei Sacrifici auditio Superi, Ignem ducem secuti, cum Ventorum cohorte Progenitores divinos adeuntes, uno ore talia protulere:
6. Aliquando speculatus anachoretae uxorem deus Sacrificus libidinis impotens eam vitiavit: quapropter vatis diris ilico spado est factus.
7. Nunc divis ille succenset Coelitum princeps, urbium evensor. En! aries hicce coleatus est, Sacrus vero coleis privatus.
8. Ereptos igitur arieti coleos Sacro sine mora tradite; quo facto aries castratus in summis deliciis vobis erit,
9. et quicunque homines vos recreandi gratia talem arietem vobis offerent, his vosmet praemia perennia ac praeclaras concedetis.
10. Audito Ignis sermone, Progenitores congressi arietis coleos comparatos deo mille oculis praedito accommodarunt.
11. Ab eo inde tempore, Cacutsthide, Progenitores, quandocunque conveniunt, arietum castratorum carne vescuntur, quorum coleis illum redintegraverant.
12. Indras autem, Gantami magnanimi potentia ac sanctitate percusus, ab eo inde tempore coleis arietinis usus est.
13. Adi ergo, inclyte Raghuide, secessum viri religiosi; exsolve diris praeclaras illam Ahalyam, divina forma praeditam.
14. Audito Visvamitrae sermone, eundemque ducem secutus, Raghuides cum Laxmano comite secessum intravit.
15. Ibi conspexit praeclaras mulierem, castimoniis collustratam, quam oculis cernere neque hominibus, vel undique congregatis, nec Diis Titanibusve contigerat:
16. quasi aetheriam quandam praestigiam, summa cum cura ab auctore rerum efformatam; quasi flammam, quamvis fumo obvolutam, tamen interlucentem;
17. quasi plenam lunam obnubilatam, bruma hiemali absconditam; quasi lucidam solis imaginem in mediis undis oculos praestringentem.
18. Illa eadem secundum Gautami effatum vel tergemini mundi incolis visu inaccessa fuerat, donec in Ramae conspectum venisset.
19. Tunc ambo Raghuidae laeti pedes eius amplexi sunt; ipsa vero, Gautami dictum recordata, benigne eos exceptit;

20. sedula paravit pedum lavationem, pateram hospitalem, ceterosque hospitii honores, quae cuncta Cacutsthides pro more solenni rite accepit.
21. Decidit e coelo amplissimus florum imber, divinis tympanis interim resonantibus; simul Fidicines saltatricesque festas celebravere choreas.
22. At Dii vocibus bene auspicatis, Euge! pulcre! Ahalyam collaudare, mirabili castimoniarum vi lustratam, dicto audientem Gautamo.
23. Qui quidem maiestate pollens, quum divina mentis acie cognovisset, Ramam ad suum eremum accessisse, eum consalutavit.
24. Deinde cum uxore Ahalya iam ab omni labe purgata congressus, sociam assumpsit vir sanctus religionum in posterum calendarum.
25. Ramas quoque a magno anachoreta Gautamo cum eximio honore, sicuti decebat, coram exceptus, ad urbem Mithilam pergit.

CAPUT L. CONGRESSUS CUM JANACO.

---

1. Tum Ramas versus plagam medium inter Eoam et Borealem progressus, Visvamitra duce ad septum sacrificale accessit.
2. Quo facto ipse, pariterque Laxmanus, vatum principem affatus, Sane quam amplus, inquit, est sacrorum apparatus, a Janaco magnanimo instructus.
3. Adsunt hic, vir inclyte, multa Brachmanarum millia, convenae e diversis regionibus, librorum sacrorum lectione insignes.
4. Cernuntur hinc inde vatum stationes, plaustris contenis circumseptae: eligatur, Brachmana, locus aliquis commodus, ubi nos quoque deversari possimus.
5. Audito Ramae sermone magnus vates Visvamitras sedem sibi fecit in loco a ceteris segregato, aquarum copia instructo.
6. Confestim rex egregius, Visvamitrae adventu cognito, antistitem sacrorum suorum laudatissimum Satanandum ducem secutus,
7. aliis quoque sacerdotibus comitantibus, pateram hospitalem manu tenens, festinanter obviam ei processit, vir modestia insignis.
8. Vates eximius autem, honorem a Janaco sibi habitum benigne accepit, et percunctatus est regem de incolumitate et prospero sacri successu.
9. Similia deinde quaesivit ex antistite, religionum magistris ceterisque vatibus, quos singulos secundum cuiusque dignitatem hilari vultu consalutavit.
10. At rex, protensis manibus vatum principem adorans, Considerare velis, inquit, vir venerande, inter hosce vates egregios.
11. Audito Janaci sermone consedit ille; iuxta eum considerunt antistes, sacerdotes et ipse rex cum ministris suis.
12. Quos quum omni ex parte secundum dignitatis gradus in sedilibus collocatos videret princeps, Visvamitram talibus affatur:
13. Hodie apparatus sacrorum a Diis fructuosus mihi est factus; hodie praemium inde percepit, siquidem sanctam tuam maiestatem intueri mihi contigit.
14. Sum felix, sum amplificatus, cuius ad solemnia coram spectanda tu, Brachmana, cum anachoretarum coetu accesseris.
15. Religionum periti aiunt, duodenos dies ad operandum nobis superesse: tunc tibi, Causice, omnino visendi sunt Dii, suas singuli portiones petituri.
16. His dictis, rex denuo hilari vultu, manus reverenter protendens, vatum principem interrogavit:

17. Hi duo adolescentes, quaeso, vigore deorum aemuli, leonum elephantorumque incessu gradientes, fortes, tigribus taurisque comparandi,
18. grandibus oculis quasi loti foliis decori, acinacem, pharetram arcumque gestantes, non minus formosi quam Asvines gemelli, prima iuventa florentes,
19. quasi forent Immortales, e Superum sedibus sua sponte in terram devecti: quomodo pedestri itinere huc pervenere? quo consilio? et cuiusnam sunt nati, o vates?
20. Illustrant sane hanc regionem sicuti Sol ac Lunus polum aetherium, similes inter se, pariles statura, vultu gestuque.
21. Quo sermone magnanimi Janaci audito vir gravissimus regem certiorem fecit, hos esse Dasarathae natos;
22. narravit ei quoque commorationem in eremo Consummato, Gigantumque caedem; tum totius itineris ordinem, urbisque Visalae conspectum;
23. porro Ahalyae conspectum et congressum cum Gautamo; denique suum ipsius adolescentiumque adventum magni arcus visendi gratia.
24. Quae cum universa Janaco magnanimo exposuisset, conticuit inclytus vatum princeps.

CAPUT LI. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

SATANANDI SERMO.

1. Tali Visvamitrae sollertis narratione audita, illustris Satanandus, sanctitate insignis, Gautami filius natu maximus,
2. qui castimoniis augustum splendorem sibi quaesierat, pilis praे gaudio erectis, Ramae conspectu ad summam admirationem raptus est.
3. Qui aliquamdiu regios iuvenes coram sedentes contemplatus, ad Visvamitram in sede sua compositum conversus, talibus infit:
4. Ecquid tu, vatum princeps, matrem meam fama celebratam, diuturnis castimoniis intentam, regio iuveni conspiendam exhibuisti?
5. Ecquid illa eadem, femina clarissima, oblatis silvestribus pomis honorifice exceptit Ramam, dignum cui a cunctis mortalibus honos habeatur?
6. Ecquid tu, vir amplissime, Ramae narrasti veterem illam memoriam flagitii a matre mea cum deo admissi?
7. Ecquid, obsecro te, optime vates, mater post Ramae conspectum cum patre meo ac magistro denuo est consociata?
8. Ecquid pater benigno animo matrem meam, diuturnis castimoniis lustratam, in gratiam recepit?
9. Ecquid Cusici nate, Ramas inclytus, antequam huc proficiseretur, honorifice habitus est a patre meo magnanimo?
10. Cuius sermone audit, magnus vates Visvamitras, ipse facundiae gnarus, Satanando facundo haec retulit:
11. Nihil neglectum, vir venerande: quicquid faciendum erat, perfeci.
12. Consociata est cum vate uxor, sicuti Renuca cum Bhriguide. Dicto sollertis Visvamitrae auditio illustris Satanandus ad Ramam conversus talia fatur:
13. Salve, optime Raghuide, qui tantum bonum mihi attulisti, Visvamitram ducem secutus, invictum Sapientem.
14. Ille idem inter sapientes Brachmanas splendidissimus sanctimonia sua opus incredibile perfecit; tu, fortissime iuvenis, nosti, quantum sit in eo praesidium.

15. Nemo alter in orbe terrarum te felicior est, o Rama, siquidem tibi contigit tutor Cusici filius, qui tantos labores sanctimoniae caussa exantavit.
16. Audi, quaeso! Declarabo viri magnanimi fortia facta et fata: tu mihi narranti ausculta.
17. Fuit is rex iustus, per longum tempus hostium domitor; recti gnarus, doctrina instructus, ac subditorum bono gaudens.
18. Magni Parentis filius exstiterat olim rex, Cusus nomine; Cuso genitus est filius fortis, piissimus Cusanabhus;
19. huius porro fuit filius, Gadhis nomine celebratus; Gades denique genuit filium inclyatum, magnum vatem Visvamitram.
20. Ille idem, orbem terrarum imperio regens, per multa annorum millia muneribus regiis functus est.
21. Aliquando autem vir strenuus, collecto exercitu, plenissimis legionibus circumdatus orbem terrarum peragrabat.
22. Qua in expeditione urbes, regna, flumina, montium iuga ac secessus subinde ille invisens,
23. accessit tandem ad Vasishthae sedem silvestrem, variis floribus, fruticibus, arboribus consitam, variis ferarum gregibus frequentem, a Beatis Superumque praeconibus cultam;
24. a Diis, Danuidis, Fidicinum choris, Hippocephalisque praesentia sua amplificatam; mansuetis capreolis frequentem, avium catervis circumvolitatem;
25. faustum, perpetuo plenam viris religiosissimis, castimoniarum consuetudine consummatis, ignis instar fulgentibus, magnanimis, ad divinitatem efformatis;
26. aquae vel aeris haustu pro cibo utentibus, foliis aridis aut pomis radicibusque vesci consuetis, temperantibus, domito irae sensuumque impetu sui potentibus;
27. a Sapientibus *ex Brachmanis pilis* pollicari statura genitis, tacitae precationi et igni sacro alendo intentis, aliisque ascetarum generibus undique amplificatam.
28. Talem Vasishthae sedem, quasi alteram Brachmanis sedem, invisit bellatorum praestantissimus Visvamitras animosus.

CAPUT LII. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

VISVAMITRAS AD EPULAS INVITATUS.

1. Viso Vasishtha strenuus belli dux Visvamitras, summo gaudio affectus, officiose piissimum virum adoravit.
2. A quo magnanimo salutatus est voce gratum sibi illius adventum testante.
3. Deinde venerabilis Vasishthas ei apparavit sedile, in quo postquam sollers Visvamitras considerat, anachoreta eximius, sicuti decebat, poma silvestria radicesque esculentas ei obtulit.
4. Quo honore hospitali grate accepto rex praestantissimus, inclytus Visvamitras, quaesivit ex Vasishtha an recte valeret.
5. Is quidem regi refert, omnia ipsi salva esse: religiones, ignes sacros, discipulos, arborumque pomiferorum nemora.
6. Tum sanctus Vasishthas, vir in tacita precatione assiduus, Brachmanis filius, commode sedentem Visvamitram invicem interrogavit:
7. Num tibi, o rex, res prospere succedunt? num subditos, iustitia tua conciliatos, tueris, regio munere probe functus?

8. Num famuli victu a te curati tibi dicto sunt audientes? Num tu, hostium interfector, cunctos hostes debellasti?
9. Num tibi, fortissime ac iustissime princeps, quantum ad copias militares, ad aeraria, ad socios, ad liberos nepotesque attinet, omnia sunt salva?
10. Inde rex inclytus Visvamitras, qua erat modestia, Vasishthae incolumem omni ex parte rerum suarum statum declaravit.
11. Tales sermones per aliquantum temporis inter se serentes viri optimi, magna laetitia affecti alter altero delectabantur.
12. Tunc in fine colloquii venerabilis Vasishthas Visvamitrae hanc orationem subridens proposuit:
13. Hospitio excipere cupio istum exercitum tuum, dux potentissime, ac temet ipsum pro amplissima dignitate tua; annuas mihi velim.
14. Hanc observantiam a me oblatam benigne accipe, o rex! Tu, hospitum praestantissimus, impense colendus es.
15. At prudens Visvamitras a Vasishtha ita compellatus, Iam factum est, inquit, quod cupis, colloquio honorifice mecum habito;
16. pomis radicibusque oblati, qualia in secessu tuo leguntur; pedum lavatione, et aqua ad os eluendum subministrata; ipso denique sanctitatis tuae adspectu.
17. Omnimodo honorifice habitus a te, vir sapientissime, cui ipsi honos debetur, abibo.
18. Salve, oculisque benignis me respice! Talia dicentem regem pius Vasishthas, excelsi animi vir, etiam atque etiam invitare.
19. Tandem Gadhides ei assensus, Euge! inquit, quomodo tibi placet, vatum princeps, ita fiat!
20. Hisce annuentis verbis compellatus Vasishthas, tacitae precationis peritissimus, confestim advocat vaccam maculosam ab omni macula puram:
21. Veni age, Maculosa! Cito adveni, ut iussa mea audias. *Invisit secessum nostrum inclytus Visvamitras;*
22. hunc regem sapientem cum ipsius exercitu lautissimis epulis honorare decrevi: has tu mihi appara.
23. Quicquid cuilibet e sex saporibus exquisitissimum collibuerit, id omne tu, divina copiae vacca, in gratiam mei largo imbre effunde.
24. Ex saporato, alibili, potulento, ad liguriendum et sorbillandum accommodato conflatum plenissimum dapium cumulum praeve, et quidem sine mora.

CAPUT LIII. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

COLLOQUIUM VASISHTHAE CUM VISVAMITRA.

1. Ita admonita a Vasishtha, iuvenis bellicose, vacca ista maculosa, a lactea uberum copia dicta, apparavit varias dapes, quae cuique gratissimae essent:
2. cannas sacchariferas, mella, grana tosta, latices ex lythri fruticosi floribus liquatos, potusque delicatissimos, nec non cibos cuiuscunque generis.
3. Apponebantur ibi caldae oryzae coctae acervi montium instar, condita edulia, sorbitiones, lactisque spissati lacus quoque,
4. porro liquorum varii generis dulcium mellitorumque vasa bene plena, et innumera bellaria.
5. Universus Visvamitrae exercitus, singulis convivis satiatis ac refectis, lauto Vasishthae hospitio magnopere delectatus est.

6. At rex prudens, quum ipse iucunde ac large epulatus esset cum sodalibus consiliorumque sociis, cum famulis denique, militibus iumentisque, laetitia elatus Vasishtham talibus affatur:
7. Honoratus sum a te, Brachmana, cui ipsi honos debetur, lautissimo hospitio. Ausculta!
8. sermonem aliquem proponam tibi, sermocinandi gnaro. Detur mihi vacca ista maculosa, centum millibus vaccarum commutata.
9. Sane, vir venerande, haec est gemma: reges vero gemmarum, *quae in ipsorum ditione inveniuntur*, sunt participes. Quapropter da mihi vaccam: etenim iure mea est.
10. Ita compellatus a Visvamitra sanctus Vasishthas, anachoretarum princeps, terrae domino haec reponit:
11. Evidem, o rex, neque centum millibus vaccarum, nec vel millies centenis millibus commutatam dabo maculosam istam, neque ingentibus argenti acervis.
12. Haud sane meruit ea, ut a me meaque culpa deseratur, hostium domitor! Semper fida mihi comes est haec vacca, sicuti bona fama viro sapienti.
13. In ea nituntur Deum Maniumque religiones, ipsius vitae sustentatio, ignium sacrorum cura, libatio quae cunctis animantibus spargitur, pinguis quoque laticis sacris destinati copia,
14. voces bene auspicatae in litando nuncupandae, variae denique artes: haec universa in eadem niti, rex prudentissime, dubitare noli.
15. Illa est re vera opum mearum summa; illa eadem mihi in deliciis habetur: multis de caassis, o rex, non tradam tibi vaccam istam maculosam.
16. Quam quum repulsam a Vasishtha tulisset Visvamitras, sermocinandi gnarus, multo vehementius sermonem prosecutus,
17. Dabo tibi, inquit, elephantos dentatos, aureis cingulis torquibusque instructos, aureo vectoris unco ornatos, ad quatuordecim millia;
18. dabo tibi octingentos currus auro insigne, candidis equis iunctos, quadriugos, tintinnabulis ornatos;
19. equorum patria et stirpe nobilium, animosorum, undecim millia dabo tibi, vir sancte,
20. porro vaccas variis coloribus distinctas, iuvencas, dabo tibi ad centies centena millia, dummodo mihi detur maculosa ista.
21. Quantum gemmarum aurive tu poposceris, Brachmanum optime, id omne tibi dabo, dummodo mihi detur maculosa ista.
22. Ita compellatus vir venerandus a sollerti Visvamitra, Nullo modo, inquit, o rex! eam dabo.
23. Haec eadem est mea gemma, hae sunt meae divitiae; haec est opum summa, in hac posita est vita mea.
24. Hac eadem, o rex! continentur interlunii ac plenilunii solennia, et sacra cum debitiss largitionibus coniuncta, variaeque caeremoniae.
25. Ex hoc fonte, ne dubites, manant religiones meae omnes. Quid attinet, multa nugari? Non dabo tibi copiae vaccam.

CAPUT LIV. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

PUGNA VISVAMITRAE CUM SACIS EORUMQUE SOCIIS.

1. Vasishthas anachoreta quum copiae vaccam omnino dimittere nollet, tunc rex Visvamitras eam ab illo vi abstrahere coepit.

2. At vero dum abducebatur regis animosi iussu, vacca ista, animi aegra, gemens, moerore afflita, talia secum volvebat:
3. Cur tandem ego a Vasishtha magnanimo deseror, quippe quam miseram, vehementi dolore affectam a regis satellitibus rapi patiatur?
4. Quidnam male merui de Sapienti isto alta mente praedito, quod me, quam cognovit insontem ipsique deditam, vir pius deserit?
5. Quibus tacite perpensis illa, iterum atque iterum ingemens, subito velocitate incredibili evasit, Vasishthamque petiit.
6. Protinus dissipavit regis satellites magno numero, et cum procellae impetu accurrens ante pedes magnanimi procubuit.
7. Ibi coram Vasishtha copiae vacca, flebile quid mugiens, qualis est gravis tympanorum coelestium sonitus, talia fatur:
8. Alme Brachmanis fili, cur ego a te deseror, ut adeo regii satellites me tuo a latere abstrahant?
9. Ita compellatus vates divinus illam, cuius cor moerore angebatur, tanquam sororem aegram hisce dictis consolari:
10. Non equidem te desero, iuvanca, neque tu quicquam in me peccasti: sed en! rex iste potentissimus, copiis bellicis superbiens, te abduci iubet.
11. Haud sane vires meas pares certamini arbitror, cum rege praesertim; is enim validus est, tum ex bellatorum stirpe oriundus, tum terrae dominus.
12. Adest, ecce! exercitus plenissime delectus, elephantis, equis curribusque frequens, peditum vexillis numerosus: hinc iste multo plus pollet.
13. Sic admonita a Vasishtha illa, loquendi gnara, vatem splendore incomparabilem humiliter contra alloquitur:
14. Non laudant prudentes bellatorum pollutiam; Brachmanae plus pollut. Brachmanum pollutia est divina, ac bellica potior.
15. Immensa tibi inest pollutia, neque te plus pollet Visvamitras, quamvis fortitudine excellens: tua maiestas est difficilis aggressu.
16. Impera mihi, quam tu, vir auguste, divina pollutia tibi parasti; ego istius superbiam copiasque quantascunque disperdam.
17. Huic adhortationi assentiens inclytus Vasishthas, Crea, inquit, copias hostilibus copiis conterendis pares.
18. Tum rauco Vaccae mugitu procreati Pahlavi innumerabiles profligavere totum Visvamitrae exercitum, ipso coram spectante.
19. At rex, vehementi ira incensus, oculis prae furore coruscantibus, Pahlavos invicem profligavit telis cuiuscunque generis.
20. Protinus vacca, quum Pahlavos ingenti clade a Visvamitra affectos cerneret, denuo creavit feroce Sacas cum Yavanis commixtos.
21. Hisce inter se commixtis Sacis Yavanisque cooperta est tellus. Erant fulgidi, praevalidi, densitate catervarum aureis loti filis similes, acutos enses ac bipennes gestantes,
22. loricis aurei coloris contecti: a quibus tanquam a cendentibus flammis totus iste exercitus combustus est.
23. Deinde inclytus Visvamitras tela sua iaculari, quibus Yavani, Camboji Barbarique turbati ac fusi fuere.

CAPUT LV. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

VASISHTHAE EREMUS INCENDIO CONSUMTUS.

1. Quos quum Visvamitrae telis attonitos in fugam actos cerneret Vasishtas, copiae Vaccam cohortatus est, ut omni cum cura copias bellicas crearet.
2. Huius ex rauco mugitu exstitere Camboji, solis instar fulgidi; ex uberibus porro prodiere Barbari, tela manibus vibrantes;
3. e locis genitalibus Yavani, e stercoris meatu Sacae orti memorantur; ex minutissimis in cute foraminibus, quibus pili insident, homines feri, ignotis linguis utentes,
4. Hariti cum Kiratis, qui temporis momento universas Visvamitrae copias, tum pedites, tum elephantos, equos currusque, internecione delevere.
5. At viso toto exercitu Vasishtae magnanimi ope pessumdato, filiorum Visvamitrae centuria, armis varii generis instructa, ira flagrans,
6. irruit in virum tacitae precationis peritissimum: quos omnes summus vates gravi oris fremitu combussit.
7. Sic illico Visvamitridae cum equis, curribus peditibusque in cineres sunt conversi.
8. Tunc horum omnium totiusque exercitus clade conspecta dux gloriissimus, pudore offusus atque animi aeger, erat qualis oceanus aestu sedato;
9. qualis serpens dentibus evulsis; qualis Sol deliquium passus, iubare protinus obscurato;
10. qualis volucris alis decurtatis: talis ille miser, post natorum exercitusque cladem, omni virium contentione dimissa, ad sui contemptum deiectus est.
11. Igitur filium unicum, *qui ei restabat*, admonitum ut terram bellica virtute tueretur, imperio quum praefecisset, ipse in silvarum secreta migravit.
12. Quo profectus in quodam Himavantis clivo, consueta Hippocephalorum Angiumque sede, vir continentissimus Sivae placandi gratia castimoniis sese castigavit.
13. Post aliquantum temporis vero deum princeps, qui taurum in vexillo gestat, optatorum dator, apparuit Visvamitrae fortissimo.
14. Quam ob caussam, inquit, temet excrucias, o rex? Eloquere animi tui sententiam. Optatorum dator sum: declaretur optatum quod maxime tibi cordi sit.
15. Ita admonitus a deo Visvamitras religionibus addictus, magnum numen prostrato corpore adorans, hanc orationem protulit:
16. Quod si tibi, Alme, me probavi, tradatur mihi sagittandi disciplina numeris suis absoluta, cum subsidiis arcanisque;
17. et quotquot exstant tela apud Deos, Danuidas, Sapientes, apud Fidicines, Genios, Gigantesque, ea mihi affulgeant.
18. Tuo favore, Divum Dive, optatum mihi eveniat.
19. »Esto! fiat quod petis!« ita profatus Sivas in coelum rediit. At Visvamitras validissimus, simul ac tela ipsi obtigerant a deorum principe, summa laetitia affectus, denuo superbire coepit.
20. Altius animis insurgens, sicuti aestu oceanus in interluniis, Vasishtam, vatem praestantissimum, iam tum occisum arbitrabatur.
21. Profectus ergo ad eius secessum, tela emisit, quorum impetu quidem sacrum illud nemus plane conflagravit.
22. Anachoretae, quum telum a sollerti Visvamitra eminus missum cernerent, pavidi quoquoversus catervatim diffugiebant.
23. Tum Vasishtae discipuli, quotquot erant, tum ferae volucresque, turba innumera, pavore trepidantes in diversas coeli plagas dissipari.

24. Vasishthae secessus vacuus fuit, silens ad breve tempus, vastae solitudinis instar, ipso interim suos identidem inclamante:
25. Ne pavete! hodie delebo Gadhidem, sicuti Sol pruinias. Talia fatus excelsus Vasishthas, tacitae precationis peritissimus, indignabundus deinde Visvamitram hisce increpat:
26. Quoniam tu secessum diu florentem pessumdedisti, quoniam vecordia tua te in nefas adegit, iamiam te periturum esse scito.

CAPUT LVI. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

VISVAMITRAE PROPOSITUM.

1. Ita compellatus a Vasishtha Visvamitras validissimus, Igneum telum ostentans, Siste te! siste! clamabat.
2. At venerandus ille, Brachmanis sceptrum vibrans, minaciter talia profatur; Bellicae stirpis alumne!
3. tute iam contra stando, quantum polleas, palam facito! Hodie retundam superbiam tuam, Gadhis nate, telique tui aciem.
4. Immensus quantum bellica ista tua pollutia distat a summa pollutia sacerdotali. Hanc, divinitus mihi traditam, experiere, bellatorum vilissime!
5. Protinus telum istud horrendum, Igneum, a Gadhis filio sublatum, Brachmanis sceptro extinctum est, sicut ignis impetus fluctibus.
6. At heros Gadheius, ira furens, coniecit Varuni, Rudri, Indrae, pecudumque Altoris tela;
7. telum Humanum, nec non Delenimentum, Fidicinum coelestium proprium, Soporiferumque; Oscedinem atque Illecebrem, *telum Cupidineum*;
8. Tormentum Lamentumque; Torridum porro terroris plenum, tum telum Fulmineum invictum; Brachmanis laqueum, Fati laqueum, nec non Varuni laqueum;
9. Tridentiferi telum dilectum, tum duo fulgura, *Siccum et Humidum*; Vindictae telum, porro Lemurum telum, Ardeae rostrum quoque;
10. Iuris discum, Fati discum, pariterque Vishnus discum; tum Turbinem, Venti proprium, ac telum Hippocephalum;
11. coniecit quoque binas hastas, nec non pistillum ossifragum; tum ingens Aligerorum telum, Fatique telum terribile;
12. horridam fuscinam tricuspidem, denique manicam e craniis contextam.
13. Haec tela, quotquot erant, coniecit ille in Vasishtham piissimum, ita ut miraculi instar esset: at eadem universa Brachmanis filius sceptro suo devorat.
14. Quibus extinctis Gadheia proles coniecit Brachmanis telum; quod quum expromtum cernerent,
15. Superi cum duce suo Igne, coelestes Sapientes, Fidicines magnique Serpentes consternati fuere; contremuit tergeminus mundus Brachmanis telo emisso.
16. Id ipsum quoque telum terrificum divinae maiestatis ope vates totum devorat Brachmanis sceptro.
17. Vasishthae magnanimi Brachmanis telum devorantis species fuit atrox, horrenda, qua tergeminus mundus obstupesceret.
18. Ex minutissimis in eius cute foraminibus, unde pili nascuntur, absistebant quasi scintillae igneae, fumo fulgorem obscurante;

19. ardebatque Brachmanis sceptrum, Vasishthae manu libratum, tanquam fatalis mundi conflagratio, fumida caligine involuta, vel tanquam alterum Yamae *regis inferorum* sceptrum.
20. Tunc Sapientum cohortes laudibus celebrabant Vasishtham tacitae precationis peritissimum: Ineluctabilis est vis tua, o Brachmana! sed vigorem tuum ipso vigore cohibe.
21. In ordinem coactus est a te Visvamitras validissimus; placatus iam sis, vates piissime! Mundi iam angoris immunes sunto.
22. Ita admonitus vir gravissimus ac sanctissimus tranquillitatem restituit. Visamitras vero profligatus, alte suspiria trahens, talia fatur:
23. Proh nihili bellatorum pollutia! Brachmanum pollutia vere pollet: solo Brachmanis sceptro omnia tela mea sunt fracta.
24. Quamobrem ego, re probe perspecta, placidis sensibus animoque ad austeras castimonias me convertam, quae Brachmanae conditionem mihi parare possint.

CAPUT LVII. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

TRISANCUS SERMO.

1. Deinde ille, aegritudine cordis confectus, cladis suae memor, identidem ingemens, pro hoste habitus a vate magnanimo,
2. ad plagam australem profectus cum coniuge regia, Raghuide, pomis silvestribus radicibusque vescens, temperans, severissimas castimonias coluit.
3. Postea ei nati sunt filii, veri ac recti studiosi, Havishyandus, Madhushyandus, Dridhanetrus, magno curru invictus.
4. Expletis autem mille annis, Brachman, magnus mundi Parens blanda oratione Visvamitram ascetam eximium affatur:
5. Meruisti castimoniis istis, Cusici progenies, beatas regum sapientium sedes; ideo te utique regem sapientem esse statuimus.
6. His dictis augustus mundorum dominus cum ceteris numinibus rediit in summam coeli partem, sedem suam aeternam.
7. Visvamitras contra, hac sententia audita, vultum prae pudore nonnihil deiectus, gravi dolore aestuans, indignabundus haec secum loqui:
8. Severis custimoniis memet castigavi; tamen Dii Vatesque uno ore regem sapientem modo me esse statuunt.
9. Nullus est, puto, religionum fructus. Sic re deliberata vir religiosissimus suique maxime compos, rursus severioribus adeo castimoniis sese adstrinxit.
10. Eodem autem tempore florebat vir veridicus, temperans, Trisancus nomine celebratus, Ixvacuidarum columen.
11. Is consilium mente concepit de sacrificio adornando, cuius ope cum ipso corpore ad superas deorum sedes evehi mereretur.
12. Vasishthae igitur ad se arcessito propositum enarrat, sed a vate magnanimo responsum tulit, id nullo modo fieri posse.
13. Post repulsam a Vasishtha relatam rex, ad regionem australem profectus, istius filios adiit, ut in opere perficiendo se adiuvent.
14. Quos quidem, splendidissimam Vasishthidarum centuriam, conspexit inclytus Trisancus, in religiones integra mente intentos.

15. Accessit itaque rex ad magnanimos magistri sui filios, singulisque ex ordine salutatis, vultum prae pudore paullulum deiectus,
16. manus suppliciter protendens, viros eximios in commune alloquitur: Perfugium ego, consilii inops, quaero apud vos, qui miseris succurrere soletis.
17. Bene sit vobis! Repulsam nimirum tuli a Vasishtha magnanimo, dum sacrificium maximum celebrare cupio: cuius suscipiendo veniam mihi dare, vestrum est.
18. Evidem omnes magistri mei filios salvere iussos adoro, atque inclinato capite obsecro vos, Brachmanas religionibus addictos:
19. operamini meam vicem sacro diligenter faciendo, cuius ope ego cum ipso corpore superas deorum sedes nanciscar.
20. Post repulsam a Vasishtha relatam aliud praesidium, viri sancti, nisi apud magistri filios, nullum plane video.
21. Enimvero! Ixvacuidarum omnium domesticus sacrorum antistes summum est praesidium: huic vos proximo loco constituti, numinis instar mihi estis.

CAPUT LVIII. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

TRISANCUS EXSECRATIO.

1. Trisancus oratione audita, centeni vatis filii, ira commoti, regi talia regerere: Repulsus fuisti, o demens! a magistro tuo veridico.
2. Quomodo, huius auctoritatem transgressus, ad aliam sectam te conferre audes?
3. Enimvero Ixvacuidarum omnium domesticus sacrorum antistes summum est praesidium, neque licet transgredi dictum veridici.
4. »Fieri nequit!« sic effatus est almus vates Vasishthas. Quomodo ergo nos sacrum istud pro te adornare potis sumus?
5. Stolidus tu; redi, o rex, ad imperii tui sedem. Vir sanctus ille vel tergemini mundi sacris praeesse potis est.
6. Quorum orationem, turbido pree ira sono prolatam, quum audivisset, denuo illis rex talia regerit:
7. Repulsam tuli a viro sancto, pariterque a magistri natis; aliam viam ingrediar: vos, viri religiosi, valetote!
8. At vatis filii, simul atque audierant sermonem nefarii propositi indicem, vehementer irati diras ei imprecari: Transibis in Chandali conditionem.
9. His dictis magnanimi illi ad suum quisque secessum rediere. Deinde quam primum nox praeterierat, postero mane rex in Chandalum mutatus fuit.
10. Fuscis vestibus amictus, ipse fuscus, maculis deturpatus, deciduis capillis calvus, foliis arboris infelicitis ustrinum obumbrantis erat redimitus, ac ferrea ornamenta gestabat.
11. Quem talem, Chandali speciem indutum, conspicati ministri regii et quotquot cives in eius comitatu erant, deseruerunt catervatimque aufugerunt.
12. At rex solivagus, memori mente, diu noctuque aestuans, adiit Visvamitram castimonii lustratum.
13. Viso autem rege masculi vigoris orbo, in Chandali speciem mutato, Visvamitras anachoreta misericordia tactus est.
14. Miseritus regis visu horrendi inclytus ille, recti studiosissimus, talibus cum affatur: Salve mihi!

15. Quaenam est adventus tui caussa, validissima regum progenies, Ayodhyae domine,
heros, qui diris in Chandali conditionem es deiectus?
16. Cuius alloquio intellecto rex, Chandali adspectu deformis, manus suppliciter protendens,
facundiae gnaro ipse facundus haec refert:
17. Repulsam tuli a magistro, pariterque a magistri filiis; et optatum quidem istud, *quod ab
iis petieram*, non adeptus, calamitatem nactus sum.
18. Haec nimirum opinio mihi insederat, o bone! ut in coelum cum ipso corpore subirem.
Quem in finem centenis sacris operatus sum, nec tamen praemium istud impetratur.
19. Nullum antehac mendacium dixi, neque unquam sum dicturus, vel maxime miseriis
oppressus, o bone! Per militis fidem tibi iuro: sacra varii generis litavi;
20. cives aequo imperii iure rexi; probavi me magnanimis magistris morum honestate.
21. Sed mihi in religiones intento, et sacrificium celebrare cupienti, ad approbationem non
adducuntur magistri, vatum praestantissime!
22. Fatum, puto, ubique dominatur, humani conatus vero sunt irriti. Fato omnia
corripiuntur; fatum est summum columen.
23. En, me vehementer afflictum, desiderio aegrum, cuius coepta fato percelluntur, benigne
sublevare te decet, quod bene tibi vertat!
24. Nullum aliud prospicio praesidium; nullum aliud perfugium mihi restat. Virili opera
fatum repellere te decet.

CAPUT LIX. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

VASISHTHIDARUM EXECRATIO.

1. At regem talia memorantem, manifesto in Chandali conditionem mutatum, Cusici natus,
misericordia motus, blandis verbis affatur: Salve, Ixvacuide!
2. Faustum adventum tibi precor, filiole! Novi te iustissimum; perfugium tibi praestabo: ne
timeas, princeps eximie!
3. Ego invitabo omnes magnos Sapientes, sanctimonia spectatos, ad huius sacrificii
consortium: tunc tu, rex, curis exsolutus litabis.
4. Quae forma magistrorum diris effecta in te appareat, hanc eandem indutus cum ipso
corpore ad coelum ibis.
5. Sedes superas equidem arbitror te iam manu tenere, quippe qui, consilii inops, apud
Cusicidem praesidium quaesivisti.
6. Sic fatus vir inclytus, filii suis recti studiosis ac prudentissimis mandavit, ut sacrificii
apparatum curarent.
7. Deinde, cunctis discipulis convocatis; talem habuit orationem: Cunctos vates, nec non
Vasishtidas, adducitote meo iussu,
8. et quod quisque responsum dederit, meorum dictorum auctoritate admonitus, id
universum, qualecunque sit, sine ullo respectu mihi est nuntiandum.
9. Dictis hisce auditis discipuli quoquaversus profecti sunt eius iussu. Convenere deinde ex
omnibus terris voluminum sacrorum interpretes.
10. Discipuli quoque, reversi ad anachoretam maiestate splendentem, referebant ei quae
singuli voluminum sacrorum interpretes dixissent.
11. »Dicto tuo audito universi viri bis nati conveniunt, ex omnibus terris huc profecti,
excepto tamen Mahodayo.

12. Centeni isti Vasishthidae turbido piae ira vocis sono quemnam atrocem sermonem protulerint, audi tu, anachoretarum princeps!
13. Cui sacrificus est homo militaris, Chandalo praesertim, quomodo in huius consessu Dii Sapientesque coelestes latice pingui vescentur?
14. Aut quomodo tandem Brachmanae magnanimi, delectati epulis Chandalarum, in coelum evehentur, Visvamitrae patrocinio tuti?
15. Tales verborum contumelias, vatum princeps, nobis dixere oculis flagrantibus cuncti Vasishthidae cum ipso Mahodayo.«
16. Discipulorum suorum narratione audita, vates paeclarus oculis piae ira flagrantibus indignabundus exclamat:
17. Quoniam me insontem, qui austeras castimonias sustinui, criminantur, immansueti isti in cineres convertentur; ne dubitetis!
18. Protinus fati laqueo illi ad Iudicis inferorum domum abstracti, per septingentas generationes vespillones et carnifices renascuntur.
19. Canina carne vesci coacti, latrones nimirum immites, turpes deformesque per hunc orbem terrarum vagantur.
20. Ipse Mahodayus demens in me, immeritum sane, probra iecit; ideo probrosus omnium iudicio in venatoris feri conditionem transbit.
21. Gaudens animantium caede, ad crudelitatem propensus, per diuturnum tempus irae meae obnoxius in statu abiecto versabitur.
22. Hactenus prolata sententia, conticuit vir gravissimus in isto anachoretarum coetu.

CAPUT LX. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

TRISANCUS IN COELUM SUBLATUS.

1. Postquam sanctitatis sua vi Vasishthidas ipsumque Mahodayum perculerat, inclytus Visvamitras Sapientum coetum hunc in modum affatur:
2. Adstat hic, en! Ixvacus in imperio heres, Trisancus nomine celebratus; vir iustissimus et munificus, qui quidem apud me praesidium quaesivit.
3. A vobis, viri honestissimi, mecum una appareatur tale sacrificium, cuius ope is cum ipso corpore in Superum sedes transeat.
4. Audito Visvamitrae dicto, egregii hi anachoretae, istius metu turbati, mutuo inter se consultare.
5. Vates hicce, Cusici heres, pronus est ad iracundiam; quod protulit dictum, diligenter id est perficiendum: ne dubitetis.
6. Ignis instar exardescit vir sanctus: diras in nos iaciet ira commotus; quapropter appetur sacrum, sicuti declaratum est a magno Sapiente;
7. omnique conatu est annitendum, ut Ixvacus heres, Visvamitrae maiestate adiutus, cum ipso corpore in coelum transeat.
8. Ergo inchoatum est sacrificium omnibus apparatibus instructum, quibus in solennibus augustus Visvamitras sacrifici munere fungebatur.
9. Sacerdotes quoque, carminum gnari, secundum dignitatis sua gradus, verba praeeuntes rite ex praceptoris sacris cunctas caeremonias perficiebant.
10. Deinde, post aliquantum temporis, egregius asceta Visvamitras comprecationem omnium deorum fecit, ut suam quisque epularum partem capesserent.

11. Quum vero dii, ad epulas invitati, nulli convenienter, tunc vehementer incensus magnus vates Visvamitras, catapedine alte sublata,
12. irae plenus Trisancum talibus affatur: En, adspice, o rex! quid valeant castimoniae ulro a me cumulatae.
13. Ille ego te cum ipso corpore in coelum perducam mea potestate. Vade age, populorum domine; ad coelum haud facile cum corpore adeundum.
14. Qualecunque sane praemium mihi debetur castimoniis quaesitum. Harum igitur virtute tu, o rex, cum corpore ad coelum perge!
15. Vix dum vates loqui desierat, iamque in aethera evehebatur hominum princeps, spectantibus anachoretis.
16. At Indras, frugum maturator, quum Trisancum in aethera sublatum cerneret, una cum Superum catervis eum his verbis increpuit:
17. Trisancus, abi ocios! Non tu idoneus es, qui sedes coelestes incolas, magistri tui diris percusus; demens! praeceps in terram decide.
18. Ita increpitus ab Indra Trisancus, retro delapsus, hac voce: Fer opem! sanctum Visvamitram inclamavit.
19. Cuius voce clamantis audita Cusicides, in iram vehementem erumpens, contra; »Siste te! siste!« vociferatur.
20. Protinus vi mirabili divinae scientiae religionisque, quasi alter rerum progenitor, creavit in parte australi alteros Septem Sapientes.
21. Ad plagam australem conversus coram anachoretis inclytus ille, ira aestuans, alteram siderum coronam creare coepit.
22. Alium Indram, inquit, creabo, vel mundus Indra suo fiat orbus. Quin, alia quoque numina piae ira creare moliebatur.
23. Tunc vehementer turbati Dii Titanesque cum Sapientum coetu Visvamitram magnanimum blanda oratione obtestari:
24. Rex iste, vir amplissime, magistri diris ictus, non meretur cum ipso corpore in coelum transire, nisi antea lustretur.
25. Deorum sermone auditu, vatum princeps Causicus gravissimam sententiam contra protulit:
26. Ego vero huic regi Trisancui, vestra pace loquar, adscensum cum ipso corpore promisi, nec fidem fallere sustineo.
27. Esto igitur huic Trisancui corporeo aeterna in coelo sedes et sunto immota cuncta sidera mea.
28. Quamdiu orbes aetherii perdurabunt, haecce a me creata utique firma manento: id mihi, o Superi, concedere vos oportet.
29. Tali modo compellati Divi omnes vatum principi responsum dedere: Ita fiat in honorem tuum!
30. Permanento utique in orbe aetherio, extra Solis tramitem, plurima haec sidera, optime vates!
31. et inter hasce stellas coruscans praeceps in caput Trisancus permaneto immortalium similis; caedemque stellae comitabuntur regem praestantissimum.
32. Visvamitras vero pietate et gravitate insignis, ab omnibus diis laudatus, coram anachoretis assensum suum declaravit.
33. Tum Dii magnanimi, sanctique Sapientes, simul omnes abierunt sicuti venerant, post sacrificium peractum.

CAPUT LXI. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

SUNASSEPHI MANCIPATIO.

1. Inclytus Visvamitras, quum Sapientes istos profectos esse videret, cunctos qui secum silvam incolebant, ita affatur:
2. Instat, en! ingens impedimentum, quod plagam australem invasit. Pergemus ad aliam plagam, ibique castimonias observabimus.
3. In terra Visala versus occidentem sita ad Pushcarorum silvam secedentes, commode religionibus fungemur: id enim eximum est castimoniae nemus.
4. His dictis magnus anachoreta, ad Pushcaros profectus, severissima abstinentia sese castigavit, radicibus pomisque silvestribus vitam sustentans.
5. Eodem autem tempore potentissimus Ayodhyae rex, cui Ambarisho nomen erat, sacrum celebrare molitus est.
6. Is dum sacris operabatur, Indras victimam surripuit. Amissa vero victima sacrorum antistes regem talibus admonuit:
7. Surrepta hinc est victima, o rex! perdebita tuo neglectu. Regem, nisi sit strenuus suorum vindex, domine, delicta sua pessum dant.
8. Gravissimum sane hoc est piaculum? *aut victimam ipsam* aut hominem victimae vice cito adduc, ita ut opus sacrum perfici possit.
9. Magistri religionum sermone intellecto Ixvacuides splendidissimus, magni consilii vir, quae sivit victimam multis vaccarum millibus emendam.
10. Regiones terrasque quoquaversus sitas, urbesque, silvasque, et sanctos secessus per vestigans rex iste,
11. care adolescens, conspicatus est Richicum, cum filiis suis atque uxore in Bhrigus clivo sedentem.
12. Quem inclytus Ambarishus quum honorifice salutasset, sapientem Brachmanam, sanctimoniam lucentem, rex sapiens hunc in modum affatus est:
13. Si tu centies mille vaccarum pretio vendere velles aliquem e filiis victimae vice, nobilis Bhriguide, tunc ego plane curis exsolutus forem.
14. Cunctas terras peragravi, nec tamen nanciscor victimam sacrificio idoneam; aequum est, te mihi unum ex hisce filium pretio permutare.
15. Ita compellatus illustris Richicus talia respondet: Natu maximum, o princeps, equidem nullo modo vendiderim.
16. Richici sententia audita mater magnanimorum istorum heroem Ambarishum hunc in modum affantur:
17. Filium natu maximum venerandus Bhriguides non venalem declaravit; mihi quoque, domine, scias carum esse minimum nata catellum.
18. Plerumque nimirum accedit, ut patribus natu maximi sint in deliciis, matribus minimi: quapropter hunc ego tueor.
19. Vix loqui desierant vates eiusque coniux, quum Sunassephus, medius inter utrumque fratrem, ultro hunc sermonem protulit:
20. Pater natu maximum non venalem declaravit, mater vero minimum; medium iam venisse arbitror. Abducas me, regum proles!
21. Itaque centies mille vaccarum pretio mancipatum Sunassephum quum accepisset, rex summopere laetus inde profectus est.

22. Puer festinanter in currum imposito, deinde domum contendit, ut sacrificium suum consummandum curaret.

CAPUT LXII. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

AMBARISHI SACRIFICIUM.

1. Rex ille, o Raghuide, Sunassephum secum avehens, iumentis fatigatis circa meridiem requievit prope lacum Pushcarum.
2. Dum is quietem capiebat, praeclarus Sunassephus accessit ad lacum laudatissimum, ibique conspexit Visvamitram, avunculum suum, cum anachoretis religiones coletem.
3. Vehementer afflictus puer, vultu moesto, siti ac languore confectus, in vatis sinum se coniecit, eumque his verbis imploravit:
4. Nec pater mihi est, nec mater, nedum cognati gentilesve; te decet, placide vates, ex periculo me eripere secundum aequitatem tuam.
5. Tu sane, nobilissime, es auxiliator, tu cunctorum praesidum.
6. Fac ut regi satisfiat, tum ut ego vivam et post longum aevum sede coelesti fruar, quum sanctis castimoniis me lustravero.
7. Tu mihi inopi, orbo, patronus esto mente provida. Sicuti pater filium tuetur, sic te decet a piaculo me vindicare.
8. Cuius oratione audita Visvamitras sanctissimus, multimodis puerum consolatus, filiis suis haec profatur:
9. Quam ob caussam patres fausta sibi optantes generant filios, ut saluti post hanc vitam prospiciant: huius rei tempus iam adest.
10. Hicce anachoretae natus, tenerae aetatis puer, auxilium a me petit. Ut saltem vita huic sit salva, gratum aliquid mihi facite, filioli.
11. Vos omnes piis operibus functi estis, omnes recti studiosi; victimae vicem apud regem subeuntes, ignis sacri famem explete.
12. Tum Sunassephus vindice me sit tutus, tum sacrificium sine impedimento procedat: numina quoque placantor, imperatum meum denique fiat.
13. Audita vatis sententia, Madhusyandus ceterique filii responsum superbum cum derisu reddidere:
14. Quomodo propriis filiis desertis, domine, prolem alienam servare studies? Ineptum plane hoc iudicamus, quasi quis propria carne vescatur.
15. Audito filiorum sermone vates egregius, oculos prea ira rubore suffusus, talia profari coepit:
16. Insolens est hoc dictum, impietatis damnandum, mei imperati contemptu atrox, horrificum.
17. Vos omnes, aeque ac Vasishthidae, per integros mille annos, quoties renascemini, carne canina vescentes in orbe terrarum habitabitis.
18. Postquam filiis diras obnuntiaverat vates egregius, Sunassephum afflictum alloquitur, parato ei praesidio salutari.
19. Quando tu, inquit, lustralibus vinculis alligatus, punicea corolla condecoratus, ad Vishnus columnam sacrificalem steteris, tunc verbis solennibus Ignem invoca,
20. atque haec duo carmina divina cantando recita, anachoretae fili, in sacrificio isto Ambarishi; quo facto liberationem impetrabis.

21. Sunassephus, quum attento animo bina haec carmina edidicisset, festinanter regem fortissimum Ambarishum his verbis adiit:
22. Rex fortissime, vir animi excelsi, sine mora hinc proficiscamur! Fac ut domum redeas, praeviwasque caeremonias inchoandas cura.
23. Audito sermone pueri ab anachoreta geniti, rex gaudio elatus sine mora indefessus ad aream sacrificalem perrexit.
24. Ibi ex collegi sacerdotum sententia rex victimam, certis notis puram recognitam, puniceo amictu velatam ad columnam alligandam curavit.
25. At anachoretae filiolus, ut erat vinctus, vocibus coram igne sacro recitandis gemina numina rite adoravit, Indram eiusque fratrem natu minorem *Vishnum*.
26. Mystica laudatione placatus deus mille oculis praeditus, Vasuum dux, benigne longum aevum Sunassepho concessit.
27. Rex vero ipse multiplicem huius sacrificii fructum adeptus est, propitio Indrae numine partum.
28. Pius Visvamitras autem severas castimonias porro exercuit per mille annos in Pushcarorum terra, in voto suo perseverans.

CAPUT LXIII. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

MENACAE TERRESTRIS HABITATIO.

1. At mille annis expletis magnum vatem, voto exsoluto lustratum, adierunt omnes Superi, praemium religionum ei tribuere cupientes.
2. Tunc altera vice Brachman, blandissimis verbis cum affatus, Tu es sapiens, ait; salve! quod meruisti sanctis operibus ultro susceptis.
3. His dictis deorum dominus in sedem aetheriam rediit. Visvamitras tamen audito hoc oraculo, austeras castimonias porro exercuit.
4. Deinde, post longum temporis intervallum, Menaca, nympha praestantissima e saltaticum coelestium choris, ad lacum Pushcarorum accessit, ut in eo lavaretur.
5. Hanc vidit inclitus Cusici filius, forma incomparabilem, quasi fulgurationem ex nube elucentem.
6. Quam Menacam toto corpore pulcerrimam in silva solitaria conspicatus vates, Cupidinis imperio parens, adiit ac talia protulit:
7. Nympha! faustum adventum tibi precor. Habita mecum in hoc secessu. Fave, obsecro, mihi Cupidinis illecebris contacto.
8. Ita salutata nympha, tereti latere decora, ibi sedem sibi de legit, quo facto ingens castimoniarum impedimentum Visvamitrae supervenit.
9. Dum illa habitabat in amoeno anachoretae secessu, anni bis quinque iucunde elapsi sunt.
10. At post huius temporis decursum magnus vates Visvamitras, pudore quodammodo affectus ad recordationem moestitiamque se convertit.
11. Subnata est ei suspicio cum indignatione commixta, deos in commune molitos esse, ut a religionibus efficacissime se abstraherent.
12. Elapsi sunt, *ita secum reputabat*, decem anni, diebus noctibusque fallentibus; Cupidinis illecebris devicto mihi hoc impedimentum est obiectum.
13. Vates egregius, ingemens, poenitentia afflictus, quum Menacam cerneret timidam, trementem, manibus suppliciter protensem adstantem:

14. nympham quidem blando alloquio dimisit Cusici filius, ipse autem ad montes septentrionales se contulit.
15. Firmissimo consilio capto inclytus ille, vincendi cupidus, quam primum Causicidis, *sororis suae*, ripam attigerat, castmoniis vix tolerandis sese castigavit.
16. Quo per plura annorum millia in montis septentrionalis iugo horrendos cruciatus sustinente, deos timor incessit.
17. Superi omnes, cum Sapientum caterva congregati, habito consilio dixere: Magni Sapientis titulum, ut par est, impetrato hicce Cusici filius.
18. Audita deorum sententia, magnus mundi universi Parens, Visvamitram sanctimonia divitem blandis verbis affatur:
19. Magne Sapiens, salvum te iubeo, dilecte! Propitiatus equidem castimoniis tuis austoris, maiestatem et eminentiam inter Sapientes tibi largior, Cusicide!
20. Audito Brachmanis dicto, Visvamitras sanctimonia dives, neque deiectus, nec contentus, Magno Parenti respondit:
21. Quando tu, Alme, declaraveris, Brachmanae sapientis titulum incomparabilem mihi pro sanctis operibus ultro susceptis deberi, tunc ego sensuum impetum me plane devicisse putabo.
22. Cui contra Brachman, Tu nondum, inquit, sensuum impetum devicisti. Amplius annitere, vates egregie! Ita locutus, ad coelum rediit.
23. Visvamitras vero ibidem atrociore cruciatu sese castigavit.
24. Brachiis in altum porrectis, sine fulcimine, uni pedi innexus, mero aere vescens, in eadem statione permanens, immotus quasi stipes; per calorem aestivum quinque ignibus torridus,
25. pluvia anni tempestate sub dio agens, per frigora in aqua cubans, sic iste sui castigator noctu diuque per mille annos horrendum cruciatum tolerabat.
26. At magno vate Visvamitra semet ipsum angente, ingens angor incessit Superos ipsumque Vasavum.
27. Tunc vehementer turbatus Superum princeps Indras excogitavit callidum consilium, quo votum viri impediretur.
28. Ventorum cohorte cinctus coeli dominus nymphae Rambhae ad se vocatae mandatum declaravit, sibi salutare, Cusicidae vero damnosum.

CAPUT LXIV. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

RAMBHAE EXSECRATIO.

1. »A te, Rambha, curandum est gravissimum hocce deorum negotium, ut Cusicidem protinus sollicites, libidinis illecebris delinitum.«
2. Ita admonita a prudenti deo mille oculis praedito nympha ista, pudibunda, manus suppliciter protendens, talia contra refert:
3. Truculentus est, Superum domine, magnus ille vates Visvamitras.
4. Iram immanem, ne dubites, in me effundet. Inde pavor mihi iniectus est, Dive: te propitium mihi parcere aequum est. Hunc in modum a puella pavida anxie imploratus Indras trementem supplicemque consolans,
5. Noli timere, Rambha! ait; perfice, amabo, mandatum meum.
6. Sub luscinii imagine, corda delinientis, dum ineunte vere arbores florescunt, egomet cum Cupidine consociatus tibi a latere adstab.

7. Tu ergo, Rambha, formae nitidissimae venustate munditiis multiplicata, ascetam illum Cusicidem a castimoniis abstrahe.
8. Dei oratione audita, nympha speciem formosissimam exhibens, lasciva, dulce ridens, Visvamitram sollicitavit.
9. Is vero luscinium dulcissima voce garrientem exhilarato animo auscultabat, atque illam ab obliquo prospiciebat.
10. Interim tum luscinii voce cantuque incomparabili, tum Rambhae adspectu anachoretae suspicio incidit.
11. Cognito, Indram haec omnia molitum esse, vates egregius, ira commotus, diris nympham devovit:
12. Quoniam tu, Rambha, lenocinio me tentas, libidinem iramque vincere studentem, per decem annorum millia saxea stabis, improba!
13. Vir gravissimus e Brachmanum ordine, sanctimonia vim mirabilem adeptus, te, Rambha, ira mea deformatam inde extrahet.
14. Quae quum dixisset magnus vates, inclytus Visvamitras, in poenitentiam transiit, quod iracundiam cohibere non potis fuisse.
15. Gravi eius imprecatione Rambha protinus saxea redditam est; Cupido vero, ut Sapientis verba audierat, et ipse aufugit.
16. Castimoniarum fructu per iracundiam sibi erepto, vir excelsus, quia sensus nondum domuerat, nullam inveniebat animi tranquillitatem.
17. Denuo secum volvebat, *quomodo iam altera vice in insidias ab Indra sibi structas incidisset.*
18. Haud sane irae me tradam, neque ullum verbum, quicquid sit, proferam: quin imo ne respirabo quidem, vel per centenos annos.
19. Ego sensibus perdomitis memet ipsum tamdiu torrebo, donec Brachmanae conditionem castimoniis meritam adeptus fuero.
20. Nec respirans, neque ullo cibo vescens, stabo annos innumeros; non fatiscet corporis mei compages, dum ita excrucior.

CAPUT LXV. EPISODIUM DE VISVAMITRA.

VISVAMITRAS IN BRACHMANUM ORDINEM RECEPTUS.

1. Deseruit deinde plagam Himavanti adiacentem magnus vates, et quum ad plagam orientalem se contulisset, horrendo cruciatu sese castigavit.
2. Obstrinxit se voto severissimo silentii per mille annos continuandi, et exercuit castimonias factu difficillimas, per orbem terrarum incomparabiles.
3. Per integros mille annos ascetam plane in stipitem conversum, etsi multis impedimentis lacessebatur, non tamen intus ira subiit:
4. sed obfirmato animo applicuit se ad abstinentiam nunquam deminutam.
5. Voto autem post mille annos soluto, Raghuide, vir constantissimus cibum, quem caperet, sibi paraverat; eodemque tempore Indras sub specie Brachmanae cibum iam coctum ab eo petiit.
6. Huic, *ut videbatur*, viro summi ordinis certus consilii totam coenam dedit; nulloque cibo relicto, quum ipse impransus mansisset vir sanctus, ne verbo quidem mendicum istum compellavit,

7. sed in silendi voto perstitit: porro quoque silentium spiritusque compressionem servavit.
8. Is dum spiritum comprimebat, ex eius capite fumus erigebatur, quo viso tergeminus mundus conturbatus et quasi inflammatus fuit.
9. Tunc Divi, Sapientes, Angues, Serpentes Gigantesque, cuncti animis fracti, magnum Parentem affari:
10. Multis conatibus, Alme, magnus vates Visvamitras ad libidinem iramque laccessitus, maius subinde sanctimoniae incrementum capit.
11. Quod si non datur ei optatum, quod mente concepit, pessum dabit tergeminum mundum, animantia pariter atque inanima.
12. Cunctae coeli plagae sunt obscuratae, nec quicquam clare elucet; aestuant omnia maria, et montes dilabuntur;
13. contremitque tellus, et ventus flat undique procellosus. Nullum casum, o Brachman, praestare possumus: nascetur fortasse genus hominum atheum.
14. Attonitus quasi est mundus tergeminus, animo plane perturbatus, ipsumque Solis extinctum iubar prae Sapientis maiestate.
15. Donec consilium nondum cepit magnus vates in perniciem nostram, Dive, protinus placandus est venerandus ille, igniformis, splendidissimus.
16. Sicuti olim tergeminus mundus fati igne totus comburitur, sic ille imperium in deos forte affectaverit: detur ei, quicquid mente concepit.
17. Deinde cunctae Superum catervae, Magnum Parentem ducem secuti, magnanimum Visvamitram blandis verbis affari:
18. Sapiens Brachmana, salvere te iubemus! Propitiati sumus castimoniis tuis. Brachmanae conditionem nactus es, Cusicide, acerrima abstinentia.
19. Diuturnum aevum quoque, Brachmana, tibi largior ego, cum Ventorum cohorte consociatus. Vale, et quod felix faustumque tibi sit, amice, abi quo tibi placet.
20. Audito magni Parentis sermone egregius vates, omnes Coelicolas adorans, laetus talia profatur:
21. Si Brachmanae conditionem impetravi, pariterque aevum diuturnum, tunc nomen summi numinis ineffabile, et solemnis precatio, ipsique libri sacri me agnoscant.
22. Vasishthas, Brachmanis filius, tum bellicae artis, tum inter rerum divinarum peritos praestantissimus, o Divi, ita me alloquatur.
23. Deinde conciliatus a Superis sapiens Brachmana Vasishthas, in tacita precatione assiduus, amicitiam cum eo iunxit et, Ratum esto! inquit;
24. sine dubio omnia sapientis Brachmanae iura tibi competunt. Quae simul atque is dixerat, Divi omnes abiere sicuti venerant.
25. Pius Visvamitras vero, summam Brachmanae dignitatem nactus, honorifice exceptit sapientem Vasishtham, tacitae precationis peritissimum.
26. Optati sui compos deinde orbem universum peragravit, semper in abstinentia permanens. Tali modo a magnanimo illo Brachmanae conditio impetrata est.
27. Hic idem, o Rama, est summus vates, hic corporea sanctimoniae species, hic semper religionibus intentus, ipsumque virtutis heroicae studium.
28. Talibus memoratis conticuit praeclarus Brachmana Satanandus, quem Cusicides, Euge! euge! exclamans collaudavit.
29. Audita eiusdem oratione coram Rama et Laxmano habita, Janacus manibus iunctis Cusici filium hisce affatur:

30. Sum fortunatus, sum opibus auctus, cuius tu, piissime vates, comitantibus Cacutsthidis, ad sacrificium visendum advenisti.
31. Lustratus ego sum a te, Brachmana, ipso conspectu, variaeque dotes hac tua praesentia mihi sunt impertitiae.
32. Auscultavi egomet cum Rama magnanimo, vir excelse, ingens sanctimoniae opus fuse enarratum.
33. Infinita tibi inest abstinentia, infinitum robur; infinitaeque tibi semper insunt virtutes, Cusici proles.
34. Nulla me capit satietas narrationum mirabilium: at nunc tempus instat religionum vespertinarum, vates optime; ad occasum inclinat solis orbis.
35. Cras, quam primum illuxerit, denuo me videbis. Interim bene habe, vir abstinentissime! ac veniam abeundi dare mihi velis.
36. Ita admonitus anachoreta, principem praeclarum Janacum collaudavit, statimque laetum ipse laetitia affectus dimisit.
37. Post hosce sermones Videhanus Mithilensium rex cum magistris suis cognatisque vatem versus dexteram circumambulavit.
38. Tum sanctus Visvamitras, Rama et Laxmano comitibus, stationem suam intravit, ab adolescentibus magnanimis salutatus.

CAPUT LXVI. JANACI SERMO.

---

1. Postero mane, ut clare illuxerat, rex, functus caeremoniis matutinis, Visvamitram cum Raghuidis arcessere iussit.
2. Illo ipso et magnanimis fratribus secundum praecepta sacra honorifice exceptis, hunc deinde sermonem orsus est:
3. Faustum adventum tibi precor, vir venerande! quidnam gratum tibi facere possum? Iube, quid velis: meum est, tantorum virorum iussa exsequi.
4. Ita compellatus a magnanimo Janaco pius anachoreta, fandi peritus talia contra fatur:
5. Ambo hi Dasarathae filii, ex nobili bellatorum prosapia, per orbem terrarum celebrati, cupiunt visere arcum istum praestantissimum, qui domi apud te asservatur.
6. Eum ipsum, quaeso, visendum exhibe: regii adolescentes, optato potiti, post conspectam huius arcus, prout ipsis libuerit, domum revertentur.
7. Janacus vero ita rogatus magno vati respondet: Audiatur huius arcus memoria, et qua de causa apud nos asservetur.
8. Fuit rex, Devaratus nomine dictus, sextus a Nime; huic magnanimo hocce pignus per manus traditum fuit.
9. Olim fortissimus Rudrus, quem in Daxi sacrificio arcum ad caedem convivarum intendisset, profligatis Coelitibus, cum irrisu talia protulit:
10. Quoniam vos, Superi, mihi, sacrarum epularum portionem petenti, nullam tribuistis, membra vestra vitalia, partes corporis pretiosissimas, arcu discerpam.
11. Tunc sane omnes Divi afflicti principem suum placare studebant, quorum precibus ille motus est,
12. Superisque dignitate pollutibus restituit membra, quotquot arcus ope discerpta fuerant.
13. Ille idem arcus praestantissimus magnani divum Divi postea atavo nostro pignoris vice in manum est traditus.
14. At aliquando, dum ego agrum arabam, vomere excitatur et a me terram repastinante excipitur puella, cui a sulco *Sita* nomen factum est.

15. Quae quidem filia mea, non ex utero nata sed e tellure edita, quum adolesceret, hanc ei statui conditionem, ut virgo fortitudinis praemium esset.
16. At complures reges me convenere, ut filiam meam pubescentem e tellure editam nuptum peterent.
17. Cunctis hisce terrarum dominis puellam potentibus equidem filiam tradere nolui, vir venerande, declarans eam virtutis praemium fore.
18. Hi reges deinde communi consilio urbem Mithilam adiere, virtutem suam experiundi cupidi.
19. Periculum facturis Sivae arcus oblatus est: quem illi ne arripere quidem, nedum manibus librare potis erant.
20. Quorum virorum fortium quum exiguum esse virtutem cognovissem, repulsam a me tulere. Attende animum, quaeso, sanctissime vates!
21. Irati igitur ob hanc offensam reges magnis copiis instructi, quorum virtus in suspicionem adducta fuerat, Mithilam iunctis viribus obsederunt.
22. Semet ipsos spretos reputantes hi principes, ideoque mihi infensissimi, urbem undique premebant.
23. Post annum exactum cibaria mea et reliqua subsidia omnino absumpta erant, quo facto ego vehementer turbatus fui.
24. Tunc deos universos castis religionibus placavi, qui propitii mihi praebuere exercitum quaternis copiis (*elephantorum, curruum, equitum, peditumque*) instructum.
25. Huius ope fracti principes cum comitibus et profligati versus cunctas coeli plagas aufugerunt: ignavi, in conatu nefario fama virtutis destituti.
26. Illum ipsum arcum fulgentissimum, vatum princeps, tibi ac Ramae Laxmanoque visendum exhibeo.
27. Quod si Ramas huic tendendo suffecerit, filiam meam Sitam, non ex utero natam, equidem Dasarathidae nuptum dabo.

CAPUT LXVII. ARCUS DIFFRACTUS.

1. Janaci oratione audita magnus vates Visvamitras, Age! inquit, arcum Ramae visendum exhibe.
2. Tum rex iste familiaribus suis imperavit: Advehatur arcus divinus, sertis odoratis condecoratus.
3. A Janaco admoniti familiares urbem intravere, et arcu in fronte agminis collocato inde egressi sunt, sicuti rex iusserat.
4. Quinquaginta centuriae iuvenum, alta statura et robore insignium, arcam octonis rotis suffultam provehebant non sine magno molimine.
5. Tum advecta arca ferrea, in qua arcus asservabatur, ministri regii ad Janacum Superis comparabilem conversi, Ecce, aiunt, Mithilensem domine,
6. arcum praestantissimum ab omnibus regibus honoratum, ad visendum propositum, si tibi placet.
7. Quorum voce audita rex iunctis manibus affatur Visvamitram magnanimum et fratres ambo, Ramam Laxmanumque:
8. Hicce est arcus praestantissimus, Brachmana, reverenter a Janacidis cultus, quem reges virtute gloriantes tendere tunc temporis haud potis fuere:
9. nec magis forent cunctae Deorum catervae, aut Titanes Gigantesve, Fidicinum Geniorumque principes, aut Hippocephali magnique Serpentes.

10. Quanto minus sufficiunt hominum vires huic arcui tendendo, erigendo, tractando, vel denique concutiendo et librando?
11. Ille idem arcus incomparabilis advectus est, vatum princeps: visendum exhibe hisce regis adolescentibus.
12. Sanctus Visvamitras, audita Janaci oratione, ad Raghuidem conversus, Mi filiole Rama, inquit, inspice arcum.
13. Magni vatis monitu Ramas operculum arcae, in qua inclusus erat arcus, retegit, conspectoque arcu profatur:
14. Manu mea contingo arcum huncce excellentem, divinum, et conando experiar, utrum librare vel etiam tendere possim.
15. Euge! acclamavit ei rex, anachoreta vocem comprobante. Tunc ille vatis monitu arcum levi opera medium prehendit,
16. deinde multis hominum millibus spectantibus pius Raghuides eundem quasi ludens erexit.
17. Quo erecto inclytus heros fortissimus nervum ita intendit, ut arcum in medio confringeret.
18. Inde ingens clangor exstitit, procellae instar insonans, ac vehementer contremuit tellus,
19. veluti monte disrupto, omnesque qui aderant homines corruere, clangore isto attoniti, vate, rege et ambobus Raghuidis exceptis.
20. Quum multitudo ista animum recuperasset, rex e terrore recreatus, sermonum gnarus, venerabundi habitu vatum principem talibus alloquitur:
21. Vir venerande, Ramas Dasarathides virtutem suam mihi spectandam exhibit; est hoc mirabile, vix credibile, quale ne coniectando quidem assequi poteram.
22. Filia mea Sita Janacorum stirpi gloriam comparabit, coniugem nacta Ramam Dasarathidem; tum exsolvetur fides a me data, Cusicide,
23. eam virtutis praemium fore. Filia mea Sita, vita ipsa mihi carior, Ramae nuptum danda est.
24. Si tibi ita placet, Brachmana venerande, quem salvere iubeo, ministri mei statim festinantes curribus ad Ayodhyam proficiscantur,
25. regemque verbis modestis ad urbem meam invitent, et accurate ei totam rem exponant de puella tanquam virtutis praemio nuptum danda;
26. nuncient quoque regi, ambo Cacutsthidas te custode, vir sancte, incolumes esse. Quod si regi hoc gratum sit, cito eum adducant.
27. Cusicides vero quum assensum suum significasset, pius rex ministros admonitos cum mandatis ad Ayodhyam dimisit.

CAPUT LXVIII. LEGATORUM JANACI ORATIO.

1. Iussi a Janaco legati, fatigatis iumentis, postquam ter in itinere pernoctaverant, urbem Ayodhyam intravere.
2. Ibi regis iussu ad domum regiam arcessiti conspexere grandaevum Dasaratham, dignitate diis aequiparabilem.
3. Tum legati cuncti manibus suppliciter protensis, timore seposito, coram rege sermonem hunc modestum suavi voce protulere:
4. Janacus rex Videhanus ex te, domine, sibi amicissimo, quaerit, ecquid commode valeas cum ministris religionumque antistite?
5. Deinde certiores nos factos de integra tua conditione Mithilae princeps Videhanus, Cusicide assentiente, suis verbis haec profari iussit:

6. »Fides olim publice data fuit, filiam meam virtutis praemium fore; regesque indignabundi, quod virtute destituti fuerant, deiecto vultu abierunt.
7. Illa eadem filia mea fortibus filiis tuis, qui Visvamitra duce ultro me convenerant, certaminis lege debetur.
8. Etenim insigne istud pignus, arcus divinus a Rama magnanimo in medio diffractus est, o heros, coram frequentissimo hominum coctu.
9. Huic magnanimo danda est Sita mea tanquam virtutis praemium. Evidem fidem meam exsolvere cupio, quod comprobare te decet.
10. Sine mora ergo, magne rex, quod faustum tibi sit, cum religionum magistris, antistite doméstico comitante, huc ades, ut Raghuidem revisas.
11. Tuum est, in exsolvenda fide me adiuvare, quo facto gaudii a filiis tuis virtute quaesiti particeps fies.«
12. Talem orationem protulit Videhorum dominus, Visvamitra comprobante, tum Satanandi sententiam secutus.
13. Audita legatorum sententia, rex ad summam laetitiam erectus, Vasishtham Vamadevumque ceterosque conciliorum socios talibus affari:
14. Custoditus a Causici filio Ramas, quo mater Causalia laetior in dies gloriatur, cum fratre Laxmano nunc apud Videhos versatur.
15. Edidit autem virtutis suae documentum Janaco magnanimo, ita ut is filiam Raghuidae nuptum dare cupiat.
16. Quod si vobis placet negotium, cito adeamus Janaci magnanimi urbem; curandum est, ne tempus opportunum praetereat.
17. Ministri et magni Sapientes uno ore, Euge, optime! ei acclamarunt. Tum rex admodum laetus eos admonuit, se cras esse profecturum.
18. Janaci legati vero, honorifice hospitio excepti, commode pernoctarunt, omnibus lautitiis affluentibus.

CAPUT LXIX. COLLOQUIUM JANACI CUM DASARATHA.

---

1. Postero mane, quam primum nox discesserat, rex Dasarathas, religionum magistris cognatisque circumdatus, hilari Sumantram haec monuit:
2. Hodie cuncti gazae praefecti largis opibus inde sumptis in fronte agminis incendant, varias res pretiosas secum portantes.
3. Protinus quoque prodeat exercitus quadrifariam plenissime instructus; praesto etiam sunto ad nutum meum vehicula et iumenta praestantssima.
4. Vasishthas Vamadevusque, Javales, deinde Casyapides Marcandeiusque gradaevus, denique sapiens Catyayanus;
5. hi viri bis nati in fronte incendant. Tu vero curru meo equos iunge, ne tempus opportunum praetereat: etenim legati ad festinandum me hortantur.
6. Principis iussu itaque exercitus quadrifariam instructus regem cum vatibus proficiscentem a tergo sequebatur.
7. Post quatriidum in itinere peractum hi Videhorum fines intravere, quo nuntio allato rex Janacus honorem hospiti habendum ordinavit.
8. Deinde obviam procedens ut in conspectum senis Dasarathae venit, regem laetitia commotum talibus affatur:
9. Faustum adventum tibi precor, optime princeps! Optato huc advenisti, Raghuide: gaudii a filiis tuis virtute quaesiti particeps fies.

10. Optato huc advenit augustus Vasishthas, vates venerabilis, comites habens praestantissimos Brachmanas, sicuti Indras Superis stipatus.
11. Optato devicta sunt a me impedimenta, et honorata gens nostra per affinitatem cum Raghuidis strenuis, virtute praecellentibus.
12. Cras quam primum illuxerit, domine, tibi placeat, post sacrificium peractum, conficere nuptias a vatibus comprobatas.
13. Huius oratione in vatum coetu audita, rex inter facundos eminens hunc in modum terrae domino respondit:
14. Acceptio a datoris voluntate pendet; ita olim edoctus sum. Quomodo tu, recti gnarus, praecipies, sic nos rem peragemus.
15. Audita viri veridici sententia rectissima ipsique honorifica, Videhorum princeps ad summam admirationem conversus est.
16. Deinde tota Sapientum cohors, propter mutuum congressum ingenti gaudio affecta, per noctem commode quiescere.
17. At inclytus Ramas cum Laxmano, Visvamitra duce, patrem adiit eiusque pedes amplexus est.
18. Tum rex, rebus gestis utriusque nati compertis, admodum laetus ad honorificum Janaci hospitium devertit,
19. pariterque inclytus Janacus recti gnarus, postquam solennia, quae sacrificio filiabusque opus essent, rite curaverat, noctem quieti dedit.

CAPUT LXX. PUELLARUM PETITIO.

---

1. Postero mane Janacus post matutinas religiones vatum ope peractas, fandi doctus antistitem suum Satanandum verbis hisce affatur:
2. Frater meus natu minor, inclytus, piissimus, Cusadhvaji nomine dictus, urbem pulcram sibi adornavit,
3. bibens amnem Ixumatim undis munimenta ambientem: urbem Sancasiā augusta specie tensae Pushpacae similem.
4. Hunc ego visere cupio: hic mihi custos sacrificii probatur; ille idem vir inclytus felici hac sorte mecum fruetur.
5. Vix ita loqui desierat in Satanandi praesentia, iamque aderant famuli nonnulli prompti, quibus Janacus mandata exposuit.
6. Hi equis velocibus vecti regis iussu profecti sunt ad arcessendum heroem, ceu Vishnum Indrae mandato.
7. Qui quum urbem Sancasiā intrassent, in Cusadhvaji conspectum adducti, nunciavere ei quicquid evenerat, Janacique consilium.
8. Comperto ex nuntiis fidissimis promptissimisque negotio, rex Cusadhvajus secundum principis mandata Mithilam se contulit.
9. Ibi ille salutato Satanando Janacoque piissimo, concendit solium divinum, quale regem decet.
10. Ambo hi fratres, viri amplissimi, ut considerant, Sudamanum, inter ministros summo loco habitum, dimiserunt his verbis:
11. Vade age, ministrorum nostrorum praeses! Ixvacuidem augustum, invictum, cum filiis ministrisque ad nos adduc.
12. Is ad devensorium progressus, Raghuidarum stirpis amplificatorem simul adspexit, capite demisso salutatum hisce affatur:

13. Ayodhyae domine, heros! Videhanus Mithilae rex te cum religionum magistris et
antistite semet conventurum exspectat,
14. Audita ministrorum praesidis oratione, rex cum comitatu suo vatum ac cognatorum eo
accessit, ubi Janacus versabatur.
15. Deinde ministris, sacerdotibus cognatisque circumdatus fandi doctissimus ille
Videhanum talibus affari:
16. Notum tibi est, magne rex, quodnam sit praesens Ixvacuidis numen; omnium
negotiorum orator nobis est venerandus vates Vasishthas.
17. Visvamitrae ceterorumque Sapientum venia impetrata, sanctus ille rite et ex ordine pro
nobis verba faciet.
18. Dasarathas quum conticuisse, venerandus vates Vasishthas fandi doctus Videhanum
eiusque antistitem hunc in modum affari:
19. Ex insensili prodiit Brachman aeternus, perennis, nunquam defecturus; ab hoc genitus
Mariches;
20. Marichis filius fuit Casyapus; Vivasvantes a Casyapo genitus, Manus Vivasvantis proles
traditur. Manus exstitit olim generis humani sator, Manusque filius Ixvacus.
21. Hunc Ixvacum scias primum in urbe Ayodhya regem fuisse. Ixvacus autem faustus filius
Cuxis nomine inclaruit.
22. Cuxi porro faustus natus Vicuxes exstitit; a Vicuxe vero inclytus Vanus procreatus est;
23. tum a Vano inclytus Anaranyas, maiestate insignis; ab Anaranya Prithus genitus,
deinceps Trisancus a Prithu.
24. Trisancus filius fuit Dhundhumarus fama celebratus; Dhundhumari inclytus Yuwanasvas
curru excenso vectus;
25. nec non Yuwanasvae natus fuit Mandhater, terrae dominus; Mandhatri vero faustus filius
Susandhes nascitur.
26. Tum a Susandhe duo filii geniti, Dhruvasandhes ac Prasenajites; a Dhruvasandhe vero
filius illustris, cui Bharatae nomen inditum.
27. A Bharata porro inclytus Asitus est procreatus, [cui hostes exstitere reges aemuli
complures:
28. Haihayi, Talajanghique, fortisque Sasivindhues, contra quos pugnans rex iste proelio in
fugam actus est.
29. Posthac Asitus opibus destitutus cum duabus uxoribus ad montem Himavantem
accessit, ibique fati lege defunctus est.
30. Traditur autem, ambas eius coniuges gravidas fuisse, quarum altera foetum alterius
disperendi gratia rivali suae venenum miscuit.
31. Eodem tempore anachoreta quidam Bhriguides, Chyavanus nomine, ad Himavantem
secesserat, amoeno montis vertice mire delectatus.
32. Hunc Bhriguidem divino lumine splendentem altera coniux venusta, loti folia oculis
referens, venerata est, filium egregium parere cupiens.
33. Ea igitur, Calindis dicta, vatem adiit ac supplex adoravit. Cui masculae prolis cupidae
Brachmana oraculum edidit de filii genitura:
34. Ex utero tuo, venusta mulier, post breve tempus nascetur cum ipso veneno filius faustus;
noli pavere, lucidis oculis decora!
35. Chyavano salutato Diva regibus edita, fida marito eodemque orba, filium ex eo peperit.
36. Quod autem venenum ipsi datum fuerat a rivali foetum enecandi cupida, cum hoc
veneno is natus est, Sagarus inde dictus.

37. Sagari filius fuit Asamanjas; ab Asamanja genitus Ansumantes, Dilipas Ansumantis exstitit filius, Dilipae Bhagirathas;
38. a Bhagiratha genitus Cacutsthas, a Cacutstha porro Raghush. Raghush insignis filius fuit Purushadacus statura excelsus.
39. Hic idem Calmashapadus quoque dictus fuerat a quo gignitur Sankhanus; Sudarsanas a Sankhano, Agnivarnus a Sudarsana.
40. Sighragas autem Agnivarni filius fuit, Sighragae Marus. A Maru genitus Prasusrucas, Ambarishus a Prasusrucu.
41. Ambarishi filius exstitit Nahushas terrae dominus, Nahushae vero Yayates, Nabugas deinde Yayatis proles.
42. Nabugas filius exstitit Ajas, Ajae denique Dasarathas. Ab hoc Dasaratha geniti sunt duo fratres, Ramas et Laxmanus.
43. *Haec est series regum* a prisca inde prosapia incontaminatorum, piissimorum, ab Ixvacu genus deducentium, heroum fide insignium.
44. Ramae et Laxmani nomine ambas filias tuas, o rex, nuptum peto. Paribus pares nobilitate puellas iungere te decet.

CAPUT LXXI. JANACI PROSAPIAE DECLARATIO.

---

1. Talia dicenti Janacus venerabundi habitu haec contra refert: Placeat tibi, quae so, audire genus nostrum a me declaratum.
2. Etenim in connubio iungendo, optime vates, oportet virum genere nobilitatum plenissime omni ex parte prosapiam suam eloqui; auscultare ergo mihi velis.
3. Fuit olim rex rerum gestarum fama per tres mundos celebratus, Nimes iustissimus, inter veridicos fide insignis.
4. Huius filius Mithes dictus est, Mithis filius Janacus, qui primus regnum hocce tenuit.
5. A Janaco gignitur Udavasus, ab Udavasu vero procreatus est pius Nandivardhanus; Nandivardhani filius exstitit heros, Sucetus nomine clarus;
6. Sucetus habuit filium pium ac praevalidum, Devaratum. Regi sapienti Devarato Vrihadrathas natus memoratur;
7. Vrihadrathae proles heroica exstitit Mahaviru augustus; Mahaviri Sudhrites propositi tenax, fide excellens.
8. Sudhritis deinde pius Dhrishtacetus filius fuit, regisque sapientis Dhrishtacetus Haryasvas fama celebratus.
9. Haryasvae natus Marus fuit, Marus Pratindhacus, Pratindhaci rex iusti studiosus Cirtirathas.
10. Cirtirathas porro filium habuit Devamidhae nomine notum; Devamidhas Vibudham, Vibudhas Mahandhracum.
11. Mahandraci filius exstitit princeps strenuissimus Cirtiratus; ab hoc rege sapiente Cirtirato gignitur Maharoman,
12. a Maharomane vero filius iusti studiosus Svarnaroman claro nomine dictus; a rege Svarnaromane deinde gignitur Hrasvaroman.
13. Huic recti gnaro, magnanimo, natum est par filiorum, quorum natu maior ego sum, frater meus minor, fortis Cusadhvajus.
14. Me vero natu maximum postquam pater ad capessendum regnum inaugura verat, cura fraternalae sortis mihi demandata, in silvam secessit.
15. Patre deinde grandaevu ad coelum evecto, equidem hoc onus ex aequo et bono subibam, fratrem Cusadhvajum, diis comparabilem, respiciens cum caritatis affectu.

16. At post aliquantum temporis ab urbe Sancasia huc advenit rex fortis Sudhanvan,
Mithilam obsidione cincturus;
17. isque mihi denuntiavit, arcum Sivae praestantissimum Sitamque puellam, loti folia
oculis referentem, tradi sibi oportere.
18. Quam quum negassem, Brachmana sapientissime, rex ille Sudhanvan proelio mecum
conflixit, et in eo certamine vulneribus adversis a me caesus est.
19. Interfecto rege Sudhanvane, ego in urbe Sancasia fratrem bellicosum Cusadhvajum
solenni more regem creavi.
20. Hicce frater meus est iunior, ego natu maior. Tibi, praestantissime vates, quem salvere
iubeo, summopere laetus duas virgines trado,
21. Sitam Ramae ducendam, Urmilamque Laxmano. Filiam meam Sitam, virtutis praemium,
Superum filiabus comparabilem, ac secundo loco Urmilam:
22. ter idem dico, ut omnem dubitationem tollam. Hasce duas virgines summopere laetus
tibi trado, vates praestantissime.
23. Tu vero, rex, si tibi placet, vaccarum donationem a Rama et Laxmano faciendam instrue,
maiorum Manibus iusta solve, denique nuptialia sacra perfice.
24. Hodie luna intrat domum lunarem, quae Magha dicitur: tertio abhinc die, fortissime rex,
sub Phalgunia posteriore nuptialia sacra perfice.

CAPUT LXXII. VACCARUM DONATIO.

---

1. Vixdum loqui desierat Janacus, et sollers vates Visvamitras cum Vasishtha consociatus
talia refert:
2. Gentes Ixvacuidarum et Videhorum, Raghuide, immensa et inenarrabili nobilitate
splendent; nemo hisce aequiparari potest.
3. Aequale est legitimum hocce connubium, aequale etiam formae decore, inter Sitam
Urmilamque, et Ramam Laxmanumque altera ex parte.
4. Sed amplius dicendum est, optime princeps! Audiatur oratio mea. Hicce rex legum
gnarus Cusadhvajus est frater tuus natu minor.
5. Huic pio est par filiarum, forma per orbem terrarum incomparabile, quas nuptum
petimus.
6. Bharatae adolescentis et Satrughnae sollertis, utriusque magnanimi nomine, o rex,
nuptum peto filias tuas.
7. Omnes hi Dasarathae filii sunt forma et iuventa insigne, mundi custodum similes,
divino vigore animosi.
8. Istorum amborum affinitate quoque integra Ixvacuidarum gens, o rex sanctis operibus
clare, tecum devinciatur.
9. Audita Visvamitrae oratione, a Vasishtha statim comprobata, Janacus protensis manibus
iunctis utrumque talibus affatur:
10. Fortunatam arbitror gentem hanc nostram, quacum vos, vatum principes, aequalem
genere affinitatem iungere ultro iubetis.
11. Ita fiat! Gratias vobis ago. Cusadhvaji filiae duae uxorum conditione tum Bharatam, tum
Satrughnam sortiantur.
12. Uno eodemque die quatuor regis filii praevalidi manu prehensa sibi iungant quaternas
puellas regias.
13. Posteriore die ex duobus, quos gemina Phalgunia occupat, viri harum rerum periti
commendant sacra nuptialia: huic praesidet Bhagus animantium generator.

14. Dictis hisce verbis bene auspicatis rex Janacus assurgens manibus iunctis utrumque vatem denuo alloqui:
15. Summum officium mihi praestitistis; discipulus vester sum in perpetuum; solia haec regalia, vates egregii, a vobis occupantur.
16. Sicuti haec urbs Dasarathae est propria, ita Ayodhya quoque mea facta est. Ne dubitetis de summa auctoritate: cuncta perficite, quomodo vobis placet.
17. Haec dicente Janaco Videhano, Raghuides Dasarathas gaudio affectus regi talia retulit:
18. Vos ambo fratres, Mithilensem principes, infinitis virtutibus estis praediti; Sapientes regumque coetus a vobis cohonestantur.
19. Fausta tibi precor, o rex! vale! Nunc ego ad deversorium meum revertar, et in honorem Manium caeremonias secundum praecepta curabo.
20. His dictis rege salutato Dasarathas gloriosissimus praeunte utroque vate protinus abiit.
21. Ad stationem reversus rex, inferiis rite curatis, postero mane quam primum illuxerat, surrexit et vaccarum donationem magnifice perfecit.
22. Centena millia vaccarum distribuit Brachmanis hominum princeps, singulatim nuncupatis de more filiorum nominibus,
23. ut igitur explerentur quadringenta vaccarum millia, omnes cornubus inauratis ornatae, cum vitulis, singulae situlam lactis praebentes.
24. Rex vero circumdatus filiis, pro quibus vaccarum donationem perfecerat, speciem referebat placidi animantium Parentis, mundi custodibus stipati.

CAPUT LXXIII. DASARATHAE FILIORUM NUPTIAE.

---

1. Quo die autem rex egregiam vaccarum donationem celebraverat, eo ipso die heros Yudhajites ei supervenit,
2. regis Caeceorum filius, idemque Bharatae avunculus, Qui rege conspecto et interrogato, an recte valeret, haec deinde addidit:
3. Caeceorum dominus amore motus, o rex, salvere te iubet; simul quaerit quorum incolunitatem tu optas, an omnes in praesentia valeant.
4. Rex iste, Raghuidarum praeses, apud se videre cupit sororis meae filium, huiusque mandati gratia ego Ayodhyam adii.
5. Ibi autem, comperto, te hic commorari cum liberis ac propinquis tuis, festinanter te subsecutus sum, cupidus visendi sororis filium.
6. At rex Dasarathas, quamprimum conspexit carum hospitem ad se accedentem, insigni hospitio virum honoribus dignum honoravit.
7. Deinde, postquam noctem proximam cum filiis quieti dederat, rex, Vasishtha ceterisque vatibus ante se collocatis, adiit aream sacrificalem.
8. Instante hora, quae a Victoria nomen habet, Ramas, post vota pro faustis nuptiis nuncupata, ad patrem prope accedens lateri eius adstitit.
9. Tum sanctus Vasishthas progressus Videhanum talibus alloquitur: Rex Dasarathas cum filiis,
10. post vota pro faustis nuptiis nuncupata, te, optime princeps, datorem deposit.
11. Omnes pactiones a datoris et acceptoris arbitrio pendent; tute ergo officium exple, nuptialia rite peragendo.
12. Generosissimus Janacus, legum probe gnarus, a Vasishtha magnanimo ita compellatus, haec refert:
13. Quis ianitor foribus meis adstat? cuiusnam iussa exspectat ille? quaenam est dubitatio in propria domo? Siquidem hocce regnum tuum est.

14. Quatuor puellae meae, post vota pro faustis nuptiis nuncupata, aream sacrificalem iam adierunt, lucentes tanquam ignis scintillae.
15. Evidem dudum te exspecto, ad hoc altare constitutus. Cuncta sine impedimento peragantur: quam ob caussam amplius differtur?
16. Audita hac oratione a Janaco prolata, Dasarathas ilico filios suos totamque Sapientum cohortem progredi iussit.
17. Deinde Videhorum rex ad Vasishtham conversus, Curare velis, inquit, vir venerande, omnem ritum nuptialem peragendum.
18. Quod quum ei annuisset sanctus vates Vasishthas, comitante Visvamitra pioque Satanando,
19. aram in medio foro, lacubus instructo, secundum praecepta sacra exstructam undique odoribus floribusque condecoravit;
20. aureis capedinibus quoque, urceis perforatis cum surculorum cumulis, acerris ture refertis, vasis concheis,
21. ligulis ligneis, pateris dona hospitalia asservantibus, nec non vasis oryzae tostae plenis, cum granis quoque palea purgatis.
22. Postquam solum verbenis aequalibus rite constraverat, carmine solenni pronuntiato, laticem pinguem in ignem iniecit Vasishthas anachoretarum optimus.
23. Tum rex Janacus Sitam omni mundo muliebri ornatam adduxit, et quum in conspectu ignis ad Raghuidem obversam constituisset,
24. Causaliae matri laetitiae auctorem affatus, En! inquit, filiam meam Sitam, religionum tuarum sociam futuram.
25. Accipe eam, quod bene tibi eveniat; manum eius manu prehende! Marito dedita generosae indolis coniux sicuti umbra tua semper te comitabitur.
26. Ita locutus rex conspersit eam aqua carminibus lustrata, dum interim Dii Sapientesque, Euge! pulcre! acclamabant.
27. Postquam hunc in modum tradiderat filiam Sitam aqua lustrali irroratam, denuo orsus est Janacus gaudio cumulatus:
28. Accede, Laxmane, quod bene tibi vertat! Accipe Urmilam a me tibi oblatam! Manum eius prehende, ne tempus opportunum praetereat.
29. Hunc ita affatus, deinceps ad Bharatam conversus, Prehende, inquit, manum Mandavidis manu tua, Raghuide!
30. Denique pius Mithilae dominus Satrughnam etiam compellavit: Srutacirtidis manum, o heros, manu tua prehende!
31. Vos omnes Cacutsthidae, benigni estote, castoque matrimonii iure cum uxoribus coniuncti; nec sinite tempus opportunum praeterire.
32. Sermone Janaci auditu quaterni illi Vasishthae assensu confirmati, quaternarum puellarum manus manibus tetigere.
33. Deinde Raghush nepotes magnanimi, cum coniugibus consociati, ignem sacrum, aream sacrificalem, regem vatesque versus dexteram circumambularunt.
34. Ingens florum imber admodum lucidus ex aethere decidit cum tympanorum coelestium strepitu, vocibus musicisque organis resonantibus.
35. Nymphae duxere choreas, Fidicinesque suavibus modis concinuere, ad celebrandas nuptias principum ex Raghush stirpe, ita ut adstantibus miraculo esset.
36. Dum perdurabat iste variorum organorum vocumque strepitus, igne ter circumambulato uxores suas abduxere invenes splendidissimi, fausta Raghuidarum progenies,

37. et cum iisdem ad deversorium se contulere, quo rex ipse, praesens rei testis, Sapientum cohorte cognatisque comitantibus, eos prosecutus est.

CAPUT LXXIV. CONGRESSUS CUM JAMADAGNEIO.

1. At postero mane, quam primum illuxerat, magnus vates Visvamitras, salutato heroë utroque, ad montes septentrionales perrexit.
2. Qui postquam discesserat, rex Dasarathas quoque, Videhano Mithilae domino salutato, iter ad urbem suam ingressus est.
3. Tum rex Videhorum filiabus amplissimam dotem dedit: stragula tapetasque varii generis, vestesque lineas ac bombycinas.
4. Dedit quoque puellarum pater iis comitatum divina specie, magnifice ornatum, elephantorum, equorum, curruum peditumque, nec non ancillarum famulorumque catervam egregiam.
5. Dedit porro rex laetitia affectus auri pondera, mundum aureum, margaritas et coralia, quicquid est gratissimum in dote puellari.
6. Tam variis opibus distributis, rege benigne dimisso, Mithilensem princeps ad regiam suam reversus est.
7. Ayodhyae dominus quoque cum filiis magnanimis discessit, vatibus cunctis in fronte collocatis, militum agmine a tergo eum sequente.
8. At heroi cum vatum cohorte Raghuidisque iter facienti obscenae volucres undique omina occinere, ac simul cunctae ferae terrestres versus dexteram decurrere;
9. quibus conspectis rex augustissimus ex Vasishtha quaesivit:
10. Ecce! obscenae volucres infausti ominis, feraeque versus dexteram decurrentes! Quid hoc est, quod corda tremefacit?
11. Mens mea est conturbata. Auditore regis Dasarathae sermone magnus vates dulci voce infit: Audi, quid hoc portendat.
12. Instat periculum horrendum, ex volucrum divinarum ore prolatum; ferae istae vero te solantur: dimitte hanc perturbationem.
13. Dum hi inter se colloquebantur, ingens turbo prorupit, tremefaciens terram universam, magnosque arbores prosternens.
14. Sol tenebris fuit obvolutus, nemo coeli plagas distinguere poterat; totum agmen istud, cinere coopertum, erat quasi attonitum.
15. Vasishthas ceterique vates, rex quoque cum filiis suis animi quodammodo compotes manserunt, reliqui omnes exsternati fuere.
16. In hac autem horrenda caligine exercitus iste cinere quasi obvolutus conspexit, terribili forma, apicem comae plexae gestantem Bhriguideam Jamadagneium,
17. regum reges contundere solitum; inexsuperabilem sicuti montem Cailasum, indomabilem sicuti fatalem mundi conflagrationem;
18. humero innecta securi, exprompto cum sagitta acerrima arcu, fulminum nimbi instar, qualis fuerat faustus ille arcus, quo Tripurus caesus est.
19. Quem specie terribilem sicuti flammarum coruscum Brachmanae tacitae precationis ignisque sacri studiosi quum conspexissent,
20. cuncti Vasishtha duce congressi tales sermones inter se submissa voce serere: Num forte patris caedem indignatus ordinem militarem internecione delebit?
21. Siquidem olim, bellicae stirpis caede facta, iram suam impetumque sedavit, non sane nunc denuo ordinis militaris cladem molitur.

22. Ita locuti vates pateram hospitalem manu tenentes dulci voci, Rama! o Rama! eum invocarunt.
23. Ille vero, hac supplicatione accepta, nullo vatibus responso dato, Ramam Dasarathidem Ramas Jamadagneius hunc in modum affatur.

CAPUT LXXV. JAMADAGNEII SERMO.

---

1. Rama Dasarathide, heroam proles! celebratur virtus tua mirabilis; ipse quoque audivi totum eventum de arcu diffracto.
2. Mirabile est hoc ac fide maius, quod tu arcum illum diffregisti: qua fama accepta egomet huc accessi, altero arcu fausto arrepto.
3. Hunc ipsum ingentem arcum Jamadagneum, specie terribilem, intende tu sagitta, ac vigorem tuum spectandum exhibe.
4. Quam primum vigorem tuum perspexero huic etiam arcui tendendo parem, certaminis singularis conditionem tibi largibor, o heros, quod in laudem tibi vertet.
5. Huius tali sermone auditio rex Dasarathas protinus deiecto pre moestitia vultu, anxius, supplicis habitu haec profatur:
6. Tu iam placatus ab ira contra ordinem militarem requievisti, piissimusque es Brachmana: te filiis meis adolescentulis pacem securam concedere decet.
7. Prognatus ex Bhriguidarum stirpe, studio librorum sacrorum votisque piis insignium, secundum fidem deo mille oculis praedito datam tu telum tuum proieceras;
8. tute ipse ad religiones conversus, tellure Casyapo concessa, in silvam secedens, habitationem in monte Mahendro tibi elegeras.
9. Nunc vero huc advenisti, magne vates, in ultimam perniciem meam: etenim uno Rama caeso nemo nostrum profecto vivet.
10. Dum ita loquebatur Dasarathas, augustus Jamadagneius spreto eius sermone Ramam solum affari:
11. Duo isti arcus, o Rama, coelestes, per orbem universum summo in honore habiti, firmi, strenui, egregii, affabre facti fuere a Visvacarmane.
12. Horum alterum, nobilissime iuvenis, Superi Trioculo pugnandi cupidio permiserunt, quo is Tripurum interfecit.
13. Ille idem a te, Cacusthide, est diffractus. Hicce alter arcus invictus a Superum principibus Vishnui datus est: quem ego urbibus hostium expugnandis aptum, en! manu teneo.
14. Aliquando autem cuncti Coelites rogavere Magnum Parentem, ut explorandum curaret utrum Caerulicervicus an Vishnus magis viribus polleret.
15. Coelitum consilio cognito Magnus Parens, numen nunquam fallax, locum dedit contentioni inter istos,
16. ex qua contentione ortum est ingens certamen horrificum inter Caerulicervicum Vishnumque, ambo alterius vincendi cupidos.
17. Tum vero Sivae arcus gravi fremitu, *ex Vishnus ore emisso*, luxatus est, unde potentissimus deus Trioculus immobilis quasi obstupuit.
18. Quo facto a Diis cum Sapientum cohorte Praeconibusque consociatis exorati in gratiam rediere hi duo Superum principes.
19. Viso antem Sivae arcu luxato Vishnus virtute, Dii pariterque Sapientum catervae Vishnum posthac fortiorum arbitrati sunt.
20. At Rudrus gloriosissimus ira incensus sapienti regi Devarato in Videhorum terra arcum simul cum sagittis de manu in manum tradidit.

21. Hunc vero arcum quem cernis, Rama, hostium urbibus expugnandis destinatum, ipse Vishnus Richico Bhriguidae permisit tanquam pignus unicum.
22. Tum augustus Richicus filio suo inexsuperabili, patri meo, Jamadagni magnanimo tradidit arcum divinum.
23. Patri autem meo, qui sanctimonia vim mirabilem sibi quaeasierat, arcum custodienti, Arjunas, ad abiectum consilium conversus, necem ex insidiis struxit.
24. Qua caede horrenda ac nefaria patris comperta, ego piae ira ordinem militarem cladibus afficere coepi, quoties nova progenies subnasceretur;
25. domitoque orbe universo, Casyapo magnanimo sanctis operibus claro in fine sacrificii pro mercede sacerdotali eius imperium tradidi.
26. Deinde in Mahendro habitans, castimoniarum virtute fretus, perstulti, commode religionibus intentus in monte isto a Diis frequentato.
27. Ut vero comperi e sermonibus Coelitum in sede aetheria attonitorum, arcum esse diffractum, celeriter ego huc advolavi.
28. Hunc eundem Vishnus arcum praestantissimum, qui patris mei avique proprius fuit, prehende tu, stirpis bellicae morem aemulaturus:
29. ad hunc intende sagittam hostilium urbium victricem. Quod si perficere potes, Cacutsthide, tunc tibi certaminis singularis conditionem largibor.

CAPUT LXXVI. JAMADAGNEIUS SUPERUM SEDIBUS EXCLUSUS.

---

1. At audita Jamadagneii provocatione Dasarathides, patris reverentia cohibens verborum insolentiam, Ramae haec regerit:
2. Dudum comperi, Bhriguide, quodnam tu facinus olim patraveris. Condonamus tibi istud, Brachmana, utpote patri tuo debitum solvere amittenti.
3. Contemnis vires meas, Bhriguide, quasi virtute forem destitutus, atque impar muneri hominis militaris sustinendo.
4. Hodie fortitudinem meam experiere. Ita locutus Raghuides iratus, arcum nobilissimum cum sagitta ex istius dextera arripuit, ut erat motu agilis.
5. Quem quum arcum tetendisset, sagittamque ei accommodasset, protinus Ramam Jamadagneum indignabundus Ramas talibus affatur.
6. Tu es Brachmana, ideo mihi venerandus, ac Visvamitrae respectu etiam; equidem, si vel maxime possim, sagittam letiferam contra te haud coniecerim.
7. Aut vagum istum meatum tuum, quem castimoniis tibi quaeasieristi, aut sedem in mundis incomparabilibus praecidere volo: sic stat sententia.
8. Profecto haec Vishnus sagitta divina, hostilium urbium victrix, non incassum evolat: virtute sua robur ac superbiam ea contundit.
9. Superi vero cum Sapientum cohorte, ad visendum Ramam telum nobilissimum gestantem, Magno Parente duce, undique eo convenere;
10. Fidicines quoque, Nympharum chori, Beati, Praecones, Hippocephali, Genii, Gigantes, Serpentesque, ut ingens hoc miraculum spectarent.
11. Dum interim orbis universus obstupescerat Rama telum nobilissimum gestante, Ramas ille Jamadagneius animum despondens, Ramam intuebatur.
12. Huius maiestate quum fracta ipsius fortitudo esset, Jamadagneius attonitus Ramam loti folia oculis referentem submissa voce affatur:
13. Olim quando tellus a me Casyapo tradita fuit, ille mihi edixit, ut ne in ipsius ditione habitarem.

14. Ego vero, magistri dicto parens, noctu in terra non commorari soleo. Absit, Cacutsthide,
ut fidem promissi unquam fallam! Ita decretum est.
15. Idcirco istum meatum meum, o heros, praecidere non te oportet. Cogitatione celerius
abibo ad Mahendrum montem excelsissimum.
16. Sedes autem in mundis incomparabilibus, quas castimoniis mihi quaesivi, praecidas licet
sagitta emissa; neque ulla amplius fiat mora.
17. Arcus huius experimento agnosco te, aeternum Madhus interfectorem, potentissimum
numen: salve mihi, hostium domitor!
18. Ecce, Superum agmina undique congregata te intuentur, incomparabilem rebus gestis,
inxsuperabilem in proelio.
19. Neque ullus pudor mihi esse debet, Cacusthide, quod a te, tergemini mundi domino,
frontem demittere coactus fui.
20. Te decet, sancte Rama, sagittam praestantissimam emittere, post cuius iactum illico ad
montem excelsum Mahendrum abibo.
21. Ita loquente Rama Jamadagneio augustus Ramas Dasarathides sagittam
praestantissimam emisit;
22. qua quum ille vidisset praecisas sibi sedes superas castimoniis quaesitas, festinanter
abiit ad Mahendrum montem excelsum.
23. Tunc statim cunctae coeli plagae cardinales et intermediae serenatae sunt, Superique
cum Sapientibus congregati Ramam teli iaculatorem laudibus extollere.
24. Ramas Jamadagneius ipse quoque, Rama Dasarathide laudato ac versus dexteram
circumambulato, suum meatum ultro est prosecutus.

CAPUT LXXVII. BHARATAE DIMISSIONIS.

---

1. Postquam abierat ille, Ramas Dasarathides placato animo arcum cum sagittis Varuno
immenso in manus tradidit.
2. Deinde veneratus Vasishtham ceterosque vates, conspicatus patrem conturbatum,
Raghuides talia profatur:
3. Abiit Ramas Jamadagneius; progrediatur exercitus quaternis copiis instructus versus
Ayodhyam, te imperante, domine.
4. Audito Ramae sermone rex Dasarathas ambobus brachiis amplexatus eum atque in
fronte deosculatus,
5. percepto nuntio de illius discessu, laetitia elatus, semetipsum filiumque revixisse
arbitrabatur.
6. Excitato protinus exercitu perrexit ad urbem suam regiam, sublatis ex aedibus vexillis
ornatam, organorum musicorum strepitu resonantem,
7. irroratis plateis lustratam, amoenam, sparsis floribus cumulatam, plenam civium
propter regis adventum exhilaratorum, festas corollas manibus gestantium.
8. Hanc pulcre ornatam, multitudine frequentem, intranti regi longe obviam progressi sunt
cives ac Brachmanae ibi habitantes.
9. Ipse faustus, gloriosus, comitantibus filiis faustis, intravit domum suam caram,
Himavantis instar excelsam.
10. Tum Causalia, Sumitraque Caeceisque tereti latere decora, pariterque ceterae gynaecei
regii feminae, promptae erant ad nurus benigne excipiendas.
11. Deinceps Sitam generosam, Urmilamque nobilissimam, geminasque Cusadhvaji natas
salutavere regiae coniuges.

12. Cunctae simul festo ornatu, lineas vestes induitae, gratulationibus sacrisque puris ad deorum altaria supplicare.
13. Veneranda numina veneratae istae regum filiae, per tempus opportunum cum fratribus copulatae secretis gaudiis indulgere.
14. Magnanimi vero adolescentes, fortitudine per orbem terrarum incomparabiles, quum suam quisque domum occupasset, Cuveri regiae similem,
15. coniugium sortiti, armorum usum edocti, opibus amicisque affluentes, patri dicto audientes, vitam degebant qualis principes decet.
16. At post aliquantum temporis rex Dasarathas filium suum Bharatam, ad se vocatum, hisce admonuit:
17. Commoratur apud nos, mi filiole, regis Caeceorum natus, qui huc advenit ad te arcessendum heros Yudhajites, avunculus tuus.
18. Audito Dasarathae monito, Bharatas Caeceidis filius ad iter faciendum, socio assumpto Satrughno, se accinxit.
19. Deinde quum valedixisset patri, Ramae strenuissimo matribusque iuvenis heros, Satrughno comitante profectus est.
20. Heros Yudhajites autem laetus propter Bharatam cum fratre ipsi concessuro, ad urbem suam reversus, patrem desiderii compotem fecit.
21. Post Bharatae discessum Ramas Laxmanusque praevalidus patrem, deos maiestate aequantem, omni reverentia colebant.
22. Pius Ramas iussa paterna spectans civibus omnimodo officia praestabat, tum grata, tum salutaria.
23. Matribus quoque summa cum pietate officiis praestitis, debitam magistris observantiam nullo tempore non respiciebat.
24. Idcirco ipse Dasarathas, Brachmanae, nec non civium collegia, denique cuncti terrae incolae Ramam propter morum integritatem diligebant.
25. Ramas vero cum Sita coniunctus plures anni horas delectatus est: animo affectuum pleno unice in eam inclinato, illius cordi totum se tradiderat.
26. Cara erat Sita Ramae, utpote coniux a patre ipsi data; tum eiusdem virtute formaeque praestantia caritas haec in maius augebatur.
27. Altera ex parte maritus in istius corde geminatus versabatur, ita ut intus abscondita quoque cor cum conscientia corde communicaret.
28. Denique magis magisque puella Mithilensis, Janaci filia, deabus pulcritudine comparanda, quasi praesens principis Fortuna facta est.
29. Cum hac venusta praecclari regis filia Ramas ex rege sapiente prognatus connubio iunctus, in laetitiam effusus, ultra modum splendebat, sicuti cum Laxmide Vishnus deorum princeps.